Colecţia „Zeitgeist” este coordonată de Vladimir Tismăneanu
Redactor: Ioana Pârvulescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
© HUMANITAS, 2010
Editura Humanitas
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro
Comenzi online (libhumanitas): tel. 021/311 23 30
e-mail: vânzărilibhumanitas.ro www.libhumanitas.ro
Articol I.
Cuprins
Monica Lovinescu
Notă asupra ediţiei
Cuvânt înainte
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1990
1991
1992
1993
1994
1995

1996
1997
1998
1999
2000
Ediţie de
Cristina Cioabă
Prefaţă de
Ioana Pârvulescu

Monica Lovinescu (19 noi. 1923 – 20 apr. 2008), jurnalistă şi critic literar, cea mai importantă voce feminină a exilului românesc. Fiica lui E. Lovinescu şi a Ecaterinei Bălăcioiu Lovinescu. După absolvirea Facultăţii de Litere din Bucureşti (1946) devine asistenta lui Camil Petrescu la seminarul de Artă Dramatică şi colaborează la diverse publicaţii (*Revista Fundaţiilor Regale*, *Kalende*, *Vremea*, *Democraţia* lui Anton Dumitriu), cu pagini literare, cronică dramatică etc. Obţine o bursă a statului francez şi, în 1947, pleacă la Paris în condiţii deosebit de primejdioase. (Mama ei, rămasă în ţară, e arestată de comunişti şi lăsată să moară în închisoare, ceea ce îi creează fiicei o traumă şi un sentiment de culpă niciodată vindecate.) Imediat după abdicarea forţată a Regelui Mihai I cere azil politic în Franţa. După câţiva ani în care face diverse încercări regizorale, traduceri şi în care publică sub pseudonim, se dedică, din 1951, activităţii radiofonice şi „ţării din gând”. Din 1962 trece la microfonul Europei Libere (lucrează aici până în 1992, la închiderea postului), unde devine una dintre cele mai iubite şi, după caz, temute voci. Are emisiuni săptămânale ascultate cu enorm interes în România (deşi sau tocmai pentru că postul era interzis): cronica de carte de la „Actualitatea culturală”, precum şi „Teze şi antiteze la Paris”. În ajunul zilei ei de naştere, în

1977, se face asupra ei o încercare de asasinat politic de către un terorist aflat în solda lui Nicolae Ceauşescu. Monica Lovinescu a fost căsătorită cu Virgil Ierunca şi sunt, amândoi, unele dintre cele mai iubite şi respectate figuri ale exilului românesc.

După 1990, cărţile i se publică constant la Editura Humanitas, cele mai importante fiind cronicile literare citite la radio (şase volume *de unde scurte*), memoriile (*La apa Vavilonului* I şi II), jurnalele, cronicile din *România literară* (*Diagonale*) şi *Cuvântul din cuvinte*, primul roman distopic scris la noi. De asemenea un volum *de întrevederi cu Mircea Eliade*, *Eugen Ionescu*, *Ştefan Lupaşcu şi Grigore Cugler*.

În pregătire se află ultimul jurnal al Monicăi Lovinescu, mai multe volume de corespondenţă (între care şi cea cu mama ei) şi un album de fotografii.

Articol II.

Monica Lovinescu

În preajma zilei de naştere a Monicăi Lovinescu (s-a născut în 19 noiembrie 1923, a murit în 20 aprilie 2008), Editura Humanitas publică un *Jurnal esenţial* al autoarei. Este o selecţie, făcută cu mult discernământ şi cu mână sigură de Cristina Cioabă, din toate cele şase jurnale apărute deja. Ceea ce ni se oferă acum este un concentrat de viaţă, asemenea esenţelor de parfum stăruitoare, greu de uitat. Şi este, în acelaşi timp, un prilej de recitire nu numai a unor însemnări zilnice, ci a întregii noastre istorii din 1981 până în 2000.

Am avut şansa ca, după publicarea unora dintre cărţile mele, să sune telefonul, iar la celălalt capăt să aud vocea cu perfectă dicţie radiofonică şi cu plăcuta răguşeală care-i dădea ceva iremediabil boem, a Monicăi Lovinescu. Urma o adevărată cronică orală a volumului abia apărut, o

recenzie telefonică rotundă, ageră, generoasă, dovedind un lung exerciţiu şi un talent înscris probabil în genele ei de fiică de critic literar. Şi pentru că, spre surpriza mea, autoarea iese din *Jurnalul esenţial* mai vie şi mai prezentă ca niciodată, îmi vine să pun şi eu mâna pe telefon, să-i spun cât de mult mi-a plăcut „noua" ei carte. Rândurile care urmează n-ar fi existat dacă aş fi putut's-o fac.

Redus la miez, descojit de redundanţe şi de fraze-parazit, jurnalul Monicăi Lovinescu pune în lumină, ca oglinzile veneţiene, faimoase pentru claritatea lor, un om fără ascunzişuri, frumos şi curat. Nicio minciună – nici măcar acele benigne fraze neadevărate cu care avem obiceiul să ne consolăm uneori pe noi înşine – nu încape în aceste pagini. Autoarea a avut, ca puţini alţii, vocaţia şi, mai ales, *vitejia* luciditătţii şi a adevărului. Ceea ce nu înseamnă că nu's-a înşelat, că n-a fost păcălită de destule ori, ci doar că, oricât efort i-ar fi cerut, corecta mereu imaginea oamenilor şi a lumii, în căutarea celei reale: o calitate umană şi în acelaşi timp o „deformaţie" profesională de jurnalist corect, de om conştient că a vorbi la microfon nu e un premiu, ci o teribilă responsabilitate.

Crescută în interbelic într-o lume liberă, educată estetic de mică, şi-a descoperit, după plecarea din ţară, în 1947 (în împrejurări care par desprinse dintre-un film de aventuri), şi după stabilirea ei la Paris, o vocaţie etică. Le-a îmbinat pe amândouă şi le-a îndreptat spre România. A vorbit la microfonul Europei Libere în numele est-eticului (după formula lui Ash) căruia i-a sacrificat orice altceva. Este triada, ca să nu spun treimea vieţii ei: eticul, esteticul şi estul. Acestora le-a dedicat tot timpul şi toată grija. Dar să nu ne înşelăm: sacrificiile făcute de Monica Lovinescu (carieră, somn, cărţi proprii şi, într-o bună măsură, viaţa personală) nu sunt de dragul unor principii sau valori

abstracte, ci de dragul unor oameni concreţi pe care se făceau experienţe politice dezastruoase. Se simţea răspunzătoare pentru fiecare dintre cei în suferinţă sau în pericol, iar dacă exista cea mai mică şansă de ajutor pentru oricare dintre ei, necunoscuţi sau cunoscuţi, nimic n-o mai putea opri să li-l dea. Într-un scurt bilanţ din 5 august 1999 spune: „În afară de întâlnirea cu V., sensul existenţei mele acesta a fost: înfruntarea cu un sistem totalitar, un microfon, solidaritatea cu purtătorii de cultură ce se cereau salvaţi, încăierarea cotidiană cu călăii ascunşi în cutele utopiei”.

A fost dintre oamenii privilegiaţi care au putut ajuta şi ale căror cuvinte se transformă în fapte. A salvat vieţi, şi prea puţini mai par să-şi amintească de asta. A ocrotit, a vegheat, a ridicat zid de cuvinte în jurul celor care protestau, a căutat căile cele mai eficiente de luptă dreaptă. Dacă n-aş ști că se temea de vorbe mari, aş spune că a fost, în felul ei, o eroină, a ţinut piept, alături de Virgil Ierunca şi de alţi doi-trei, unui întreg sistem represiv, aşa cum, pe vremuri, câţiva oameni apărau o cetate împotriva unei întregi armate, creând impresia că sunt şi ei o armată. Iar când n-a aflat la timp de vreo persecuţie şi n-a putut interveni (cazul Gh. Ursu), a suferit şi a compensat prin sensibilizarea presei occidentale, pentru a împiedica, pe cât posibil, ca asemenea lucruri să se mai repete.

O descoperire pe care o fac citind acest jurnal vechi şi mereu nou, şi mereu impresionant, este că sincronismul, teoria lui E. Lovinescu, a funcţionat perfect şi în cazul Monicăi Lovinescu, însă cu semnul schimbat. Criticul teoretiza sincronizarea noastră cu Occidentul, trăirea în unul şi acelaşi timp cu acesta. Monica Lovinescu, în schimb, are grijă să se sincronizeze cu Estul (în defavoarea ei), să fie mereu pe aceeaşi lungime de undă, chiar şi la

propriu, cu România. Află imediat tot ce se întâmplă în ţară, înaintea celor care trăiesc în ea, ba mai mult, cei care trăiesc în România află adesea abia prin vocea Monicăi Lovinescu, de la Paris, ce e la ei acasă. „Trăim în fond la Bucureşti” – spune la un moment dat autoarea.

Se întâmplă uneori să nu reciteşti o operă clasică decât atunci când apare într-o nouă traducere şi să constaţi, din nou, cât de importantă e cartea pe care o uitaseşi în raft, şi ce bucurie este’s-o reiei. Această „nouă traducere” este, în cazul de faţă, concentrarea celor şase jurnale ale Monicăi Lovinescu într-unul singur. Impresia la a doua lectură este chiar mai puternică decât la prima, pentru că aceea era ruptă, separată, de la un volum la altul, de intervale lungi de timp, pe când aceasta este adunată şi ferită de redundanţe.

La a doua lectură, însemnările câştigă o nouă dimensiune. Acum a trecut destul timp pentru a se vedea ansamblul, evoluţia şi transformările României în ultimele decenii. Prima lectură era bruiată de curiozitate, tentaţie inevitabilă în cazul jurnalelor contemporane: cine ce-a spus şi ce-a făcut, cum „iese” cutare sau cutare, micile istorii individuale. (Şi la acest nivel apar noutăţi de perspectivă prin evoluţia biografiei tuturor personajelor din jurnal, care obligă mereu la comparaţii.) La a doua lectură bruiajul dispare, iar documentul istoric se decupează net din cotidian. Iese acum la iveală şi adevărata statură a autoarei. Într-una din consemnările anilor ’80, Monica Lovinescu se amuză că diverşi oameni din ţară, care n-o văzuseră, dar o auziseră, şi-o închipuiau mare, serioasă, îmbrăcată eventual în taior, şi că’s-au mirat aflând că e micuţă şi poartă blugi! (Recunosc că şi eu m-am mirat, la prima întâlnire de la Librăria Kretzulescu, să văd o femeie veselă, plină de căldură, într-o rochie

înflorată, pentru că feminitatea ei evidentă şi fermitatea ei de luptător de mare clasă erau greu de asociat.) Astăzi, prin acest concentrat de viaţă, statura Monicăi Lovinescu (căreia, în celălalt capăt al firului biografic, adică în copilărie, Ion Barbu îi dedica chiar poemul *Statură*) dobândeşte alte dimensiuni. Dincolo de trăsăturile ei care puteau părea, de la distanţă, severe, izbucneşte o dragoste de oameni cum rar se poate întâlni. Când e dezamăgită de cineva o spune în treacăt, ascunzând-u-şi rana, când, dimpotrivă, poate să spună că's-a înşelat sau că's-a grăbit cu o judecată negativă, e fericită şi o afirmă răspicat. Ironia istoriei face ca perioada de după '90 să-i ofere decepţie după decepţie, iar intelectualii, scriitorii să fie aici la concurenţă cu oamenii politici. Şi totuşi, Monica Lovinescu îşi caută fără să obosească noi prieteni, oameni frumoşi pe care să-i poată admira şi lăuda, între care „descoperirea lui Virgil" care este Horia-Roman Patapievici, „emoţionanta calitate umană a lui Vlad Zografi", „umorul lui Dan C. Mihăilescu etc. etc". Dintre cei vechi, notează că se bizuie în continuare pe „prietenia exemplară cu Liiceanu", prietenie care este, fără îndoială, unul dintre firele luminoase ale acestui jurnal.

În paginile acestea sunt surprinse, mai bine ca în oricare din cărţile apărute după 1990, furtunile psihologice colective pe care le suportam în perioada ceauşistă, cu toată grozăvia lor, dublată pe-alocuri şi de comic, şi de absurd. Cum se agăţa lumea de zvonuri despre comploturi, lovituri de stat, atentate, boli şi operaţii ale dictatorului, cum se puneau în circulaţie, pentru a teroriza psihic oamenii, ipotetice măsuri orwelliene, cum se spera mereu într-o salvare picată din cer. Între acestea, ca şi între numeroasele provocări şi sabotaje, Monica Lovinescu trebuia să discearnă, iar inteligenţa ei a ajutat-o să cadă

rareori în capcană.

Jurnalul e eliptic, iute, fără cea mai mică grijă stilistică, cu un scop vădit documentar: „doar o agendă mai amplă, putând servi unei istorii a exilului sau a disidenţei”. E destinat aşadar memoriei, nu literaturii, crede autoarea, dar formulările concise, unele aproape aforistice, îi depăşesc adesea intenţia. N-are timp de jurnal, pentru că e mereu contra-cronometru: „Prea neîntreruptă stare de urgenţă”, scrie ea în 11 decembrie 1985. Abia după 1990 şi, mai ales, după închiderea definitivă a microfonului Europei Libere, ritmul devine mai blând, iar notele capătă o anume tihnă a meditaţiei şi melancolia densă a celei care vede că-şi pierde, pe măsură ce-i mor prietenii, bucăţi tot mai mari din trecut. Martorul, cu tot omenescul lui, iese la suprafaţă din faldurile Istoriei. Multe pagini din anii din urmă dau seamă de scriitorul pe care Monica Lovinescul-a sacrificat, de altminteri fără să-şi plângă de milă.

Pagini cu deosebire emoţionante sunt legate de prima şi a doua întoarcere în ţară, după aproape 50 de ani de exil. Acum Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca îşi verificau opţiunea şi sacrificiul întregii vieţi şi, din fericire, au văzut că a meritat. Un singur exemplu: la aeroportul Otopeni funcţionara care trebuie să pună viza pe paşaportul celor doi, „o fetişcană”, izbucneşte în plâns când citeşte numele, apoi iese din ghişeu şi îi îmbrăţişează.

Deşi trăieşte în exil, nu marii noştri exilaţi sunt figurile principale (dar, când apar, e ca într-o minunată piesă de teatru, cu un Cioran ataşant, un Ionesco fragil, un Eliade complicat, toţi „strălucind de nefericirile Istoriei”), ci, culmea, în centru sunt oamenii din România, cu toate ale lor. De fapt, personajul principal al jurnalului este România. Eul propriu e neglijat – e unul din punctele în care autoarea nu seamănă cu interbelicii –, pentru că o

interesează doar *ceilalţi*, dar ar fi stupid să nu vezi, după cortina discreţiei, adâncimea sentimentelor ei bune şi a marilor ei dureri, între care moartea mamei şi remuşcările cronice ale fiicei. În preajma autoarei e mereu V., Virgil Ierunca. Monica şi Virgil, Pamina şi Tamino în tinereţe, Baucis şi Philemon după ce se trezesc că le-a trecut viaţa şi că nu mai doresc decât să moară împreună.

„Doi oameni restabilind «binele» împotriva unui întreg stat organizând răul”, cum a spus Imre Toth despre ei, în 1982. Formulă care e şi cea mai concisă prezentare a *Jurnalului esenţial*.

Ioana Pârvulescu

Articol III.

Notă asupra ediţiei

Ediţia de faţă a fost alcătuită pe baza celor şase volume de *Jurnal* publicate de Monica Lovinescu la Editura Humanitas între 2002 şi 2006, cuprinzând însemnări din perioada 1981 – 2000 (mai puţin anul 1989): *Jurnal 1981 – 1984* (2002), *Jurnal 1985 – 1988* (2002), *Jurnal 1990 – 1993* (2003), *Jurnal 1994 – 1995* (2004), *Jurnal 1996 – 1997* (2005), *Jurnal 1998 – 2000* (2006).

Se ştie că Monica Lovinescu a ţinut jurnal şi înainte de anul 1981, dar că toate însemnările făcute în tinereţe au fost distruse de autoare, nu înainte de a fi fost „topite” în cele două volume de memorii intitulate la *apa Vavilonului*. Însemnările din anii de mai târziu, publicate în cele şase volume de *Jurnal*, ar fi urmat probabil să fie supuse unui tratament similar sau să fie reduse, într-un fel sau altul, la esenţial:

„*Tot amân* […] *momentul când mă voi hotărî ce fac cu Jurnalul scris timp de 20 de ani (1981 – 2000). Îl supun tratamentului din Vavilonul? îl comentez*? *Tai doar pasajele prea intime sau neinteresante*? *În orice caz, această*

operaţie din urmă va trebui efectuată. Dacă va rămâne timp”. (*5 august 2000*) Prezenta ediţia oferă, sub titulatura de *Jurnal esenţial*, o variantă „concentrată” a celor şase volume amintite. Aşa cum se întâmplă adesea în cazul consemnărilor de jurnal, acestea sunt făcute sub impulsul nemijlocit al prezentului, când întâmplările majore vin laolaltă cu cele care, în timp, îşi pierd din însemnătate. Simpla privire asupra jurnalului, în întregul lui, poate distinge, prin recurenţa referirilor autoarei la anumite evenimente din epocă, importanţa pe care ea le-o acordă. În acest sens, textul însuşi ne-a oferit o îndrumare pentru realizarea selecţiei care, sperăm, îi va oferi oricărui cititor, cât mai direct şi mai percutant, imaginea unei epoci şi a conştiinţei care a oglindit-o.

Decisiv este, în cazul ediţiei pe care o prezentăm, faptul că textul integral al *Jurnalului* a fost deja publicat. El este aşadar oricând accesibil şi la îndemnâna cercetătorului interesat să urmărească în detaliu o temă sau alta. Însă şi pentru cercetător, nu doar pentru cititorul obişnuit, volumul de faţă poate prezenta interes, mijlocindu-i o privire de ansamblu asupra consemnărilor cu caracter istoric şi, totodată, aducându-i mai aproape personalitatea autoarei.

Aşa cum mărturiseşte Monica Lovinescu în „Cuvântul înainte”, însemnările au avut, în anii ’80, caracter de „agendă”, însă treptat au luat forma unui jurnal propriu-zis. Acest fapt se oglindeşte şi în cantitatea diferită de text pe care o cuprinde fiecare volum: primele trei cuprind, fiecare, notaţii făcute de-a lungul a câte patru ani, pentru ca, începând cu cel de-a patrulea volum (1994 – 1995), să acopere doar câte doi (sau trei) ani. Pe de altă parte, însemnările din anii ’80 (1981 – 1988) sunt concentrate mai cu seamă pe evenimente, pentru ca în

cele ulterioare (1990 – 2000) – şi datorită trecerii de la hârtie la computer (în jurul anului 1995) – consemnarea să devină mai elaborată, acordând spaţii generoase scriiturii autoreflexive:

„Din pricina computerului, am început să scriu din nou despre *mine în acest jurnal. Exerciţiul «tehnic» m-a împins spre o stare confesivă pe care o abandonasem odată cu narcisismul adolescenţei şi mania tinereţii de a-şi inventa sau amplifica dramele şi problemele. Mă părăsisem, făcând din jurnal o simplă agendă – şi era bine aşa. Va trebui să revin spre o mai mare uscăciune sau să mă las de notaţia zilnică, reclamată, spun eu ca să mă scuz, de acomodarea cu monstrul, care a început să mă accepte mai uşor, aşa că nu mai e nevoie de închinăciunea zilnică”. (19 martie 1995)* Selecţia ce a stat la baza volumului de faţă a încercat să surprindă această „evoluţie”, păstrând totodată echilibrul în ce priveşte spaţiul acordat fiecărui an în parte, precum şi raportul dintre consemnarea de tip informativ şi cea subiectivă. Prin urmare, decupajul’s-a făcut atât prin renunţarea la fragmente mari, cuprinzând notaţia referitoare la o zi întreagă, cât şi la fragmente mai mici, înserate în scrisul cotidian. Acest tip de selecţie a fost facilitat tocmai de caracterul fragmentar al notaţiei, ce dă autonomie părţilor fără a dezasambla întregul.

Pentru a nu-l îngreuna inutil pe cititor şi, din nou, pentru că accesul la ediţia completă este la îndemână, am optat să nu marcăm prin paranteze pătrate pasajele eliminate. Din acelaşi motiv, al cursivităţii lecturii, nu am mai dat note de subsol la cele câteva abrevieri recurente în text: FE (Free Europe), DST (Direction de la surveillance du territoire, serviciu de contraspionaj francez, care a funcţionat între 2004 şi 2008, când a trecut sub direcţia

DCRI, Direction centrale du renseignement intérieur), RFI (Radio France Internaţionale) şi OFPRA (L'Office français de protection des refugies et apatrides).

Refuzând într-o oarecare măsură „pactul autobiografic", Monica Lovinescu a scris, aşa cum ea însăşi mărturiseşte, mai mult „*despre* şi *pentru* ceilalţi". Însă, dintre faldurile cotidianului, păstrat cu gândul „de a servi cercetătorului de mâine", transpar contururile parcă mereu disimulate ale unui alt tablou: în spatele peisajului tumultuos al evenimentelor din cei 20 de ani, începe să se întrevadă tot mai distinct autoportretul unei personalităţi ce a marcat decisiv istoria noastră recentă. Cele două imagini suprapuse – evenimentele şi eul care le parcurge – compun împreună un întreg ce se dezvăluie, credem, pe deplin, abia în clipa în care e privit din această dublă perspectivă. Actualul *Jurnal esenţial* oferă astfel cititorului nu doar o cronică a vremurilor recente, ci şi, mereu cumpănit în talerele fine ale minţii care le-a consemnat, un mod exemplar de a le înţelege şi de a ne face să ni le asumăm.

Cristina Cioabă

Articol IV.

Cuvânt înainte

Jurnalul acesta nu reconstituie o existenţă, ci o agitaţie. Am revenit la acest „gen", abandonat la sfârşitul anilor '50, în 1981, numai pentru că foile de agendă, oricât de încăpătoare ar fi fost ele, nu mai puteau adăposti cantitatea de notaţii – emisiuni, telefoane, apeluri şi urgenţe de la Bucureşti, manuscrise, corespondenţă, vizite. De mai totdeauna ciuruită, memoria mea era incapabilă să înmagazineze totul. Aş fi intitulat aceste însemnări – ce merg din 1981 până în 2001 – *Agende*, dacă n-aş fi ales titlul pentru jurnalul zilnic şi „sburătorist" al lui

E. Lovinescu.

Chiar dacă jurnalul meu – pe care n-aş îndrăzni să-l compar cu al tatii – nici ca valoare, nici ca interes – are şi alunecări personalizate, „pactul autobiografic” se anulează de la sine din moment ce paginile de faţă sunt scrise *despre* şi *pentru* alţii.

Cum exilul a luat nişte proporţii necunoscute în istoria noastră, cum fenomenul e aproape inedit, aceste notaţii (de fond sau de detaliu) mi’s-au părut utile cercetătorului de mâine. Într-adevăr, cei de azi par împărţiţi în două categorii distincte şi chiar antinomice: unii, rarisimi, pentru care tot ce ţine de exil este excepţional, alţii – mai numeroşi – nedispuşi să-l ia în seamă şi să-i confere sens şi valoare. O bună parte din scriitorimea română pare a evita cât mai sistematic orice referire la exilaţi. În general, memoriile şi jurnalele semnate de scriitori şi apărute în ultimul deceniu nu ţin seama de legăturile – uneori foarte strânse şi active, mergând până la complicitate în mai multe cazuri –, care se stabiliseră între scriitori din ţară şi alţii din exil. Mai curios, unii dintre aceşti negatori cu orice preţ sunt uneori aceiaşi de la care primeam mesaje stăruitoare. Presupun că şi din acest punct de vedere – ca în atâtea alte domenii –, punerea la zi a trecutului reprezintă o condiţie esenţială a supravieţuirii.

În sprijinul nepredominării eului (inevitabil, dar cu insistenţă evitat) mai văd o dovadă. În prima jumătate a lui 1981 făcusem o călătorie aparte. Nu spre rădăcini, ca în Grecia sau în Israel unde ne îndreptasem spre izvoare, fie contemplând Partenonul, cu gândul la Socrate sau plângându-i pe atrizi, fie cutreierând prin Biblie în jurul Ierusalimului. De data aceasta ne loveam de necunoscut: New York şi Mexic. Ciocnirea între ceea ce aşteptam şi

ceea ce ne aştepta fusese atât de puternică, încât orice jurnal ar fi înregistrat-o şi comentat-o până la saţietate. Nicio urmă a acestei schimbări de viziune în jurnalul ce urmează: eul este suprimat aici cu bună ştiinţă.

Totuşi şocul a fost puternic. New York-ul mi-a oferit cea mai exactă ilustrare a Turnului Babel, nu atât prin mozaicul de limbi şi de etnii, cât prin verticalitatea sa de unic reprezentant al utopiilor arhitectonice din vremea noastră. Desigur, credeam că-l cunosc din cinematograf şi albume, de unde însă lipsea scara între propria şi mărunta fiinţă şi nemăsurata lui înălţime. Noaptea nu mai puteam dormi, privind de la etajul 20 – 30 la turnurile ce mă înconjurau. Iar ziua sufeream de un torticolis fizic, dar şi de unul cultural. Dacă mă bucuram, fără să mă mir, de *Măiastra* lui Brâncuşi (dimpotrivă, mă readucea acasă) sau de Marcel Duchamp, Man Ray, Max Ernst, Yves Tanguy de la Muzeul de Artă Modernă sau de *Guernica* (aceeaşi impresie ca în reproduceri, deşi intensificată), dacă la Galeria Guggenheim deplângeam absenţa provizorie a lui Brâncuşi din colecţie, dacă ascultându-l în sala mică de la Carnegie Hall pe compatriotul nostru Dino Ghezzo dirijând *Pierrot Lunaire* de Schönberg îmi aminteam de versiunile înregistrate pe disc din aceeaşi compoziţie, dacă mi se părea că mă plimbam prin filme ori de câte ori dejunam, cinam sau treceam prin China Town, Greenwich Village, Wall Street, Little Italy, înstrăinarea nu era mai puţin obsedantă, prin verticalitatea neasemuită a oraşului. Unul dintre cele pe care mi se pare că-l cunosc cel mai bine tocmai fiindcă n-am stat în el decât vreo săptămână. Am rămas cu amintirea acută a New York-ului privit de la fereastra hotelului nostru, de pe 7th Avenue, ale cărei jaluzele nu le coboram nici noaptea, lăsând oraşul să ne năpădească trezia şi somnul. Din fericire, n-am stat acolo

îndeajuns ca să ni se dezmorţească uimirea şi astfel New York-ul este mai departe, pentru mine, locul unde secolul al XX-le-a se poate recunoaşte în elanurile sale cele mai puţin îndoielnice.

În vreme ce New York-ul mi’s-a părut deci un fel de prezent al viitorului, Mexicul şi-a propus parcă să-mi relativizeze, deformeze şi răpească trecutul. Dracii împieliţaţi din frescele ortodoxiei sau chiar monştrii de pe faţadele catedralelor Apusului nu mă pregătiseră în niciun fel să înfrunt rânjetul de smoală al măştilor aztece sau maya. Urcând pe piramidele de la Teotihuacán sau Chichén Itzá, nu te puteai sprijini pe nicio referinţă cunoscută. Erai nevoit să domesticeşti alte forme ale violenţei. Din moment ce soarele se opreşte din mers dacă nu i se oferă inima extrasă dintre-un om viu, altele sunt – sau ar trebui să fie – razele sale. Că soarele şi-a abandonat adoratorii de atunci şi că violenţei aztece i-a urmat, devastatoare, cea spaniolă şi catolică, nu uitasem, desigur. Formele de fanatism sau nihilism european le cunoşteam prea bine. Cele descoperite aici nu le completau şi nici nu le scuzau. Mi se păreau cu totul diferite. Din această vertiginoasă înstrăinare, când ne petreceam zilele la México, în admirabilul Muzeu Antropologic, ne-a scos N. Petra propunându-ne un drum până la Pueblo, unde îşi avea reşedinţa de vară. Înconjurată de case de tip colonial spaniol, la poalele vulcanului, într-un peisaj de pe altă lume, îşi construise o casă copiată întocmai după cea a bunicilor de la Sibiel. Izolată, conştientă parcă de fragilitatea propriei durate – a mai evocat-o şi Virgil Ierunca –, ea ni’s-a părut simbolică pentru un exil asumat până la absurd. Totul era românesc în ea, până la ştergare sau la cărţile din „Biblioteca pentru toţi”. Pentru a duce paradoxul până la capăt, Virgil a citit, înainte de culcare,

Păr de Lup, dramă de C. Rădulescu-Motru…

După astfel de întâlniri mă întorceam la Paris cu cel puţin câteva metamorfoze ale gustului. Or, la *Jurnal* revin – după mai bine de 20 de ani întrerupere – cu însemnări oarecare, omiţând în schimb tot ceea ce ar fi putut ţine de „pactul autobiografic”.

Intram din nou în „agitaţie”. Al cărei martor destul de fidel este acest *Jurnal*, ce n-ar fi văzut lumina tiparului fără generoasele insistenţe ale lui Gabriel Liiceanu. A-i mulţumi mi se pare prea puţin…

Paris, martie 2002

Articol V.

1981

Secţiune 5.01 Duminică 6 septembrie

Găsesc într-o scrisoare a tatii către Rebreanu (din *Scrisori şi documente*, ed. Nicolae Scurtu, Bucureşti, 1981, p. 271), adresa şi anul când am stat cu tata şi mama la Paris dec. – ianuarie 1929, 19 – 21 rue Pasquier. Dintre-altă scrisoare, aflu că mergeam şi la şcoală şi îmi aduc brusc aminte cum am udat, ţinându-le în gură, ca să-mi îmbrac haina, „les bons points” (mici cartonaşe) pe care le primisem în clasă.

P. S. Tata scria la *Memorii I*.

Secţiune 5.02 Marţi 8 septembrie

Seara Greg (Ctin Grigorescu) cu Irène – *Retrouvailles*? Din trecut, scena cu mama care, la ora când, la Paris, ne căsătoream V. şi cu mine, a invitat acasă (pe masă un buchet de *mariée*) pe Irène, pe tatăl lui Greg, pe Cioculescu, să le spună. Încântarea lui C (loculescu) când a auzit că e V. „Va fi mai mare ca Lovinescu” a conchis el elogiile.

Secţiune 5.03 Joi 10 septembrie

Telefon Lucian Pintilie: filmul Caragiale blocat mai

departe. A scris 500 de scrisori (adică aceeaşi trasă în 500 ex.) şi le-a trimis peste tot: de la *Scânteia* şi şeful Securităţii la ziarele „anti” (gen *Echinox*). Va mai aştepta şi apoi va scrie 1.000 de scrisori. Poate deci Pintilie să facă scandal? Va trece săptămâna viitoare să ne sfătuim pentru o strategie.

Secţiune 5.04 Vineri 11 septembrie

Seară la Eliade (reveniţi din Italia), cu Marie-France şi un văr prin alianţă de-al ei, venit din Bucureşti. Multe poveşti cu şerpi. La Ascona, Mircea a omorât un şarpe. Realizând apoi că nu era o viperă, cum bănuise, ci un şarpe inofensiv, a avut coşmaruri mai multe nopţi, mama şarpelui venind să i-l ceară în somn.

Secţiune 5.05 Luni 14 septembrie

Eu: emisiunea Lacan, V. Înregistrează prima emisiune cu *Patimile după Piteşti*.

La Télé: *Sur les quais* de Elia Kazan, pe care nu-l văzusem în 1954. Mare păcat de a-l vedea dublat. Pentru prima oară Marlon Brando mi se pare un mare actor. În *Télérama* se vorbeşte de ambiguitatea acestui film pe seama delaţiunii, când şi Kazan, şi Brando îşi „denunţaseră” colegii în vremea mccarthysmului. Nu-i ştiam atât de anti-comunişti! De aceea să fie justificată „denunţarea” celor „răi” în acest film admirabil?

Secţiune 5.06 Vineri 18 septembrie

Seara Alexandru George. Rămâne peste noapte aici pentru că îi e frică (sau nu ştie – e doar de ieri în Paris şi pentru prima oară în Occident) să se întoarcă la gazdele lui de-o noapte, cam ciudate. A.G. deconcertant. Ni se spusese că e ascuns, tăinuit, confuz şi monosilabic: e deschis, logoreic (cum spune şi se scuză el) şi… obiectiv. Interesat de toate aşa încât literatura nu ocupa locul dintâi în convorbire. E şi păgubos. Ca să-l lase să plece, tot felul

de anchete cu generali şi colonei de Securitate pentru care – ne confirmă – părem a fi inamicii numărul 1.

Secţiune 5.07 Duminică 20 septembrie

Seara Mihai Zamfir, cu noi detalii despre Conferinţa Scriitorilor. Ileana Mălăncioiu a fost cu adevărat îndrăzneaţă. „Se tot vorbeşte de obsedantul deceniu – a spus ea. Dar’s-ar putea ca al nostru să nu pară mai târziu ca mai puţin obsedant şi să ni se ceară socoteală pentru felul în care am trecut prin el”. Nimeni nu ne spune nimic de Dorin Tudoran. Probabil că n-a fost prezent.

Secţiune 5.08 Luni 21 septembrie

Ştiri despre Calciu: a declarat a cincea grevă a foamei, atât pentru a protesta cât şi pentru a se dezintoxica: i se pun droguri în alimente. E la Jilava, la spitalul închisorii. E deseori bătut, ultima oară pe degete. Refuză să facă cererea de graţiere sugerată de senatorul american de Pennsylvania (Schwartz), care ar fi obţinut promisiunea lui C. că-i dă drumul cu această condiţie. Refuză şi din demnitate, şi din prudenţă, şi-ar recunoaşte implicit vinovăţia şi-s-ar expune unui nou proces. Soţia lui e disperată. Urmărită, prigonită, visul ei – irealizabil – e să ajungă până la Ambasada Statelor Unite.

Secţiune 5.09 Miercuri 23 septembrie

Din *Jurnalul* tatii: la botezul meu din 17 februarie 1924 au participat 60 de persoane (!).

Secţiune 5.10 Duminică 27 septembrie

Seara, telefon trăsnet de la New York: Cornel Dumitrescu. Doctorii americani i-au spus lui Bernard că are cancer, că medicii germani doar’s-au făcut că-l operează, că mai are două până la şase luni de viaţă. Bernard’s-a întors la München să facă scandal medicilor, să-şi pregătească un volum, din cronici, iar Vlad Georgescu e din ianuarie numit şef. De ce ne temeam mai mult, şi în

privinţa lui Noël, şi a postului de radio’s-a întâmplat deci. Catastrofă. Nici nu îndrăznim să-i telefonăm lui Noël acasă...

Secţiune 5.11 Marţi 29 septembrie

Dejun şi toată după-amiaza Alexandru George. Vorbeşte fără întrerupere de la 2 la 7. Şi nu e nicio clipă inutil. Dar până şi el se întreabă – el, care e exemplar ca intransigenţă etică – dacă atitudinea morală a scriitorului are vreo importanţă (Ce ştiu eu dacă a existat Mallarmé?) Trebuie să-i explicăm până şi lui de ce – pentru prima oară – presiunea unui regim introducându-se în cuvântul scriitorului, pe care-l forţează să-i denatureze sensul, să mintă deci – atitudinea etică devine atitudine literară –, opera lui „Mallarmé”, în acest caz e pătată şi răspunde. Totul pornise de la Radu Petrescu cu imposibila lui izolare în literatură (*Părul Berenicei*).

Secţiune 5.12 Joi 1 octombrie

Seara la Mircea Eliade. Pleacă poimâine la Chicago. Vrea să se întoarcă înapoi în mai şi să renunţe la catedră. Nu ştie cui să dea cărţile de orientalistică. Le-ar doña Academiei Române, dar ar ajunge până acolo? Uşoară sfâşiere: pentru prima oară, anul ăsta, dă, sau are senzaţia de bătrâneţe.

Secţiune 5.13 Sâmbătă 3 octombrie

Lucrez la emisiunea asupra Afghanistanului. Încerc să-mi temperez entuziasmele şi mai ales optimismul. Tot arătându-le cum rezistenţii sunt stăpâni pe munţi şi văi, iar ruşii retranşaţi în cazărmi, să nu dau iluzia celor din ţară că mâine, poimâine se şi liberează Afghanistanul. Insist deci mereu asupra disproporţiei în material, armament şi oameni. Dar nu prea cred când o scriu.

În noi, speranţa mereu dezisă şi care se tăinuie din ce în ce mai adânc, ca să îl-o putem stârpi. Orice’s-ar

întâmpla. Ştiu că n-o să mă mai întorc niciodată în România, de pildă, dar *speranţa mea n-o crede*.

Secţiune 5.14 Duminică 4 octombrie

Socialiştii francezi încep să semene într-adevăr cu comuniştii: aceeaşi dezinvoltură în minciună, demagogia acoperind realul şi neţinând seama de el. Diferenţele – din fericire – mai există şi sunt mari, în primul rând: libertatea. Ameninţată? Mi-e greu a crede, dar cum faptele se încăpăţânează să le contrazică teoriile, mai ştiu ce se poate întâmpla cu aceşti doctrinari înguşti care dispun de toată puterea? În orice caz: suntem invadaţi de institutori, trăim sub domnia lor de cap pătrat.

Secţiune 5.15 Miercuri 7 octombrie

Seara, după mari pregătiri interioare, telefon, împreună cu V. lui Bernard. E uimitor. Că el e un om raţional, ştie că tot trebuie să mori (!?), nu-i e frică deci de moarte, ci doar de durere (pe care va şti’s-o suprime la timp – adică să se suprime). La sfârşitul lunii doctorii vor vedea dacă chimioterapia are efect, dacă nu, o vor opri. Are de ales, cum spune el, între cimitirul imediat şi câţiva ani de amânare cu chimioterapie insuportabilă.

Secţiune 5.16 Sâmbătă 10 octombrie

După-amiaza Părintele Stăniloae cu fiica lui. A ţinut să ne aducă ultima lui carte şi a avut curajul să scrie o dedicaţie (nu toţi îl au). Parcă visez la un alt timp, în care-l-aş fi putut avea aproape şi aş fi învăţat şi eu ceva din ortodoxie şi despre Dumnezeu. Mare căldură, pace – amară – (timpul i se pare a merge spre sfârşitul lui), o umilinţă cinstită (ne-excluzând sentimentul valorii sale). Cuvinte simple, de toate zilele. Nicio emfază, nicio retorică. Prin Nicu Steinhardt (şi poate altă dată Yvonne Rossignon) aş fi putut să cred. P. St. m-ar fi putut învăţa ce e credinţa.

Secţiune 5.17 Duminică 11 octombrie

La Televiziune – prima emisiune din trei *Raymond Aron, spectateur engagé*. Spectacolul e el: al inteligenţei angajate în bună credinţă şi luciditate. Pură încântare.

De la Ioneşti mă întorc spre seară cu un extras din *Manuscriptum* (nr. 1, 79) despre *Jurnalul* lui Anton Holban. Deschizând-u-l, înţeleg de ce mi l-a trimis Barbu Brezianu: o fotografie din august 1924, la nunta bunicilor, în care sunt şi eu (de câteva luni) în braţele mamei. Descopăr deci că ceea ce crezusem eu era fals: bunicul din partea Lovineştilor nu murise înainte de naşterea mea. Fâşii de trecut restituite brusc. Astfel odată, fără să ştiu de ce, mi-am amintit numele exact al bisericii pe care e fresca înaintaşilor din partea mamei: Hurezani, iar nu Hurezul, cum fals îi indicasem Ilenei Vrancea pentru a identifica nişte personaje din *Mălurenii*. Iar Cella Delavrancea mi-a amintit că pe primul meu pisic nu-l chema Kiki (era al doilea) ci Caşu. (El era mereu pe biroul tatii.)

Zilele trecute, dar neproducând de data asta vreo rememorare – o scrisoare a lui Steinhardt mi-a atras atenţia asupra unei alte fotografii din *Secolul 20*, ultimul număr – pe biroul tatii o fotografie a mea la vreo 12 ani. Ce complot trebuie să fi fost şi ce dovadă de curaj ca’s-o lase, în loc să taie această fotografie (cu Jebeleanu în spate), ca pe coperta din spate a volumului de *Corespondenţe* Lovinescu, în care colţul de birou cu portretul meu e tăiat.

Secţiune 5.18 Miercuri, 14 octombrie

Cu toţii la Oana Orlea şi Rodica Iulian. Suntem prea mulţi ca să se discute ceva serios. Spre seară, începem oarecum să vorbim de*parţi* -*pris*-urile estetizante de la Bucureşti – pe marginea *Jurnalului* lui Radu Petrescu, *Părul Berenicei*, în care înaintez (în ciuda culturii şi scrisului lui) cu o enervare crescândă: nimic din contextul

politic sau social al anilor ’60 nu trece în aceste pagini rezervate exclusiv literaturii. Dar poate fi literatura o „rezervaţie”?

Secţiune 5.19 Joi 15 octombrie

Continui *Părul Berenicei*. Enervată (deşi mai puţin) deoarece nu voi putea scrie pentru radio exact ce cred. A-l ataca pentru „turnul său de fildeş” ar însemna să dau argumente troglodiţilor neorealişti socialişti. A nu pune însă problema unui „jurnal” (doar nu e un roman) de-realizant, nelăsând să filtreze nimic din teroarea asupra literelor (cel puţin asupra lor) ar fi un nonsens. Impas.

Secţiune 5.20 Vineri 16 octombrie

Îi voi trimite lui Mihnea ştirile sosite la FE şi o telegramă *Associated Press* despre incidentul de la Timişoara – o luptă între miliţie şi oamenii care voiau să ajungă la aeroport şi să fugă cu un avion (evadaţi din închisoare şi înarmaţi cu puşti mitraliere – cum spune o versiune?). În orice caz au fost morţi. Asta la 22 august. La 23, la paradă, manifestanţii au scandat „Ceauşescu – carne” şi parada a fost întreruptă. Iar la sfârşitul lui septembrie, la Ploieşti, au explodat două bombe, una în faţa vitrinei unei librării cu operele complete ale lui Ceauşescu, a doua la un sediu local de partid – Cizmărescu vrea să le dăm în presa franceză să le poată transmite şi ei.

Secţiune 5.21 Duminică 18 octombrie

Greg şi Odile (Grigorescu) la cafea, întorşi din America încântaţi. Greg venise să ne arate *Jurnalul* II al lui Mircea Eliade, pe care nu l-am primit încă. L-am citit înainte de publicare şi după multe ezitări i-am scris lui E. să scoată cel puţin paragraful în care-l plânge pe scriitorul român cenzurat în însăşi persoana… cenzorului suprem, Vasile Nicolescu, venit să-l vadă, şi să adauge măcar câteva rânduri cu Goma, ciudat absent acolo unde sunt

prezenţi – mereu – emisarii regimului: de la Cândea la Paul Anghel. Din aceeaşi dorinţă – sau obsesie – de a nu se pune rău cu autorităţile din România, spre a continua să fie publicat, evită sistematic în *Jurnal* să citeze lungile noastre conversaţii imediat ce soseşte la Paris pentru a-l pune la curent cu ce e nou în litere la Bucureşti. Se preface că află totul de la „vizitatori”. Pe V. şi pe mine ne numeşte, bineînţeles, dar numai când nu e esenţial.

Secţiune 5.22 Marţi 20 octombrie

Reagan face o gafă monumentală privind războiul tactic nuclear numai în Europa, dând o armă nouă pacifiştilor din Germania şi o lovitură lui Schmidt, Mitterrand la México face oratorie pentru a susţine subversiunea în America Latină, Hania e înlocuit în Polonia. Europa a început să valseze. Bineînţeles pe margini de prăpăstii. Cu scadenţe care fac din Orwell un profet. Experţii militari prevăd într-adevăr posibilitatea unui război atomic pentru… 1984 (!).

Secţiune 5.23 Miercuri 28 octombrie

Cu V. la Beaubourg două zile înainte de închidere, pentru expoziţia *Paris – Paris*. Cum majoritatea pieselor expuse corespunde cu tinereţea noastră la Paris aveam simpla impresie de a ne fi întors acasă (nu din străinătate, ci din timp).

Secţiune 5.24 Miercuri 4 noiembrie

V. Întors de la München. Cu *Piteşti* apărut (foarte frumoasă coperta lui Pupăzan) şi cu veşti *foarte proaste*: l-a găsit pe Noël în ultimul hal de sfârşeală şi vorbindu-i de nişte „metastaze” la ficat care’s-ar fi cicatrizat în urma tratamentului. Ar fi deci şi mai grav decât credeam.

Liiceanu i-a scris lui V. şi i-a trimis cartea. Nego, altă scrisoare, să intervenim la Cioran – Eliade – Ionesco pentru bursa Humboldt a lui Liiceanu.

Secţiune 5.25 Duminică 8 noiembrie

Centenar Lovinescu în toate ziarele literare din ţară. O actualitate polemică, patetică, de urgenţă, care – sunt sigură – l-ar fi încântat pe tata. În *România literară* Eugen Simion, Dimisianu, Şerban Cioculescu – dar, mai neaşteptat pentru mine, aproape liric, Lucian Raicu.

Fac trei cronici despre *Jurnalul* lui M.E. Extrag doar întâlnirile cu românii – şi mai ales – cei din ţară. Care vor fremăta. Începând cu Noica…

Secţiune 5.26 Marţi 10 noiembrie

Cizmărescu telefonează – din surse serioase’s-a aflat la FE – în bazinul carbonifer Motru, minerii de la suprafaţă şi ţăranii au aruncat cu pietre în elicopterul lui Ceauşescu şi l-au sechestrat – pe un şantier de lucru – pe Bobu (însărcinat cu agricultura). În regiunea Giurgiu, mulţimea a atacat pe primul secretar de partid şi pe adjunctul său. Acesta din urmă ar fi murit. După incidentele de la Timişoara şi bombele de la Ploieşti, situaţia explozivă se confirmă. Telefonez lui Mihnea B. şi lui Goma să încerce a da ştirile la ziare.

Secţiune 5.27 Vineri 13 noiembrie

La 16 oct. după decretele lui Ceauşescu, primul interzicând celor din localităţile rurale să se aprovizioneze în cele urbane, al doilea cu interzicerea stocării de alimente (cu pedepse de închisoare), au început grevele din regiunea Motru (minerii fiind în cea mai mare parte ţărani navetişti). În oraşul Motru, manifestaţie cu ocupare de clădire oficială (probabil sediul de partid). Reacţie brutală a miliţiei. Nu se ştie care (arestări, răniţi?). C. îl trimite pe Bobu, care e sechestrat şi după ce crede regiunea „pacificată”, vine să-l „recupereze”. Atunci se produce incidentul cu elicopterul (în jur de 6 nov.).

Două zile numai de telefoane şi enervări:

americanilor le e probabil frică să nu „incite” la revoltă. Muncitorii noştri au rămas nişte ţărani care iau, ca în 1907, furca; datul cu pietre în elicopterul lui C. e o metaforă care acoperă totul. Dacă’s-ar da prin radio ştirile imediat şi-s-ar asigura astfel legătura de la o regiune la alta (ca la cutremur), situaţia e atât de explozivă încât într-adevăr 1907 s-ar putea repeta.

Nici nu mai ştiu cum îmi fac emisiunile într-o astfel de atmosferă de… urgenţă. Aproape ca în 1977.

Secţiune 5.28 Vineri 20 noiembrie

Telefon Pintilie – demoralizat: filmul e stopat şi niciuna din cele cinci sute de scrisori de protest şi scandal trimise din Bucureşti „personalităţilor” politice din România n-a sosit la destinaţie. În afară, bineînţeles, de aceea către şeful Securităţii. Care l-a chemat să ştie ce vrea. Plângându-i-se de povestea cu scrisorile, acesta i-a răspuns că de asta se ocupa Poşta, apoi, la insistenţa lui P., i-a dat numărul biroului de Securitate „respectiv” (cum’s-ar spune la Bucureşti). P. zice că românii nu sunt buni de nimic. Îi amintesc răzmeriţele recente. Rectifică: intelectualul român. Îi amintesc Conferinţa Scriitorilor. Bref, după ce la început voia să lase filmul baltă şi să se ocupe doar cu ce poate în Franţa, în final se vede în rolul unui nou Goma. Îl sfătuiesc, mai *terre à terre*, să mobilizeze pe scriitori în jurul filmului şi să nu-i creadă pe cei de la Secu care-i spuseseră că se aşteaptă la scandalul la FE – ca şi cum nu le-ar păsa. Le pasă! zice că am dreptate.

Seara, Ioana Măgură direct de la Noël, de la spitalul lui Israel unde e internat. Cinăm cu ea, pe la 10 vine şi Goma. Noi detalii asupra dizgraţioasei opacităţi americane pe planul reacţiilor lor la terorism şi a prudenţelor „obiective”. Şi cum se luptă Bernard cu ei. Noël n-ar mai

avea metastaze la ficat. Amândoi aşteaptă de la Israel o minune. Aşteptăm şi noi. Mai greu nu e de aşteptat, ci de crezut în ea.

Tot repertoriind cu Ioana şi Goma aceste reacţii americane, mi-am adus aminte brusc de impresia de *malaise* pe care mi-a lăsat-e în 1945 – 46 nunta uneia dintre noi cu un ofiţer american. Noi, toţi tinerii bucureşteni de la această nuntă, eram cu sute de ani mai bătrâni, mai rafinaţi, mai inteligenţi decât naivii şi bravii cetăţeni americani, reduşi la universul strict al *prezentului* lor. Mă înfioram – de asta cel puţin mi-aduc precis aminte, la gândul transplantării fetei aceleia peste Ocean, printre astfel de oameni, de parcă o floare de seră avea să fie plantată printre scaieţi. Convingerea că nu se poate exista decât în Europa şi care m-a împiedicat în momentul războiului din Coreea să particip la panica cvasigenerală printre refugiaţii de la Paris şi să-mi caut un loc aiurea. Dar în această seară de vineri îmi amintesc exact nunta, antiteză între două civilizaţii.

Secţiune 5.29 Vineri, 27 noiembrie

Ioana Bernard la telefon: Noël nu mai vrea să continue chimioterapia la Israel, se va întoarce probabil la München, renunţând la orice tratament.

Seara *La Tragédie de Carmen* a lui Peter Brook, la Bouffes du Nord. (Bizet transformat în muzică de cameră, de Marius Constant.) Pură şi emoţionantă perfecţiune.

Secţiune 5.30 Sâmbătă 28 noiembrie

Întreaga zi pentru scrierea a doua cronici-bilanţ cu Conferinţa scriitorilor. Am întins hărţile cu note pe masă ca pe nişte hărţi strategice. Şi într-adevăr de strategie e vorba, singura soluţie pentru a nu se zdrobi solidaritatea manifestată la Conferinţă ar fi un discurs de tipul următor: Partidul, care avea scriitorii cei mai cuminţi, şi i-a

radicalizat asmuţind asupra lor grupul Barbu, acum, pedepsind Uniunea şi răpindu-i rând pe rând prerogativele, riscă să-i îndemne să transgreseze limitele problemelor de breaslă şi să-şi unească nemulţumirea cu cea generală. Pentru a închipui ce ar însemna această transgresare, vezi cazul Poloniei. Inaplicabil în România?

Secţiune 5.31 Duminică 29 noiembrie

Sună Doinaş, care ne căuta de vineri. Cinăm împreună. Întrevedere patetică nu prin expresie, ci prin reţinere. Doinaş încordat, gata de explozie. D.R. Popescu încearcă să guverneze acordând câteva avantaje celor mai redutabili adversari ai lui. (Călătoriile lui Doinaş sau Manolescu.) În rest, nicio reuniune nu mai poate avea loc la Uniune fără ca ordinea de zi să fi fost mai înainte aprobată de CC. Obţinând câteva avantaje care tot ar fi venit pentru scriitori (mărirea pensiilor, mai multă hârtie), D.R. presimte că le va înmuia rezistenţa şi va putea guverna singur (adică partidul prin el). Deşliu, care-şi depusese carnetul de partid când se desfiinţase organizaţia de bază de la Uniune, *a fost exclus*. E printre cei care exasperează cel mai mult partidul.

Înţeleg şi mai bine, văzând-u-l, de ce Doinaş e considerat de toţi ceilalţi ca un posibil şef al opoziţiei scriitorilor. Ţoiu e – sau se crede – mai tactician şi, reproşându-i radicalizarea, încearcă să-l liniştească.

Secţiune 5.32 Luni 30 noiembrie

Cred că după întâlnirea de azi cu N. Manolescu (de la 5 la 3 şi jumătate dimineaţa) pun un punct final Conferinţei Scriitorilor. Tacticianul ei – şi motorul –, M. e precis, concis, fără paranteze şi literatură, obiectiv, interesant şi la curent cu toate. De la el aflăm că minerii de pe Jiu veniseră să facă joncţiunea cu cei de la Motru – securitatea le-a oprit camioanele. Tot de la el, că temperatura maximă

în case e de 14°, apă caldă numai de două ori pe zi (şi nu prea caldă), şcolile şi spitalele neîncălzite. Chirurgii strănută şi tuşesc când operează.

Ce mai înseamnă scriitorii într-un astfel de context de ciumă a lui Caragea? Înseamnă. Sau ar putea însemna. A reuni zece scriitori pe un memoriu care să depăşească problemele breslei pentru a atinge principiile – chiar şi ale breslei – i se pare greu de conceput.

Secţiune 5.33 Joi 3 decembrie

La St. Germain-des-Près să vedem *Stalker* de Tarkovski. Mi-aduce aminte de butada lui Soloviov când pe la 3 dimineaţa nişte prieteni voiau să plece de la o reuniune, „Cum să plecaţi, n-am discutat încă de nemurirea sufletului”. Se discută, se insinuează, se simbolizează, cu cuvinte mari (cum numai în Răsărit se poate face) şi imagini admirabile, doar despre nemurirea sufletului. Cineast mereu excepţional, spirit profund religios, Tarkovski nu mai regăseşte totuşi suflul din *Roubliov*. Să fie de vină prestigiul pe care îl are la el inconştientul, sau o cultură devenită provincială prin izolare? Facem sau nu o masă rotundă?

Secţiune 5.34 Duminică 6 decembrie

După masă mă duc să-l văd pe Noël. E ras în cap, cu figura înjumătăţită, dar nu spectacular (poate pentru că mă aşteptam). Speranţele i-au scăzut mult. Insistă din nou să-i facă V. necrologul. L-a ascultat pe acela al lui Sergiu Al-George. Discutăm un ceas jumătate de radio, Vlad Georgescu etc. Atât de impresionată încât nici nu-mi dau seama că nu fumez (nu suportă bineînţeles fumul). Spune: ca în Monteverdi, îmi vine să zic *lasciate mi morir*.

Seara nu ajung să adorm până la 5 dimineaţa. Evident se apropie sfârşitul – prin boală sau sinucidere.

Secţiune 5.35 Miercuri 9 decembrie

Cu N. Manolescu seară mai lungă la noi (doarme aici). Tur de orizont nu numai literar. Are privire de romancier (detaliile semnificative) şi capacitatea de analiză (sau de sinteză) a unui critic: diagnostic exact. Ne întâlnim în toate, doar într-o anume fervoare intelectuală nu. Poate şi pentru că nu avem timpul – sau pofta – să discutăm literatură.

Secţiune 5.36 Joi 10 decembrie

Reacţii din lumea întreagă la greva foamei pe care o fac Saharov şi soţia lui.

Secţiune 5.37 Duminică 13 decembrie

V. mă trezeşte cu ştirea de care ne tot temem de mai bine de un an: *starea de asediu* a fost *decretată în Polonia*, şefii Solidarităţii arestaţi, în afară de Wałęsa cu care's-ar negocia – armata ia puterea. Din două, una: fie ruşii fac astfel economia unei intervenţii şi normalizarea va merge până la capăt, fie, cum i-a spus un polonez lui Goma la manifestaţia de azi dimineaţă (au fost toată ziua manifestaţii în faţa ambasadei poloneze), ar fi doar o „paradă" pentru ruşi. Dar nu cred. Mâine iar manifestaţie sindicală de la Montparnasse la Invalides. Mi-aduc aminte de cele pentru revoluţia maghiară şi mă înfior: tot în acelaşi sacrificiu inutil se va termina?

Secţiune 5.38 Luni 14 decembrie

Ieri, Ella mi-a adus o tăietură de presă: la Bucureşti *a murit*, la 91 de ani, Pica Dona. În fiecare seară îmi închid ochii pe portretul mamei făcut de ea pe când erau amândouă tinere la Institutul Delavrancea, portret pe care mi l-a trimis Cella (Delavrancea).

După emisiune telefonez Ioanei B. Noël tot vrea's-o convingă să-l omoare (!) ca să nu mai sufere.

Secţiune 5.39 Marţi 15 decembrie

Când mă întorc de la dentist (abcesul) îl găsesc acasă

pe Gabriel Liiceanu. Mă aşteptam la un filosof desprins de realitate şi dau peste cineva infinit mai aproape de noi decât îmi închipuiam. Punându-şi întrebări asupra pedagogiei (altfel fertilă) a lui Noica şi gata de răzmeriţe interioare. Îi e greu să mai continue a fi doar în carte şi nu în act. Pleşu a scris un articol împotriva patriotismului, el, de când e în Germania, n-a putut scrie un rând de filosofie. În acest timp Noica, irealist, sublim şi îndărătnic, străbate ţara în lung şi-n lat pentru a găsi genii, a-i educa şi a salva România prin cultură. Liiceanu, o revelaţie.

Secţiune 5.40 Miercuri 16 decembrie

45.000 arestări şi nouă morţi în Polonia. Polonia, mereu Polonia. Ca altă dată pentru Budapesta, stăm agăţaţi de radio, citim toate ziarele, de data asta ascultăm şi televiziunea. Pentru prima oară în presa franceză de stânga Yalta repusă în chestiune. B.-H. Lévy scrie în *Le Matin* „La Honte de l'Occident". Într-un număr special din *Le Nouvel Observateur*, Jean Daniel pledează pentru antisovietism, J. Julliard reclamă renunţarea la împărţirea de la Yalta.

Secţiune 5.41 Vineri 18 decembrie

Mă chinui de la începutul săptămânii să găsesc un mijloc de a vorbi de Polonia într-o emisiune (*Teze*) care nu poate trece înainte de 2 ianuarie. Or, până atunci situaţia poate să evolueze în toate sensurile. Reacţiile franceze, şi ele, se pot atenua sau pot lua alte forme. Pe de altă parte, e de negândit – emisiunea intitulându-se „Teze şi Antiteze la Paris" – să nu mă ocup de Polonia, când toată lumea's-a înflăcărat de parcă am fi în Franţa lui Michelet. Şi apoi eu însămi sunt incapabilă să mă gândesc la altceva: între televiziune, *flash*-uri la radio şi telefon, îmi petrec zilele cu o singură obsesie: Polonia.

Secţiune 5.42 Sâmbătă 19 decembrie

Am găsit soluţia pentru Polonia: reacţiile de aici îmi vor servi de revelator pentru marea fisură dintre puterea de stânga şi intelighentzia de stânga demarxizată în sferele ei înalte, şi în opoziţie cu intelighentzia medie de profesoraşi marxişti care a luat puterea. Pot astfel vorbi şi de pamfletul lui Revel *La Grace de l'état*, şi de poziţia unor „noi filosofi" (Glücksmann, Lévy) pentru care socialiştii francezi sunt „anacronici". Lucrez cu frenezie toată ziua.

Ger, ninsoare – Bernard dus cu ambulanţa la aeroport, a trebuit să aştepte două ore decolarea. A ajuns la München într-o stare deplorabilă. În vocea Ioanei nu mai e nicio speranţă.

Secţiune 5.43 Luni 21 decembrie

Parcă într-adevăr se apropie 1984: Polonia unde curge sângele şi se pietrifică teroarea şi în jurul meu se strâng ameninţările. Christiane mai întâi, care nu e bine, Bernard apoi, fără speranţe şi, pe deasupra prieteniei pe care i-o purtăm – soarta acestui post de radio. Dar, evident, Christiane înainte de toate.

Secţiune 5.44 Marţi 22 decembrie

Christiane dusă cu ambulanţa (şi Odile) la Spitalul Foch. E deci atât de grav? Coşmarul se precizează. De duminică trăiesc în spaima asta.

Seara cu Manolescu. Ascult, vorbesc, dar toate pleacă şi ajung la mine ca printr-o pânză de absenţă. Pe la 1 – 2 noaptea, telefonul Ioanei: *Noël Bernard a murit* lăsând prin testament ca V. să-i scrie necrologul.

Secţiune 5.45 Miercuri 23 decembrie

V. care a petrecut o noapte albă şi o zi cu migrenă în faţa foii albe, scrie totuşi spre seară un necrolog pe care Noël l-ar fi ascultat fericit.

Secţiune 5.46 Luni 28 decembrie

Polonia începe să treacă pe planul al doilea al ştirilor

la Televiziune.

Seara la noi, după emisiune, Claudia Dumitriu cu o tânără de la Timişoara şi *Orizont*, d-na Babeţi, din fosta echipă a „telejurnaliştilor” români. Cu ea vine nu numai toată Timişoara (unde sunt marile expoziţii de pictură…), dar şi Târgovişteа, deoarece e biografa „Grupului de la T.”: Radu Petrescu, Mircea-Horia Simionescu, Ţopa şi Costache Olăreanu. Când îmi spune ce a însemnat pentru Radu Petrescu (care suferă de marginalizare) cronica pe care i-am făcut-o la *Părul Berenicei*, nu mai regret zilele de enervare cu care am plătit-o. Confirmă şi „turneul” de descoperiri al lui Noica. Nu caută genii, ci destui tineri (până la 28 de ani) pe care el i-ar învăţa greaca, iar Şora germana şi pentru a salva cultura română. Patetic pariul lui. Vrea să înlocuiască singur universităţile distruse acum unele după altele.

Secţiune 5.47 Miercuri 30 decembrie

Seara telefon de la Odile: Ch. e azi mai rău şi a făcut febră (38 cu 5). Doctorii sunt incapabili să se pronunţe, poate evolua şi înspre bine şi înspre mai rău. Reîncepe coşmarul atenuat o clipă.

Toată ziua la noi, G. Liiceanu. Totul în jurul lui Noica cu *Jurnalul de la Păltiniş* pe care-l-a ţinut L. Fabulos dialog socratic şi nu mai puţin fabuloase sofisme. Dar chiar când e greşit, eronat, primejdios prin capacitatea intelectuală de a susţine orice, Noica din acest *Jurnal* seduce, subjugă şi-ţi lasă regretul de a nu-l fi întâlnit când aveai între 25 şi 28 de ani, singura vârstă când admite să-ţi fie „antrenor”. L. se zbate de fapt acum între recunoştinţă şi o rebeliune amară. Impresia pe care ne-o face L. continuă să fie covârşitoare.

Articol VI.

1982

Secţiune 6.01 Vineri 1 ianuarie

Azi la ora zece seara *a murit Christiane*.

Fusesem după-amiaza la Foch, la Christiane. Sufla greu şi obosea imediat, dar nu părea în pericol. Avusese un coşmar (sau o dereglare datorată proastei circulaţii la creier) şi îi spusese internului că „vin ruşii” şi ceva cu Polonia. Subconştientul ei era plin de obsesiile noastre. Mai era puţin speriată şi de „arătarea” din camera ei, o bătrână fără minţi. „Să ajung ca ea?” – îmi spusese. Nu cred că-şi presimţea moartea, dar îi era frică să trăiască diminuată. O consolare când mă gândesc la ea. Dar pentru mine – ruină.

Secţiune 6.02 Duminică 3 ianuarie

Pană de curent în cartier de la 6 dimineaţa la 7 seara. Lucrez mai întâi la lumina zilei (cam mohorâtă), apoi la aceea a unei amărâte de lumânări, până ce nu mai e nimic de făcut: dau telefoane, între altele lui Lucie (Rosetti) pentru florile la înmormântarea Ch. Cinăm imediat ce revine curentul, apoi mă pun pe lucru dementţial până la 4 şi jumătate dimineaţa. Scriu două emisiuni. Ca să mă abrutizez, să îl-am când gândi. În a doua anunţ – sub pretextul că era în editură şi se interesa de literatura română – şi moartea Christianei. Să ştie cei dinţ ară care-i scriau pentru noi.

Secţiune 6.03 Marţi 5 ianuarie

Ne sculăm în zori de zi (pentru noi zori de zi…): avem întâlnire cu Odile şi Greg la Ch. acasă pentru a ne alege – cei dintâi – ce vrem ca amintire. Luăm nişte cărţi, icoana la care ţinea mama şi pe care i-o dăruisem ei, darurile pe care ni le pregătise de Crăciun. Era, la Paris, casa permanenţei mele. M-am tot mutat, dar din toate locuinţele succesive, aici veneam să regăsesc – şi regăseam – un fir, o continuitate. Acum parcelele de trecut

zboară în toate sensurile.

Ne întoarcem pe la 2 după-amiaza acasă şi toată ziua nu sunt în stare să fac nimic.

Secţiune 6.04 Miercuri 6 ianuarie

Înmormântarea Christianei. Înainte de închiderea sicriului suntem duşi’s-o vedem. E intolerabil. Nu mai e ea. S-a dus de pe faţă lumina, dăruirea către ceilalţi până la uitarea de sine. Tot ceea ce făcea din Christiane un fel de sfântă laică. Pentru ea (mi-o mărturisise odată), preceptul „a-ţi iubi aproapele ca pe tine însuţi” era fals; se iubea prea puţin pe sine şi prea mult aproapele – pentru un echilibru existenţial ar fi trebuit inversat. Acum, trăsăturile, dacă nu schimonosite, cel puţin bruiate, şi o expresie ciudată o transformă, nu-mi vine să cred că a murit chiar aşa senin în somn, cum spusese infirmiera.

Mă întorc acasă pe la 3. Nimic, bineînţeles, nu va mai fi ca înainte.

Secţiune 6.05 Joi 7 ianuarie

Cu Gabriel Liiceanu toată după-amiaza şi seara. Mereu acelaşi acord profund. Vorbim de data aceasta mai puţin de Noica şi mai mult de Eliade şi Cioran. Despre primul, rezerve comune: Noica le citea (lui şi lui Pleşu) scrisorile lui E. de la primul rând la ultimul, vorbind numai despre el: de la cel mai mic semn de boală până la cel mai infim rând scris despre el. În plus, în România trimite scrisori tuturor celor ce-l adulează: Răzvan Theodorescu se plimba prin tot Bucureştiul cu o scrisoare a lui E., în care-l asigura că este cel mai mare medievist contemporan (!?)

În *săptămâna* atac abject al lui Corneliu Vadim Tudor împotriva tatii. O nouă dovadă – jalnică – a actualităţii lui. Jenează mai departe pe rinoceri.

Secţiune 6.06 Luni 11 ianuarie

Seara, după emisiune, acasă, Ion D. Sârbu cu Goma.

Cu totul altfel decât mi-l închipuiam din scrisori (firav şi plângăreţ). Un munte de om, fiu de miner, pasionat de mineri (are şi teatru, şi povestiri cu ei), şi o viaţă aventuroasă chiar şi pentru România, unde a mers din închisoare în închisoare, adică din aventură în aventură. Comunist din clandestinitate (în sfârşit întâlnesc şi eu această ficţiune obsedantă), evadând mereu în timpul războiului, dar nu şi după. Arestat din pricina unei piese cu mineri, pe care a rescris-o apoi punând piesa în 1941 (ceea ce nu-i împiedică pe securişti să-l reţină ori de câte ori se petrece ceva în Valea Jiului). Ultima în ’77. Are şi teorii interesante despre reabilitarea prostiei, calitate indispensabilă pentru a ocupa locuri în ierarhie, despre limba română care se „retrage” – asediată de vulgaritate – despre satul românesc, devenit un mister (nimeni nu se mai duce pe acolo fără misiuni şi sarcini…). Terorizat la ideea că la întoarcere’s-ar putea să-l ia din nou la Securitate. Ar fi în stare să rămână numai din frica asta. Îmi amintesc că la colocviul de la Cluj fusese dintre cei mai îndrăzneţi.

Secţiune 6.07 Joi 21 ianuarie

Mihnea mă caută – în stare de urgenţă, de două ori. L-a sunat Vasile Paraschiv, care era dat mort de vreo doi ani de zile. N-a fost oare pus de Securitate (a doua convorbire n-a fost deloc întreruptă) care are interesul (dar de ce atât de brusc) să se ştie că e în viaţă? Mihnea, Anne şi ceilalţi au hotărât să nu spună nimic la nimeni şi să trimită la Bucureşti, repede, două persoane, dintre care una din Sindicatul corectorilor CGT care a fost mereu alături de Paraschiv. După câte spunea la telefon, P. ar vrea să vină în Occident.

Secţiune 6.08 Luni 25 ianuarie

O schimbare la FE – Mike e numit, oficial, director.

Secţiune 6.09 Miercuri 27 ianuarie

Seara îl caut pe Cizmărescu acasă. Să-l conving să rămână cât mai mult timp „director” (are rol „istoric”, cum spune V.). Să-l întreb, mai ales, dacă „Shakespeare” a anunţat vreo linie mai dură. Răspunde şi nu prea. De fapt, îl cred: americanii nu vor anunţa niciodată că’s-a schimbat „linia”. Ar însemna că cea precedentă a fost greşită. Dar sunt mai supli. Au început atacuri împotriva „cultului”.

Secţiune 6.10 Sâmbătă 30 ianuarie

Pentru a face câteva rectificări la „dosarul Lovinescu” al lui Popescu-Cădem din *Manuscriptum*, mă *hotărăsc să vorbesc* despre *închisoarea mamei*. La urma urmei, discreţia mea exagerată o deserveşte: vorbesc de orice deţinut politic, numai de ea, care a avut o atitudine exemplar de intransigentă şi care’s-a lăsat să moară ca să nu fiu eu şantajată, nu. Jumătate de zi în căutare prin arhive: găsesc caietul din Israel, unde în 1962 am cules mărturiile codeţinutelor ei, dosarul cu prozele Monicăi Aflândari (Sevianu), pe care mi le-a adus fiul ei după ce murise. E lucrul cel mai „inteligent” ce’s-a scris asupra ei de cineva care i-a fost alături la Jilava.

Au trecut peste douăzeci de ani şi nu suport mai uşor. Scriu o cronică probabil proastă pentru că e îngheţată. Dacă mi-aş da drumul, ar şiroi microfonul de lacrimi.

Secţiune 6.11 Duminică 31 ianuarie

Livada cu vişini, retransmisie la televiziune după spectacolul de anul trecut al lui Peter Brook la Bouffes du Nord, pe care-l ratasem. Nu atât din lene, cât din credinţa că între Brook şi Cehov nu puteau exista fuziuni exemplare. Îl socoteam dotat mai curând pe Pintilie pentru astfel de întâlniri. Complet greşit: acolo unde Pintilie se răsuceşte – şi răsuceşte textul – pentru a se exprima pe sine, şi o face de altminteri pasionant, Brook se dezbară şi

pe el şi îl dezbară şi pe Cehov de tot ce nu este esenţial. Nimic „rusesc”. Nici umbră de cehovisme. A dispărut şi plictiseala – tot în sensul cehovian. O direcţie de actori cum nu cred că mai există alta în clipa de faţă. Şi o rigoare care, în loc să usuce, e o zi întâi a creaţiei. E prima oară când mă simt total implicată într-un text cehovian. Fusesem surprinsă văzând *Carmen*. Credeam că e o stare de graţie aparte. (Nu-l mai văzusem pe Brook de la un *Timon din Atena*, în care îşi lăsase actorul principal să ţipe în stilul Comediei Franceze). Mă înşelasem. *Livada cu vişini* dovedeşte că starea de graţie e la el, dacă nu permanentă, cel puţin repetitivă.

Secţiune 6.12 Miercuri 3 februarie

La *săptămâna* sunt înnebuniţi de atacurile lui V. dezvăluind antisemitismele lui Corneliu Vadim Tudor (care de două numere nici nu mai apare). Speranţa lui E.B. că prin astfel de enormităţi mă/ sau *ne* (deoarece şi V. e atacat) forţează reacţia. Să intru (intrăm) în polemică cu el, ceea ce până acum reuşisem să evităm. (Tăcerea noastră îl înnebunea în cel mai înalt grad. Şi într-un fel a câştigat, deoarece contraatac.) În treacăt îi ironizez şi cu fotografia lui V. în „cămaşă verde”, a cărei publicare o tot anunţă de doi ani… şi cu I. Caraion (căruia îi publică nişte poeme legionare de la liceu) şi care, deci, până acum a dejucat vigilenţa nu numai a Securităţii, ci a lui Ceauşescu însuşi (au fost colegi la *Scânteia Tineretului*…).

Secţiune 6.13 Duminică 7 februarie

Mare serbare mare la Uniune pentru aniversarea lui Ceauşescu: versuri de Deşliu, de Daniela Crăsnaru (cei doi mai înfipţi la Conferinţa de astă-vară, mai radicali). Printre recitatori: Cristina Tacoi. La discursuri D.R. Popescu (inevitabil) şi Bălăiţă (Cartea Românească *oblige*). Intermitenţele curajului sunt la scriitorii români clinice.

Secţiune 6.14 Luni 8 februarie

V. Îmi aduce *La Pensée des anciens Mexicains* de Laurette Séjourné. Atât aş fi vrut’s-o citesc în Mexic, acum vreun an. Totul era însă epuizat. Când voi reuşi acum’s-o fac? Şi cum, când orice lectură nu-mi este decât utilitară?

Am aflat zilele trecute – dar de la cine? – că Paul Dimitriu are un birou juridic (probabil cel al lui Cosăcescu) prin care face „afaceri” (moşteniri etc.) cu Bucureştii, unde se duce din timp în timp. De aceea nici nu mai îndrăzneşte să telefoneze. Toţi cei convinşi că de ani de zile e un agent (în închisoare, în 1964, făcea reeducare marxistă) pot fi încântaţi de confirmare. Noi suntem trişti. Ducea o mizerie neagră aici: plimba câini, făcea pe plasatorul într-un cinematograf. N-a mai rezistat. De unde şi apropierea lui de Veniamin. Îl plângem deci, dar nu văd ce contact am mai putea avea cu el.

Secţiune 6.15 Marţi 9 februarie

V. se întoarce cu un sac de la poştă. Ziare cu campanii de presă ale grupului, care se înteţesc, dar şi o veste care ne loveşte neaşteptat de tare: moartea lui Radu Petrescu. Nu-l cunoşteam, *Părul Berenicei* m-a enervat îndeajuns, dar era şi un păgubos, şi un conştiincios: servea literatura – pentru care intrase în sărăcie – şi nu se servea de ea. *Rara avis* la Bucureşti.

De la Liiceanu primim *Jurnalul de la Păltiniş* – întrevederile lui şi ale lui Pleşu cu Noica. Sunt luni – poate chiar ani – de când o lectură nu m-a mai pasionat atât. Cum’s-ar spune Păltiniş pe greceşte? Acolo, în orice caz, s-a refugiat un neo-Socrate în veacul nostru şi în Balcani. Uit pentru această lectură – căreia îi ofer toate orele şi clipele smulse de la emisiuni şi lecturi utile – imaginea sâcâitoare a lui N. din ultima (mai ales) întrevedere pariziană cu el, protocronismele, naţionalismele – chiar

ceauşismele lui, uit e-am îndrăznit chiar să ţip la el (cât trebuie să mă fi scos din minţi!) şi freamăt de imposibile nostalgii. Cum să nu-ţi închipui existenţa intelectuală transformată, dacă „Păltinişul” ar fi existat pentru tine la 20 de ani? Mă bate un vânt de blândă şi lucidă autodepreciere. Mi se pare că nimic n-are sens din toată agitaţia noastră în faţa acestui spectacol al ideii pure. Îmi va trece, desigur, deoarece totdeauna sfârşim prin a reveni în cotidian şi în iluzii…

Nu e mai puţin adevărat că atunci când Noica coboară în cetate, farmecul dispare, chiar şi pentru Liiceanu, a cărui răzvrătire se desenează în ultimele pagini.

Secţiune 6.16 Joi 11 februarie

Marcel Petrişor îi telefonează lui Marghescu. Are timp să-i spună că Secu îl omoară pe Calciu – după care e – bineînţeles, tăiat. Îi telefonez lui Mike. Sceptic – nu crede că’s-ar putea întâmpla aşa ceva când Haig e la Bucureşti (vineri). Va avertiza totuşi Ambasada Americană la Bucureşti.

Secţiune 6.17 Vineri 12 februarie

Telefon de la Goma care mă caută: Bernard Poulet de la *Le Matin* a fost aseară bătut măr la Ploieşti, când ieşea din casa lui Paraschiv, is-au luat magnetofonul şi aparatul de fotografiat, şi a fost lăsat leşinat în stradă. La spital is-au pus treisprezece copci. Acum e la Ambasada Franţei la Bucureşti. Duminică seara va fi înapoi la Paris.

Secţiune 6.18 Duminică 14 februarie

Se întoarce Bernard Poulet din România: în stare şi mai lamentabilă decât se anunţase. Mâine apare articolul lui P. în *Le Matin*. Miercuri – conferinţă de presă. Deci Paraschiv se află mai departe în mâinile lor şi telefoanele erau comandate de Secu pentru a se zvoni în Occident că

trăieşte. România va avea de-acum înainte acces la *Le Matin* prin fiecare dintre punctele de sutură ale lui Poulet: cincisprezece!

Secţiune 6.19 Miercuri 17 februarie

Conferinţa de presă Bernard Poulet. Mă recunoaşte (dar eu nu-mi amintesc a-l fi cunoscut) şi-mi vorbeşte de agresiunea împotriva mea din ’77. E cu tot capul bandajat şi ochii tumefiaţi şi privindu-l de aproape îmi dau seama că în ’77 funcţionarul de la poştă care la ţipătul meu i-a pus pe fugă pe agresori, m-a scăpat într-adevăr de la ceva mult mai grav. Mă întrebasem de-atunci mereu dacă voiseră să-mi dea doar o lecţie sau să mă suprime. Răspunsul îl am acum: să-mi dea o lecţie – ca lui Poulet – dar mult mai tare şi pe care paşii cuiva fugind spre ei pe stradă a scurtat-o. Bietul Poulet, şi el a strigat, dar cine să vină la Ploieşti, când poliţia de la putere e cea care bate? strigase chiar „Haig”, în loc de ajutor, gândindu-se că-i va impresiona cu vizita de a doua zi a lui Haig, care’s-ar fi putut să afle şi să protesteze (!!). Haig ar fi fost însă mult prea ocupat să se congratuleze cu Ceauşescu.

Cum îşi face regimul de la Bucureşti propagandă. Paraschiv fusese de mult uitat. Agresiunea împotriva lui Poulet îl aduce în titlurile ziarelor şi pe ecranele de TV din Franţa. Întrebarea – singura interesantă – este de ce ei se comportă politic în România (ca şi în Cehoslovacia şi URSS) de parcă n-ar fi la putere, făcând terorism de stradă. Panică, eşec, presimţirea sfârşitului?

Secţiune 6.20 Sâmbătă 20 februarie

Toate zilele acestea ştiri despre represiunea în Polonia care se înteţeşte. Primele acte de terorism. Şi pe ziduri la GdaŃsk, inscripţia: „iarna a fost a voastră, primăvara va fi a noastră”. Cu toate că n-a rămas urmă din încrederea mea în istorie, cu toate e-am trăit uitarea

Budapestei şi a Pragăi, cu toate că n-am niciun motiv – dar absolut niciunul – să dau speranţei ce-ar fi trebuit să fie al ei – nu ajung să cred că „normalizarea” Poloniei este cu putinţă.

Dar oare nu aşa gândeam şi despre cea cehoslovacă?

Secţiune 6.21 Marţi 23 februarie

Scrisoare de la Caraion, încântat de cronica prin care-l apăram împotriva lui E.B. Cade bine! Cea mai dezgustătoare pagină – atac di*năăptămân a*. Un aşa-zis „jurnal” lăsat de Caraion în România (!) – cu pagini fotocopiate în aşa fel încât să nu se vadă nimic şi consacrat lui V. şi mie. De fapt, presupunem, depoziţii de-ale lui Caraion la ancheta celei de a doua arestări, larg completate de E. Barbu însuşi. Tema principală: nu sunt fiica tatii; mama m-a făcut cu unul Paul Lahovary (un gazetar care trebuie de fapt să aibă vreo cinci-şase ani mai mult ca mine); între mama şi mine era o iubire cam anormală care explică fanatismul meu actual etc. etc. Uitam: tata era… neputincios.

Îmi vine să vărs. Ies cu greu din această murdărie pentru a petrece seara la Rainer, cu Wolf von Aichelburg. Venit din Germania, cel care mi-a făcut când aveam vreo douăzeci de ani un horoscop uimitor este cu adevărat un domn.

Secţiune 6.22 Vineri 26 februarie

Manifestaţie organizată de „grupul Paraschiv” în faţa Ambasadei. Vreo treizeci de persoane doar. Famelică deci. Dar decisă. Urlăm lozinci de parcă am fi vreo sută. În afară de anarhistul român şi prietenii lui din „grupul P.”, noi, aceiaşi: Mihnea, Anne Planche, Goma, Paruit.

Secţiune 6.23 Miercuri 3 martie

Telefon de la Mike: a primit şi el scrisoare cu ameninţare de omor. E păzit. Nu ştim dacă speriat sau nu.

Caraion nu pare a vrea să răspundă. E dezgustat. Cam facil, nu?

Secţiune 6.24 Sâmbătă 6 martie

Îi telefonez lui Stroescu. Vorbim îndelung despre „jurnalul” lui Caraion. Simt – îmi şi spune – că-l crede autorul cel puţin al unei părţi din ce-a publicat E.B. (restul asezonat de el). Îi explic impresia noastră (rapoarte de la Secu) şi-l împing să obţină o punere la punct radiofonică de la Caraion.

Total indignat pe Caraion (trebuie să-l calmez) îmi telefonează Chihaia care vrea să i se refuze microfonul E.L. până nu se explică public. Până şi cei care „nu sunt de acord cu noi” (probabil cei de la *Apoziţia*) – spune el – sunt indignaţi. Îi fac şi lui aceeaşi teorie ca lui Stroescu.

Rezultatul? Mă montez şi eu din ce în ce mai mult împotriva lui Caraion. Nu credem în continuare că e „Jurnalul” lui, dar la baza reconstituirii murdare a lui E.B. sunt *rapoarte la Secu* şi *nu numai din timpul procesului lui, ci şi apoi, după întoarcerea lui de la Paris*. Cum poate sta, fără să reacţioneze, fără să ne scrie? Ce „râmologie” (de la râme, se poate spune?) care corespunde „şobolanocraţiei” lui Zinoviev.

Bine că plec la Megève.

Secţiune 6.25 Duminică 21 martie

Întoarcere la Paris la 12 noaptea. În vraful de scrisori care mă aşteaptă, de la Dorin Tudoran: memoriul indignat al scriitorilor împotriva articolelor din *săptămâna* cu „xenofilia deplasată” a lui Lovinescu – şi un studiu asupra unui plagiat masiv al lui Ion Gheorghe.

Telefon pe la 1 dimineaţa lui Mihnea: ţine neapărat să ne vadă, pe V. şi pe mine, Vidraşcu, socrul lui Nego şi mare comunist din ilegalitate. Luăm *rendez-vous* pe mâine seară.

Secţiune 6.26 Luni 22 martie

Cu Vidraşcu la Mihnea. Pentru prima oară am impresia că văd, în carne şi oase, un personaj din romanele realist-socialiste: erou pozitiv, comunist cinstit şi autodidact. Şi bineînţeles dezamăgit. Deci există şi această speţă! N-am mai întâlnit-o. Mai atentă la această revelaţie decât la argumentele şi zbaterile lui.

Secţiune 6.27 Marţi 23 martie

V. aduce de la poştă şi noua *săptămână*. Data trecută fusese atacat Goma (şi în paranteză E. Ionesco), mai înainte V. Acum din nou Goma, şi eu, şi iarăşi V. Dar pentru prima oară seamănă a jurnal. Împreună cu Goma citim, comentăm, ascultăm şi benzile trimise de la München cu interviul lui Caraion. Ne dezolăm cu toţii că I.C. nu răspunde în niciun fel. După plecarea lui Goma, V. răsfoind emisiunile de la München (primite tot azi) dă la „Actualitatea românească" din 12 martie şi peste acest răspuns pe care I. Caraion l-a făcut aşa cum se putea face: evocând declaraţii făcute, sub presiune, la Securitate, pritocite, aranjate, combinate cu manuscrise confiscate la percheziţii. Mai mult ce putea spune, când de fapt, după detalii, noi ne dăm seama că cea mai mare parte îi aparţine? Dar important nu e ce credem noi despre Caraion (credem mai de mult), ci să nu izbutească manevra lui E.B. Or, a reuşit cu atât mai puţin (să ne despartă în văzul lumii de Caraion) cu cât, în aceeaşi emisiune cu răspunsul lui Caraion, V. Îşi închide revista presei cu o frază în care refuză să înregistreze „documente de arhivă ale Securităţii pritocite de E. B". Deci atitudinea e unitară şi faţada e salvată. Cât despre rest…

La cimitir (Montparnasse) la Christiane, cu Greg şi Odile. Pentru prima oară văd şi mormântul lui Brâncuşi.

Secţiune 6.28 Vineri 26 martie

Excepţional – ca de obicei – articol al lui Liiceanu despre Noica pentru un ziar german. Orice rămăşiţă de sofism dispare din filosoful de la Păltiniş interpretat de L. Sunt convertită la imaginea lui ideală. Idealizată?

Secţiune 6.29 Sâmbătă 27 martie

Lucrez toată ziua – rescriind în fond – la articolul lui Dorin Tudoran despre plagiatul lui Ion Gheorghe – pentru a-l face de nerecunoscut, slujindu-mă de ficţiunea unui intelectual refugiat care mi-ar fi trimis acest studiu.

Secţiune 6.30 Duminică 28 martie

Şoc: Dorin Tudoran vrea să-i fie transmis articolul cu plagiatul lui Ion Gheorghe, dar… sub numele lui. A vorbit cu Virgil Tănase la telefon, soţiei şi copilului li’s-a respins viza de ieşire, lui nu i se dă răspunsul, şi nici hotărârea de excludere din redacţia *Luceafărului*, de unde a fost dat afară. Şi toate articolele pe care ni le-a trimis i-au fost refuzate. Ion Gheorghe grăbeşte cât poate ieşirea cărţii sale *Zicere din ziceri*, în care sunt şi versurile copiate din Lao-Zi, dar în care îşi recunoaşte sursa.

Dar tot ne e frică pentru el. Şi-a dat înapoi şi carnetul de partid… Îi telefonează din nou joi seara lui Tănase. Mike ne-a promis că dacă reuşește să iasă, îl angajează la FE.

Secţiune 6.31 Sâmbătă 3 aprilie

Scriu pentru Vinerea Mare din nou despre Părintele Calciu reluând, în mare parte, ce spusesem acum doi ani. Deoarece, dacă’s-a schimbat ceva, e doar în rău.

Secţiune 6.32 Miercuri 7 aprilie

Telefonez lui Alain Besançon, care e plecat la ţară. Dau la telefon de băiatul lui: şi mai anticomunist decât taică-său!

Secţiune 6.33 Vineri 9 aprilie

Revedem *Le journal d’un curé de campagne*

(Bresson-Bernanos), care ne înfioară tot atât ca în anii ’50. V. Îşi aminteşte că a scris despre film în *Caiete de dor*, eu măsor şansa pe care am avut-o de a ne vedea tinereţea pariziană, coincizând cu Bernanos şi Bresson (acela din *Le Journal…* deoarece pe urmă’s-a pierdut în rigoarea lui glacială), iar nu cu sferturile de măsură de azi. Emoţie albă.

Secţiune 6.34 Sâmbătă 10 aprilie

V. Tănase a fost avertizat de DST că Ceauşescu trimite pe cineva să-l omoare (din pricina articolului din *Actual*) şi sfătuit să plece undeva la ţară cu întreaga familie pe vreo trei luni. Şi asta cât mai repede. Flammarion i-a dat 20.000 de franci, *Actual* îi caută un refugiu. Secretul trebuie păstrat deoarece „sursa” din preajma lui Ceauşescu care a dat informaţia DST-ului nu trebuie compromisă. Facem, cam năuciţi cu toţii, un plan de război, căutăm soluţii. De fapt, nu e mai niciuna până nu dispare Ceauşescu. A înnebunit. Îi dăm lui Tănase un revolver cu gaz, cumpărat după agresiunea mea din ’77.

Secţiune 6.35 Miercuri 14 aprilie

În *Luceafărul* (10 aprilie) „răspuns” al lui Artur Silvestri la articolul lui Dorin Tudoran cu plagiatul lui Ion Gheorghe. În afară de insulte împotriva FE, niciun argument. Ba da: nu e plagiat, fiindcă n-a fost publicat decât într-o revistă, şi revista e un „laborator al procesului creator în plină acumulaţie”. Să citeşti şi să nu crezi!

Secţiune 6.36 Joi 15 aprilie

Goma, şi el chemat la DST: un ucigaş vine de la Bucureşti pentru el (acelaşi ca pentru Tănase). Vede mâine pe „marele director” de la DST. Încerc, fără să-i spun direct, să-l conving pe Tănase să ia contact cu el. E stupid să nu ştie nimic unul de altul, noi, legaţi prin cuvânt, să ştim de amândoi. Situaţia devine cel puţin incomodă. Spre

deosebire de Tănase, Paul şi Ana admirabil de calmi.

Scrisoare de la Ujică cu detalii despre persecutarea lui Dorin Tudoran. Pe 18 aprilie începe greva foamei.

Secţiune 6.37 Vineri 16 aprilie

Ana ne aduce veşti de la întrevederea cu DST. Top secret până la 1 mai. Omul trimis de Ceauşescu să-l otrăvească pe Goma's-a predat la poliţie. Cu o otravă fără urme: mori ca de infarct. Exact ce is-a întâmplat recent în Germania unui tânăr pe care-l chema… Ceauşescu.

Secţiune 6.38 Duminică 18 aprilie

Goma şi Ana cu detalii: romanul poliţist e de cel mai prost gust, dar e sigur macabru. Cei de la DST spun că în afară de Gaddafi n-au mai văzut şef de stat care să se ocupe direct cu astfel de lucruri. Deoarece *le tueur* a fost trimis de Ceauşescu însuşi! Vor ca Paul să organizeze (adică să inventeze) un cocktail, în care ucigaşul să se prefacă că-i dă un pahar pe care o agentă de-a lor să-l răstoarne. În aşa fel, cel care's-a predat ar fi acoperit şi ar încerca să-şi aducă familia din România… Deci tăcerea ar trebui să fie respectată câteva luni de zile. Aberant. E sigur că Ceauşescu a înnebunit! Dar cât timp vom mai avea noi toţi – din ţară şi acum din afară – să-i suportăm nebunia?

Secţiune 6.39 Marţi 27 aprilie

Scrisoare de felicitare de Paşti de la… Patriarhie – cu *en-tête* cu tot, semnată de doi preoţi – Vasile şi D. Soare. Rezultatul emisiunii de Paşti – dar ce curaj! Prin poştă, din România.

Lung telefon cu fetele să-mi citească scrisoarea lui Manolescu sosită din Canada, unde e la un colocviu (trimis de Uniune). Confirmă gravitatea atacurilor concertate ale grupului împotriva Uniunii, confirmă şi intuiţia lui V. cu *Suplimentul Scânteii Tineretului* trecut în întregime în

mâinile grupului. Tot aşa cu impresia dezolantă lăsată de „apărarea” lui Caraion prin radio. Ori nega violent totul, ori analiza şi explica în ce circumstanţă a dat la Secu declaraţiile publicate acum. S-a creat ca o psihoză printre scriitori: se feresc unii de alţii şi mai ales de cei care au fost închişi. M. ţine să-l convingem pe Caraion să „clarifice” totul. N-o vom face. N-avem cum’s-o facem.

Secţiune 6.40 Joi 29 aprilie

La manifestaţia organizată în faţa Ambasadei, de Ligă, pentru Calciu, Paraschiv şi ceilalţi deţinuţi, printre care Carmen Popescu. De când nu mai dau rezultate (Calciu e de vreo trei ani în închisoare – în ciuda protestelor), manifestaţiile au gust de cenuşă.

Secţiune 6.41 Luni 3 mai

Treizeci de ani de la căsătoria noastră. E nuntă de argint sau de aur?

Remarcabilă *masă rotundă despre tracomanie* cu Poghirc, Mihnea B. şi Matei Cazacu. Exemplele delirului tracoman sunt atât de irezistibile încât trebuie să ne străduim ca întreaga emisiune să nu devină doar prilej de haz şi ca ameninţarea acestei „Cântări tracice” să fie analizată şi serios.

Secţiune 6.42 Marţi 4 mai

Ieri, Mihnea: Botez cu alţi intelectuali au trimis un memoriu-protest lui Ceauşescu.

Aseară la jurnalul de la 11, bomba cu Polonia: manifestaţii monstru ale Solidarităţii la Varşovia şi în alte oraşe (Gdańsk din nou izolat). Parcă plutim pe alt pământ şi până şi atacul englez pentru insulele Malvine ni se pare a dobândi un sens.

Secţiune 6.43 Vineri 7 mai

Scandalul: „Meditaţia Transcendentală”. Telefon de la Nicodim destul de năucit. Hăulică (prudentul,

optimistul, niciodată alarmatul Hăulică) i-a spus azi prin telefon de la Bucureşti că e „foarte grav” acolo, că sunt excluderi, că Ariana N. să nu se întoarcă în ţară.

Scandalul „Meditaţia Transcendentală” pare ieşit dintre-o caricatură a unei nuvele de Eliade. (Şi noi care îi reproşăm că inventează situaţii de negândit în România!) În cadrul Institutului de Psihologie, un grup făcea yoga şi tehnici de meditaţie. Organizatorul – Nicki Stoian – a fost expulzat în Elveţia. Organul MAI (*Apărarea Patriei*) a revelat faptele – *United Press* le-a reluat. Să fie numai atât, sau şi un pretext, sau o provocare pentru radicalizarea poziţiilor înainte de Plenara ideologică de la sfârşitul lui mai?

Spre seară, telefon de la Hillerin (soţul Sandrei Vulcănescu) întors – înspăimântat, de la Bucureşti. „E ca în 1952”. Ar fi fost daţi afară din posturi nu o sută, ci trei mii de persoane – mai bine zis personalităţi (până şi din Comitetul Central), vice-ministru etc. Printre intelectuali e implicat şi Andrei Pleşu. Acum sunt cu toţii anchetaţi. Cea mai mostră anchetă a Securităţii. Institutul de Psihologie’s-a suprimat. Cineva din cercurile Securităţii ar fi avansat că în realitate era vorba de un complot pentru a scoate România din lagărul socialist. Telefonez peste tot şi cred că Mihnea are explicaţia cea mai bună: e un argument al lui Ceauşescu să convingă pe ruşi cât le e de necesar. S-a servit de acest pretext (Meditaţia Transcendentală), să lichideze pe intelectuali, să lase impresia Rusiei că a salvat-o de un nou caz polonez şi, pentru că nu e în stare să soluţioneze criza alimentară, să facă saltul în teroare. Pretext neverosimil: toţi membrii „sectei” – o mafie internaţională – ar fi semnat că se angajează să ţină secretul. Îl vede cineva pe Sorescu semnând aşa ceva?

Secţiune 6.44 Joi 13 mai

Ieri telefon de la Liiceanu, la Paris. Catastrofat când îi spun de Pleşu. Vine la noi astă-seară.

Seara – Liiceanu mereu (hai să nu ne ferim de cuvinte mari) entuziasmant. Acum se torturează întrebându-se dacă n-ar trebui să se întoarcă pentru Pleşu. Telefonează de la noi lui Polac (german din România şi care dă burse la toţi românii bine), la care a sosit Cornel Regman. Veşti mai potolite parcă. Epitetele aceleaşi: panică, disperare, dar faptele mai puţin grave. Nici Pleşu, nici Sorescu n-ar fi sub anchetă, cu toţii (Şora confirmat) au fost daţi afară din partid în genul de şedinţe pe care-l ştim. Sorescu dat afară de la *Ramuri*, nu şi din Uniune. În schimb e în „Meditaţie” şi Sorin Dumitrescu.

Liiceanu ne povesteşte cum a început toată povestea cu cei doi veniţi din Elveţia (Stoian provocator?), iar la prima şedinţă de la Institutul de Psihologie, au venit vreo 40 de persoane, din curiozitate mai mult mondenă, au semnat cu toţii că-şi vor ţine „mantra” secretă (!), până şi-au dat seama că la toţi li se dăduse aceeaşi „mantră” şi a început o băşcălie bucureşteană care se termină acum în dramă. Dacă se termină…

Secţiune 6.45 Sâmbătă 15 mai

Americanii de la FE, care numai gazetari nu sunt, ci tot felul de funcţionari declasaţi care se ocupă cu „poliţia ştirilor” – expresia e a lui V. – şi le verifică mereu, ezitau, îmi spune Mike, până şi cu *Le Monde*, întrebându-se cu umor sau nu dacă Amber Bousoglou nu sunt oare eu (!?). În orice caz, ce au transmis din cele trei articole au tradus fărâmiţat şi răspândit. Chiar şi sub domnia lui Noël era o luptă grea pe care o duceam să fim la zi şi la febra aşteptărilor. Acum devine din ce în ce mai greu. Tot Bucureştiul aşteaptă comentariile cu „Meditaţia”, şi noi le

spunem bazaconii! Am făcut cu Mihnea efortul acesta de a avea pagini întregi în trei mari ziare, şi acolo (la München) nu ştiu să se servească aşa cum trebuie de ceea ce le oferim.

Secţiune 6.46 Marţi 18 mai

Ziua „Z". a înscenării otrăvirii ratate a lui Goma. Îl caut pe la 12 noaptea. A mers. Detalii mâine. Nu le dă prin telefon. La această cină-dezbatere „asasinul" urma să-i ceară un autograf şi altcineva să-i dea cu mâna peste paharul care ar fi trebuit să conţină otrava (aceasta din urmă se află în laboratoarele DST-ului...). Ceauşescu se crede pe un tron de Renaştere... Ce-o fi aflat şi el că e Renaşterea: morţi violente prin otravă... Ce-a ajuns ţara asta!

Cină Liiceanu. Tot despre Pleşu, „Meditaţia" şi perspectiva rămânerii lui aici care începe să i se pară greu evitabilă. Chiar posibilă dacă soseşte viitoarea lui soţie (Carmen) şi se decide să plece din ţară Pleşu. Calitatea lui umană (cea intelectuală nu mai avea nevoie de verificări) mereu fără greş.

Secţiune 6.47 Vineri 21 mai

Zi cu adevărat demenţială, în care telefonul nu se opreşte nici cât să ne lase să dejunăm sau cinăm. Şi nici nu-l putem închide, veştile fiind prea importante. Când în jur de 12 noaptea încetează, îmi vine să caut cui să-i telefonez, într-atâta gestul a devenit mecanic.

Încep cu „bomba" lui Mihnea. O telegramă *France Presse* de la Viena anunţă remanierea guvernului român. Cad Verdeţ (înlocuit cu Dăscălescu) şi Burtică. Convocare a Marii Adunări Naţionale. Comentariul lui Mihnea: cad „oamenii" ei. Luptă pentru putere între ei doi, Ceauşescu şi soţia.

Pe la 5 – 6 începe a doua afacere a zilei cu un gazetar

de la *France Soir*, cu ştirea, încă incertă, a dispariţiei lui Tănase. La Goma, care se precipită acasă la Tănase şi nu găseşte pe nimeni, sosesc toţi gazetarii. Iar la noi, cine nu telefonează!! Cel mai mişcător Greg: vine de la Courbevoie (telefonul fiind mereu ocupat), să ne spună că noi şi Goma trebuie să purtăm un aparat care să ne semnaleze peste tot prezenţa. Ştirea la toate jurnalele de radio şi televiziune, cu fotografia lui Tănase în fundal.

Secţiune 6.48 Luni 24 mai

După radio, la Palais de Justice, unde sunt convocată să dau o declaraţie despre Tănase. E prima oară când văd Quai des Orfèvres altfel decât în filme. Vine să-mi vorbească întâi unul de la DST, care a anchetat asupra agresiunii mele (Simon) şi care-mi spune că a fost confirmat caracterul ei politic şi că agresorii erau… sirieni! apoi un biet comisar, tot scuzând-u-se că ei nu au de a face cu intelectualii, bate la maşină rezumând cu greutate şi zbătându-se să se descurce printre referinţele „culturale”. Totul ţine mai bine de un ceas.

Secţiune 6.49 Duminică 30 mai

Lung telefon de la Pintilie: sigur pentru prima oară că nu mai are mult Ceauşescu. Până şi el îşi ia dorinţele drept realitate. Exasperarea e atât de mare, încât sunt aşteptaţi ruşii să vină în ţară. Oamenii – depăşiţi de nebunia lui C. – nu se mai gândesc că ar putea face ceva. „Propria lor viaţă le-a devenit o ficţiune”. Pentru a fi scos din „complotul Meditaţiei T”, Sorescu’s-a milogit peste tot şi a căzut în genunchi. Dar nici de el nu e prea satisfăcut Lucian Pintilie – familiar de altminteri cu astfel de auto-devorări şi masochisme: e prima oară – spune el –, la dispariţia lui V. Tănase, că şi-a dat seama că P. Goma e un om liber – gata de protest – şi el nu. Are generală cu *Flautul fermecat* la 13 iulie.

Secţiune 6.50 Luni 31 mai

Scriu cu mare caznă un articol despre cartea lui Caraion (prima în exil, apărută la Ion Dumitru, la München), *Insectele tovarăşului Hitler*. De fapt, cazna a fost înainte: până m-am hotărât să dau eu serialului din *săptămâna* răspunsul pe care nu poate să-l dea el. Nu-i puteam lăsa interminabil această victorie lui Eugen Barbu, dar nici nu puteam să mă prefac a crede ceea ce nu cred: că totul ar fi o invenţie şi o pritoceală. Dacă n-a scris despre noi, de pildă, toate rândurile ce-i sunt atribuite, majoritatea sunt sigură că da, şi acestea sunt sentimentele (resentimentele) lui faţă de noi. Cred că am găsit tonul şi măsura. Cu atât mai greu cu cât *Insectele* sunt o carte nu slabă, ci inexistentă: interviuri şi articole repetitive cu câteva interjecţii şi sudălmi. E bolnav de sine. Orice scrie i se pare menit operelor complete, chiar mărunţişurile.

Secţiune 6.51 Miercuri 2 iunie

Zi care începe mai liniştit, dar se zbârleşte pe seară. La telefon Vlad G. destul de îngrijorat: doctorii i-au prelungit lui Cizmărescu concediul medical. Îi telefonăm lui Mike acasă: va intra într-o nouă clinică pentru un tratament special şi pronunţă cuvântul „sarcom”. Deci asta e, şi ştie! Să mai descriu efectul asupra noastră?

Botez (matematicianul disident) a trimis la *l’Alternative*, un manuscris în româneşte: o carte politică.

Secţiune 6.52 Luni 7 iunie

Dezgust citind presa după discursul lui Ceauşescu. Marin Sorescu se reabilitează scriind în *Flacăra* un poem – pe prima pagină – „Tricolorul”. D.R. Popescu: o cuvântare prostituată. Ca să luăm doi scriitori. Deoarece de delirul unui Păunescu pentru care discursul lui C. la Plenară reprezintă cât bătălia de la Călugăreni, cine se mai poate mira? Sunt zile în care mi-ar veni să citesc literatură în

altă limbă decât cea română.

Secţiune 6.53 Vineri 11 iunie

Telefon aseară de la un prieten al lui Dorin Tudoran, din München: nu i se dă viză, nu mai are nici carnet de partid, la reuniunea Pen-clubului de la Londra unde era invitat, a fost trimis altcineva să-l „scuze” şi... să facem ceva. Ce?

Secţiune 6.54 Luni 14 iunie

La radio vorbesc cu Stroescu (Vlad Georgescu e plecat la Londra) şi aflu că Mike va fi operat a doua oară. Dar cancerul n-ar fi atins niciun alt organ şi nici osul. Suntem totuşi foarte neliniştiţi. Are concediu până în 15 iulie.

Apoi la Christinel şi Mircea. Mircea lasă, în sfârşit, să scape ceea ce nu ne spusese încă: promisese, sau lăsase să se înţeleagă (şi cui: lui Sorin Popa!) că dacă Bucureştiul l-ar propune (oficial, prin Uniunea Scriitorilor) pentru premiul Nobel, s-ar întoarce într-adevăr în ţară, dar numai pentru a pune o floare pe mormântul mamei lui şi alta pe mormântul lui Nae Ionescu. Romantic, dar neconvingător. Noroc – e chiar singurul noroc – că e din nou interzis în România. Sunt înfioraţi de dispariţia lui Tănase. Mircea, pe de altă parte, nu’s-a putut opri să-l invite să colaboreze la enciclopedia lui americană pe Virgil Cândea, cu toate că-l ştie general de securitate. Nu-i nimic de făcut. Absolut nimic.

Secţiune 6.55 Duminică 27 iunie

Telefon de la Christinel: sunt totuşi de o generozitate care spală multe. Au primit banii după biletul Air France pe care-l trimiseseră unui necunoscut român pierdut prin India şi pe care acesta nu l-a întrebuinţat. Sunt 5.000 de franci pe care ei nu contau. Şi atunci mă roagă să-i propun lui Goma. Cu atât mai extraordinar cu cât Paul nu face

parte dintre admiratorii expansivi ai lui Mircea şi nici n-are cu ei relaţii de mare prietenie. Totdeauna Eliade a fost aşa: gata să ajute – chiar când nu avea sau avea mai puţin.

Secţiune 6.56 Marţi 29 iunie

După-masă indigestă: citit prozele celor doi Ceauşeşti la Congresul Consiliului pentru cultură şi educaţie socialistă + alte intervenţii limbă de lemn, clei ideologic. Nicio surpriză, nicio hotărâre gravă (ne temeam de comasarea Uniunilor), ci numai greaţă.

Seara cu Mihnea şi Catherine, pe care-i ducem la restaurantul românesc pentru cei 30 de ani ai Catherinei, care simte prăvălindu-se bătrâneţea asupra ei. Nu pot să fiu prea ironică: mi-aduc aminte cu ce angoasă i-am spus lui Eliade, tot pe pragul celor 30 de ani, că timpul se precipită. Ziua mi se părea brusc că începe să galopeze. Mircea a avut tactul să nu râdă de mine.

Secţiune 6.57 Duminică 4 iulie

Ieri – alaltăieri (nu mai ştiu), telefon de la Hăulică: preşedinţii de Uniuni au fost convocaţi la Bucureşti să li se spună că Pleşu şi Sorin Dumitrescu (pentru care’s-a luptat Nichita Stănescu) au fost „spălaţi” de păcatul „Meditaţiei Transcendentale”. Au din nou dreptul la semnătură, sunt scoşi din moartea civilă. Pleşu nu-şi regăseşte locul la Institut – unde-s-au făcut compresiuni – dar e totuşi salvat.

Secţiune 6.58 Joi 8 iulie

Securitatea, uimită poate de scandalul provocat de dispariţia lui Tănase, a avut reacţii lente. (Sau poate la început nu ştiau decât unii de foarte sus, ordinul fiind dat direct de Ceauşescu?) În orice caz, abia de câteva zile au reînceput scrisorile anonime, una fiind semnată tot cu „Garda”, lăsând să se înţeleagă că poliţia franceză e de vină. Sanda ne-a adus-o luni la emisiune pe aceasta, scrisă cu litere de maşină de o şchioapă (din cele pe care le poate

citi Ceauşescu fără ochelari) şi în care se cere să dispărem noi, adică V., eu, Goma, Frunză („haidamacii”). Mihnea îmi telefonează azi că i-a sosit şi lui o alta, cam în acelaşi stil. Amândouă din Germania.

Secţiune 6.59 Sâmbătă 17 iulie

Zi de bagaje (deci oribilă). Plec mâine cu Marie-France la Ileana Cuşa, la Eygalières, unde-i vom regăsi pe Eliazi.

Telefon de la Liiceanu care ne tot caută de vreo şase zile de când e la Paris. Nu mai am când să-l văd. Pleacă şi el în august în ţară să se căsătorească, cunoscând bine riscul de a nu mai putea să se întoarcă. (Cum’s-a întâmplat cu Dorin Tudoran.) Nu e nimic de făcut decât de prevăzut, vag, cum’s-ar putea protesta dacă nu i-ar mai da drumul.

Secţiune 6.60 Luni 19 iulie

Eygalières. Vacanţele n-au poveste. Totuşi, de notat reacţia lui Mircea Eliade la *Ethos*: e prea mare „Antologia ruşinii” (!) Nu cumva mai curând îi displace pentru că supără Bucureştiul? Aflu de la el şi Christinel că au primit de la Bucureşti (prin ce emisar nu-mi spun) propunerea de a face o vizită acolo, contra asigurării că va fi propus de România pentru premiul Nobel (!!). A devenit o obsesie.

Amândoi – pentru prima oară – îmbătrâniţi, ceea ce mă întristează îndeajuns pentru ca să trec pe planul al doilea iritarea cu premiul Nobel. Eliade lucrează după-amiezile în biblioteca din turnul în care se află camera mea, aşa că ori de câte ori trec, îl văd căznindu-se să scrie cu degetele deformate de artrită. Se pregătise să-mi libereze jumătate din birou, să pot lucra alături de el. Declin cinstea şi-i prefer piscina, unde înot în fiecare zi, şi dimineaţa şi după-amiaza, cu Marie-France. Doar seara citesc din *Contre Sainte-Proust*. *Întoarcerea autorului* de Eugen Simion, onestă recapitulare a avatarurilor criticii

moderne.

Secţiune 6.61 Miercuri 28 iulie

Paris: Mitterrand îşi anulează vizita în România din pricina „cazului Tănase”.

Secţiune 6.62 Vineri 30 iulie

Ieri seara lung telefon de la Cioran, care comentează cu V. lovitura de teatru Mitterrand – anularea călătoriei în România, iar cu mine viitoarea-i călătorie la Eygalières. Când îi spun că Ileana se duce în fiecare zi, singură, la mormântul lui Ioan, cu un trandafir cules proaspăt, nu vrea să creadă: „je vais lui parler et lui apprendre le cynisme”. Retorism gratuit. Dar cum e de-o politeţe rafinată, n-o va face evident niciodată.

Secţiune 6.63 Marţi 10 august

Seara: Nego cu Cornel Regman şi soţia, şi Goma. Regman ne confirmă moartea lui Karin Rex, pe care o bănuisem, după verbele la trecut din două articole ce-i erau consacrate. Niciodată nu se vorbeşte despre moarte în presa din România. Moartea nu există în socialism. În curând nu vor mai exista nici bătrânii. După 70 de ani nu mai poţi fi internat în spital. S-ar pregăti – spunea Mihnea – o nouă lege: după 70 de ani nu mai ai dreptul la pensie, dar te ia statul în sarcină şi te pune la azil. Orwell sau Ubu?

Secţiune 6.64 Joi 12 august

Apar, tot graţie stăruinţelor lui Mihnea, articole în *Le Monde* (Amber B.) şi în *Le Canard Enchaîné* despre noua provocare a lui Ceauşescu: un plan de alimentare „raţională” ca să nu devină populaţia *obeză*!! Numai cât sport face la cozi şi tot ar feri-o de aşa ceva. Dacă ar exista vreo dreptate, o astfel de palmă şi derâdere faţă de un popor care a început să rabde de foame, ar trebui să-l coste tronul.

Secţiune 6.65 Sâmbătă 21 august

Cu Eugen Simion în Cartierul Latin toată seara. Pentru prima oară „is-a spus” să nu ne vadă (ca şi lui Mircea Iorgulescu) şi se ferea să vină acasă. Crede că cineva’s-a infiltrat în cercul nostru. (Ideea lui Manolescu.) Crede că au devenit mai „atenţi” cu el de când a scris cu Crohmălniceanu un memoriu pentru apărarea lui Lovinescu (atacat de Vadim Tudor), care a fost semnat de zeci de scriitori. Rămâne uimit când află că-l avem. Ne confirmă cele spuse de Iorgulescu: emisiunile mai ascultate ca oricând, şi cu influenţă. „Sfatul”, „rugămintea”, „ordinul” de a nu ne mai vedea provine din exasperarea Securităţii – şi nu numai a ei – de-a ne şti atât de bine informaţi.

Secţiune 6.66 Duminică 22 august

Scriu, neinspirat, despre N. Steinhardt, la cei 70 de ani. Neinspirat, fiindcă nu pot spune esenţialul: că e ca un sfânt. Restul nu e decât literatură.

Secţiune 6.67 Miercuri 25 august

Goma: agentul care urma să-l omoare pe el şi să-l lichideze pe Tănase a primit de 23 August nu ştiu ce decoraţie a meritului socialist pentru această lichidare presupusă. Sunt mai proşti decât credeam: nici nu ştiu să citească ziarele franceze care ar fi trebuit să-i pună pe gânduri, să le inoculeze bănuiala că agentul nu şi-a pus planul în practică, i-a trădat. Din fericire sunt, din când în când, şi imbecili.

Secţiune 6.68 Luni 30 august

Izbucneşte – cu o zi înainte de data prevăzută, afacerea Tănase.

Secţiune 6.69 Marţi 31 august

Conferinţa de presă Tănase – Goma – Spionul (Moţu Haiduc). Îmbulzeală nemaipomenită de gazetari, radio,

televiziune. E probabil prima oară când ziariştii sunt invitaţi să vadă în direct un spion. Deoarece Domnul Z (pe numele pe care nu şi-l dă, Moţu Haiduc – îl recunoaşte în sală Cazacu), securist, fiu de ştab securist – în mijlocul celor două victime desemnate ale sale.

Cel mai mult el va vorbi, povestind totul şi confirmând că ordinul a venit direct de la Ceauşescu. Tănase mult mai potolit şi măsurat decât ne aşteptam (V. e aproape entuziasmat).

Acasă, repede, pentru a da un interviu la FE. Cum au la München un tehnician imbecil, nu se poate face sub formă de interviu, şi atunci improvizez 10 minute. Iese bine, în ciuda stării aproape de epuizare în care mă aflu. M-am sculat la 10 dimineaţa, să-i pun la curent la München. În aceeaşi stare scriu până la 4 dimineaţa alte 20 de minute de transmis mâine la prânz, prin telefon.

Secţiune 6.70 Miercuri 1 septembrie

Presa de ieri şi de azi extraordinară. Tonul dat de editorialul din *Le Monde*: „Ceauşescu démasqué”. În *France-Soir* (tot de ieri), „N. C., alias Caligula I-ei”. Restul, cam la fel: Bokassa, gangsteri, flagrant-delict de asasinat etc. etc. Pagini întregi. Aseară toate canalele de televiziune cu conferinţa de presă, radio la fel. Visăm, inutil probabil, la un atac de apoplexie al lui Ceauşescu.

Secţiune 6.71 Luni 20 septembrie

Seara la restaurant cu Eliazii. Bârfim, destinşi. Aflăm că Mircea nici n-a citit „interviul” pe care i l-a acordat lui Căprariu şi pe care i-l trimisesem, indignată, sperând că va da o dezminţire. De câte ori sunt gata să mă enervez pe el, mă înmoaie câte ceva. Astă-seară, mărturisirea că nu mai poate încheia vol. III din *Histoire des idées et des croyances religieuses*, aşteptată de peste doi ani de Payot. Şi nu dă vina numai pe mâini, ci pe greutatea de a se

concentra. Îndârjirea din mine amuţeşte.

Secţiune 6.72 Miercuri 29 septembrie

Încep azi corecturile la *Agenda Zburătorului* (cred că acesta îi va fi titlul, „Jurnalul lui E. L”. fiind prea pretenţios şi inexact). 100 de pagini cu greu – şi sunt vreo 1.500, fiindcă mă opresc lung asupra câte unui cuvânt indescifrabil şi prea rareori ajung să-l decriptez. *Agenda* începe cu 1923 – anul naşterii mele şi chiar în uscăciunea notaţiei directe şi cu atenţia concentrată asupra corecturii şi descifrării sunt acoperită încetul cu încetul de imagini dezordonate (o faţă, casa din Câmpineanu 40, un fragment de stradă, mobile), de parcă m-ar invada nu trecutul, ci un fel de *puzzle* nesemnificativ, din care nimic cronologic şi coerent nu poate ieşi. Dintre-o astfel de ceaţă şi suprapuneri de imagini, cum să alcătuieşti o biografie?

Secţiune 6.73 Sâmbătă 2 octombrie

Liiceanu, care îşi aşteaptă acum soţia să sosească în Germania. Povestirea „intervenţiilor” sale pentru acest paşaport e un adevărat roman. Redă într-adevăr cu mare acuitate a observaţiei această lume între Kafka şi Caragiale. Din Bucureşti – dezvăluirea afacerii Tănase-Goma’s-a transformat într-un fel de sărbătoare naţională. La Radio şi la Televiziune, în primele zile, s-a ordonat să nu se mai pronunţe cuvântul „Franţa” (!?). Lumea spera să cadă imediat Ceauşescu, nimeni neştiind cum.

Efectul emisiunilor noastre, disproporţionat. Cei atacaţi de noi nu mai sunt salutaţi (Ulea, despre care a scris V. în legătură cu cazul lui Pleşu, Sabin Bălaşa care nu mai primeşte comenzi de la ştabi). Rezumând acest prestigiu „mitic”, butada lui Imre Toth: V. şi cu mine suntem o probă a… existenţei lui Dumnezeu. Doi oameni restabilind „binele” împotriva unui întreg stat organizând răul. Reacţionăm invocând binecunoscutul umor al lui Imre

Toth, dar L. pare a-l fi luat în serios.

Pleşu e în aceeaşi situaţie. L. n-a putut vorbi despre noi cu el, pentru că spune tot la toată lumea. Astfel, a fost imprudent, dezvăluindu-i lui Pleşu că va vorbi cu „prietenii noştri de la Paris" să mai facă emisiuni pentru el, fiindcă s-a grăbit să repete peste tot. Dată fiind deci tăcerea în această privinţă a lui L., Pleşu se întreba uimit de unde ştia V. detalii de la şedinţa lui de excludere. Pentru a-şi restabili situaţia, Pleşu a telefonat lui Paler, care-l-a îndrumat spre Păunescu. Acesta i-a cerut un articol („Arta şi poporul") pentru *Flacăra*, cu citate din Ceauşescu (aşa's-a salvat Sorescu cu un poem, „Tricolorul") şi un memoriu către… el, Păunescu. După mult zbucium, Pleşu a refuzat. Înainte vorbise cu Noica, care-l sfătuise să fie ferm şi să nu „vorbească cu golanii" (Păunescu). Noica complet dezamăgit, obosit (de-abia mai „pâlpâie") şi recomandându-le să plece în străinătate. Nichita Stănescul-a salvat pe Sorin Dumitrescu prezentându-l pe la ştabi ca pe un „Eminescu al picturii". Şi i-a promis lui Andrei Pleşu că vor face împreună greva foamei, dar „după vacanţă"…

Va trebui deci să revenim asupra victimelor „Meditaţiei" şi a lui Pleşu.

Secţiune 6.74 Vineri 8 octombrie

Dieta poloneză a desfiinţat „Solidaritatea".

Secţiune 6.75 Duminică 10 octombrie

Cu Pintilie lungă convorbire telefonică. Un nou „şef" la cultură: Ştefănescu. Îi plac maximele latineşti. Ştiind-o, Pintilie a scris o scrisoare de protest împotriva cenzurării filmului unui coleg în care a pus ceva în genul „cum intraţi în filmul acesta *manu militari*". Ştefănescu era încântat. Tot repeta „nu putem intra aşa, *manu militari*". Ăsta-i nivelul. După ce a sperat că „afacerea Tănase" îl va

răsturna pe C., Bucureştiul intelectual e acum dezamăgit. Cine să-l dea jos? Mitterrand? Nu, ruşii. Mereu speranţa că alţii vor face ceva în locul nostru. Umor sinistru: până-n ’56 se aşteptau americanii, acum speranţa e în ruşi, să-l debarce pe C. Care, în aşteptare, tot debarcă el pe alţii.

Secţiune 6.76 Marţi 12 octombrie

Grevă din nou şi lupte la GdaŃsk. Mitterrand condamnă „sistemul” însuşi din Polonia. Cu comuniştii în guvernul francez? Mike telefonează că iar trebuie să facă economii până la sfârşitul anului: să repet câte un „Teze” la sfârşit de lună.

Secţiune 6.77 Miercuri 13 octombrie

Occidentul e mereu incapabil fie chiar de un gest simbolic: nu is-a dat premiul Nobel pentru pace lui Wałęsa, cum se spera.

Dorin Tudoran o duce foarte prost: e dat afară de peste tot şi îi e frică că-i vor „monta” un accident. Alt mesaj primit de „fete” de la Manolescu: spunea că situaţia lui’s-a înrăutăţit după ce-a văzut pe un gazetar de la *L’Express*, trimis de Goma.

Secţiune 6.78 Sâmbătă 16 octombrie

Mă străduiesc toată ziua să descurc iţele noilor campanii ale grupului lui Eugen Barbu. Contra lui Manolescu, Niţescu, *României literare*, Uniunii etc., cu acelaşi sistem de delaţiune şi insinuări că cei care nu sunt de acord cu el, Eugen Barbu, sunt agenţii EL. Cronicile scrise trudnic sunt neinspirate. M-am plictisit să mă bălăcesc în acest noroi. Dar momentul mi se pare din nou grav şi nu trebuie lăsat să treacă fără replică.

Secţiune 6.79 Miercuri 20 octombrie

Seara, Sorin Dumitrescu, să ne vorbească de „Meditaţia Transcendentală” şi de ce se poate face pentru Pleşu şi Şora. Ne aduce cartea lui cu Nichita, pe care-l

consideră ca pe un frate. Lungă discuţie şi estetică, şi etică, personajul într-adevăr foarte bine, deşi tipic bucureştean (Nichita „cel mai mare poet” etc. – dar nu şi despre el – îl crede pe Bernea mai puternic, mai concentrat). Nevoia de superlative, de impunere (nu a lui, repet, ci a scriitorilor pe care-i admiră şi le dă dreptate este produsul unui provincialism exasperat de experienţa comunistă). Scene la Casa Scriitorilor: Petre Stoica îi dă 100 de lei lui Velea, să ţipe în gura mare lui Iulian Neacşu: „Tu, care-ai fost acasă la M.L. şi V. I”. Jebeleanu se topeşte de râs; Lăncrănjan înverzeşte, Iulian N. vrea să se bată, dar Velea şi-a câştigat de băut… În Iugoslavia, unde a luat premiu, scriitorii i-au pus lui Nichita Stănescu (care vrea mereu Premiul Nobel) întrebări stingheritoare despre V. Tănase. Nichita Stănescu ar fi acum împotriva grupului. După cel-a servit până la ridicol…

Secţiune 6.80 Duminică 24 octombrie

Scriu – cu plan strategic – o cronică despre Tudoran. Teza: regimul îşi fabrică singur şi disidenţii, şi samizdatul. Mai înainte, încercasem să-i explic lui Mihnea cazul Tudoran, s-o convingă pe Amber Bouzoglu să facă în *Le Monde* un articol. Nu prea înţelege. Ce-a făcut exact: e disident sau nu. Parcă lucrurile ar fi atât de simple la scriitorii noştri. De-abia dacă înţelegem V. şi cu mine.

Secţiune 6.81 Marţi 26 octombrie

Scrisoarea de la Steinhardt (încă una), tot emoţionat de cronica pe care am scris-o pentru cei 70 de ani ai lui. Când era de fapt sub adevăr, şi toată în parafraze, pentru a evita cuvântul sfinţenie şi pe toate ducând spre… Mai mult din discreţie decât din prudenţă – doar prudent nu e el însuşi: ne scrie clar, de parcă n-ar exista cenzură. Cred că e singurul caz.

Secţiune 6.82 Joi 28 octombrie

În cursul unei convorbiri cu Mike, aflu e-a murit azi Iani Popa. Mi-l amintesc la una din primele mele vizite la München. Prezenta programul politic sărind pe scaun şi tot atât de excitat de parcă a doua zi avea să izbucnească al Treilea Război Mondial. Cu el, totul devenea eveniment. Era, cred, spre începutul destinderii şi postul avea un ton cam moderat. Uneori prea. M-a luat patetic de braţ pe culoar şi mi-a şoptit: „Noi facem compromisuri, dar voi’s-o ţineţi aşa. Să nu cedaţi niciodată”. Bietul de el: a murit la 70 de ani şi pentru mine a rămas încă tânărul de atunci.

Secţiune 6.83 Duminică 31 octombrie

Cronică despre victimele „Meditaţiei T”. Tot în seria tactică. Fără stil, fără har, doar cu strategie.

Secţiune 6.84 Duminică 7 noiembrie

Bucureştiul obligă acum pe emigranţi să-şi plătească – în deviză forte – studiile pe care le-au făcut în ţară. E drept că Moscova ceruse unui emigrant evreu să-şi plătească anii de închisoare (!). Nu-l ţinuse statul gratuit? A existat oare timp mai aberant ca al nostru?

Altă cronică asupra campaniei împotriva lui Buzura şi Paler. M-au intoxicat neoproletcultiştii. Tot repetând acelaşi lucru (nu-şi schimbă nici ţinta, nici argumentele, nici metodele), simt cum îmi sărăceşte gândirea, secătuieşte stilul, dispare bucuria de a scrie. Dac-ar fi numai asta! Dar nu văd cum n-ar câştiga.

Secţiune 6.85 Miercuri 10 noiembrie

Aseară, de fapt pe la trei dimineaţa, când ne întorceam acasă, citesc cu o bucurie pe care n-o mai avusesem de mult două articole de contraatac: al lui Manolescu în *România literară* şi mai ales al lui Octavian Paler în *Flacăra*, de o violenţă salutară şi care pune pe două coloane un plagiat al lui Corneliu Vadim Tudor. Răspunsesem şi eu articolului lui Vadim Tudor împotriva

lui Paler, dar important e să se facă din interior. Pe tonul acesta – mi se pare a fi prima oară de ani de zile. Şi asta, şi publicarea plagiatului ni se par a arăta că ceva e pe cale de a se schimba.

Secţiune 6.86 Joi 11 noiembrie

A murit Brejnev. Wałęsa va fi liberat. Probabil fără legătură cu moartea lui B. dar explicând atitudinea Bisericii care a admis ca vizita viitoare a Papei să fie anunţată de Jaruzelski în ajunul grevei anunţate de Solidaritatea clandestină – şi care a fost – din această pricină, un semi-eşec. Totul pe muchie de cuţit.

Secţiune 6.87 Vineri 12 noiembrie

A fost liberat Wałęsa. În locul lui Brejnev: Andropov (fost şef KGB) ca secretar general.

Secţiune 6.88 Marţi 16 noiembrie

Seara, Liiceanu cu soţia, căreia nu-i spusese în România că ne cunoaşte, iar eu am gafat telefonându-i la Heidelberg să-i urez bun-sosit. Liiceanu avea de gând să ne-o aducă fără să-i spună unde, ca să facă „un infarct”. Liiceanu rămâne şi pentru mine şi pentru V. intelectualul de-acolo. Dar cel mai frământat. *În* şi *pe* problemele esenţiale.

Secţiune 6.89 Vineri 19 noiembrie

Prima aniversare fără Christiane.

Seara cu Liiceanu şi soţia lui la restaurant în Cartierul Latin. Ne simţim acum tot atât de bine cu amândoi, pe cât ne simţeam cu el când venea singur. Insistent împins de V., Liiceanu a înscris un doctorat de stat în loc de unul de *troisième cycle*. De altminteri, într-o adevărată panică a modestiei, spune că doi oameni l-au făcut pe el, obligându-l să se ridice peste statura lui: Noica şi V. E în plină criză, pretinde că n-a citit nimic, nu ştie nimic, n-a scris nimic. La vârsta lui (are 40 de ani), Hegel…

Poate primul nevanitos care soseşte din România. Şi fără complexul provincial răspândit la atâţia, că arată ei Occidentului. Dimpotrivă. Nu se crede ceea ce e: de talie europeană. Foarte obositor pentru el, excesiv de odihnitor pentru ceilalţi. O calitate nu numai intelectuală, dar şi *umană* remarcabilă pe care o simt şi la soţia lui, Carmen. Mi-ar plăcea să fim tineri şi să avem o viaţă de dus împreună. Şi lui V. la fel. Speră că-i va ieşi la Bucureşti *Jurnalul de la Păltiniş*. Se ocupă Sorin Mărculescu. Mi se pare de negândit. Dar la Bucureşti nebunia e în toate sensurile, uneori până şi în cel bun.

Secţiune 6.90 Marţi 7 decembrie

Telefon de la Coelu!, care vrea să ne vadă, să-l „pregătim" pentru München.

Telefon şi de la Rainer, care le-a încurcat pe toate. Nu numai că Souvarine nu vrea să mă vadă decât pe mine (la *„jeune roumaine" – on a les jeunes qu'on peut* – la 90 de ani), dar doreşte interviu fără magnetofon! Citesc culegerea lui de articole *L'Observateur des deux mondes* apărută recent. Nu pot să nu mă întreb: e oare mai bine să-ţi petreci viaţa având dreptate împotriva tuturor decât greşind alături de toţi? Întrebarea mă priveşte şi pe mine. Iar răspunsul e, bineînţeles, afirmativ. Bine e-a trăit 90 de ani să vadă că i se dă dreptate. *Stalin*-ul său a devenit ceea ce ar fi trebuit să fie de la început: o lucrare de referinţă.

Secţiune 6.91 Joi 9 decembrie

La Boris Souvarine. Trec mai înainte să-l iau pe Rainer, care umblă greu (bătrâneţea – spune el). Dar alături de B.S. va redeveni tânăr. În taxiul care ne duce spre reşedinţa *troisième âge* în care locuieşte B.S. cu soţia, aflu că S. nu e rus, ci fiul unui ceasornicar din Paris, care şi-a păstrat apoi pseudonimul pe care i l-au dat bolşevicii sau şi l-a luat în lupta comună. Din 1921 până în 1924 –

doar trei ani alături de ei, dar care i-au marcat viaţa. Trei ani cu ei, restul existenţei combătându-i. Are 87 de ani, e foarte mic de statură, nu mai vede aproape deloc şi nici de auzit nu prea mai aude. Vorbeşte politicos şi rece despre bătrâneţe („e de neînchipuit până-n-o suferi”). Un prieten oftalmolog îi promisese ceva să se poată suprima când vor începe scăderile pe care nu le suportă. Între timp, prietenul a murit, iar fiul lui, oftalmolog şi el, care-l-a operat recent la ochi, iese la pensie... Totul spus cu o decenţă aproape indiferentă, de parcă ar vorbi de timpul de afară. Nicio slăbiciune cerebrală: capul întreg, memoria (pentru tot ceea ce nu priveşte prezentul imediat) prodigioasă. Revoluţia bolşevică constituie pentru el agenda zilei. Dacă şi-ar spune amintirile la dictafon, ar reînvia istoria. În Occident, e ultimul care-l-a cunoscut pe Lenin. Şi bine. Dar nu poate să gândească decât cu pana în mână. A-i propune o înregistrare e probabil ca şi cum în-ai pune pe mine să lucrez cu un terminal. Blocaj peste care nu încerc prea mult să trec, deşi am adus un magnetofon cu mine.

O ordine în biroul lui, ca de testament. Corespondenţa clasată, presa în dosare, revistele lui cartonate. Se îndreaptă imediat spre ce vrea să ne arate: corespondenţa cu Simone Weil (nu ştiam că au fost atât de legaţi), răspunsul pe care i l-a dat Lenin (republicat în *Contrat Social*) etc. Nu simte marea schimbare intelectuală a Parisului. Mai vede peste tot stalinişti. Blocaj ca pentru magnetofon. Lucrurile recente nu-l mai ating decât superficial. Şi eu, şi Rainer pledăm pentru colecţia lui Goma. Nu ştie dacă va mai putea, prevede sfârşitul. Promite totuşi, dacă termină volumul cu corespondenţa Simone Weil, o lucrare despre Lenin. De Gaulle ar fi spus: *Şi Dieu me prête vie*. Dar îl detestă pe de Gaulle (creator al

tuturor legendelor despre Stalin…) şi ar fi mai mulţumit să i se ia viaţa decât să i se mai „împrumute” la preţul ăsta.

Ies de-acolo cu Rainer ca şi cum aş fi asistat la asaltul Palatului de Iarnă. Dar, în acelaşi timp spunându-mi că are dreptate: ar trebui probabil să ne putem cu toţii suprima când nu mai ţinem la statutul de supravieţuitori. Şi el nu mai ţine. În prima cafenea, cafea şi ţigări (acolo n-am fumat), cu exasperarea vitală a celui care a lăsat un operat grav sau un muribund pe un pat de spital. Câtă memorie totuşi – şi de ce calitate – se va stinge odată cu el!

Secţiune 6.92 Duminică 12 decembrie

Lovitură de teatru, top secret: Emil Georgescu i-a telefonat lui Goma că joi, la Congresul Partidului, Ceauşescu va cădea! Goma vine la cafea, dar nu comentăm mult pentru că între timp se anunţă Sorescu, care şi-a revenit după „Meditaţia T”. ce i-a dat bătăi de inimă (la propriu), iar neveste-şi – zice el, şi sper să nu fie adevărat – un cancer al pielii. Ca totdeauna, bine cu el, cu toate că nu prea sunt atentă, mereu cu gândul la „complot”. Pe seară îmi vine brusc ideea e-ar putea fi o provocare.

Secţiune 6.93 Marţi 14 decembrie

Goma a vorbit ieri cu E. Georgescu şi a avut noi precizări: grupul anti-Ceauşescu e condus de Verdeţ şi Trofin (bieţii români n-au şansă, Trofin e un sadic). După-amiază primim de la FE şi emisiunea („Actualitatea Românească” din 8 dec.) în care a fost difuzată „scrisoarea” grupului, un adevărat apel la răsturnarea lui Ceauşescu.

Secţiune 6.94 Vineri 17 decembrie

Nimic de la Congresul de la Bucureşti.

L-au arestat pe Wałęsa şi l-au plimbat cu maşina doar cât să evite să ia cuvântul la GdaŃsk.

Secţiune 6.95 Luni 20 decembrie

Seara privim la televiziune *Flautul* lui Pintilie, filmat pentru televiziune la Aix. Chiar fără legătură cu libretul, viziune coerentă şi puternică de univers totalitar, concentraţionar chiar, în care probele iniţiatice iau un aspect torţionar, iar Pamina şi Tamino nu se mai regăsesc decât îmbătrâniţi, după o viaţă în care n-au făcut decât să se pregătească sau să fie pregătiţi pentru moarte.

Secţiune 6.96 Joi 23 decembrie

Zi pierdută cu cumpărături pentru cadourile de Crăciun. Şi cu plictiseala răspunsurilor la felicitări. Care se acumulează şi mă fac de vreo săptămână să-mi pierd vreo oră pe zi. Nu mai ştiu să comunic decât prin telefon. Generaţie pierdută pentru genul epistolar.

Secţiune 6.97 Vineri 24 decembrie

Moartea lui Aragon. La început decisă să nu scriu nimic, apoi, încetul cu încetul, mă răzgândesc. Dacă acest elogiu al minciunii (*le mentir-vrai*) şi al uitării (*Blanche ou l'Oubli*) care a fost opera şi viaţa lui A. nu este dezvăluit în clipa în care omagiul curge de peste tot (nu numai de la PCF, ceea ce e normal, dar şi din celelalte părţi, superficialul de d'Ormesson vorbeşte de geniu în fiecare paragraf al articolului său), atunci nu mai are niciun sens să dau lecţii de morală scriitorilor din ţară, care, cel puţin, au fost mai mult sau mai puţin forţaţi şi n-au cântat GPU-ul şi pe Stalin („cel mai mare filosof al timpului" – dixit Aragon) în huzur şi libertate. Fără insultă directă, va trebui să găsesc tonul punerii la punct şi în memorie.

Secţiune 6.98 Miercuri 29 decembrie

Lung telefon cu Cioran, ne rugase Steinhardt să-i transmitem urările lui (între timp însă îi scrisese). Cioran îmi spune că Steinhardt i-a smuls promisiunea că nu-l va mai „vorbi de rău" pe… Christos! Dar pe Dumnezeu, îl întreb – „La ai tous les droits" – îmi răspunde el. Îl mai

înştiinţez că în atacul lui Căprariu e citată dedicaţia pe care i-a dat-o pe o carte şi e prezentat ca un prieten şi – în opoziţie cu noi – ca un bun român. Fulmineză, dar nu vrea să-i scrie, să-l pună la punct. E ambalat acum de Italia, unde-s-a apucat să dea interviuri. S-a săturat de Germania. După ce o viaţă întreagă a stat în Cartierul Latin, acum l-au apucat călătoriile.

Secţiune 6.99 Vineri 31 decembrie

De la moartea mamei, niciun an n-a fost mai negru. Mâine e aniversarea de un an a morţii Christianei.

Articol VII.

1983

Secţiune 7.01 Miercuri 5 ianuarie

Primim urări de la Noica. Semnate în clar cu numele lui. În felul lui, Noica este deci deosebit de curajos sau, acum când previziunile lui nu's-au împlinit şi a dat drumul băieţilor (Liiceanu, Pleşu) să se realizeze şi altundeva decât în ţară, detaşat de propria-i viaţă.

Primim cartea lui Bernard, foarte frumos apărută.

Secţiune 7.02 Joi 6 ianuarie

Telefonul Ioanei Bernard care-mi confirmă, din nefericire, cancerul lui Mike, pe care's-a dus să-l vadă la spital. Îi fac chimioterapie… Ne întrebăm o dată mai mult dacă două cancere consecutive la doi directori de la FE sunt treabă curată. Dar tot nu-mi vine să cred, deoarece Mike era „tranzitoriu" şi tot urma să iasă la pensie.

Secţiune 7.03 Sâmbătă 8 ianuarie

Scriu până noaptea târziu (adică 5 dimineaţa) cronica despre premiile Uniunii, pentru a ataca Marele Premiu acordat lui Beniuc. Lipsa de memorie a românilor e fără egal. Se dă drept iertare (bietul om, a greşit şi el…) ceea ce nu e în fond decât laşitatea de a menţine până la capăt un verdict sau o atitudine. Intermitenţele curajului,

intermitenţele memoriei; balcaniadă. Ţara zace mai departe „turcită” până în profunzimi. Exultarea tuturor când Beniuc, în 1965, a căzut de la Preşedinţia Uniunii! Denunţul lui împotriva lui Blaga, în *Pe muchie de cuţit*. S-a uitat totul. Criticii încep să găsească că e totuşi un mare poet. Aşa se creează legendele în România: prin complicităţi ale prostului gust. Aşa a devenit şi E. Barbu mare scriitor. Criteriul estetic se molipseşte şi el de bolile curajului, cronice printre intelectualii noştri.

Secţiune 7.04 Marţi 11 ianuarie

Seara, la generală lui Pintilie cu *Azilul de noapte*. Tocmai un text de Gorki a găsit pentru a-l servi, în loc să-l pună să-i slujească lui fantasmele. Despuiere deci, respectul textului, accentul pe jocul actorilor, o purificare – poate o modestie, deşi nu cred – pe o piesă care nu merită nimic din toate acestea. În afară de orice regie, Gorki rămâne pentru mine scriitorul care a făcut elogiul universului concentraţionar, iar *Azilul*... ar trebui să fie o capodoperă pentru a mă face să uit. Şi nu e.

Secţiune 7.05 Marţi 18 ianuarie

Azi, pe când era doctorul la mine (să-mi dea antibiotice pentru bronşită), un telefon de la Cazaban: a auzit că a murit Bebe Roman. Dacă n-ar fi fost luna aceea de toamnă la Roma (în sept. ’77) în care ne-am legat atât de tare de el, poate acum am suferi mai puţin. Telefona în fiecare zi (eram bolnavă). „Ce mai face fata lui Lovinescu?” Îmi recita pe dinafară din tata şi mă acuza că nu sunt în stare să fac la fel. Ne întâlneam prin cafenele, la Yvonne acasă (unde stăteam), la ei, în una din cele mai aiuristice şi fermecătoare case din câte am văzut vreodată, cu grădină, pisică, câini şi uşi deschise spre terasă. „Vasileasca” (pisica) a murit acum câteva luni. Cu tot viciul jocului şi curselor (pentru care şi-ar fi furat şi prietenii, vânzând-u-le

tablourile), era pentru noi unic: toată cafeneaua literară bucureşteană dintre cele două războaie trăia în el şi el o trăia cu har.

Regăsim cele două convorbiri înregistrate, pe care V. le avusese cu el într-un studio fără ferestre (ca o celulă de închisoare), la Roma. V. le va retransmite. Şi altceva ce va mai rămâne din această memorie fabuloasă? O singură carte de amintiri. Cât despre Yvonne, îi tremură degetele şi nu poate scrie. Septembrie 1977 a fost ultima noastră oază la Roma.

Secţiune 7.06 Vineri 21 ianuarie

Cu Vlad Georgescu la prânz – în Cartierul Latin. Deschis, amabil, bine-crescut: n-am avea decât să ne bucurăm, V. şi cu mine. Între ce aşteptam şi ce este, diferenţa e mare. Totuşi e o lipsă absolută de vibraţie la el, care înăbuşă entuziasmele, împotmoleşte urgenţele, descurajează iniţiativele. Sper să ne înşelăm din nou.

Între timp, Mike e aproape pe moarte, iar Vlad G. primeşte regulat scrisori de ameninţare de la ofiţerul de Securitate care-l anchetase. Pentru prima oară evocăm împreună coincidenţa tulburătoare a doua cancere la doi directori consecutivi ai secţiei româneşti. Au fost iradiaţi de trimişi ai Secu? Vlad nu crede. Nici americanii. Nici noi? Nu mai e atât de sigur.

După aceea la *Danton*-ul lui Wajda care ne entuziasmează pe amândoi. În plan politic (Revoluţia franceză văzută nu prin dihotomia Jaruzelski-Walesa, cum au scris atâţia imbecili, ci prin optica celui care a trăit sub comunism. După modelul primelor instituţii ale terorii şi delaţiunii din timpul Revoluţiei franceze. Procesele politice de la Moscova nu reiau şi amplifică tiparul Tribunalului revoluţionar?). Capodoperă şi pe plan pur estetic.

Secţiune 7.07 Duminică 23 ianuarie

Ieri, telefon de la vărul lui Liiceanu care a primit o conferinţă a lui Pleşu ţinută la Lugoj asupra culturii în secolul XX, se pare admirabilă. Lui Andrei Pleşu is-a cerut să scrie împotriva noastră pe prima pagină a *Scânteii*. A răspuns că e de acord, dacă pe a doua E.B. îşi face autocritica pentru stilul său de „polemică” cu noi, pe pagina a treia se critică restalinizarea culturii etc. I s-a mai pretins să ne ceară să nu ne mai ocupăm de el. „Cum să le cer aşa ceva, a răspuns, când nici nu-i cunosc?” – Ceea ce e purul adevăr.

Secţiune 7.08 Marţi 25 ianuarie

Eram hotărâtă să notez aici ce se notează într-o agendă (de unde şi forma): întâlnirile sau mesajele din ţară ce nu trebuie uitate etc. etc. Şi iată că încetul cu încetul se strecoară clima, afectivitatea, pisicile şi bolile.

Azi, de pildă, dejunând pe lângă rue du Bac cu Jean Budin (la 75 de ani pledează în continuare la Curţi internaţionale şi are un nou birou de avocaţi), ascultând ştiri de la toţi cei cu care Alla se încăpăţânase să mă-neonjoare, parcă pentru a-mi dărui mie rădăcinile pe care nu şi le putuse da ei înseşi, cum să nu-mi sară din nou în faţă, ca şi cum amintirea’s-ar transforma în jivină şi-s-ar arunca pe tine, o anumită culoare a timpului când Alla exista şi ne forţa şi pe noi să existăm în ritmul ei exacerbat. La Megève, la Vaumain, la Lurs, în Corsica, la Paris, ce senzaţie de viaţă prin imixtiunea ei frenetică şi deseori exasperantă. Parcă ne servea, mie mai ales, de rezervă vitală. Dar n-ar fi ştiut să îmbătrânească. Cine ştie?

Secţiune 7.09 Joi 27 ianuarie

Aranjând biblioteca de sus, dau de două numere din *Kalende* şi *Preocupări literare* de prin ’42 – 43 cu proze de-ale mele. Una mai pasabilă (la ţară, în trei medii, ţăranii

vorbind în dialect oltenesc), dar alta (Nuni – Mica, Radu) intolerabilă. Proză răzgâiată, inutilă, sub orice nivel, bună de palme. Cum în-a putut lăsa tata să public aşa ceva? Şi mai târziu, Camil, cum de mi-a luat romanul *în Contratimp* pentru *Revista Fundaţiilor Regale*?

Dar mai ales cum puteam eu să fiu aşa la aproape 20 de ani? O lume întreagă de Picki, Vicki şi alte nume idiotizate de diminutive la modă, o iritare sentimentaloidă de domnişoară de pension care-l-a citit pe Huxley, totul artificial şi găunos. Presupun că nu mi-am venit în fire decât după 30 de ani, pe la 40 începând să exist intelectual. Sunt furioasă pe această adolescenţă care în scris rămâne ca o boală, în timp ce în amintire e toată numai aur şi miere. Lupt toată ziua cu dezgustul de mine. Un singur detaliu justifica această relectură: pe pisica mea angora o chema *Djiala*. Odată cu numele – uitat – mi-a revenit parcă un întreg timp.

Secţiune 7.10 Sâmbătă 29 ianuarie

Ceauşescu – iar –, în ţară's-a dezlănţuit un delir la aniversarea a 65 de ani (nenumiţi şi travestiţi în 50 de ani de activitate revoluţionară) de la care nu mai scapă de data asta nici criticii buni (Raicu de pildă), Mircea Iorgulescu se salvează spunând că niciodată România nu's-a transformat ca sub domnia lui (ceea ce e evident), dar nu spune că în bine.

Numai Nicolae Manolescu nu scrie nimic. Îmi pare bine, dar mi-e şi frică: n-o va plăti?

Secţiune 7.11 Luni 31 ianuarie

La cină la Aurora şi Aurel, cu Cazabanii şi Breban. Acesta din urmă amabil, ameliorat ca susceptibilitate când i se taie vorba, tot atât de convins că nu-i gust literatura pentru că are prea multe idei (nimeni nu-şi poate închipui despre sine că le are proaste) şi teoretizând mereu ca şi

cum ceea ce se petrece în Răsărit e o luptă pentru putere şi nu un fenomen fără precedent. N-a citit nici pe Zinoviev, nici pe Orwell, nici pe Besançon. Trei lecturi – cel puţin trei – fără de care nu se poate face literatură de profunzimi asupra fenomenului comunist.

Secţiune 7.12 Vineri 4 februarie

Nunta lui Mihnea cu Catherine, pe care ei o iau cam în glumă (sunt de vreo zece ani împreună), dar tot fac petrecere cu vreo 50 de invitaţi la Olympia, că la ei e prea mic. Cine nu e? Din fericire nu e prea multă mondenitate, deoarece aici toată lumea cunoaşte pe toată lumea. E „ramura" exilului cu reale contacte cu Parisul intelectual şi gazetăresc. Ca-n 1848.

În *Times*, ştirea unei încercări de lovitură militară în România. Ratată. Ofiţeri şi generali executaţi. Telefonez imediat lui Vlad G., n-are nicio confirmare. (Ştie de vineri şi nu se agită.) Insist's-o dea. Da, recunoaşte el: a dat-o şi Deutsche Welle. Da, adaug eu, şi BBC-ul. Şi azi posturile de radio franceze. Antenne 2 de asemenea – cum aflu mai târziu. V.G. nu crede că e în legătură cu „complotul" anunţat în decembrie.

Secţiune 7.13 Marţi 8 februarie

O scrisoare de la Stamatu în care, entuziasmat de articolul de apărare a lui Caraion, îmi defineşte atitudinea prin trei versuri de Dante care încep cu „transhumanar" – a depăşi condiţia umană. Articolul a apărut în *Limite*. Când a trecut la radio, Steinhardt în-a găsit creştină. Tare mi-e teamă că adevărul e mai puţin frumos: nu trebuia ca noi doi, cei mai atacaţi de I.C. (V. şi cu mine) să cădem în capcana întinsă de E. Barbu. Deci mai curând tactică, decât creştină.

Secţiune 7.14 Miercuri 9 februarie

Goma vine la cafea cu o veste pe care n-o lansează

decât pe la sfârşit şi după oarecare ezitări. Germain de la DST i-a dat-o. Un agent de vreo 20 şi ceva de ani – Bistran, acelaşi nume cu anchetatorul mamei şi al lui Caraion (Sever Bistran) – era trimis să-l suprime pe V.

Nu ştim de ce Goma credea că V. va intra în panică. E foarte calm. Eu am suportat mai bine când era vorba de mine. Totul e să ştim când is-a dat ordinul acestui Bistran, înainte sau după 31 august (dezvăluirea „afacerii Tănase"). Dacă e după, e grav: înseamnă că nebunia lui Ceauşescu nu mai ţine seama nici de reacţiile din Occident.

Secţiune 7.15 Duminică 13 februarie

Reiau o cronică pe care o pregătisem acum un an (un răspuns la *Manuscriptum* unde un domn care de altminteri venise să mă vadă la Paris, Popescu-Cădem, dă într-un „dosar" Lovinescu câteva date asupra morţii mamei, fără a vorbi bineînţeles de închisoare). O pregătisem, dar n-o putusem trece, deoarece în acelaşi moment E.B. lansase campania cu „jurnalul" lui Caraion, plin de orori asupra mamei: aş fi avut aerul că-i răspund. O refac acum: păstrând fragmentele din scrisoarea Monicăi Aflândari (Sevianu) despre felul cum col. Butika încercase's-o şantajeze pentru ca eu să devin agenta lor, şi cum, la refuzul ei indignat, o trimisese din spitalul închisorii unde era îngrijită pentru hidropizie, înapoi la închisoare, cu interdicţia de a i se da îngrijire medicală. Un asasinat. Despre care trebuie totuşi să vorbesc, chiar dacă mi-e atât de greu's-o fac şi să păstrez un ton de proces-verbal. Când, în mine, rana e mereu deschisă. Dar în fond şi mama are drept la memoria publică – nu numai cei care-mi sunt indiferenţi, îndepărtaţi. Pentru că o iubesc prea mult, să tac asupra ei? Scriu deci, dar chinuit.

Secţiune 7.16 Joi 17 februarie

O revelaţie: *Proba de microfon* de Mircea Daneliuc.

Prin el ne dăm seama că se comite o crimă împotriva limbii în ţară: e lătrată, răstită, agresivă şi nu numai mahalagizată. De fapt o dublă revelaţie: estetică mai întâi (alături de Piţa şi Veroiu şi bineînţeles, după Pintilie). Iată un adevărat regizor român de film, cu real curaj, apoi: toate conformismele sociale sunt denunţate aici. Sau aproape toate. Marie-France spune *„anti-omul de marmură”* şi poate are dreptate. Reportera vânând imagini nu vânează aici adevărul, ca la Wajda, ci devine un fel de copie a securităţii şi miliţiei. E şi scena finală cu ieşirea din uzină – tot Wajda pe dos. Dar şi revelaţia vulgarităţii fără seamăn a limbajului: parcă nu se mai vorbeşte româneşte. Niciun roman (în afară poate de *Vocile nopţii* de Buzura) nu oferă un astfel de exemplu al limbajului răstit. Nimic nu înlocuieşte imaginea pentru imersiunea în social.

Secţiune 7.17 Duminică 27 februarie

V. mă trezeşte cu ştirea morţii lui Cismnărescu, auzită la FE. Telefonăm lui Stroescu acasă: Mike a murit pe la orele 18, ieri. Joi’s-a mai interesat dacă vine să-l vadă V., vineri n-a mai vrut să primească pe nimeni. Trişti, aproape uluiţi, ca şi cum nu ne-am fi aşteptat.

V., în ciuda unei dureri de cap, face un necrolog pentru vineri, foarte inspirat. A devenit – spune el cu umor mai mult decât negru – un autor de necrologuri. Adevărul e că rămânem din ce în ce mai singuri; martorii – cel puţin cei cu care am pornit pe calea mărturiei – dispar unul după altul în mod precipitat.

Secţiune 7.18 Luni 28 februarie

Textele trimise de Dorin Tudoran pentru retransmiterea prin Europa Liberă – vreo 100 de pagini. Oricât de prudent prezentat: *disidenţă*.

Secţiune 7.19 Vineri 4 martie

A venit Cristovici să-mi spună de sinuciderea lui

Koestler, cu soţia. Avea 78 de ani şi leucemie. Am scos din bibliotecă toate cărţile lui şi am recitit până la 5 dimineaţa. Continui şi azi. Nu ele îmi revin în memorie (nu le uitasem), ci toată tinereţea la Paris, legată de aceste puţine figuri ce încercau să ţină piept terorismului intelectual de stânga. Prin ei respiram şi noi aerul, puţinul oxigen la care aveam dreptul. Dac-ar rămâne – pentru mâine – doar *Zero şi Infinitul*, *1984* şi *Gulagul*, esenţialul ar fi transmis. Toate proiectele mele de emisiuni zădărnicite. Trebuie să-i fac una lui Koestler. Simt că nu pot altfel

Secţiune 7.20 Duminică 6 martie

Votăm şi pentru prima oară câştigăm. Iese la primul tur lista lui Chirac şi scăpăm de primarul comunist pe care-l avem de când stăm aici.

Secţiune 7.21 Luni 7 martie

Emisiune, V. despre plagiatul lui E. Barbu, care va cădea prost (se va crede că tot Tudoran l-a trimis… dar cum să mai schimbi?), eudespre Koestler. Cu Gelu şi Alain apoi la o cafenea. Gelu crede că pentru transmiterea la FE îl vor închide pe Dorin Tudoran. Şi nouă ne e frică de aşa ceva. Dar cum să nu-i îndeplineşti dorinţa?

Secţiune 7.22 Miercuri 16 martie

Lung telefon de la Pintilie. Lui Daneliuc i-a prins bine cronica mea despre el: tocmai i se oprise filmul pe care-l face acum, *Glissando* – is-a dat imediat drumul. Masa rotundă despre *Azilul…* i-o copiaseră vecinii, care se mirau de ce ne „certăm” mereu (nu mai ştiu la Bucureşti ce e o discuţie). De la Ambasada de aici, Pintilie tot primeşte anunţuri de reuniuni cu români. De data asta în plic era şi o foaie de denunţ împotriva lui Vlad Georgescu, pasămite a cuiva de la FE, care-l acuza de a fi fost comunist. Şi imbecilii de la Ambasadă, ca să facă economie de timbre,

şi-au dat arama pe faţă, punând-e în acelaşi plic.

Secţiune 7.23 Joi 17 martie

Telefon de la Goma: l-au dezlegat de secret (de la DST – a venit Germain la el) în ce priveşte atentatele prevăzute împotriva lui în octombrie şi a lui V. în februarie. Cu condiţia să pună totul la condiţional. Rămâne pentru „Droit de réponse" din 9 aprilie.

Secţiune 7.24 Duminică 3 aprilie

Tănase i-a reproşat lui V, ţipând la telefon, că-l susţine pe Goma! V. i-a închis telefonul în nas. „Nu mai avem nimic să ne spunem". Într-adevăr nimic. L-am suportat până acum pe Tănase pentru „cauză". S-a terminat.

Secţiune 7.25 Sâmbătă 9 aprilie

În sfârşit „Droit de réponse". Niciun scandal. Polac n-a fost de rea-credinţă. Tănase şi-a stăpânit furia. Afacerea Goma's-a despărţit de cea a lui Tănase (în sfârşit): primul credibil, crezut; al doilea, incredibil şi infatuat. Focul l-a deschis V. Pus în cea mai proastă dintre situaţii: să se prezinte singur şi să explice de ce e el atât de important, ca Bucureştii să-şi trimită ucigaşii. A scăpat cu bine dintre-o situaţie dificilă şi, după reacţia tuturor după aceea, a scos de la început dezbaterea din zona spionaj în care o situase Polac. Eu, cu martorul şi salvatorul meu (Vialanek – care-şi adusese şi soţia, şi cumnatul) şi apoi dezbaterea Tănase în care, fără a vorbi mult, a dominat... Goma. Şi foarte bine spionul Moţu Haiducu (de nerecunoscut) şi plin de bun-simţ.

Detaliile nu contează. N-a fost ceartă între noi: e esenţialul!

Secţiune 7.26 Joi 14 aprilie

Tudoran a fost chemat (23 martie) la Comitetul PCR Municipiul Bucureşti şi ameninţat cu o prelucrare în faţa

muncitorilor de la „23 Aug”. Crede că adevăratul pericol va veni după ce se vor fi terminat emisiunile. E încântat că seria lui a corespuns cu emisiunile lui Virgil despre plagiatul lui Eugen Barbu, astfel că amândouă cazurile au fost puse în acelaşi comunicat al Biroului Uniunii (30 martie), dictat de sus şi fără punere la vot. E mare scandal la Uniune. Cum toţi scriitorii sunt împotriva lui E.B., Tudoran nu mai poate fi transformat în ţap ispăşitor.

Ceauşescu a dat un decret contra maşinilor de scris. E şi în *France-Soir*. Cei cu cazier nu mai au voie să aibă maşini de scris.

Secţiune 7.27 Vineri 15 aprilie

Telefonez lui Vlad G. pentru detalii asupra decretului privind maşinile de scris: îi trebuie lui Goma pentru un articol. Lungă convorbire: nu i-a plăcut cartea lui Goma *Chassé-Croisé*: vrea să ştie dacă-l consider „scriitor mare”. Şi pe Tănase? Mare? îi replic că mari sunt doar câţiva pe secol, ajunge să fie scriitor. Îi smulg patru emisiuni pentru Goma. Nu şi preţul, pe care-l va fixa cu el.

Marţi 19 aprilie

V. se întoarce de la poştă cu un pachet de ziare româneşti şi radio-ascultarea trimisă de la München: *sac de insulte ale celor doi Eugeni (Florescu şi Barbu) împotriva Europei Libere. Nemulţumiţi doar cu presa, şi-au luat cronici radiofonice speciale. Totul e în plină deşănţare. Nu mai ajung să pun ordine nici în insulte*: *sunt prea multe*.

Vineri 22 aprilie

Cu V. la Théâtre de la Ville pentru Maestrul şi Margareta a lui Andrei Şerban. Strălucitor, dar în suprafaţă. Parcă nu e acelaşi regizor care a făcut Medeea. Se pierde ideea centrală din Bulgakov: *Satana obligat să facă binele deoarece Moscova e prea înecată în răul*

totalitar. În spirit de contradicţie, ce-i rămâne de făcut, dacă nu binele? Or, înăbuşeala totalitară e complet absentă de pe scena învăpăiată de culori trouvailles tehnice. La limită, este acceptat şi integrat şi music-hall-ul. Dar prin presă eram pregătită pentru şi mai rău. Când ieşim de-acolo: potop. De-abia găsim un taxi.

Marţi 26 aprilie

Ieri, luni, la radio, telefon cu N.C. Munteanu – în ultima lui emisiune, E. Barbu pretinde că Pen-clubul e în mâna… mea (sau a noastră), prin influenţa pe care o am (sau o avem) asupra lui Pierre Emmanuel. Nu înţeleg reclama nebună pe care ne-o fac neoproletcultiştii: după ei, Parisul întreg ar fi moşia noastră, editurile, instituţiile, enciclopediile şi mass-median-ar face decât ceea ce le dictăm noi.

Miercuri 27 aprilie

*Citesclomment les démocraties finissent de Revel. Nu se compară cu efectul provocat prin anii ’50, de 1984, deoarece pe când îl cit*eam *pe Orwell (îmi aduc aminte, în mansarda din bd. Raspail, pe caniculă), mă întrebam real dacă-mi mai rămâne altceva decât să mă sinucid. Într-un pesimism ce sporeşte cu fiecare nou volum, Revel inventariază toate rateurile, laşităţile guvernelor occidentale ce nu ajung să priceapă adevărata natură a totalitarismului sovietic (după cum nu l-au înţeles pe Hitler). Totul e evident (nu aşa bine scris cum se spune), dar ţine poate prea puţin seama de de-dogmatizarea inteligheţiei franceze, de schimbarea radicală de atitudine mentală faţă de imperiul sovietic, ca şi de cei de la periferiile lui. Cassandra are poate dreptate, dar atunci nu mai e nimic de făcut. Şi nu e cel mai mic din paradoxurile acestei cărţi: menită să trezească, arată că somnul este ireversibil şi nu mai poate deci obţine vreo*

reacţie. Am şi aranjat masa rotundă, dar cum să descriem românilor „modul de ne-întrebuinţare”: că nu mai e nimic de făcut?

Joi 5 mai

O scrisoare din America semnată „Monteverdi”, în care un prieten al lui Nicu Steinhardt ne dă ştiri uluitoare. N. a fost chemat la Secu, unde is-a pus în vedere să nu ne mai trimită scrisori sau cărţi. Un decret secret (nr. 23) ar fi fost dat recent, interzicând corespondenţa cu „duşmanii neamului”, în special cei de la Europa Liberă. N. a fost chiar ameninţat cu înscenarea unui proces, dacă persistă. Peste amărăciunea lui (nu ne e greu ’s-o închipuim), peste inconvenientele de ordin practic pentru noi (procurarea cărţilor), domină, o dată mai mult, impresia că ţara asta a devenit pradă unui nebun care-şi suprapune demenţa personală peste aceea inerentă oricărui regim comunist.

Sâmbătă 7 mai

La biserică, de înviere, mă aşez lângă Lupaşcu, venit cu fiica. Merge cu două bastoane: a fost operat recent. Printre entuziasmele sale pentru slujba ortodoxă (jamais on n-a vu ça chez les catholiques ou les protestants!), spune că ne-a văzut la televiziune şi ce interesant era. Când îi vorbesc însă de „ucigaşul lui V.”, cade din cer: cum, l-a ameninţat cineva? Ce-o fi înţeles el din „Droit de réponse” nu se ştie.

După slujbă, la Maria B. – unde vine şi V. – cu Eugen, Rodica Ionesco, Marie-France, cei doi Mihnea, Cazacu, Sanda Sto, Gelu (Ionescu). Discuţii mai ales asupra a ceea ce ’s-a întâmplat la ultimul Consiliu al Uniunii (din comunicat nu se vede nimic). De sancţiunea pe care o vor lua împotriva lui Dorin Tudoran (expulzare – închisoare) sau de lipsa de sancţiune, va depinde soarta şi a Uniunii, şi a scriitorilor. Ar fi probabil o iluzie să credem că Uniunea

va putea rămâne o insulă de raţionalitate în oceanul nebuniei ceauşiste.

Marţi 10 mai

Răsfoiesc Scrierile Cellei Delavrancea (Râpeanu a reunit în peste 700 de pagini totul, de la nuvele şi roman la amintiri şi cronici muzicale). Dezamăgire iritată. Ficţiunea (cu excepţia unei nuvele fantastice) dominată de narcisism şi de scrierea artistică sau mai curând „artistă". Care pătează şi multe dintre amintiri. În fond, Cella's-a adorat pe sine, proiectându-se într-un personaj insuportabil de răsfăţat şi adorat de toţi ceilalţi. Cronicele sunt, în plus, dominate şi ele de un fel de complezenţă ce tranşează cu verdictele ei orale, tăioase şi fără apel. Nu numai faptul că la capitolul Lovinescu (în loc's-o numească pe mama şi pe mine) se înclină în faţa Ioanei Postelnicu m-a iritat, ci faptul că această longevitate excepţională unită cu talent, cultură etc. *n-a dat ce-ar fi putut da. Memoriile unui veac. Toată lumea şi le scrie prea târziu. De câte ori am revăzut-o însă la Paris, emoţia a fost mai puternică decât toate rezervele. Va trebui să scriu despre ea, nu contrariul a ceea ce cred, ci să caut punctele de lumină – există – din acest conglomerat de posibilităţi.*

Vineri 13 mai

Seara Liiceanu cu soţia lui, la noi. Sorin Mărculescu i-a scris că Jurnalul de la Păltiniş's-a întors de la cenzură doar cu câteva pagini tăiate şi lăsându-i-se lui Bălăiţă răspunderea publicării. S.M. crede deci că va fi publicat. Şi brusc ne întrebăm împreună – dar cu cea mai mare înfiorare tot Liiceanu se întreabă – cum va reacţiona Eliade la paginile atât de dure împotriva lui, dar nu numai Eliade, ci şi Noica însuşi, care poate fi furios de repetarea a ceea ce a spus el despre Eliade şi de dezvăluirea conţinutului scrisorilor acestuia din urmă, al cărui egotism

absolut îl deplânge Liiceanu în Jurnal.

Acum Noica spune că's-a terminat în România cu cultura, pe treizeci de ani. Cum se înşală în toate pronosticurile, poate fi un motiv de speranţă.

Marţi 17 mai

Mama lui V. a avut o criză cardiacă. A fost salvată. Preţul cel mai insuportabil pe care-l-am avut de plătit a fost de-a nu ne putea îngriji la bătrâneţe părinţii. Iar pentru mine: închisoarea mamei, de care încă nu m-am vindecat.

Vineri 27 mai

Miercuri, când înregistram la Radio, vestea – prin presa americană – morţii Josettei Lazăr. O ştiam grav bolnavă de inimă (la criza de data trecută fusese peste pragul morţii), dar atât de puţin vorbea de ea şi atât era doar aplecată pe soarta altora, încât parcă uitai că oricând's-ar putea sfârşi. Cred că, alături de Christiane, era omul cel mai puţin egoist pe care-l-am cunoscut. Atât de puţin cunoscut de altminteri. Ne vedeam de două-trei ori pe an, de fiecare dată de parcă ne despărţisem în ajun. Dacă n-ar fi fost timpul ăsta blestemat de drămuit, pe ea aş fi vrut-o aproape. Şi acum... Cad în jurul nostru mereu, mereu.

Marţi 31 mai

O seară cu adevărat suprarealistă. La Josette Lazăr acasă ne întâlnim şi împrietenim din primele secunde cu sora ei şi cu Pia, sora lui Dinu. Au promis femeii de menaj a Josettei, o algeriană, la care Josette ţinea („ca la o soră") să meargă – cu invitaţii lor cu tot – la un couscous. Algeriana (Semşa) cu soţul ei ţin o cafenea-bar, prin al patrulea arondisment. O sală din fund ne este rezervată, şi ospitalitatea arabă (pe care n-o trăisem încă) se dezlănţuie. Antonia C. Prietenă a Monicăi Pillat) şi Dan

Bocaniciu (prieten al lui Dinu cu care Pia l-a vegheat pe Dinu în ultimele clipe) vin şi ei. Noi îi punem în legătură şi între revărsările de couscous şi scurtele convorbiri, de altminteri „fraterne", cu Semşa şi soţul ei, defilează un Bucureşti aproape lunar: V. povesteşte episoadele cu Fărcăşanu şi cronica despre el (Mihail Vilara) care a dus la interzicerea Lumii, sau lecţia pe care i-a dat-o Ion Pillat invitându-l la „ceai" după ce (V.) scrisese un articol abominabil despre el, Pia cum a trebuit să ardă un manuscris al lui Fărcăşanu (războiul lui din Caucaz) când erau urmăriţi (şi nu şi-o iartă), sora lui Josette despre Vişoianu şi Fărcăşanu cu întâlnirile lor hebdomadare la Washington, totul cu o animaţie – dacă nu chiar bucurie, care i-ar fi plăcut Josettei. Toţi reuniţi prin ea, în cel mai neaşteptat dintre locuri, şi în fundal... cafeneaua plină de algerieni. Am tot timpul impresia ficţiunii, dar şi alta: oameni de calitatea aceasta e greu să mai fie „produşi" de societatea românească de azi. Din toate punctele de vedere eram într-un ailleurs. Ce extraordinar a fost Bucureştiul!

Joi 2 iunie

Seara, N.C. Munteanu cu ştiri dezolante de la FE. Din vechea echipă americană pleacă şi Brown... Vlad Georgescu, moale, s-a plictisit deja şi nu mai are de gând să stea mult, Stroescu e mort de prudenţă. În rest, nimeni nu prea lucrează şi – în orice caz – nimeni nu e pasionat de ce face. Şi când te gândeşti că FE e singura speranţă a românilor. Sinistru.

Luni 6 iunie

Mesaj de la Tudoran: ameninţat cu „proces", nu i se dă drumul, cere ca lucrul să fie comentat violent în presa franceză (care nu-l mai comentează „violent" nici pe Saharov!). Vorbesc totuşi cu Mihnea: va încerca la Le

Monde.

Joi 9 iunie

Seara la Eliazi. Nu e bine la vârsta asta să te desparţi prea mult: iar mi se pare îmbătrânit. Şi, cu toate că n-o spune, conştient de asta. Îi apare volumul III din Croyances et idées religieuses la Payot, dar pe al patrulea nu-l mai poate termina singur: şi-a luat doi studenţi colaboratori pentru unele capitole. Dac-ar fi numai mâinile deformate. Dar nici memoria nu mai e aceeaşi. De mai mulţi ani, de altminteri. Nu de asta a şi scris nuvela cu personajul reîntinerit prin trăsnetul căzut asupra lui (Tinereţe fără tinereţe)? Suport cu greu inevitabilul, sunt probabil din rasa bietului Lucian Bădescu. Îmi mărturisea cu toată candoarea de care era el în stare (şi era imensă) certitudinea că până să ajungă să îmbătrânească se va inventa ceva împotriva morţii. Şi Mircea (fără candoare) vorbeşte mult de d-na Aslan şi de un medicament experimentat în America pentru regenerarea celulelor.

Nu trebuie dramatizat însă: e mereu întreg. Dovadă: cele trei prime capitole din al doilea volum al Amintirilor sale pe care ni le-a dat să le citim – şi am şi făcut-o imediat ce ne-am întors de la ei, cele mai dificile şi pe care le evitase până acum (în afară de transpunerea literară în Noaptea de Sânziene): internarea lui cu legionarii la Miercurea Ciucului, faptul că n-a vrut să semneze declaraţia de desolidarizare care se cerea pentru a fi eliberat, moartea lui Nae Ionescu. Curajos. Toată lumea – cum singur o spune – va fi împotriva lui: nelegionarii, pentru admiraţia faţă de viziunea sacrificială a lui Codreanu, legionarii pentru condamnarea nu numai a asasinatului lui Iorga, dar a tot ce a urmat morţii lui Codreanu. Mircea încearcă să obiectiveze nişte fapte care n-au trecut încă în istorie, au rămas în exasperarea unora

şi altora. Invazia comunistă a îngheţat trecutul care astfel ne rămâne bun contemporan. Interesul acestei mărturii (şi luări de poziţie) pentru prima oară enunţată, mă face să uit nu lipsa de stil (E. n-a vrut niciodată să aibă aşa ceva), ci de freamăt.

O singură anecdotă în aceste pagini: Cioran îi trimite de la Paris o c. *p. În care-i scrie că e gata să vină în România numai pentru a mânca o mâncare gătită cu sarea scoasă din ocnă de Nae Ionescu. Mircea o tăiase în text, V. îl implorăʼs-o lase.*

Luni 13 iunie

La Radio, vestea demisiei lui Brown. Venind după cea a lui Walter, mă neliniștește. Am suferit în destule rânduri de prudenţele lor excesive, dar măcar cunoşteau dosarele Europei de Răsărit. Dacă cei noi vor fi după chipul şi asemănarea lui… Shakespeare (da, da, aşa îl cheamă pe noul director suprem!) care a venit să viziteze săptămâna trecută biroul din Paris, s-ar putea să nu fie bine. „Reacţionarismul" nu înlocuieşte cunoaşterea. (Nici n-o împiedică, evident.) Numai să nu strice acest excepţional „instrument" care este FE. Mai util ca „Pactul Atlantic" – cum spune V.

Vineri 17 iunie

Călătoria Papei nu va fi „recuperată" de Jaruzelski. Dimpotrivă. Papa a vorbit de acordurile din 1980 (de la GdaŃsk) şi de necesitatea respectării lor, iar la slujba de azi, mulţimea nenumărată e în picioare cu semnul victoriei (V cu două degete) şi al lui Solidarnoiş. În plus, se anunţă oficial că-l va vedea pe Wałęsa (sechestrat la GdaŃsk). Cum să nu visezi a fi… polonez?

Sâmbătă 18 iunie

Papa pronunţă cuvântul „solidaritate". Delir printre sutele de mii de persoane – un milion – venite să-l asculte.

Luni 20 iunie

Papa a vorbit pentru prima oară de sindicatul Solidarnoiş. Îl vor mai lăsa să-l întâlnească pe Wałęsa? La ei se face istoria, în România se fac… istorii.

Joi 23 iunie

Telefon la d-na Cristovici de la Veteranu (Dumitru Mircescu) – vrea paşaport. Iar îl bat. Cere să-l salvăm şi să plece din ţară. Telefon lui Stroescu să reia încă de mâine cazul. Telefon lui Mihnea. Cu presa, puţină speranţă. Pentru o bătaie, când gazetarii nu se mai excită nici pe cazul Saharov (sau mult prea puţin).

Miercuri 29 iunie

Pe la trei, Mihai Stănescu, graficianul al cărui volum de „caricaturi" a făcut un atât de mare scandal în ţară încât a fost retras din circulaţie, iar multe din desene au fost reluate în numărul special din L'Alternative asupra României. Personajul e straniu. Inocent, naiv, părând, în ciuda desenelor sale, că nu ştie pe ce lume trăieşte. Nu-i face nimeni nimic şi e lăsat în pace să meargă pe la tot felul de concursuri în străinătate unde, de altminteri, câştigă toate premiile (din Japonia în Belgia). L-a întâlnit pe Sorin Dumitrescu şi i-a spus imediat că vine la noi, în timp ce Sorin D. cam tremura să nu-l întrebe acelaşi lucru. În orice caz, o privire mai candid albastră rareori am mai văzut. Poate numai la bietul Mircescu.

Duminică 3 iulie

Cum la Bucureşti's-au sărbătorit 75 de ani de la crearea primei Societăţi a Scriitorilor (cu mesaj Ceauşescu plus alte reînnoite plecăciuni scriitoriceşti), mă hotărăsc să scriu repede (s-o pot trimite mâine en express) o cronică spre a aminti ce a fost Societatea. Vorbesc cu Mircea E. la telefon (el a fost, sub Herescu, secretar) şi V. Îmi dă un număr din 1940 al Revistei Fundaţiilor Regale

consacrat celor 10 ani de restauraţie ai lui Carol al II-le-a. Rămân uimită: deci plecăciunea la Curte, cu osanale şi epitete umflate peste măsură – e o tradiţie. O ştiam, dar nu citisem textele. E înfiorător. Nu numai Arghezi, lingău vulgar, nu numai Călinescu care tot compară „curtea" lui Carol al II-le-a cu a lui Ludovic al XIV-le-a, nu numai Sadoveanu, dar şi Camil P. (de Cezar P. ce să mai vorbim), care teoretizează asupra „statorniciei" regimului lui Carol al II-le-a într-o Europă în ebuliţie. Şi câţi, câţi alţii. Poate că mai mult decât pentru opera lui, îi sunt recunoscătoare tatii de a nu-l fi găsit în acest număr, de a şti că niciodată nu ar fi putut semna aşa ceva.

Profund deprimată de această tradiţie de lingăi. Să mai speri ceva de la intelectualul român? Pe atunci nici nu erau forţaţi: o simplă vocaţie de a se gudura la picioarele stăpânului. Oricare ar fi. Evident că „stăpânul" fiind azi cel care e, asistăm la o caricatură a caricaturii.

Joi 7 iulie

Telefonează din nou Mircescu, de data asta nouă direct: e tot la Ploieşti-l-au bătut atât de tare, că are faţa în sânge şi a trebuit să meargă la doctor.

Vineri 8 iulie

*V. scrie o cronică specială pentru D. Mircescu, tactică, violentă, deşi fără iluzii. Şi va repeta în august programele incriminate (*a doua *repetiţie). E maximum ce se poate face.*

Luni 11 iulie

Seara după radio, în canicula cea mai desăvârşită din 1976 încoace, mergem să le luăm de la hotel pe Cella cu Elena Balamaci şi aterizăm într-un restaurant de pe lângă St. Lazare, cu mese afară (înăuntru nu se poate sta). Cella merge deci pe 96 de ani şi parcă întinereşte. I-a dispărut şi privirea puţin apoasă de ultima oară: e vie, casantă,

uimitoare. Dintre noi toţi, ei îi e mai puţin cald: bea vin, mănâncă, îl imită pe Lupaşcu pe care e furioasă din pricina vanităţii lui copilăreşti, dar care pe noi nu ne şochează, tocmai din pricina puerilităţii ei. Furioasă şi pe Eliade (pe care-l-a văzut data trecută): nu-i iartă „laşitatea" de a fi refuzat să-l vadă pe Nae Ionescu înainte de moarte. N.I. avea domiciliul supravegheat, dar Cella, care-i telefonase să-i comunice dorinţa profesorului de a-l vedea, îi putea obţine un bilet de voie... Probabil că M. Eliade tocmai ieşise din lagărul de la Miercurea Ciuc şi îi era frică. Cella rămâne inflexibilă. E o întrebare pe care n-o pot pune lui M. E.: oricare i-ar fi răspunsul, n-ar putea decât *să-l şi să ne stinghereascâ. În aşteptare, Cella e o minune a naturii.*

Sâmbătă 16 iulie

*În Le Quotidien (15 iulie) Philippe Sollers pune în ch*estiune *Revoluţia franceză: „Qui aura le courage de dire que c'est en France cu'a été inventé la terreur moderne?" Frază-simbol a răsturnării totale de viziune în elita inteligheţiei de aici. Întrebare şi frază de negândit înainte de „noii filosofi". Acum „moda" lor a trecut – dar ideologia e la pământ. Franţa intelectuală – cum o visam când am sosit aici în 1947. Şi cum a întârziat să fie până în anii '70...*

Miercuri 20 iulie

V. scrie o excepţională introducere la textul lui Mircea Vulcănescu (apărarea lui la proces), pe care-l va publica în Ethos. Eu, în acest timp, mai puţin, mult mai puţin inspirată, o cronică despre *Treizeci şi trei de Tudor Dumitru Savu, din pricina căruia a trebuit să recitesc Cent ans de Solitude a lui Márquez. Savu a luat personaje, situaţii, imagini, cu o dezinvoltură specifică atmosferei literare româneşti de azi, când plagiatul nu mai dezonorează. Recititul lui Márquez are un singur avantaj:*

îmi confirmă impresia supradimensionării lui. Un unic procedeu: *gigantismul, iar în locul realismului magic de care se tot vorbeşte, superstiţii pitoreşti. Dar supradimensionarea nu e numai românească – ci universală*: *vezi Premiul Nobel acordat unui scriitor care, în plus, a făcut cele mai ruşinoase declaraţii partizane* (*refugiaţii din Vietnam n-ar fi* decât *bogătaşii* etc.). *În acest timp Borges n-a luat Nobel-ul pentru că ar fi spus nu ştiu ce – de bine – despre Pinochet…*

Vineri 22 iulie

Telefonează Noica (*mai întâi Simina şi pe urmă el*). *Vrea neapărat să ne vadă. N. vrea să vadă pe toată lumea şi e cumplit de pesimist, s-a terminat totul. Eliade sau Christinel* (*scena se petrecea la Jianu*) *l-a întrebat de ce se mai întoarce atunci*: *mai are de crescut nişte tineri*.

Luni 25 iulie

Ce poţi spune după o întâlnire cu Noica? *Poate e-a fost cea mai paşnică de până acum. Noica nu mai are speranţa de a salva cu totul România prin cultură, nu mai are deci a ne cere imposibilul* (*pentru noi şi în general pentru o elementară etică*): *să-i „dăm drumul lui Mircea" să vină în ţară, „să-l traducem pe Paul Anghel" şi toate celelalte aberaţii de data trecută* (*din care nu lipsise nicio anume justificare a lui Ceauşescu*). *„Meditaţia Transcendentală" i-a dat lovitura de graţie*: *s-a retras şi-a îndemnat chiar emulii să plece unde văd cu ochii, cu România's-a terminat. Pleşu – ne spune el – i-a răspuns că el se va întoarce mereu în România să continue ce a început el* (*discipoli, demers socratic* etc.), *ceea ce-l-a remontat. Vede acum o „nucleizare" a culturii*: *iniţiative locale şi limitate pentru supravieţuire. Cum asta se şi face, de fapt, de mai multă vreme* (*complicitatea luminoasă, şi numai ea, îngăduie atâtor cărţi bune să apară*), *suntem*

pentru prima dată, el de o parte şi noi doi de alta, pe un fel de linie de plutire a acordului aparent. Ceea ce ne permite să petrecem o seară fără probleme.

Vine cu Simina şi mergem împreună la restaurant, nu fără să se plângă că-l muiem în bine şi întâlnirea spirituală nu se mai poate petrece. Lucrurile mai importante le spune de fapt în faţa metroului, înainte de despărţire: nu ştie ce să aleagă pentru anii care-i rămân, o logică sau o carte despre firea românească, sau cum a putut Cioran să-şi piardă ani făcând aforisme (Cioran i-a replicat: m-am plictisit şi de asta), cum poate Mircea să-şi încheie ciclul cu o operă de erudiţie, şi nu una de idei (întrebare pe care presupun că nu i-a pus-o).

Seară molcomă şi care nu zgârie. Insist: probabil pentru că nu mai aşteptăm nimic unii de la alţii.

Joi 1 septembrie

La Mangalia (2 – 3 aug.) a avut loc o consfătuire a lui Ceauşescu cu activiştii, care n-a apărut decât retuşată şi îndulcită în ziare, ceea ce explică cum de V. nu i-a acordat mai mare importanţă decât altor discursuri anterioare, unele mai clinice decât altele. În schimb, V. mai şocat de darea afară a lui Paler de la România liberă. De fapt amândouă se ţineau, prima explicând-o pe a doua. Conferinţa (sau consfătuirea de la Mangalia) mai gravă chiar decât Tezele din iulie (înfrumuseţarea realităţii, eroul pozitiv, amatorismul), şi prin activiştii lătrători lansaţi împotriva culturii, şi pentru că în faţa ofensivei nu se mai află ca în 1971 instituţii şi personalităţi, care prin reacţia lor să-l facă pe C. să dea înapoi.

Monopolul culturii în mâinile ei: aprobă (mai ales dezaprobă) planurile editoriale, interzice reeditările, vrea să se răzbune pe Academie.

În schimb, Paler – poate şi alţii (de pildă nu l-am

văzut niciodată pe Pintilie spunând că ar trebui să renunţe la contractele în străinătate şi să stea în ţară, cu pilula de cianură alături, şi să scrie împotriva lui Ceauşescu) – Paler deci, radicalizat.

Secţiune 7.28 Sâmbătă 10 septembrie

Ieri, Gelu Ionescu telefonează de la München. O telegramă *France-Presse*: Dorin Tudoran declarând că Ceauşescu a ajuns la dictatura absolută şi că partidul nu mai există. Telefonez lui Mihnea să facem ceva la *Le Monde*. (De data asta îl cred cu adevărat pe T. în primejdie.).

Cei de la *Dialog* (Iaşi), Antonesei, Piţu, Petrescu, dăduseră nişte „hârtii" lectorului francez de acolo, să le memoreze şi să le distrugă: nu le-a distrus, l-au prins la vamă, Securitatea l-a bătut (!). Băieţii de la *Dialog* au fost anchetaţi, dar n-au fost daţi afară (încă).

Secţiune 7.29 Duminică 11 septembrie

Ştefan Niculescu cu soţia. Îl întâmpinăm nu fără o oarecare emoţie. În fond, şi asta o spun toţi compozitorii, graţie lui, prin el, a început să existe muzica modernă în România. Până când a adus el de la Varşovia primele benzi cu Stockhausen, „modernitatea" se confunda acolo cu Honegger, maximum Messiaen. Ne cere să le dăm (acum când nu mai circulă cărţi şi reviste) mai multe comentarii asupra ideilor filosofice şi formelor noi care se ivesc aici, în toate domeniile. Are probabil dreptate: forţaţi de evoluţia situaţiei în România, am pus în ultima vreme mai mult accentul pe ideologie şi politic.

Secţiune 7.30 Luni 12 septembrie

Seara, acasă: Lucian Raicu cu soţia. Cu profilul lui M.R.P. (spune V.) şi o calitate umană evidentă, cu o discreţie din care şi-a făcut un stil, după ce a fost, fără îndoială, o obsesie, Raicu, pe care-l aşteptam de atâta

vreme, ne place la amândoi, ca şi soţia lui. Seara, după plecarea lor, citesc din cartea lui recentă, *Calea de acces*, capitolul consacrat tatii („E. L.: construcţia de sine”). Nu e o psihanaliză – cum scrisese Manolescu – mai curând o psihologie a profunzimilor. Găsesc, intuit cu precizie, sentimentul dominant al zădărniciei, pe care tata mi l-a trecut şi mie. Pagini care-l-ar fi încântat pe tata: ce posteritate însorită are!

Secţiune 7.31 Marţi 13 septembrie

Seara, Aurel Stroe. Ca un frate. E persecutat sistematic de Doru Popovici şi ar vrea să emigreze cu toată familia. Persecuţia asta îl îndeamnă la urgenţe: scrie la birou un testament (are 50 de ani, şi mai ştii!) pentru cazul în care, după moartea lui, autorităţile ar vrea să-l „anexeze”; nu-şi recunoaşte drept „păcate” decât două cantate de prin 1959; ca o întâmpinare pentru a preveni orice declaraţie i-ar fi smulsă cu forţa la Bucureşti. Le vom pune pe amândouă în *sale*. Dar la un singur lucru nu’s-a gândit Stroe: că vom muri foarte probabil înaintea lui!

Secţiune 7.32 Luni 19 septembrie

La Radio, V. vine cu ştirea morţii lui Horia Lovinescu. Cazaban e probabil mai alb ca mine, dar nici mie nu mi-e uşor: mă gândesc mai puţin la copilăria noastră comună (cu toate că şi la ea…), cât la ratarea lui, pe care ştia prea bine că şi-a provocat-o privi prostituare. Anul trecut îi spusese lui George Banu „ştiu că Monica mă dispreţuieşte, dar copilăria tot împreună am petrecut-o”. Nu-l dispreţuiam. Îl plângeam. Acum a murit. De când îi rămăsese soţia în Germania, era o umbră. Bea. De fapt, bea de mult. Mi-l aduc aminte prin ’45, într-o cârciumă cu Georges (Rosetti) – (fuseseră colegi de militărie) – bând (el) ţuică, la nesfârşit.

Un om frânt.

Secţiune 7.33 Sâmbătă 24 septembrie

Am privit la televiziune emisiunea cu Raymond Aron. Interlocutorii lui Aron, J. Julliard şi François Georges, corecţi, fără exces. Aron însă, ca o imagine a ceea ce ne este din ce în ce mai rar dat să întâlnim: măsură, ironie netăioasă, fermitate, surâs care-i transfigurează urâţenia, discreţie. Intelectualul în contact – continuu şi în fond primejdios – cu realul. Specie rarisimă. Alţii vor lăsa poate o operă mai importantă. El: modelul (timp de decenii neimitat) al lucidităţii împotriva curentului.

Secţiune 7.34 Vineri 30 septembrie

Scriu, după materialul dat de Paul Stahl, cronica despre Muzeul Satului. Am ajuns să fac numai cronici „tactice", avântul anti-cultural al familiei Ceauşescu e atât de dementţial încât nici nu mai ştim ce mai poate fi salvat din naufragiu: textele noastre se situează între ţipătul de alarmă şi semnul exclamării.

Secţiune 7.35 Sâmbătă 1 octombrie

Mi-am dat şi mai bine seama cât de „tactice" sunt aceste cronici azi, când V. m-a rugat să transcriu pentru *Limite* cronicile despre Dorin Tudoran, despre consfătuirea de la Mangalia şi destituirea lui Octavian Paler. Pentru primul mă străduisem să arăt că partidul vrea să-l transforme în disident (să avem şi noi faliţii noştri!), iar despre al doilea, că în fond e fidel principiului Congresului al IX-le-a pe care partidul l-a trădat.

Argumentare utilă (D. Tudoran a fost lăsat în pace după această cronică), dar falsă: pentru peisajul românesc, D.T. e totuşi un „disident" (şi-a dat chiar demisia din partid), iar între cărţile lui Paler cu morala lor camusiană şi o funcţie de răspundere într-un partid comunist e o prăpastie.

Secţiune 7.36 Duminică 2 octombrie

De la trei după-amiaza la 12 noaptea, Liiceanu la noi. Şi l-am mai fi ţinut şi toată noaptea. E în plină criză. Dificultatea de a alege între a rămâne fără un rost aici şi a se întoarce în catastrofa de acolo îl paralizează: nu mai reuşeşte să scrie, să citească, se pune în chestiune, se vede pândit de ratare, pune în cauză toată filosofia şi nu-l mai reţine decât pe… Cioran.

Îi telefonează la Heidelberg lui Andrei Pleşu, în clipa când acesta chiar a intrat în casă. I-au dat drumul cu copilul. Ca să nu se mai întoarcă? Cu ştiri catastrofale din Bucureşti (între altele’s-au interzis toate traducerile – albanizare?) şi aşteptându-l probabil pe L. ca să-l îmbărbăteze, care şi el aşteaptă să-l revadă pentru a fi îmbărbătat. Ce hotărâre vor lua, sau nu, împreună? Dată fiind calitatea lor excepţională – şi într-un caz şi în altul nu numai ei vor avea de pierdut, dar şi năpăstuita de cultură română. Formaţia lor e cel mai mare succes al lui Noica, situaţia în care se află azi demonstrează, în schimb, falsitatea teoriei lui: a crea cultură în afara istoriei, fără a te opune ei.

Liiceanu nu-l mai poate citi pe Nietzsche, nici pe Hegel, de-abia pe Heidegger, dar devorează cărţile lui… Soljeniţîn

Secţiune 7.37 Marţi 4 octombrie

După-amiaza – Liiceanu, cu tot felul de ipoteze: ce pot face intelectualii români în caz de naufragiu total… Ştirile rele curg lanţ. De la Institutul de folclor au fost date afară 27 de persoane după următoarele criterii: apropiere de pensie, dosar, rude în străinătate.

Telefon de la Cioran. Politicos ca totdeauna, pentru a-mi mulţumi: i-am trimis traducerea după nişte aforisme ale lui, din *Viaţa Românească*. Uimit de nevolnicia traducerii. Când ai „nimicnicie” sau „zădărnicie”, cum să

preferi „vanitate a lucrurilor”. „Je suis très exigeant pour le roumain”, îmi spune Cioran. Vorbim iar – şi lung – despre delirul lui Ceauşescu: va distruge ţara, afirmă Cioran, care-mi aminteşte – ceea ce este adevărat – că e primul dintre noi care a presimţit-o.

Secţiune 7.38 Miercuri 5 octombrie

Wałęsa are (cu un an întârziere) premiul Nobel pentru pace! Nici nu ajung să mă bucur cum ar trebui: la dentist şi apoi la coiffeur mi-e când prea cald, când prea rece, nu găsesc taxi pentru întoarcere şi mă târăsc prin metro. Acasă, 38, 8. Seara deci în pat.

Secţiune 7.39 Vineri 7 octombrie

Bolnavă de ieri, cu febră mare. Dar nu seamănă a gripă.

Ultimele ştiri de la Andrei Pleşu (prin L.). Traducerile (toate) au fost scoase din planul editorial pe 1984. Banc: şeful ar fi spus „N-am nimic împotriva traducerilor, dar de ce din limbi străine?” S-au cerut planurile editoriale din ultimii cinci-şase ani să se vadă ce erori fundamentale au fost comise. Acum, toate lucrările propuse spre editare trebuie prezentate din punctul de vedere *al educaţiei politice a maselor*. Ultimele muzee care au rămas, ar urma să fie transformate în *ceainării* (Theodor Aman şi Gheorghe Tattarescu).

Secţiune 7.40 Vineri 14 octombrie

De fapt în ajun să mă îmbolnăvesc ajunsesem la o fază depresivă (care probabil că a şi încurajat boala, odată cu oboseala acumulată de mai bine de o lună, de când întoarcerea din vacanţă a coincis cu năvala oamenilor şi a ştirilor). Mi se părea că nu se mai poate face nimic, că vor reuşi să radă cultura. Certitudinea aceasta negativ absolută a cedat însă odată cu febra: poate totuşi că se mai poate încerca.

Secţiune 7.41 Duminică 16 octombrie

Citesc (între un somn şi o corectură) ultimul roman al lui Petru Dumitriu, *La liberté*. Nu ştiu dacă am scris aici. L-am văzut la „Apostrophes” săptămâna trecută: nu numai îmbătrânit, dar aproape desfigurat. Cazaban a găsit formula cea mai exactă: portretul lui Dorian Gray... A expiat – scrie el în cartea în care naratorul e autorul – vreo 25 de ani păcatul colaborării lui cu comuniştii şi complicitatea în povestea Canalului. Şi, într-adevăr, dintre toţi „foştii” el este cel mai chinuit. Dar dacă a „expiat”, s-a „creştinat” etc., de ce aceste stigmate (ca de viciu) pe faţă, şi această impresie de nesinceritate pe care o lasă persoana şi – uneori – literatura lui?

Secţiune 7.42 Luni 17 octombrie

Moartea lui Raymond Aron.

În ultimii ani, R.A. avusese timpul să vadă intelectualitatea devenind „aroniană” şi istoria dându-i dreptate. De fapt, istoria îi dăduse totdeauna dreptate, dar acum o recunosc şi intelectualii care nu mai sunt drogaţi cu opiul ideologiei. Dar până să-mi spun că moartea la R.A. a avut graţia să semene cu viaţa lui, pe care astfel a autentificat-o din plin, mai întâi durerea că nu va mai fi printre noi. Două decenii a fost unul dintre atât de rarii, de puţinii, de izolaţii care te făceau să nu disperi cu totul nici de Occident, nici de condiţia intelectualului. Raţiune, raţionalism, luciditate – se spune. Desigur. Dar mai întâi: bunul-simţ ridicat la rangul unei sfidări. Şi onestitatea intelectuală la rangul unei virtuţi când aerul, jur-împrejur, era viciat.

Secţiune 7.43 Vineri 21 octombrie

Ieri, telefon de la Liiceanu. Dana Dumitriu, sosită în Germania, i-a adus exemplarul semnal din *Jurnal de Păltiniş*. Niciodată n-aş fi crezut că poate apărea.

Secţiune 7.44 Marţi 25 octombrie

De la 5 după-amiază până pe la 1 dimineaţa: Dana D. Mesaje de la D.T. Ar vrea să-i trimitem gazetari, ar vrea, cu Mihai B., să facă o întâlnire a „disidenţilor” din lumea întreagă la Bucureşti, adică să lanseze un apel în acest sens, cu condiţia ca Ionescu să-i acopere cu un articol. Restul? Ce ştiam. Ah, da: cenaclul lui Manolescu’s-a terminat, nu li’s-a mai dat… local. Tristeţe, oboseală, lipsă de orizont bucureştene: pe faţa Danei cu atât mai grăitoare, cu cât sunt mai puţin exprimate.

Secţiune 7.45 Sâmbătă 29 octombrie

Ieri, seara de rămas-bun Eliade, la Barbăneagră. Cioran cu Simone – foarte în formă. I-a promis lui Steinhardt că nu-l va mai „ataca” pe Iisus. „De-aia te-ai pornit pe Buddha”, replică Eliade, spre bucuria lui Cioran.

Secţiune 7.46 Sâmbătă 5 decembrie

Încerc trudnic, neinspirat şi fără poftă, să fac un plan pentru „sinteza” cerută de Vlad G. Atâta am scris despre „strategiile” culturale, despre scriitorii români (orfani ai curajului), despre originalitatea cazului românesc – scriitori fără baricade, că nu-mi mai rămâne decât să mă repet.

Secţiune 7.47 Luni 7 noiembrie

Seara, după emisiune, cu V. la Odéon pentru *La Tempesta* (Strehler şi Piccolo Teatro di Milano), care deschide stagiunea Teatrului Europei – unul din momentele cele mai pure de teatru pe care mi-a fost dat să-l văd. (Câte într-o întreagă existenţă, zece, douăzeci?) Cu ochii umeziţi de emoţie în faţa unei atare perfecţiuni, redusă la esenţial.

De acolo, cu V., în braseria alsaciană de la Odéon, unde intrăm în vorbă (o discuţie lungă) cu un cuplu (el italian, ea franţuzoaică) şi aflăm că Strehler e în spital la

Milano cu o depresie. Poţi deci să-şi mai oferi depresie şi după ce eşti creator de asemenea raiuri estetice?

Secţiune 7.48 Miercuri 9 noiembrie

Telefon tot joi cu Liiceanu. El şi Andrei Pleşu discută pe marginea cărţii lui V. (*Româneşte*) pe care au citit-o de-abia acum: ce va reţine istoria din cazurile Călinescu, Vianu etc. Verdictul pentru compromiterea lor dat de V. sau faptul că, graţie acestui compromis, sunt singurii de la care generaţia tânără a putut învăţa carte de-a lungul realismului socialist? *Jurnalul de la Păltiniş* a ieşit în librării. Doinaş nu e sigur că va putea apărea cronica scrisă despre carte.

Secţiune 7.49 Vineri 11 noiembrie

Am văzut vineri seara a doua parte din *Ivan cel Groaznic* al lui Eisenstein, după ce cu o săptămână înainte revăzusem (pentru a câta oară?) partea I. Nici estetismul exacerbat, nici expresionismul din *Ivan* n-au îmbătrânit. Nici fervoarea estetică cu care-l-am privit. Ne întrebam însă (V. şi cu mine) ce să facem cu acest caz Eisenstein, care ne infirmă teoria că opera de artă nu se poate să nu sufere de pe urma minciunii, slugărniciei etc. – a autorului. Cred că pe Eisenstein arta l-a trădat. A vrut să facă tot ce-i stă în fire şi în posibilităţi pentru a fi pe placul lui Stalin. Dacă partea a doua a fost interzisă de tiran, este pentru că arta lui E. a fost mai puternică decât E.

Peste tot, de la icoane până la oameni, ochiul priveghează (ca la Orwell), ochiul e delaţiune. Nevroza puterii ia locul puterii, dezaxarea domină. Albului lui Tissé (operatorul lui E.) din partea I îi răspunde clarobscurul bolnăvicios şi chiar culoarea (o secvenţă) ea însăşi debordând aproape demenţială – din partea a ÎI-a. Fără a mai vorbi de marile procese, teroarea, *opricina*, care nu puteau să nu fie citite de Stalin în limbaj contemporan. E. a

avut prima criză cardiacă pe când Stalin viziona partea a ÎI-a – ca într-o secvenţă posibilă din *Ivan*.

Secţiune 7.50 Luni 14 noiembrie

La Radio, o convorbire înregistrată cu Poghirc asupra Centrului de cercetări din Paris. Numai de n-am da impresia celor ce ascultă a cine ştie cărei debordante activităţi. Îmi aduc aminte ce ne-a povestit Eliade în tinereţe: el şi prietenii lui auzind că Iorga vorbea la Sorbona, îşi închipuiau unul din marile amfiteatre plin de public. Or, în sală erau zece-douăzeci de persoane! Şi era Iorga! Tot punând accentul în emisiuni – ceea ce e normal – pe „activităţile româneşti" la Paris, există riscul de a transforma realitatea puţină în ceva fabulos. Chiar dacă nu pretindem că e fabulos. Ceea ce nici nu facem. Fapte, doar fapte. Dar aureolate de Paris. Nu pot totuşi să-mi petrec timpul repetând constatările pesimiste asupra ne-inserţiunii noastre în „universal" – marele nostru complex provincial şi nevindecabil.

Secţiune 7.51 Sâmbătă 19 noiembrie

Ziua mea. Aş fi dat-o uitării dacă V., după ce a cutreierat tot târgul de câteva săptămâni, nu mi-ar fi adus atâtea daruri cât să uit de timpul ce trece şi – vorba lui – ne petrece.

După-amiaza la Collège de France pentru comemorarea lui George Brătianu. Amfiteatrul plin şi, în afara lui Neagu Djuvara, ceilalţi conferenţiari francezi, cam specializaţi şi anoşti. Dar suntem aşa de încântaţi când ceva românesc se petrece la un nivel civilizat încât trecem şi peste plictiseală. Recepţie după aceea.

Secţiune 7.52 Joi 24 noiembrie

Lucrez fără întrerupere la studiul promis lui Vlad Georgescu despre relaţia dintre scriitori şi Partid după 40 de ani (deja!). Adică bat pe curat şi mai ales pun la punct

notele. Cum nu avem fişiere şi nici colecţii complete – nici măcar din *Limite*, totul merge foarte greu. Ce-ar trebui în casa asta este un arhivar. Înainte de orice. Dar cum să găseşti aşa ceva şi mai ales de unde să afle V. timpul să se ocupe de el? Suntem acoperiţi de cărţi, ziare, manuscrise, arhive (garajul e plin) ca Locatarul din Ionescu de mobile. Fără perspectiva vreunei ameliorări. Mă mir mereu când îl văd pe V. descurcându-se totuşi în această nebunie.

Secţiune 7.53 Luni 28 noiembrie

Cină la Aurora, unde-l regăsesc pe V. cu Breban şi prietena lui, care a cerut azil politic aici. Pentru prima oară Breban ne convinge de autenticitatea lui, pe V. şi pe mine. Vorbeşte clar de paranoia lui, dar e simplu şi nu lipsit de patetism. Vrea acum să cucerească Parisul, degeaba încercăm să-l convingem, V. şi cu mine, de greutăţile şi inutilitatea unui astfel de proiect, scopul lui e fixat. Îi spun că e prea vanitos şi nu îndeajuns de orgolios dacă ţine atât de mult la recunoaşterea celorlalţi, admite şi asta. Pleacă la Bucureşti să-şi scoată romanul *Drumul la zid* şi apoi… *Paris, à nous deux*! Nu i se pare mai greu decât *Bucarest, à nous deux*! De fapt, a fost mai impresionat când a venit din provincia lui la Bucureşti, decât din Bucureşti la Paris. Ne povesteşte cu detalii inconfundabile de romancier, ce lentă şi nesigură a fost maturizarea lui, în timp ce ceilalţi în jur, de la Nichita la Fănuş, străluceau deja. Maică-sa, care venea dimineaţa să-i facă focul în camera unde teoretizase toată noaptea cu Nichita, maică-sa disperată că are un fiu care nu face nimic, nu’s-a liniştit decât atunci când i-a spus că este nebun. De atunci n-a mai întrebat nimic şi l-a ajutat totdeauna.

Secţiune 7.54 Vineri 9 decembrie

Soljeniţîn la Televiziune. Pivot’s-a dus la el şi l-a filmat în Vermont. Soljeniţîn a întinerit: toată lumina lui

Dumnezeu şi a spoturilor e asupra lui: e magnific de certitudine, măsură, rigoare, concreteţe. A scos un pamflet împotriva „pluraliştilor” (termenul nu mi se pare prea fericit). Dar mâniile lui sunt nevocative, albe şi întemeiate. Mă întreb dacă mai există vreo altă prezenţă în secol care să ne emoţioneze atât, pe V. şi pe mine.

Secţiune 7.55 Marţi 13 decembrie

Tefonează „fetele”: au vorbit cu Dana şi Nicolae M. care le-au spus că Nichita Stănescu a murit azi-noapte.

Secţiune 7.56 Miercuri 14 decembrie

Nichita a fost probabil cea mai neaşteptată şi mare degradare din literatură ivită prin 1960. Cu el a reînceput poezia şi a luat capăt iluzia conştiinţei. Goma, trecut pe aici înainte de a se duce la manifestaţia pentru Polonia – ne spunea ce curajos şi prietenos’s-a purtat Nichita cu el în 1977 şi cum, pe de altă parte, a scris un poem cu un vers ce-l privea transparent: trădător de ţară sau aşa ceva. Alcoolul şi turcirea.

Secţiune 7.57 Joi 15 decembrie

Seara, telefon cu Liiceanu. Primeşte zeci de scrisori după *Jurnalul de la Păltiniş*. Unele entuziaste, altele furioase. Un „coleg” îl tratează de fratricid şi paricid.

La Bucureşti, toţi îl plâng pe Nichita, dând vina pe băieţii de la Secu care îl tot antrenau să bea şi voiau să-l distrugă etc. etc.

Secţiune 7.58 Marţi 20 decembrie

V. a adus din oraş noua versiune a lui *August ’14* de Soljeniţîn din ciclul la *roue rouge* şi alte cărţi cam tot atât de masive. Parc-am căra bolovani (de fapt numai el cară) după noi, la cinematograf, unde vedem *Boat People*, primul film adevărat despre Vietnamul sub comunism. Culmea e că, din ură faţă de vietnamezi, chinezii au lăsat ca filmul să fie filmat în China, fără a-şi da seama (?) că este şi oglinda

exactă a propriului lor regim. Nici n-avem timp – sau sufletul – să măsurăm valoarea artistică a peliculei (ea există!), într-atât imaginea ne absoarbe, reflectându-ne obsesiile. Acum zece ani ar fi fost de negândit ca un astfel de film să treacă la Paris. S-ar fi vorbit de „provocare" fascistă. Azi, sala e plină şi nu se aude niciun zgomot. Printre intelectuali (suntem doar în Cartierul Latin), ideologia e cu adevărat răpusă.

Secţiune 7.59 Sâmbătă 24 decembrie

Golul Crăciunului. O zi întreagă făcut pachetele cu cadouri. Iar răspunsul la felicitări ne ia timpul de mai bine de o săptămână. Acum, când nu mai e nici Christiane, nu mai fac pom. Dar am acceptat mai multe invitaţii.

Secţiune 7.60 Miercuri 28 decembrie

În presa literară din România, delir la toţi – şi cei buni, şi cei răi – despre Nichita Stănescu. Comparaţie cu Eminescu, geniu, cel mai mare poet român din a doua jumătate a secolului XX etc. etc. Am impresia (de fapt cred că V. a găsit această ipoteză) că delirul în cultul lui Ceauşescu contaminează şi alte sectoare: obişnuinţa hiperbolei.

Secţiune 7.61 Joi 29 decembrie

Lucrez toată ziua pentru masa rotundă Soljeniţîn Adică reascult şi copiez unele fragmente din emisiunea „Apostrophes" ce i-a fost consacrată. Vreau să-i introduc vocea în mai multe rânduri în cursul discuţiei, pentru ca ea să pornească de la cele spuse de Soljeniţîn Asta pentru a evita, în parte, o prea largă dezbatere despre *Les Pluralistes*, pamfletul lui împotriva celorlalţi disidenţi emigraţi, în care nu e nici inspirat şi – uneori – nici drept. Până şi titlul nu e bine găsit. Adevărul lui Dumnezeu poate fi unic, nu şi acela pe care vrem să-l impunem în şi prin politică.

Secţiune 7.62 Sâmbătă 31 decembrie

Seara îi chemăm pe la 11 pe Goma, Ana şi Filip, să ciocnim un pahar de şampanie şi să ne mirăm împreună e-am ajuns în 1984!

Articol VIII.

1984

Secţiune 8.01 Duminică 1 ianuarie

Dacă există semne pentru un început de an, acesta a fost cu adevărat fast. De atâta vreme ne doream să-i vedem împreună pe Liiceanu cu Pleşu – şi iată că’s-a întâmplat. Toată ziua aici, de la 4 după-amiaza la miezul nopţii, împreună cu Culianu şi soţia lui. Ce ne-a izbit mai mult la Andrei Pleşu n-a fost inteligenţa – pe care i-o ştiam din cărţi şi articole – nici hazul şi darul de povestitor, legendare în Bucureşti –, ci bunătatea. Nu numai că hazul lui nu face rău nimănui, dar şi în replica intelectuală e profund generos cu „adversarul” de idei, în cazul de faţă Culianu, pornit pe aceeaşi teorie împotriva ortodoxiei. Vizibilă şi la el, şi la Liiceanu, şcoala lui Noica, discuţia nu e improvizaţie, înflăcărare, o replică se constituie ca un mic sistem riguros. Însă, spre deosebire de Noica, nici la Liiceanu, nici la Pleşu, niciun sofism: ei nu demonstrează *orice*. O zi cu ei, într-adevăr o sărbătoare.

Secţiune 8.02 Vineri 6 ianuarie

Masă rotundă cu Matei Călinescu şi Ion Vianu asupra literaturii române. V. şi cu mine suntem după o noapte de insomnie aproape totală: la restaurant aseară probabil că în loc de decafeinate ne-au dat cafele adevărate. Şi V., în plus, o durere de cap de zile grele. Iese totuşi bine – Vianu cu o intervenţie foarte riguros exprimată, Matei cu o voce prin care, curios, nu trece mai nimic din freamătul inteligenţei sale. La cafenea, după aceea, ne dăm şi mai bine seama cat’s-a schimbat. El, estetizantul de altă dată,

s-a înrădăcinat în etic, a descoperit că marea lacună a lor în România era neinformarea în filosofia istoriei şi în politic, a încetat să mai relativizeze totul şi se întreabă – s-a întrebat şi în cursul mesei rotunde – asupra ravagiilor provocate în literatura română de saltul pe care-l-au făcut, cu el în frunte, din realismul socialist, direct în estetic, fără a trece prin etic. De acord deci cu noi.

Nu-l cred fericit acolo, la universitatea lui din Bloomington. Era făcut pentru Paris şi febrilităţi intelectuale, nu pentru provincia aurită de la Indiana University. S-a îngrăşat, are părul alb, şi a început să semene cu G. Călinescu.

L-am regăsit, V. şi cu mine, cu bucurie.

Secţiune 8.03 Luni 9 ianuarie

După radio, seara acasă, apoi la restaurant, apoi din nou acasă, Liiceanu şi Pleşu. Nicio notă falsă, niciun cuvânt înţeles de-a-ndoaselea: o limbă comună din care nicio virgulă nu e pusă cum nu trebuie. Dacă atunci când ne certam cu Noica ne-ar fi spus cineva că cel mai bine ne vom înţelege cu discipolii lui, cine l-ar fi crezut?

Seara, după ce pleacă ei, pe la 2 noaptea, brusc febră mare: 38 de grade.

Secţiune 8.04 Vineri 13 ianuarie

Ultimul din viruşii acestui sezon e şi cel mai puţin vătămător. M-a obligat doar să stau în casă (ceea ce cu vântul şi cu ploaia de afară e o plăcere) şi mi-a lăsat timp de citit mai tihnit.

Cristovici îmi lăudase destul manuscrisul lui Bujor Nedelcovici, refuzat în ţară şi trimis aici prietenei lui, un fel de *1994* cum îl intitulează Cristovici, plecând bineînţeles de la Orwell. Citesc: e într-adevăr o utopie neagră pe linie post-orwelliană dar nerepetitivă şi atotcuprinzătoare. În ciuda faptului că numele sunt

franţuzeşti, nu înţeleg cum a avut curajul să prezinte aşa ceva la Cartea Românească. E o analiză în profunzime a sistemului comunist – cu aplicaţiile lui precise în România. Acest roman politic este scris într-un stil total diferit nu numai de al său de până acum, dar şi de cel practicat în ţară, în general; frazele compacte, interminabile, frazele unor scriitori care au timp în faţa lor, sunt aici abandonate. Fraze scurte, alerte, interesul stârnit de la primele rânduri: o carte pentru Occident. Trebuie să iasă aici.

În timp ce eu citesc cartea, V. scrie despre *Jurnalul de la Păltiniş* al lui Liiceanu. Un tratat de libertate interioară totală, în plin regim ucigător de libertate. Mă „revanşez" asupra „lenei îngrijorate" (expresia e din Sfinţii Părinţi) ce mă cuprinde, scriind la rândul meu despre *Calea de acces* a lui Raicu. Cronică pe care am întârziat-o mult, chiar am şovăit's-o scriu, din pricină că despre cel mai bun capitol nu puteam vorbi: e despre tata.

Secţiune 8.05 Vineri 20 ianuarie

Telefon de la Cioran lui V. care-i trimisese un articol favorabil lui, semnat în ţară de un fost mare marxist. Vorbeşte cu V., apoi cu mine, de toate: inexistenţa marxismului în România, Eliade, *Jurnalul de la Păltiniş* şi „ridicolul" iluziilor culturale (a salva neamul prin cultură, în afara istoriei) ale lui Noica, dar mai ales textul lui Vulcănescu din *Ethos*, care-l-a emoţionat profund. Pentru a insista asupra „cinstei" exacerbate a lui Vulcănescu, pe atunci directorul Vămii, o amintire: la o cină, la nişte prieteni, i se serveşte lui Vulcănescu din nu ştiu ce sticlă cu băutură străină, netrecută prin vamă – Vulcănescu o confiscă (!).

Secţiune 8.06 Luni 30 ianuarie

Văzut în sfârşit *Odiseea spaţială 2001* (din 1968) a lui Kubrick, pe care o ratasem mereu. „Gândirea"

cosmico-metafizică mă lasă mai rece: imaginaţia vizuală e delirantă şi superbă.

Termin apoi de citit ultimul roman al lui Milan Kundera, *L'insoutenable légèreté de l'être*, care a provocat delir în mass-media. Vinerea trecută la „Apostrophes" şi Pivot, dar şi Leys, dar şi Maurice Nadeau (ultimul un mediocru) parcă se scuzau că vor trata în aceeaşi emisiune cu Kundera despre „neartistul" Orwell! Nici cea mai interesantă dintre cărţile de până acum ale lui M.K., mai rănită parcă decât celelalte şi mai muzicală, nu mă convinge că M.K. e cu adevărat un scriitor atât de mare pe cât este uns şi decretat. O continuă ambiguitate şi mai ales relativizare dau o impresie de profunzime care mi se pare doar o aparenţă. N-a surprins kafkaianul istoriei suferite (ca Zinoviev), ci a redus-o doar la o componentă a deriziunii fragile din orice existenţă. Acea „légèreté" care dă prozei lui şi graţia, şi muzicalitatea, şi tonul inconfundabil îi sfidează în acelaşi timp înrădăcinarea în cutremurele vremii şi ale adevăratei mari literaturi. Dar poate mă înşel. Îl citesc sedusă şi iritată, niciodată fascinată.

Secţiune 8.07 Vineri 3 februarie

Seara la televiziune: *Les dames du Bois de Boulogne* de Bresson, pe care-l revedem nu fără oarecare teamă. Păstrasem amintirea unei capodopere. Nu datează de fapt, dar evident, impactul nu mai e acelaşi. E drept că după aceea Bresson ne-a obişnuit cu un îngheţ al sensibilităţii atât de deplin, că *Les Dames* pot apărea aproape lăcrămoase. Cineva scrisese despre Bresson – şi-o aminteşte Jean Tulard în excelentul său *Dicţionar al cinematografului* – că are drept ideal un ecran alb, în timp ce o voce în *off* ar citi monocord *Discursul asupra metodei* de Descartes. De fapt, când în-am despărţit de Bresson, iar

austeritatea lui a început să mi se pară uscăciune? Mi-aduc perfect aminte, odată cu *Pickpocket*, în care muzica lui Mozart suna inutil alături de imaginea care n-o chema şi n-o justifica.

Secţiune 8.08 Vineri 10 februarie

A murit Andropov, ieri. Chiar dacă nu schimbă mare lucru, un monstru mai puţin.

Secţiune 8.09 Duminică 12 februarie

Telefonăm spre seară lui Pleşu să avem veşti de la Liiceanu, operat la rinichi. Operaţia a reuşit, dar pacientul e foarte deprimat (mai mult ca de obicei?). Pleşu, care-l-a văzut azi după-amiază, ne spune cu o urmă de umor că Liiceanul-a întrebat dacă crede că… viaţa are vreun rost. Nu-l întreb, la rândul meu, ce crede. Îi mulţumeşte lui V. pentru cronicile despre *Jurnal*.

Secţiune 8.10 Marţi 14 februarie

La televiziune: înmormântarea lui Andropov: urmaşul, Cernenko (e drept că la Moscova sunt minus 15 grade), nu reuşeşte să-şi ducă mâna până la şapcă şi nici să-şi rostească discursul fără poticniri. Pare mai bolnav decât Andropov când a luat puterea. Alt provizorat în gerontocraţia dominantă.

Secţiune 8.11 Vineri 17 februarie

Lungă convorbire telefonică cu Sandra, pentru a şti data exactă a morţii lui Vulcănescu. Îmi spune că are ecouri asupra emisiunilor lui V. care, de nu ştiu câte săptămâni, difuzează *Ultimul cuvânt* al lui Vulcănescu, apărut în *Ethos*. Unii – spune Sandra – le înregistrează. Cred şi eu! îi cer versiunea exactă a morţii tatălui ei, mă întreabă cum a murit mama – numai închisori. Ele, Sandra şi Măriuca au dus flori ani de zile la un mormânt pe care îl credeau al tatălui lor. Când a fost dezgropat, nu era el. Eu nici nu ştiu unde e înmormântată mama. Ce convorbire! Şi

pe un ton firesc.

Secţiune 8.12 Marţi 28 februarie

Telefon de la Vlad Georgescu: va trece prin Paris la 9 martie directorul secţiei române de la Vocea Americii, Edward Mainland, care vrea să mă vadă, să-i recomand redactorii pentru Vocea Americii. Are trei posturi libere. Îi dau numărul de telefon de la Megève, dar telefonăm imediat lui Pleşu. Ocazia pentru el şi Liiceanu e unică dacă vor cu adevărat să rămână, ceea ce de altminteri nu-i invităm să facă. Pleşu va discuta cu Liiceanu, care e ceva mai bine – deşi nu cu totul –, şi se va întoarce, în principiu, pe la sfârşitul săptămânii, acasă. Ce discuţii vor fi între ei! Au numai trei zile să se decidă, în cazul afirmativ trebuie să-i pun în contact cu Vlad G., care la rândul lui… şi aşa mai departe. Cu toate că ar fi singurul mijloc să rămână la ceva sigur şi să primească un azil politic, nu ştiu dacă, în locul lor, aş primi…

Secţiune 8.13 Duminică 4 martie

La prânz, la telefon Liiceanu şi Pleşu. Răspunsul – cum ne aşteptam (oarecum) – negativ. Liiceanu se scuză, îşi cere iertare. N-are de ce. Nici noi nu ştim cum ar fi fost mai bine. Pleşu sintetizează – cu umor – situaţia, şi-o închide într-o formulă: „Stoichiţă rămâne aici să urmeze soarta lui Mircea Eliade, şi noi ne întoarcem să facem ca Mircea Vulcănescu”. S-au tot chinuit până seara târziu, ieri, apoi a căzut peste ei o pace nouă când şi-au spus „nu”. Va fi cumplit – spune tot cu umor Liiceanu –, când ne va fi tare greu în ţară, ne vom spune: acum am fi putut fi la… Washington.

Secţiune 8.14 Joi 22 martie

Telefon de la Liiceanu. Carmen a fost anchetată de cinci-şase ori la Securitate, să ştie dacă ne-au văzut. Mare vâlvă în urma emisiunilor lui V. despre *Jurnal*: securiştilor

le era frică să nu provoace un pelerinaj la Păltiniş (!). Versiunea Securităţii „cu mănuşi” e că Liiceanu şi Pleşu, fiind „persoane importante pentru cultura română”, vor să-i „protejeze”. Cum spune L., care nu şi-a pierdut umorul: autorităţile cred probabil că se bat pe ei universităţile străine, să-i ţină în Occident. „Băieţii” au citit *Jurnalul* şi i-au apreciat sinceritatea, deşi nu sunt totdeauna de acord cu anumite „puncte”. Sunt furioşi pe Stoichiţă că a colaborat la FE.

Impactul emisiunilor e din ce în ce mai mare la autorităţi. Am devenit pentru ele o adevărată obsesie. Astfel, după emisiunea cu filmul – oprit – al lui Pintilie şi cu cel interzis al lui Daneliuc, l-au chemat chiar a doua zi pe Daneliuc să-i spună că filmul lui nu-i „chiar aşa interzis, cum’s-a spus la FE”, şi că nu există nicio „problemă Pintilie”.

— Că „ei” sunt conştienţi de valoarea lui (altul de „protejat”) şi că, scoţându-se unele scene, filmul lui va ieşi.

Secţiune 8.15 Joi 29 martie

Seara la Odéon spectacolul *Ionesco* cu care Roger Planchon a sfârşit prin a sosi la Paris (premiera a avut loc pe când eram la Megève). Spectacolul prea lung şi uşor didactic din pricina lui Planchon care nu’s-a mulţumit să îmbine cele două piese ale lui Eugen: *Voyage chez les morts* şi *l’homme aux valises*, ci le-a adăugat fragmente de jurnal şi confesiuni ale lui Eugen (unele publicate, altele inedite), care ferindu-se de literatură, conţin – la modul naiv, sau convenţional – marile întrebări în faţa vieţii, morţii etc.

Spectacol fals intitulat *Ionesco* deoarece din opera şi existenţa lui nu reţine decât ultima fază, depresivă, „dominată” de deşertăciunea deşertăciunii. Dar Eugen nu’s-a mulţumit de-a lungul existenţei sale să culeagă

cenuşa de pe frazele Ecleziastului; într-o primă perioadă a fracturat teatrul şi limbajul său. Acesta este Ionesco pe care nu va putea să nu-l reţină istoria teatrului – şi a literaturii; nu neapărat pe cel care a conjugat frica de a muri – sau în orice caz nu numai pe el.

Spectacol uşor deformat şi din punct de vedere al atitudinii politice a lui E. Alegând doar fragmentele în care Eugen în faţa coşciugelor lui Adamov şi Sartre spune că diferendele ideologice dintre ei n-aveau importanţă, Planchon trece cu buretele peste curajul de o viaţă al lui E. care şi-a îngăduit să fie împotriva comunismului (şi-s-o scrie) de-a lungul unei întregi perioade în care o astfel de atitudine te izola iremediabil. Tot astfel, alegând nişte pagini de jurnal inedite asupra conflictului din Orientul Mijlociu şi punându-le în scenă, Planchon le anulează pe toate celelalte împotriva comunismului şi a Gulagului. În loc să salute în Eugen pe premergătorul demarxizării actuale, Planchon pare a-l acuza de a fi avut dreptate. Să fie din pricină că el însuşi, Planchon (aşa cum i-o reaminteşte Colette Godard în *Le Monde*) se pregătea pe acea vreme să scrie o piesă despre… Stalin.

Fac deci o întreagă emisiune despre două spectacole care nu mi-au plăcut (acesta şi *Arden* de Pintilie), fără'-s-o pot spune (din motive diferite): Pintilie – filmul pe care trebuie să-l scoată la Bucureşti, Eugen – să nu-l demoralizez (deşi nu el e de vină, ci Planchon).

Dar nici că mi-au plăcut nu spun.

Secţiune 8.16 Miercuri 11 aprilie

Virgil atacat în numărul 58 din serialul lui Artur Silvestri (*Luceafărul*) ca fost legionar care a scris poeme pentru Căpitan (!!!). Ca şi la Eugen Barbu: calomnie fără urma vreunei ruşini.

Întâlnire într-o cafenea cu Nini Orezeanu şi soţia lui.

După o oră de discuţii amicale, îmi spun că României, dacă ar scăpa de comunişti, i-ar trebui probabil o generaţie să-şi revină din spionită şi *règlements de compte*. Săracii, suspectează pe toată lumea: şi pe biata Nicolette Franck – care e „într-un grup de agenţi”. Cum să fie agenţi, replic eu, dacă scrie mereu împotriva comuniştilor? Asta e acoperire! mi se răspunde doct. Sau: în România toţi scriitorii fac realism socialist şi propagandă regimului. Ca Serdici. Sau: cine a fost în partidul comunist, să nu vorbească la radio. „Ce facem cu Soljeniţîn – le răspund, doar a fost în tineretul comunist. Ce ne facem cu Koestler? etc. etc”. Altfel amabili şi deloc contrarianţi.

Să te mai miri de starea actuală a exilului, atât de dezinformat şi manipulabil? Plec de-acolo cu o stăruitoare senzaţie de oboseală morală.

Secţiune 8.17 Joi 12 aprilie

Telefon de la Hăulică, în drum spre Canada, şi cu care cinăm. Mai pesimist ca oricând: nebunia lui Ceauşescu, care demolează Bucureştiul pentru a demola, e incomensurabilă. În plus, oamenii au ieşit foarte slăbiţi din iarnă (în case între 7 şi 13 grade).

Secţiune 8.18 Marţi 17 aprilie

Sfârşesc de citit „studiul” lui Dorin Tudoran. Orice urmă de prudenţă a dispărut. Radicalizare. Tot sistemul comunist e pus în chestiune. Un excelent portret (nenumit, dar transparent) al lui Breban, luat drept tip de „agent de influenţă”. Convingător, chiar dacă nu va fi adevărat. Tudoran încearcă să explice de ce intelectualii români sunt singurii care nu’s-au revoltat în Est. Explicaţiile sunt neîndestulătoare, deşi deseori sugestive. În orice caz, curajul e extrem: e textul cel mai radical sosit de la un scriitor din România.

Secţiune 8.19 Sâmbătă 21 aprilie

Sâmbăta Paştelui. Nu mergem la biserică. Nu mergem nici la Maria B. unde se reunesc toţi prietenii. V. are de lucru; eu, ca totdeauna când nu sunt îmbrâncită de lucrul excesiv, aproape extenuant, când mă găsesc disponibilă (de fapt ar trebui să fac corecturile la *Jurnalul* tatii) cad în *cafard* (azi's-ar spune *depresie*). Mai ales de Paşti: copilăria, govia la Cruşeţ, tot ce se întâmpla în România şi în copilărie. O altă viaţă. De care nu mă vindec.

Secţiune 8.20 Miercuri 25 aprilie

Aflăm de moartea mamei lui V. Şi o aflăm la modul cel mai atroce. Ultimul mandat pe care i-l trimisesem – înainte de plecarea la Megève – s-a întors înapoi cu menţiunea: decedată. V. primeşte vestea azi la poştă. Restul nu ştim nimic: nici când, exact, nici cum. Dar o vom şti vreodată? Acesta e fără îndoială preţul cel mai cumplit pe care-l-am avut de plătit, deoarece l-am plătit prin ceilalţi care au suferit pentru noi, în absenţa noastră.

Singurele momente în care m-am întrebat dacă aveam dreptate – şi dreptul – să ne angajăm într-o astfel de luptă. Nu m-am îndoit nici când am fost agresată eu, nici când au trimis un ucigaş pentru V., ci la moartea mamei, la aceea a tatălui lui V. Acum a mamei sale. Nu e de altminteri îndoială, ci un fel de vertij. Restul e, evident, tăcere.

Secţiune 8.21 Sâmbătă 29 aprilie

Liiceanu la telefon: Noica în plin optimism, îi aşteaptă să scoată împreună *Caietele de la Păltiniş* (patru numere pe an!). Cioran ar spune că optimismul lui N. e semn prost. Când a declarat (N.) că legionarii sunt la putere pe 2000 de ani, au căzut a doua zi, iar când Cioran a primit, în cursul Insurecţiei maghiare, o scrisoare de la N. că „Apusul biruie peste tot", a fost sigur că sovieticii vor interveni. Şi tot a doua zi au intrat tancurile ruseşti la

Budapesta. Liiceanu încântat: Alecu P. i-a scris o scrisoare de douăzeci de pagini. S-au împăcat.

Secţiune 8.22 Miercuri 9 mai

Telefon Vlad Georgescu: îmi promite că vor interveni la americani pentru viza de emigrare a lui Dorin Tudoran şi că-l va lua mai întâi colaborator, apoi sub contract la New York şi-l va aduce poate chiar la München. Dar câte se mai pot schimba până atunci. În orice caz, promisiune de reţinut şi la nevoie de reamintit.

Balotă îmi povesteşte cum o înjură Fănuş Neagu la Uniune (la restaurant) pe „nebuna" (Elena Ceauşescu). Şi când îi atrage atenţia că una scrie şi alta îi e vorba, Fănuş mărturisește slav şi beat: „Da, suntem nişte păcătoşi: ca slugile, nu ne criticăm stăpânii decât în absenţa lor, de faţă facem mai departe sluj!" Şi cu asta şi-a liniştit conştiinţa sau ce-i ţine loc de aşa ceva…

Secţiune 8.23 Luni 14 mai

Săptămâna sub semnul lui Saharov, care a declarat la Gorki greva foamei, pentru ca Elena Bonner să poată veni să se îngrijească în Occident.

Colocviul Yalta organizat de Goma la Senat, în cadrul Internaţionalei Rezistenţei. Sosesc doar la şedinţa de după-amiază, prezidată de Alain Besançon. Totul şi toţi – la nivelul aşteptat. Besançon încântat de câte ori îi spunem că toate analizele sale sunt originale. Şi cum sunt mereu…

Secţiune 8.24 Duminică 20 mai

Comitetul Saharov nu organizează manifestaţia decât pe 21, când Saharov şi soţia lui sunt în a nu ştiu câta zi de grevă a foamei şi pot muri de pe o zi pe alta. Mai rapid se dovedeşte Mitterrand şi ceilalţi şefi de stat occidentali. Protestul începe în sfârşit să ia proporţii. Chiar dacă Mitterrand pune în joc călătoria la Moscova, cum vor reacţiona sovieticii, mai în îngheţ ca oricând, şi care

boicotează şi Jocurile Olimpice din Statele Unite? Există o şansă oricât de minimă să cedeze?

Secţiune 8.25 Luni 21 mai

Seara cină în Cartierul Latin şi apoi acasă, cu Liiceanu, soţia lui şi Pleşu. Mă întreb dacă Liiceanu în primul rând, dar şi Pleşu, nu sunt cei cu care ne simţim cel mai bine, cu care am sta mereu. De fapt nici nu mă întreb. Mi se pare neverosimil că se vor întoarce în ţară în august, că nu ne vom mai vorbi la telefon, că nu ne vom mai vedea. Nu spun „niciodată" dar mă tem.

Secţiune 8.26 Marţi 22 mai

Toată după-amiaza, cam moţăind, deoarece L. şi P. au plecat la 4 dimineaţa şi ne-am culcat pe la 5 şi ceva, citim, V. şi cu mine, „jurnalul" *Jurnalului de la Păltiniş*, adică „dosarul" pe care ni-l-au adus, cu toată corespondenţa şi reacţiile la *Jurnal*. Din care ar putea ieşi oricând o nouă carte. Aş spune nepublicabilă în ţară, dacă n-aş fi fost dezisă – din fericire – în certitudinea mea că şi *Jurnalul* nu va putea fi publicat. Haosul generează şi surprize plăcute. Majoritatea scrisorilor ni le trimisese deja Liiceanu *au fur et à mesure*.

Noica scrie scrisori dumnezeiesc de simple, Liiceanu de profunde, Pleşu de inspirate. În această vreme a telefonului, un astfel de roman epistolar e un admirabil arhaism.

Secţiune 8.27 Miercuri 23 mai

Masă rotundă „Yalta şi România", cu Mihnea, Cazacu, Mihai Sturdza şi Goma. Mihnea şi Cazacu îmi reamintesc până şi mie (care am studiat aceste lucruri când scriam cartea pentru Stephen Lighton [Lupescu] *L'Amérique n'a pas encore parlé* şi credeam că nu uitasem) că dacă „vânzarea" nu's-a făcut la Yalta e pentru că se săvârşise de fapt la conferinţele anterioare (Teheran, mai

ales). Mihnea reia declaraţii publice, cinice şi dezolante, ale unor Eden şi Churchill, care mă indignaseră atât de mult când le citisem prima oară (prin anii ’50), că probabil m-am străduit să le mai uit, pentru a putea exista. Cinismul Angliei combinat cu naivitatea iresponsabilă a americanilor a făcut din a doua jumătate a acestui secol un nonsens tragic şi-a sfârtecat Europa. Ruşinea „zidului Berlinului” de ei e contrasemnată.

De la ruşi nu ne puteam aştepta la altceva. Ei confundau imperiul cu un Gulag şi lucrul era clar pentru cine ştia să vadă. Ceilalţi se mai credeau sau voiau să se creadă morali.

Timpul care a trecut nu mi-a stins niciun dezgust, nu mi-a măcinat nicio furie. Îi detest.

Secţiune 8.28 Vineri 25 mai

Toate ziarele de stânga pentru Saharov, în timp ce Chirac declară la televiziune că în URSS sunt mii de Saharovi şi că drepturile omului n-au nimic de a face cu relaţiile între puteri. Să te vezi obligat să-l preferi pe… Mitterrand!!

Ajungem la Liiceanu şi Pleşu (stau la Oprescu acasă) pentru o cină care nu ştiam că e de aniversare (L. împlineşte 42 de ani). Pleşu ne citeşte – cu indescriptibilul său umor – din volumul de „aforisme” al unui „profesor” de la Academia Ştefan Gheorghiu, pe care nu l-ar fi putut inventa nici Caragiale. Îl cheamă Marin Voiculescu şi enormitatea prostiei lui agramate la modul socialist e atât de mare, încât ţine de capodoperă. „Amorul e un fel de anticameră a iubirii” nu e decât o palidă mostră a acestui adevărat Dicţionar al Prostiei.

Secţiune 8.29 Duminică 27 mai

La Biserică, parastas pentru mama lui V. Punem în pomelnic, în afara părinţilor noştri şi în locul interminabilei

liste de rude, doar pe Christiane. Pentru noi, care nu credem, pe ea, care nu credea, ca un fel de semn inutil. Cum să converteşti neantul în veşnicie? Dar în vremelnicia memoriei noastre, locul Christianei era lângă ai noştri.

Secţiune 8.30 Marţi 29 mai

Ştiri despre Radu Filipescu, un inginer de 27 de ani, condamnat la zece ani închisoare pentru a fi răspândit (şi tipografiat) manifeste împotriva lui Ceauşescu. E la Aiud. Trimit textul la München.

Secţiune 8.31 Joi 31 mai

Seara văd cu V., la Cristovici, o casetă cu *Fanny et Alexandre* de Bergman, pe care-l ratasem stupid (cum se ratează altfel decât stupid?) când trecuse pe ecrane, în 1983. De mult n-am mai văzut un film care să mă facă atât de fericită. Nu numai pe plan estetic (albul la el, tot atât de cehovian ca la Strehler). Parcă-mi dăruieşte o a doua copilărie, un al doilea trecut. O densitate de existenţă rar întâlnită. Şi nu ştiu de ce un acord mai perfect decât pentru toate filmele lui precedente. Poate pentru că moartea, mai intolerabilă în celelalte filme ale lui, deşi, relativizând, şi aici, tot ce nu e ea, trece totuşi pe un plan secund, pierdută odată cu copilul prin cotloanele acelor saloane stil 1900 încărcate de obiecte kitsch care se pun ca un paravan între ea şi copil, ea şi spectator. Sau că spectatorul identificându-se cu Alexandre îşi simte – chiar atunci când moartea irupe – viaţa (interminabilă) în faţa sa? Oricum, e unul din rarele filme pe care aş vrea să-l răsfoiesc, din când în când, ca pe o carte.

Dacă nu ne-ar răpi din timpul lecturii, am cumpăra un magnetoscop. E curios, prima oară când am poftă’s-o fac. Dar numai o clipă. Şi aşa suntem prea asaltaţi de imagine.

Secţiune 8.32 Duminică 3 iunie

Ieri, de la Goma, caseta cu emisiunea făcută de Suisse Romande pentru inaugurarea Canalului Dunăre – Marea Neagră. Titlul excelent, începând cu reportajul şi comentariile gazetarului, William Heinzer, până la interviul luat lui Goma, care spune tot ce trebuie şi nimic mai mult decât trebuie, cu formule de impact gen „Canalul e pentru români ce a fost Auschwitz-ul pentru evrei sau Vorkuta pentru ruşi”. „Bomba” – ca să zicem aşa – emisiunii: interviul luat la Bucureşti unui Dorin Tudoran care pune în cauză nu numai pe Ceauşescu, ci întregul sistem.

Secţiune 8.33 Luni 4 iunie

La Radio, Mathias, polonezul, în mare agitaţie: pe lista lui Le Pen se află Pordea (prieten cu Drăgan) şi care face jocul lui Ceauşescu. Îmi dă o broşură a lui Pordea, să alertez etc. Broşura (o conferinţă despre România la Maison de l’Europe) subtil perversă: trebuie ca opozanţii să dialogheze cu opresorul (aşa e îndemnul Papei şi al lui Wałęsa), emigrarea să încurajeze şi dirijeze chiar „independenţa” românească pentru a evita erorile regimului. Şopârle ceauşiste introduse într-un text aparent anti-comunist. Pordea a dat o recepţie la care au participat Raţiu (venit special de la Londra), Serdici (cel care găseşte că eu fac propagandă comunistă deoarece laud pe scriitorii români)!

Secţiune 8.34 Miercuri 6 iunie

Seara: interminabile telefoane în problema Pordea. Mihnea năpădit de gazetari pentru interviul Tudoran, nu vrea să se mai ocupe şi de Pordea. Mă pune în legătură telefonică cu prietena lui Bernard Poulet, Agathe Logeart de la *Le Matin*, imediat foarte interesată.

Secţiune 8.35 Joi 14 iunie

Telefon ieri de la Marie-France. A primit printr-un englez care a fost la Mănăstirea Rohia ştiri de la Nicu St.:

i-au reconfiscat manuscrisul cu amintirile din închisoare. Noroc că le avem – în dublu: un volum pe care i-l confiscaseră şi i l-au redat, un altul pe care-l-a rescris crezând că nu i-l vor mai înapoia niciodată pe cel dintâi. Manuscrisele sunt deci salvate, dar ce va fi în sufletul lui! Iar percheziţii, iar plictiseli.

Secţiune 8.36 Vineri 15 iunie

Seara la televiziune, *Senso* de Visconti, pe care nu-l văzusem. Şi e poate filmul lui care mă satisface cel mai mult. Mai târziu, reconstituirea istorică avea să devină maniacă: aici coboară de pe scena operei pentru a continua artificiul ei în film. Iar scena finală a execuţiei confirmă impresia: câmpul vizual (o imensă piaţă) se goleşte de toţi actorii – e o scenă de teatru goală înainte de coborârea cortinei.

Tot trişez de câteva zile şi amân lucrul: am intrat pentru prima oară în *Şalamov* (vol. III din Kolîma) pe care nu-l citisem până acum din saturaţie de literatură concentraţionară. Evitasem astfel nu numai pe cel mai mare scriitor al ororii Gulagului – alb ca gerul Siberiei –, dar şi pe cel mai neînduplecat. Pe lângă el, Soljeniţîn e speranţa însăşi. Aici suntem pe tărâmul în care totul e foame şi frig. A rămâne om devine aproape o excentricitate. Tot restul e cu adevărat… literatură.

Secţiune 8.37 Sâmbătă 16 iunie

Apare articolul lui Agathe Logeart în *Le Matin*, despre Pordea. Excelent. Aflu de la Catherine că l-a „curăţat” cu Mihnea.

A fost publicată la Plon şi cartea lui… Haiduc despre „afacerea Goma – Tănase”.

Lucrez prost şi neinspirat. E drept e-a venit vara.

Secţiune 8.38 Vineri 22 iunie

Într-una din aceste seri – nici nu mai ştiu care –,

surpriză incredibilă: corespondenţă de la Moscova la televiziune. Mitterrand în cursul convorbirilor cu Cernenko a vorbit şi despre Saharov, şi despre Afghanistan, şi despre necesitatea Pershingurilor. În dările de seamă (radio, televiziune, agenţia Tass, *Pravda*) sovieticii îl cenzurează. Nu va fi fost el prea ofensiv, nu va fi insistat, nu va fi revenit asupra acestor subiecte tabu, e, totuşi, *primul* şef de stat occidental care o face! E drept că după aceea se duce la Stalingrad să se închine în faţa monumentului eroului necunoscut, dar Giscard nu depusese trandafiri pe sicriul lui Lenin?

Secţiune 8.39 Luni 2 iulie

Întâlnire cu Manolescu după emisiune. Apoi cu V. să luăm cărţile de la Marie-France, cinăm la Montparnasse, stăm până noaptea târziu şi Manolescu doarme la noi. Probabil cel mai degajat de orice frică şi reticenţă dintre toţi. Aşa a fost de când îl ştim. Dar acum şi mai schimbat în bine: întinerit şi maturizat în acelaşi timp. O libertate reală, dar nu imprudenţe inutile: e singurul care păstrează mereu legătura cu Dorin Tudoran (după interviul lui la Suisse Romande nici n-au îndrăznit să vină de la Secu să-l vadă). Tudoran a primit viza americană. Ştie să vadă, să asculte, să sintetizeze, să reţină esenţialul, să redea. De pildă, frica Partidului de anumite cuvinte: nu se mai spune „grevă”, ci „muncitori grupaţi”. Şi sunt mereu „grupaţi” într-o uzină sau alta.

Peste şase ore de convorbire irezumabilă.

Secţiune 8.40 Vineri 6 iulie

Ziua începe cu un telefon de la Doinaş, de abia sosit la Paris. Vine la noi pe la 2 după-amiază. Bolnav de Bucureşti, cu aceeaşi lehamite, enervare şi atitudine ca M., dar dominând mai puţin situaţia şi încurcat în propriul său umor negru.

Secţiune 8.41 Luni 9 iulie

Seara, pe o căldură cumplită, cină cu V. şi Doinaş în Cartierul Latin. Complet deschis de data asta – simplu, şi în final chiar patetic. E probabil un emotiv care se interzice; trebuie văzut de mai multe ori, numai a doua oară se restabileşte legătura. Vorbim şi despre Buzura, care la un moment dat l-a întrebat pe Doinaş dacă vrea să-şi dea foc, că el şi Zaciu au hotărât's-o facă. Numele acestuia din urmă a mai scăzut ispitele de autodafe ale lui Doinaş.

Ne despărţim în *Place de l'Odéon*, amintindu-ne de versurile lui de adolescenţă: „Când marile focuri se sting la Apus/ pe praguri de ape sonore". Trec anii, trece şi viaţa şi marile focuri nu's-au stins şi nu se vor stinge, sau noi nu vom mai asista la… stingere.

Secţiune 8.42 Sâmbătă 14 iulie

Cel mai ploios 14 Iulie. Păcat de balurile la care visa Manolescu.

Manolescu toată după-amiaza la noi. Ne povesteşte întrevederea cu Vlad G. şi Gelu, de aseară (amândoi au plecat azi-dimineaţă spre München). Le-a spus atât de fin lucrurile, că nu's-au supărat, dar nici nu ştiu dacă au înţeles prea bine. Vlad (foarte absent când se vorbea de cultură) a reacţionat doar atunci când Manolescu a spus că postul e mai puţin violent ca înainte. S-a apărat amintind, pe drept cuvânt, că a dat drumul să fie atacat Ceauşescu. E adevărat. Şi nu cenzurează pe nimeni. Ceea ce nu-şi dă seama (şi cine să-i spună?) e că tonul lui e moale, neconvingător (chiar atunci când atacă). Pentru programele culturale, M. cam aşa le-a spus: să ne lase nouă politica culturală, că suntem credibili şi de treizeci de ani nu ne-am înşelat niciodată şi să nu ne amestece cu ceilalţi colaboratori literari.

Secţiune 8.43 Miercuri 18 iulie

Valize toată ziua. Am moştenit-o pe mama, care cu toate că era pe drumuri trei săptămâni pe lună, era panicată înainte de orice plecare şi-i trebuia o zi să-şi facă valizele. Veneau chiar de la *Wagons-Lits*'s-o ia de-acasă. Altă ţară şi mai ales alte timpuri. Mergem cu Marie-France şi Maria B. (o săptămână) – şi noi două, la Cassis, unde trecusem anul trecut şi ni se păruse frumos.

Secţiune 8.44 Duminică 5 august

Prin Ioana Berindei, de la Marcel Petrişor: Calciu's-ar afla la infirmeria Securităţii, să se mai vorbească de el, numai aşa va mai fi ţinut în viaţă. În aceeaşi ordine de idei: Mircescu i-a telefonat lui V. de la Mangalia că-l „bat" mereu, să facem scandal la radio.

Duminica seara la Mihnea, ca să-i vedem mama care pleacă în ţară. Nu m-am obişnuit încă să identific în această doamnă bătrână – care are probabil vârsta mea – pe Ioana Hudiţă pe care o întâlneam alături de logodnicul ei, Dan Berindei, la cursurile lui Hudiţă. E înfiorată de demolările din Bucureşti. Ni le arată pe o hartă pe care nu mai recunosc nimic: Bucureştiul meu a devenit mitologic. Aflu de la ea cum se spune plasei de provizii, în ţară: PPC („poate pică ceva"...). Face cât o întreagă analiză economică.

Secţiune 8.45 Luni 13 august

Seara, la noi, Mircea Dinescu cu soţia (din mamă rusoaică şi tată ungur, are alură), cu Ioana Crăciunescu (fericită de cronica lui V. despre ea) şi Marie-France. Tineri, fără reticenţe, deschişi, neatinşi de compromis. Ne spun atâtea de efectele emisiunilor noastre (cum se ruşinează cei atacaţi, cum sunt luaţi în seamă chiar şi de „foruri" cei lăudaţi), încât, dacă n-ar fi prea târziu când pleacă, am face un duş rece să ne trezim din... mit. Numai

că, *volens-nolens*, mitul există şi noi suntem actorii lui.

Secţiune 8.46 Joi 23 august

Scrisoare de la Pleşu pentru noi doi: cât să-ţi justifice o întreagă existenţă. Parcă pentru câteva clipe toate au un rost. Îl căutăm de mai multe ori la telefon, fără să-l găsim.

Între timp Oprescu a telefonat că Liiceanu a ajuns cu bine.

Secţiune 8.47 Luni 27 august

Libération: „Ceaucescu, le bulldozer de Bucureşti”. (Mihnea a lucrat bine.) Iar agitaţie gazetărească în jurul României. Tocmai când mă plângeam că marile ziare îşi fac de cap, fără să se indigneze nimeni, s-a indignat Mihnea.

Secţiune 8.48 Miercuri 29 august

Telefonăm lui Pleşu, de rămas-bun de data asta. Numai ştiri proaste: Liiceanu primit dezagreabil la Institut şi obligat să facă şi norma din timpul acestor doi ani, când n-a mai fost plătit. Pentru Pleşu, niciunul din cele două posturi promise nu pare sigur. Se întreabă – pentru prima oară cam cutremurat – de ce se întoarce.

Seara, la Eliazi. Seară cu har. Parc-am fi cu zece-douăzeci de ani în urmă: aşa de exact ne înţelegem.

Secţiune 8.49 Joi 30 august

Telefoane Mihnea – Goma: ar fi fost eliberat Calciu. *Le Monde* şi *Le Quotidien* reiau ştirea, dar nu la condiţional. E drept că americanii au pus această eliberare drept condiţie la reînnoirea clauzei, darpână-n -avem confirmarea ne e aproape frică să sperăm.

Secţiune 8.50 Luni 3 septembrie

Telefon cu Stroescu. Calciu a dat un interviu la *Associated Press*: mulţumeşte organizaţiilor internaţionale care’s-au luptat pentru el. Condiţiile de detenţie au fost „foarte dificile” (a făcut greva foamei cel puţin de cinci ori). În ultimii doi ani mai uşor. A cerut Patriarhiei să-i dea

înapoi Biserica Radu-Vodă (cea în care-şi ţinea celebrele predici pentru tinerii seminarişti). Şi ne mai plângem că n-avem eroi. Chiar şi martiri. Până şi în arvunita noastră biserică ortodoxă.

Secţiune 8.51 Miercuri 5 septembrie

Ziua începe cu o veste aproape incredibilă: la *Figaro*, gazetara prietenă cu Mihnea a reuşit să publice un articol anti-Ceauşescu (cu prilejul demolărilor) de o vehemenţă rară. Cade ultima citadelă (prin Hamelet şi Mult) a lui Ceauşescu la Paris.

Telefonez lui Gelu – şi de aici începe enervarea: nu ştiu dacă îl vor da, că au fost cam multe cu demolările! Mă enervez serios şi încep prin a-i spune că parcă a venit din România de un secol, a uitat ce poate însemna acolo un astfel de articol tocmai la *Figaro*. Ce furie pe Ceauşescu, ce bucurie pentru ceilalţi! apoi îi fac un zadarnic curs de gazetărie aplicată: un articol înseamnă o informaţie, altele, în alte ziare (chiar dacă asemănătoare), creează evenimentul. Noi (şi mai ales Mihnea) ne zbatem aici pentru a obţine astfel de texte în ziarele cele mai importante, şi ei, acolo, nici nu le difuzează. Nu l-au trecut nici pe cel din *Le Monde* cu intelectualii.

Secţiune 8.52 Marţi 18 septembrie

Ieri la emisiune, Alain vine cu fotografia tânărului Radu Filipescu care a fost condamnat la zece ani închisoare pentru că punea în cutiile poştale, imobil cu imobil şi cartier după cartier, manifeste împotriva regimului Ceauşescu, îndemnând oamenii să iasă în stradă duminica şi să protesteze. Manifestele semnate *Strada* sunt sobre. Fotografia extraordinară. Toată încrederea lumii e pe faţa şi în privirea frumoasă a acestui adolescent. Ce va rămâne din ea dacă-l vom scoate şi când îl vom scoate din închisoare?

Secţiune 8.53 Miercuri 26 septembrie

De la Cerna-Rădulescu, veşti despre moartea mamei lui V.: a murit de o pneumonie, fiindcă nu putea încălzi decât o singură cameră din casă. Nepoata care stătea în aceeaşi curte cu ea (şi pe care noi i-o credeam ostilă) îi sărea în ajutor oricând venea cineva’s-o vadă, de când fusese la ea abjectul Săraru cu interviul său.

Secţiune 8.54 Vineri 28 septembrie

Agathe Logeart (de la *Le Matin*) a telefonat cam panicată. În absenţa ei de două săptămâni (i-a murit tatăl), Pordea i-a intentat un proces de defăimare pentru articolul ei (foarte prudent şi bazat pe textele lui Pordea). Vrea să fim martori la proces. Îl alertez pe Korne, iar Mihnea care (cu o infecţie dentară şi cu teza de doctorat de trecut în decembrie hotărâse să nu se mai ocupe câteva luni de problemele româneşti), reintră masiv în acţiune; eu îl avertizez pe Goma.

Secţiune 8.55 Luni 22 octombrie

Moartea lui Michaux – în noaptea de joi spre vineri – anunţată doar azi. El însuşi ceruse să nu se spună nimic înainte de incinerare. Aceeaşi discreţie. Criză cardiacă. Avea 85 de ani. Poetul care-mi era cel mai aproape.

Secţiune 8.56 Joi 25 octombrie

Citesc, citesc, citesc pentru emisiunea Michaux, înciudată pe obligaţia de a lichida în două zile – şi într-o emisiune – ceea ce mi-ar cere timp şi disponibilitate interioară. Aş vrea atât să recitesc pe Michaux, dacă nu integral, până când aş regăsi prospeţimea şocului iniţial. Ultimul mare poet? – e drept – în afară de René chiar, dar de Michaux eram cel mai aproape. Cu fiecare rând al lui îmi retrăiesc tinereţea pariziană. Încă aici – pe o bancă din *place* Furstemberg, într-o carte a lui Michaux – şi, în acelaşi timp, atât de departe. Mama spunea că toate

vârstele unei vieţi nu sunt de fapt parcurse de aceeaşi fiinţă, că, reprivind trecutul, i se pare a vedea mai multe eu-un străine. Aşa e desigur: „te parcurgi”, cum ar fi spus Michaux, dar nu e sigur că revenind asupra propriilor tăi paşi, mai regăseşti pe cel ce începuse drumul. Banalităţi. Dar moartea lui Michaux în-a readus spre *l’espace du dedans* pe care-l-am părăsit complet de atâţia ani, atât de complet, încât nu mai ştiu să vorbesc despre el. Michaux, prizonier al năpăstuitelor şi miraculoaselor sale „proprietăţi”, a ştiut’s-o facă până la capăt. Dar el îşi făcuse din anorexia iniţială metodă decunoaşte re, respingere şi creaţie. „Aventura de a fi în viaţă” – ce se „parcurge”. Dar se poate trăi şi altfel. Prost, dar altfel.

Secţiune 8.57 Vineri 2 noiembrie

Ieri – sau alaltăieri, lung, foarte lung telefon cu Pintilie: pune totul în chestiune. Stă singur în casă şi nu vrea să vadă pe nimeni. Filme în România nu prea vede cum ar mai face. În străinătate nu l-ar interesa decât un film despre… Piteşti. Ca totdeauna, sfâşiat între egoismul operei şi ispita disidenţei radicale. Dur, amar, zbuciumat. Îl atacă şi pe Stroe care – am mai spus-o? – în ultima versiune vrea să dea un interviu cu scandal şi apoi să se întoarcă în ţară. Ah, dac-ar fi el Stroe – să îl-aibă nevoie decât de hârtie şi creion!

Secţiune 8.58 Vineri 9 noiembrie

Descoperirea unei reţele teroriste româneşti în Germania şi proiectul de atentat la FE. Ceauşescu e nebun absolut clinic. O astfel de operaţie de terorism de stat, înainte sau în timpul vizitei sale la Bonn!! Mihnea şi Goma alertează presa. Goma şi pe cea americană. Dacă diplomaţia americană-n-ar fi atât de laşă, un simplu şantaj cu clauza ar fi de ajuns.

Tot vineri, interviul cu Eugen într-o formă absolut

excepţională. Parcă ar fi cel de acum douăzeci-treizeci de ani.

Secţiune 8.59 Vineri 23 noiembrie

Seara la Sorbona: conferinţa lui Culianu. Cu atât mai oarecare cu cât face tot felul de bancuri cu spionajul plecând de la… magia Renaşterii.

După conferinţă, cu V. fugind amândoi, vedem filmul *1984*, foarte bine făcut, dar care mă lasă tot timpul rece. Mai multe explicaţii posibile: fie regizorul ar fi trebuit să fie genial – şi nu e decât corect –, fie prea ştim *1984* pe dinafară, fie problema's-a deplasat azi în ţările comuniste, nu ţi se mai cere să crezi în comunism, ci doar să te prefaci. Cinăm apoi în acelaşi loc, încântaţi de a fi împreună doar noi doi.

Secţiune 8.60 Luni 26 noiembrie

Acasă, Cristovici ca fulgerul, un mesaj de la Tudoran, venit, via Polonia, de la Bujor Nedelcovici, care a fost acolo. Confirmă ce ne spusese deja Pintilie: Tudoran primeşte telefoane de ameninţare cu moartea („de Crăciun se taie porcul") şi vrea's-o spunem la FE.

Secţiune 8.61 Sâmbătă 8 decembrie

Dintre-un editorial al lui Vlad Georgescu aflăm ceea ce uitase să ne spună în numeroasele noastre convorbiri telefonice: Mihai Botez a fost agresat pe stradă şi lovit în inimă cu un fel de mănuşă de fier.

Secţiune 8.62 Marţi 11 decembrie

V. se întoarce de la poştă: memoriul lui D. Tudoran către Ceauşescu excelent – şi un volum de poeme. Un fragment dintre-o scrisoare a lui Mihai Botez: important. Memoriul lui D.T. şi fragmentul lui Botez au trecut la FE. V. se teme că se va porni marele asalt împotriva intelectualilor.

Secţiune 8.63 Vineri 14 decembrie

Miercuri seara din nou la restaurantul de lângă Odéon cu Vlad Georgescu, pe două-trei zile la Paris. După ce ne-am temut de venirea lui la FE, acum, când ne anunţă că mai mult de vreo trei ani nu mai stă acolo, ne pare rău. În sfârşit, deocamdată e aici şi ne înţelegem destul de bine cu el, deşi contactul e limitat de lipsa lui permanentă de entuziasm. Orice replică loveşte ca într-un zid de cauciuc, nu numai că se amortizează şocul, dar se înfundă şi pumnul. Altfel, occidental şi agreabil.

Secţiune 8.64 Sâmbătă 15 decembrie

Pentru a ne pune un gard nou, instalatorul a smuls nu numai pe cel vechi de lemn – pe care-l regret deşi era putred – dar şi o ramură de copac ce ne acoperea toată faţada. Pe albul ei se văd ca tot atâtea urme murdare mângâierile apăsate ale frunzişului. Acum e nu numai murdar, dar şi gol, fără sens. Regret, cât de mult regret, creanga smulsă care, e drept, ne îndoia gardul, dar părea a da un sens casei. Niciodată nu va mai creşte alta în loc.

Secţiune 8.65 Duminică 23 decembrie

Seara de Crăciun la Ioneşti. Ca totdeauna, regia de sărbătoare a lui Marie-France impecabilă şi rafinată. Numai noi şi Maria B. Le-am dus o copie după emisiunea în care Eugen a vorbit de pictura lui. Începem prin a o asculta. Eugen pare – pe bună dreptate – încântat, îi plac şi muzicile alese („mi-a pus şi lăutari” – spune el cu tot umorul regăsit). Apoi cina, pomul de Crăciun, darurile, tot dichisul. Sau mai precis ritualul.

Articol IX.

1985

Secţiune 9.01 Marţi 1 ianuarie

Când mă gândesc că pentru 1984 începusem anul cu Liiceanu şi Pleşu (veniţi în ajun cu Culianu). Acum Liiceanu e pe pragul altei operaţii, Pleşu n-a fost încă încadrat

niciunde şi amândoi sunt în România fără mari speranţe de a mai reieşi în curând.

În afara acestei tristeţi, nu mare lucru: telefoane, telefoane – bineînţeles. Altfel, pregătirea emisiunilor (îl atac pe C. Vadim Tudor – „vadimita cronică”) şi mărunţişurile plicticoase de început de an: schimbări de agendă, carnete de adrese etc.

Mereu superstiţia reînnoirii.

Secţiune 9.02 Duminică 6 ianuarie

Ger de Bobotează. Şi ninge. Terasa şi străzile albe sunt ca un *travelling arrière* asupra copilăriei. Lucrez ascultând tare Mahler şi Vivaldi. Ceea ce nu mi’s-a mai întâmplat de mult.

Secţiune 9.03 Luni 7 ianuarie

Nu ştiu ce-mi vine să-i telefonez Yvonnei. Mă aude prost de la Roma, îmi vorbeşte de tremuratul degetelor care-o împiedică nu numai să scrie, dar şi să mănânce ca lumea, şi-mi spune, insistent: Rodica. Încerc să rectific, nu mă aude. Renunţ. Zăpăceala sau bătrâneţea? Dar îi resimt dureros degradarea. Ca pe o insultă pe care timpul mi-o aduce şi mie, prin ea.

Secţiune 9.04 Joi 10 ianuarie

Ieri a telefonat Ariana Nicodim, întoarsă de la Bucureşti, unde continuă demolările. O ştire care mă bucură: Cella Delavrancea i-a trimis lui Ceauşescu un memoriu drastic de protest împotriva distrugerii de monumente şi biserici. Va să zică mai există şi bătrâneţe verticală!

Iar la FE aflu că’s-a luat o iniţiativă excelentă: două-trei minute în finalul „Actualităţii româneşti”, în fiecare zi, pentru fişa unui monument sau a unei biserici demolate sau ameninţate cu distrugerea.

Secţiune 9.05 Sâmbătă 19 ianuarie

Ieri, telefon de la Lucian Pintilie, sosit cu ştiri de la Bucureşti. Nebunia frigului: era să nu poată fi incinerată mama lui Clody, nu se ştia dacă e destulă presiune la gaze – unele cadavre fuseseră înapoiate familiilor doar pe jumătate arse! La familia Ceauşescu o echipă specială a venit să fixeze temperatura la 28°!! În acest timp, în celelalte case e între 4 şi 10°! Au murit cu 10% mai mulţi bătrâni şi copii ca anul trecut. Se ascultă televiziunea bulgară. Oamenii au şi început să înveţe bulgăreşte. Au fost scoase din circulaţie amplificatoarele care îngăduie să prinzi televiziunea de la Sofia, dar manualele de bulgară se vând pe capete. Oamenii vor să urmărească filmele străine dublate în bulgăreşte!

Secţiune 9.06 Luni 28 ianuarie

Telefon lui Vlad G., ştiri despre Calciu (via Petre Rosetti – care a fost în România – şi Petrişor). C. a fost răspopit şi securiştii sunt în jurul lui ciorchine. Vrea să emigreze în Statele Unite.

Secţiune 9.07 Joi 31 ianuarie

Totul începe pe la ora 3, cu un telefon de la Agathe, să-mi anunţe enormul *scoop* pe care-l pregăteşte pentru mâine: un interviu cu Pacepa, care e la Paris. Plină de delicateţe, ţine să mă prevină că P., care, se pare, vorbeşte de mine cu admiraţie (!), reproduce ordinul pentru agresiunea împotriva mea: cei doi palestinieni tocmiţi urmau să mă lase fără grai, nici cap, *en charpie*. Îi e frică să îl-am un şoc citind termenii prea duri ai ordinului dat direct lui P. de Ceauşescu. Mai vrea să ştie dacă accept să-l văd pe P. (tot povestea cu admiraţia). Nu şovăi nicio clipă şi refuz. Nici n-am nevoie să-mi aduc aminte de Bernanos, repulsia în faţa agenţilor (oricât ar fi ei de dubli sau tripli) e la mine fizică.

Secţiune 9.08 Vineri 1 februarie

Le Matin – Pacepa-Pordea – cinci pagini!

Proces Pordea – *Le Matin*, 17 ème Chambre corectionnelle. La proces, presa din plin, fotografii, televiziunea. Durează vreo patru ore pe care nu le pot rezuma aici.

Secţiune 9.09 Duminică 3 februarie

Să copiez totuşi ordinul primit de serviciul lui Pacepa pentru agresiunea mea?

„Il faut faire tăiere Lovinescu. Il ne faut pas la tuer. Nous n'avons pas besoin d'enquête américaine ou française qui pourrait nous mettre mal à l'aise. Il faut la réduire en charpie. Lui briser la mâchoire, les dents et les bras. Pour cu'elle ne puisse plus jamais parler ni écrire. Elle doit devenir un cadavre vivant. Un exemple inoubliable pour les autres. Il faut la passer à tabac chez elle pour cu'elle et les autres apprennent qu'il n existe aucun endroit sûr pour ceux qui calomnient la dictature du prolétariat, même leur propres maisons". *

Din ce m-a scăpat Vialanek!

Pacepa mai spune că's-a hotărât să fugă când a fost ordonată asasinarea lui Goma, în iulie 1978. Despre Pordea susţine nu numai că o parte din articolele lui erau scrise direct la Bucureşti, dar că a fost însărcinat şi cu recrutarea altor agenţi. Care?

Secţiune 9.10 Luni 4 februarie

„Serialul" Pacepa continuă în *Le Matin*. Nu totdeauna consistent, şi cu gafel Ar fi fost mult mai bine dacă rămâneau la interviu. Dar el este acela care voia să scrie o scrisoare deschisă fetei sale, Dana. Căreia să-i explice că nu voia să fie ucigaş (Goma, Tănase etc.) şi de aceea a fugit când au început să curgă ordinele de lichidare a duşmanilor externi, de sus (nu prea pronunţă cuvântul Ceauşescu – fata îi este ostatic acolo).

Secţiune 9.11 Vineri 22 februarie

O adevărată bombă: în timp ce aşteptam liniştită rezultatul procesului Pordea – *Le Matin*, convinsă, ca noi toţi, că-l pierde Pordea –, îmi telefonează Mihnea: Pordea a câştigat!! Telefonez imediat la München: nu dau de Vlad G., ci de Stroescu, căruia îi dictez formula pentru programul politic. Umblu apoi nervoasă vreun ceas prin casă: mi se pare că a dispărut orice justiţie, îi văd pe toţi istericii „noului exil", manipulatori recent sosiţi (acum a apărut unul şi în America, de acelaşi stil, care pretinde că Pacepa e agent comunist şi noi, Goma, V. Tănase, Sanda Sto etc., lucrăm cu el...), exultând şi luându-şi mai tare nasul la purtare, Bucureştiul securist frecându-şi mâinile cu bucurie etc. Virgil e mult mai calm. Fiind convins dinainte că totul e absurd (aşa e istoria!), primeşte confirmările cu oarecare filosofie.

Secţiune 9.12 Joi 28 februarie

Pentru un program cuprinzând „autobiografia" lui Robbe-Grillet (*Le miroir qui revient*) şi al patrulea volum de eseuri critice ale lui Roland Barthes (*Le bruissement du langage*), îi citesc intensiv şi cu o tot atât de intensivă melancolie. Acesta era – probabil – universul meu adevărat şi nu cel în care m-a fixat istoria. Prea târziu pentru nostalgii – totul e „jucat" (*les jeux sont faits*). Citesc paginile neteoretizante din Barthes cu un fel de fraternitate şi comuniune rar întâlnite. De pildă cele despre inutilitatea de a ţine un jurnal (de aceea nu mai „ţin" decât o agendă pentru a regăsi – la nevoie – firul întâmplărilor şi al oamenilor care vin din ţară cu tot felul de mesaje. Celelalte, atât de rare, inflexiuni personale sunt un păcat şi o reminiscenţă de pe vremea când ţineam intermitent, dar convinsă, jurnal). Şi cu Robbe-Grillet mă întâlnesc în imposibilitatea „pactului autobiografic". Nu

există autobiografie lineară, certă, cronologică, ci numai frânturi ca din ceaţă care vin spre tine în dezordine. Nu se poate să te povesteşti fără a pune în chestiune certitudinea acestei povestiri. Evanescenţă nu numai a amintirilor, dar şi a persoanei care şi le deapănă: ea e compusă din mai multe, uneori juxtapozabile, niciodată identice. O viaţă nu e o biografie, ci o suprapunere de clişee biografice. Cele mai multe nesemnificative.

Secţiune 9.13 Vineri 8 martie

Ieri-seară, la Teatrul Europei, *Regele Lear* în regia lui Bergman, cu Teatrul de la Stockholm. Nu ştiu ce termeni să întrebuinţez – decepţie e infinit prea puţin; *prăbuşire* sau aşa ceva ar merge mai bine. De neconceput. Suntem sideraţi şi noi, şi cei doi Banu, alături de care ne aflăm. Parcă autorul lui *Fanny et Alexandre* nu l-a întâlnit niciodată pe cel al acestui spectacol de zonă vetustă.

Mergem după, acasă, în patru, să mâncăm stridii, de buimăciţi şi amărâţi ce suntem.

Secţiune 9.14 Sâmbătă 30 martie

Am cumpărat de la librăria din Megève cam ce-am putut găsi: *Croquis de mémoire* a lui Jean Cau (inegal, dar în care descopăr cu mirare un bun scriitor) şi un dialog-interviu al lui Romain Gary cu François Bondy. Mă încântă libertatea de spirit şi de stil a unui Romain Gary, de care nu mai citisem nimic, de la *Promesses de l'aube*. Îmi dau seama, o dată mai mult, că nu mai citesc decât fie eseuri, fie literatură română. Ficţiunea e aproape integral rezervată României. Şi deodată respir regăsind impertinenţa salutară a limbii franceze chiar când e mânuită de scriitori nu de primă mărime, cum ar fi Gary şi mai ales Cau. Portretul lui Sartre de Cau nu e numai antologic, dar şi de o rară omenie, de abia maliţioasă. În schimb, Lacan e executat cu un umor uimitor.

Secţiune 9.15 Luni 1 aprilie

Azi la Trocadéro reînvie manifestaţiile. De data asta, nu pentru oameni; pentru pietre. O nouă Asociaţie pentru salvarea monumentelor istorice, alcătuită de un arhitect Gane, dar şi de Beldiman, Antonia, Dan C. etc… S-au dus săptămâna trecută la Unesco, iar azi la 18 au organizat manifestaţia de la Trocadéro.

Secţiune 9.16 Marţi 2 aprilie

Scriu şi eu în grabă (şi nu prea inspirat) o cronică despre răstignirea trecutului în piatră, pe care o înregistrez acasă şi o trimit *en express*, să treacă în Vinerea Mare. Ei şi? Se vor opri o săptămână, o lună (cum au făcut-o după ultima masă rotundă) şi vor reîncepe. Nebunia lui Ceauşescu a intrat în faza ofensivă a distrugerii. Impresia – obositoare – că nu mai e nimic de făcut.

Secţiune 9.17 Luni 8 aprilie

O scrisoare de la o fostă deţinută politică – azi în Australia şi cu nervii zdrobiţi –, care a fost în închisoare cu mama: o doamnă Hudjiński. Un amănunt care face cât un întreg volum de mărturii: *mama* i-a scris *adresa mea* de la Paris pe *pereţii* vopsiţi cu maro în ulei ai celulei *de la Malmaison*, servindu-se în loc de cretă de… *antinevralgice*.

Secţiune 9.18 Miercuri 10 aprilie

Seara avem întâlnire cu Rainer pentru a-i sărbători, la restaurant, cei 75 de ani – în locul lui Mimi (ţintuită în casă de o migrenă) vine cu Jeanne Hersch, pe care a smuls-o din traducerea *Metafizicii* lui Jaspers. Aceeaşi vârstă cu Rainer, dar nimic n-a atins-o. Călătoreşte dintre-un capăt la altul al lumii aşa cum alţii iau metroul. Dar mai ales inteligentă, capacitatea ei de atenţie şi reflecţie neatinsă de trecerea anilor. Era gata să refuze şefia delegaţiei elveţiene la Budapesta, pentru un post

Helsinki „cultural”. O convingem de contrariul, promiţându-i că-i vom da lista scriitorilor unguri fie disidenţi, fie integri. Ne povesteşte cum a reuşit să obţină ca viitorul congres de filosofie să aibă loc în Marea Britanie şi nu în Berlinul de Est. (Cum să faci filosofie la umbra unui zid? şi-a dezvoltat ea argumentaţia.) Îi amintim ceea ce ni se pare a-i defini cel mai exact probitatea intelectuală – în anii ’50, la Collège Philosophique, la o întrebare a răspuns: „Je ne sais pas, il faut que y réflechisse”.

După aceea, V. Îmi reproşează că am vorbit tot timpul, şi mă tem că are dreptate. La urma urmei, e vina ei: prea mă incita să gândesc, chiar dacă, din păcate, nu filosofic.

Secţiune 9.19 Miercuri 17 aprilie

La dejun cu Vlad Georgescu (tot la Odéon) şi fiul lui de vreo şase ani. Evoluţia lui bună se confirmă, am ajuns atât de deschişi împreună, că-i propun chiar să ne spunem pe nume, ceea ce, poate, aştepta de mai mult timp. Se plânge de Goma: că nu respectă niciunul din tabuurile asupra cărora totuşi căzuseră de acord şi că în ultima vreme nici nu i-a mai trimis cronici. Încerc să-l scuz. Nu ştiu dacă reuşesc.

De acolo, cu V., ne precipităm să vedem la *déchirure*, filmul asupra genocidului din Cambodgia, care era pe „lista noastră de aşteptare” încă înainte de plecarea la Megève. Până la „demarxizarea” Parisului, deci până acum vreo zece – doisprezece ani, un astfel de film n-ar fi putut trece pe ecranele de aici.

Secţiune 9.20 Marţi 23 aprilie

Dorin Tudoran a început greva foamei la 15 aprilie, la Bucureşti, pentru a obţine paşaportul. A depus cererea de emigrare acum un an. Ştirea pe care mi-o telefonase

Mihnea a provocat un atare vârtej de telefoane, încât am lăsat să treacă trei zile înainte de a mai scrie ceva, aici şi acum nici nu le mai pot pune în ordine. V. a făcut o cronică de adevărată strategie pentru FE, dar care nu le va ajunge decât săptămâna viitoare. Deocamdată, în fiecare zi FE a trecut ceva.

Sur pied de guerre, dar fără mari iluzii. Regimul e demenţial, ca şi şeful.

Secţiune 9.21 Vineri 26 aprilie

Telefon de la Hăulică, din Germania: dus la Secu, ameninţat cu proces de trădare şi cu copilul, Tudoran a încetat greva foamei. De la Vlad G., Ambasadei americane is-a promis că se va „rezolva" urgent cazul. FE nu mai transmite nimic până marţi. Apoi reîncepe, dacă nu's-a rezolvat.

Secţiune 9.22 Marţi 30 aprilie

Cum mă aşteptam, americanii prelungesc la FE tăcerea asupra lui D.T. Sâmbătă şi duminică mă ocup cu *scurtcircuitarea tăcerii* impuse Europei Libere. Important era ca alte posturi de radio cu emisiuni în româneşte să transmită mai departe ecouri ale reacţiilor în străinătate. În felul acesta, dacă e o capcană, nu cădem în ea, Bucureştiul realizând că nu poate obţine tăcerea totală.

Secţiune 9.23 Duminică 5 mai

Fug după zilele agendei şi ele după mine. Deci ieri dimineaţa telefon de la Hăulică cu mesajul lui D. Tudoran: situaţia acută, face greva foamei, cu toate riscurile, să-i trimitem gazetari. Telefon la Mihnea: nu trimitem pe nimeni. Celor cunoscuţi nu li se va da viză, ceilalţi, cu paşaport de turism, riscă să li se întâmple ce is-a întâmplat lui Poulet.

Secţiune 9.24 Duminică 12 mai

Vineri, Arielle Thédrel, jurnalista curajoasă de la

Figaro, îmi telefonează că pleacă la Bucureşti, să-l vadă pe D.T., corespondentul la Belgrad al lui Reuter: Richard Balmtorth, şi-mi cere adresa lui. I-o dau, împreună cu aceea a lui Botez.

I-am comunicat ştirea sâmbătă lui H., care a şi telefonat-e în... cod. Aşa că acum D.T. Îşi aşteaptă gazetarul. Eu aştept mai ales să văd ce efect va fi avut cronica lui V. de vineri, care, pervers strategic, acuza autorităţile din Bucureşti că se autosabotează, nedând drumul lui D.T. şi lăsând scandalul să se amplifice.

Secţiune 9.25 Marţi 14 mai

Telefon Vlad G.: nicio ştire nouă de la americani asupra negocierilor pentru Dorin Tudoran. Iar americanii sunt foarte pesimişti. România se lasă greu.

Secţiune 9.26 Miercuri 15 mai

Telefon cu Mihnea de la FE: Ambasadorul american la Bucureşti şi-a dat demisia pentru a protesta împotriva politicii Departamentului de Stat care ia în serios politica de independenţă a României (pură iluzie după el) şi a dat un interviu răsunător în *Washington Post* de azi.

O telegramă AFP de azi: D.T. a început greva foamei la 26 aprilie, o continuă de atunci şi are un doctor lângă el.

Secţiune 9.27 Joi 23 mai

Surpriză la expoziţia lui Paul Păun, unde mă duc cu V., la începutul după-amiezii. Nu atât pentru desenele sale cu totul aparte: învolburările în alb şi negru, pale de aer învrăjbit sau frânturi de aripi ciocnite, care pe măsura anilor (din ’75 în ’84) se şterg progresiv, lăsând albului – şi poate tăcerii – dominanta, cât pentru om, pe care nu ştiu de ce îl presupuneam altfel. (Probabil că un anume stil de insolenţă e inseparabil de imaginea pe care mi-o fac despre suprarealism.) Tăcut, singuratic – totuşi cald. Ceva ciudat, ca o linişte, emană din el, refugiat acum pe colinele

de la Haifa.

Înainte de a intra, dăm de Constantinovski, care căuta galeria (ascunsă în fundul unei curţi). Se regăsesc după vreo patruzeci de ani. Parcă văd, ca într-o imagine de film mut, defilând – sau reconstituindu-se generaţiile. Ilia Constantinovski rupe gheaţa parafrazând o frază din *Porunca Vremii*: „mai era şi imbecil”, „mai eram şi revoluţionar”! Şi, într-adevăr, scena e ciudată. Stăm vreo trei ore de vorbă pe scaune în Galeria, unde nu vine nimeni şi cea mai ascuţită şi negativă analiză a comunismului vine de la un scriitor azi moscovit, fost comunist înfocat, pe care o ascultă aprobând un alt fost comunist (e drept că numai până în anii războiului): Paul Păun.

Secţiune 9.28 Vineri 24 mai

Telefoane succesive de la München: Washington cere insistent să nu se mai facă despre D.T. comentarii. Deci să-i lăsăm să „negocieze”. Adică să dăm ştiri, dar nu şi comentarii personale. Sare, deci, al meu. Care n-avea nicio însemnătate „estetică”, ci era strategie pură. Şi adecvată, cred eu. Vlad a făcut ce-a putut. Ceea ce mi se pare grav nu e numai probabilitatea ca americanii să se lase atraşi într-o cursă, dar şi precedentul astfel creat. E pentru prima oară când Departamentul de Stat tratează direct FE ca pe o filială căreia îi dai ordine.

Oboseală şi uşor dezgust.

Secţiune 9.29 Joi 30 mai

Seara la ora 6, în faţa Ambasadei pentru manifestaţia Tudoran. Suntem cam aceiaşi: vreo douăzeci şi cinci în tot. Îl pun pe Matei în mijlocul grupului să înregistreze sloganurile strigate şi fac pe şeful de orchestră. După aceea, cu el la birou (înainte de a-i regăsi pe ceilalţi la cafenea) la FE, să lăsăm caseta’s-o transmită la München în zori de zi. La cafenea ne consolăm la gândul că

sloganurile vor răsuna la Bucureşti, transmise prin radio, ca ţipate de sute de voci.

Secţiune 9.30 Vineri 31 mai

Telefonez de două ori lui Gelu, să insist să transmită banda sunet, fără a-l găsi (e în studio). Insistenţa mea era de fapt o presimţire: seara, Marie-France, care a vorbit cu Gelu, îmi spune că au difuzat reportajul lui Matei, dar fără banda-sunet, care nu li's-a părut de prea bună calitate! Iremediabil orbiţi! Nu numai că nu ştiu ce e aia radio (în cel mai bun caz fac presă scrisă), dar au uitat ce impact bucureştean poate avea sunetul înregistrat, cât de mult faptul de a *auzi* cum se strigă împotriva regimului poate consola pe cei mulţi şi înfricoşa pe ceilalţi.

Secţiune 9.31 Luni 3 iunie

După Radio, mergem să vedem *Nostalghia* lui Tarkovski. Ca totdeauna, admirabile imaginile, dar pe mine lentoarea lui, în loc să mă exalte, mă sufocă. În plus, spiritualitatea la el e pe un fond de slavofilie ce mă irită.

La întoarcere, telefon de la Mihnea: i-a telefonat Noica de la Sorin Alexandrescu, unde se află în clipa de faţă. Vine peste două săptămâni la Paris. Vrea să facem (să facă?) ceva împotriva dărâmării vechiului Bucureşti. Mihnea – uimit şi foarte ispitit să-i prezinte un gazetar, ca să vadă până unde merge curajul lui Noica.

Secţiune 9.32 Marţi 4 iunie

Îi telefonez lui Vlad. E enervat pe americani şi, dacă nu se schimbă atitudinea lor, e hotărât să treacă din nou comentarii, începând de luni, cu al meu, ciopârţit… Dar o atât de lăudabilă îndârjire nu-i evită pe alt plan gafele: el n-a trecut „sunetul" de la manifestare, că i se păreau vocile prea „rârâite", prea „burghezo-moşiereşti". Iaţ arani sau mahalagii de unde nu-s! Am glumit, de necaz, dar i-am şi explicat – pedagogic şi pentru viitor – importanţa sunetului

în astfel de emisiuni.

Secţiune 9.33 Miercuri 5 iunie

Gelu, telefon la trezire: misterul interdicţiei de a se vorbi de D.T. dezlegat. Delegaţia română la Conferinţa de la Ottawa promisese celei americane „că se face” dacă… se tace. Şeful delegaţiei americane furios acum e-a fost „dus cu preşul”. În schimb, s-a acordat României clauza fără contra-parte. Rezultatul pe plan de Radio: vineri reintroduc cronica mea despre D.T. şi două minute din sloganurile de la manifestaţie (rezultatul probabil al convorbirii mele cu Vlad, ieri). Iar Vlad a luat un interviu ambasadorului american, care trece joi.

Secţiune 9.34 Sâmbătă 15 iunie

Telefon de la Vlad Georgescu. A apărut depeşa Reuter a corespondentului de la Belgrad: Dorin Tudoran a întrerupt greva foamei pe 3 iunie din motive de sănătate şi o va relua când îi va fi mai bine. Gazetarul ‘s-a dus la el acasă, dar n-a fost lăsat de poliţişti să intre pe motive că e „epidemie de tuberculoză în bloc”. Fie nu le mai pasă în niciun fel de ceea ce se poate crede despre ei, fie sunt cu adevărat proşti: nu puteau inventa o „epidemie” mai verosimilă!

În acest timp, la procesul de la GdaŃsk, condamnări neaşteptat de mari. Michnik: trei ani! Poate că într-adevăr nu le mai pasă.

Secţiune 9.35 Marţi 18 iunie

Telefon de la Noica, ajuns la Paris în aceeaşi zi în care ne soseşte prin poştă şi traducerea lui din Blaga. Telefonez imediat Eliazilor sosiţi şi ei la Paris, dar care nu şi-au revenit încă din oboseala traversării Oceanului. Ne dăm în principiu întâlnire pe joi seara. Noica la telefon, şi mai apropiat, şi mai cald de când – zice el – se vede nevoit să dea dreptate „pesimismului” nostru. Ne mulţumeşte că

nu i-am reţinut în Occident pe Pleşu şi pe Liiceanu. De când îl ştiu, crede că noi putem reţine sau da drumul oamenilor. Prima oară ne ceruse să-i „dăm drumul” lui Eliade să facă un institut de Orientalistică la Bucureşti… I-o spun râzând, replică – tot cu umor – că „ascendentul nostru moral e atât de mare…”

Reuniunea cu Eliade pentru a vedea unde poate fi publicat Blaga.

Ne mai spune să-l „iertăm” pe Bogza că n-a semnat un protest contra demolărilor. El, care a renunţat la etică, are mereu nevoie de o „instanţă” justificativă.

Vadim Tudor ne acuză în *săptămâna*, pe mine şi pe V., că ne „plagiem” reciproc. Marea lor obsesie: toată lumea să plagieze, ca Eugen Barbu să nu mai fie singurul…

Secţiune 9.36 Joi 20 iunie

Cu Noica deci, seara, la Eliade. Îi vorbeşte mai întâi vreun ceas despre proiectele sale: ce va face pentru opera lui în ţară şi despre statura lui în general. Apoi planul pentru a-l „lansa” pe Blaga: Mircea îl va prezenta la Payot şi lui Ricœur (pentru o prefaţă). Cea pe care a scris-o Noica e de altminteri excelentă – ca tot ce scrie el. Lasă impresia că în acest climat de derelicţiune filosofică – tocmai Blaga cu opera lui din prima jumătate a secolului este cel aşteptat, cel mai actual. Pentru prima oară Noica ne explică de ce n-a vrut ca Eliade – aşa cum îi propusese, de altminteri la instigaţia mea, într-o vară la Ileana Cuşa – să prezinte tot la Payot una din cărţile lui. Se teme ca, în cazul unui succes, să nu i se scoată articolele sale de extremă dreapta din tinereţe. Dar nu e, evident, singura explicaţie: în nebunia lui „culturală”, Noica e cu adevărat generos, se ocupă de el numai atât cât trebuie.

Ne aduc acasă Noica şi Simina (care are maşină) şi mai stăm de vorbă până pe la 2 dimineaţa. În ciuda

sofismelor – nu l-au părăsit-Noica cel puţin pare mereu mai interesat de ceilalţi decât de el însuşi.

Secţiune 9.37 Marţi 25 iunie

Prin Alain şi apoi prin Vornicu veşti de la Tudoran, sosite de la o persoană sigură, dar care nu vrea să-şi dea numele. Ne roagă să stăm liniştiţi până la 15 iulie. I s-a promis paşaportul şi a primit formularele mari. Greva a început-o după ce, ieşind cu fetiţa de la Ambasada americană, a fost arestat şi ţinut la miliţie douăzeci şi patru de ore, împreună cu ea. Greva a ţinut-o de la 23 aprilie la 3 iunie (patruzeci de zile) şi a slăbit douăzeci de kg (de la şaptezeci la cincizeci). Soţia sa, într-o stare psihică foarte proastă – deşi nu a fost dată afară din serviciu. Securitatea n-a luat act oficial de greva lui (nu i-au trimis niciun doctor).

Ce’s-a întâmplat la şedinţa de Consiliu? Tudoran i-a dat lui Dan Deşliu o scrisoare despre felul cum tratează autorităţile greva lui. Când Deşliu a început’s-o citească, D.R. Popescu a vrut să ridice şedinţa. Deşliu a replicat că va citi şi în faţa unor scaune goale, şi a dus-o deci până la capăt, şedinţa nesuspendându-se De altminteri, dintre scriitori, Dan Deşliu şi Mircea Dinescul-ar fi vizitat foarte des. Alături de el ar fi fost şi Ana Blandiana, şi Solomon Marcus, şi Manolescu. Tuturor acestora din urmă li’s-ar fi refuzat paşaportul din această pricină.

Marie-France vorbeşte şi ea la telefon cu Tudoran, care-i mulţumeşte pentru tot şi-o roagă să stăm liniştiţi până în 15 iulie. Deci confirmare.

Secţiune 9.38 Sâmbătă 6 iulie

Vorbind cu Mihnea la telefon, aflu dintre-o paranteză că satul de pescari în care se duc scriitorii – Costineşti – e de fapt *Mangiapunar*-ul copilăriei mele. Un nume pe care-l uitasem de treizeci de ani! Deodată mă simt asaltată de

Mangalia!

Telefon de la Noica. I-a sosit fiica de la Londra. Are cam tot atât de puţini bani ca şi el. A consolat-o amintindu-i ce spunea Socrate: „Mă uit în jur să văd ce nu-mi trebuie”. Când mă gândesc la pustnicia lui Noica de la Păltiniş, simt că iar mă împac cu el.

Noica ne cere sfatul: să-i dea lui Cazaban interviul pe care i-l cere pentru Vocea Americii? îl disuadez uşor: e o imprudenţă inutilă, Vocea Americii nici măcar nu este prea ascultată. Noica mulţumeşte – iarăşi, lui V. şi mie, că-l protejăm. Relaţii *au beau fixe*.

Secţiune 9.39 Marţi 9 iulie

Seara, la cină la Eliade, cu Marie-France. Ca în familie (*e* totuşi o familie). Îi spun lui Mircea că, în atacurile împotriva noastră din ţară, el e dat ca exemplu pozitiv: că nu ni se alătură. Reacţie bună şi promptă: „E adevărat, n-am mai vorbit de mult, să mai înregistrăm ceva”.

Secţiune 9.40 Miercuri 17 iulie

Vacanţă doar cu soare, înot, somn, cu un singur intermezzo „cultural”, pe 18 iulie, la Festivalul de la Aix, *Orfeu* al lui Monteverdi în regia de patronaj a lui Goretta şi sub bagheta – pentru prima oară *anti*-monteverdiană – a lui Corboz. Ridicol de mediocru.

Vacanţă punctată de un unic eveniment, dar de primă însemnătate: la 24 iulie V. Îmi telefonează că Tudoran soseşte la Roma, rezumându-mi apoi, zi de zi, ştirile şi convorbirile telefonice cu el.

St. Tropez – *la petite madeleine* – n-am mai fost aici de mai bine de zece ani, înainte de moartea Altei, cu ea şi cu Lucette. Portul mai invadat ca niciodată, năpădit de turişti şi magazine. Dar noi stăm într-o vie liniştită şi nu coborâm în port decât rareori, pentru cină şi telefoane.

După iarna atât de proastă ca sănătate: e ca o reînviere, parcă m-am reîntors cu douăzeci de ani în urmă. Între cărţi, magnetofon şi maşina de scris, la Paris mă macină de fapt viaţa prea sedentară.

Secţiune 9.41 Duminică 4 august

Întoarcerea la Paris. Casa curată ca o jucărie sau o scenă de teatru. V., singurul care a suferit de pe urma acestei zugrăviri, a fost şi el recompensat, o scară comodă i-a pus la dispoziţie şi podul pentru arhivă, după ce garajul şi pivniţa sunt deja pline.

Telefon lung la Roma cu Dorin Tudoran: e în ajunul plecării spre America. Cumpătat, lucid, nerevendicativ.

Secţiune 9.42 Marţi 6 august

Marţi dimineaţa un telefon de la Marie-France, care a aflat de la Maria, via Radina, de sosirea azi-noapte a lui Calciu la Roma, unde nu era aşteptat decât pe la sfârşitul lunii.

Aflu de la Stroescu tot ce nu putuse să-mi spună de la radio: Departamentul de Stat a înfiinţat pe lângă un consulat american din Germania o secţie specială de control al Europei Libere şi Radio Liberty. Dus până la ultimele-i consecinţe, lucrul acesta ar însemna transformarea FE într-un fel de Voce a Americii. Fără a merge până acolo, controlul acesta, fără precedent, şi în contradicţie cu politica lui Reagan, începe să-şi dea roadele: să nu i se ia imediat un interviu lui Calciu (ca să nu se jeneze negocierile pentru alţii), de pildă. Aşa se explică şi repetatele imixtiuni ale Departamentului de Stat în momentul grevei foamei a lui Tudoran. E în logica absurdităţii şi laşităţii lumii în care trăim ca ea să-şi boicoteze singură unica ei armă eficace: acest post de radio spre Est.

V. şi cu mine îi telefonăm lui Calciu la Roma: e atât de

emoţionat, că de-abia mai poate vorbi, noi la fel. Spune cât l-au susţinut moral emisiunile noastre etc. La aerodrom l-au condus şi îmbrăţişat vreo patruzeci de persoane, dintre care cam jumătate necunoscute (cu toţii identificaţi apoi de Securitate). Mai sunt deci speranţe şi în România, unde se pot găsi atâtea persoane în stare să rişte pentru un astfel de gest. Va pleca vineri în America. Avea de ales între Statele Unite şi Elveţia, dar se consideră legat de un fel de obligaţie morală faţă de americanii care-l-au scos şi din închisoare, şi din ţară. Nu ştiu dacă are dreptate, dar cum să aleagă în doar două zile şi într-o atare stare de şoc?

Secţiune 9.43 Sâmbătă 10 august

Telefon lui Noica, afabil şi cald, aşteptând rezultatele unor analize ale unicului său rinichi. „Sunt cam şubrezit", mărturiseşte laconic. Între timp, a mai enervat pe câţiva români, care au văzut în el pe trimisul lui Ceauşescu.

Secţiune 9.44 Luni 12 august

Vorbesc cu Gelu şi apoi cu Stroescu: Nestor Rateş le-a luat la sosirea în America interviuri atât lui Calciu, cât şi lui Tudoran. Au fost difuzate ieri şi sunt repetate azi şi mâine. În sfârşit. Stroescu a fost la Roma şi l-a văzut pe Calciu (care va colabora la emisiunea lui religioasă). L-a găsit absolut senin şi neatins de suferinţe. „Un Rasputin blond" – spune el. Insist din nou şi transmit „mesajul" din ţară pentru colaborarea lui Tudoran la FE. Mi se răspunde mereu afirmativ. Dar ştiu că pentru „bătălia finală" trebuie să-l aştept pe Vlad.

Secţiune 9.45 Joi 15 august

Ziua lui V. Cinăm, ca să ne mai „rusificăm" puţin (de fapt pentru că toate restaurantele româneşti sunt închise), la „Dominique", apoi mergem la Eliade unde se află şi Noica. *Malaise* – Noica nu poate sta fără să gândească, a

mai inventat ceva. Vrea să-l convingă pe Raţiu ca, în loc de comitetele actuale de exil, să întreţină cu bani un fel de comitet cu reprezentanţi ai tuturor ţărilor din Răsărit, care să se situeze altfel faţă de Occident. Să nu mai „cerşească" ajutoare şi paşapoarte (deci să renunţe la orice formă de protest şi solidaritate) şi să ţină Occidentului un alt discurs. Bineînţeles nu politic, ci cultural. Să îndemne Franţa şi mai ales Germania să-şi reactiveze creativitatea pentru a deveni din nou un pol de atracţie. Astfel ne rezolvăm toate problemele. Nu comunismul (nu mai există). Ci lumea a treia, cu care stabilim raporturi nu de exploatant-exploatat, ci de frăţietate. Concepţia centrală ar putea fi cea a lui Mircea. E vizibil enervat când îi spun că un astfel de proiect (de altminteri irealizabil: cum să „comanzi" creativitate Occidentului?) va fi rău privit de toată lumea: exilaţii care îl vor găsi „diversionist" (nu pronunţ cuvântul) şi corespunzând intereselor regimurilor comuniste pe de-o parte, iar pe de alta, regimul de la Bucureşti, căruia o astfel de iniţiativă i-ar displăcea, l-ar sabota, punându-l şi pe el în primejdie.

Noica are un demon al ambiguităţii (să te mai miri că unii îl cred trimis de Ceauşescu?).

Secţiune 9.46 Sâmbătă 17 august

O ştire năprasnică. Joi, în timp ce-şi pregătea valiza să plece la Toronto, Petra a murit fulgerător: criză cardiacă. De abia ajung să-i spun ştirea lui V, care soseşte vreun sfert de oră după aceea. Sideraţi. Totul ne revine: călătoria în Mexic, atelierul lui Petra, în care ne instalase, şi mai ales casa din Sibiel reprodusă întocmai la poalele vulcanului mexican şi în care niciun picior de român nu va mai călca vreodată. Zădărnicia zădărniciilor. Nu va mai rămâne nimic din acest om generos, care n-a fost nici pictor mare, nici poet mare, şi care îşi exprimase obsesia

lui românească în această casă în contrast absolut cu locul, peisajul, arhitectura înconjurătoare. O sfidare de nisip.

Şi apoi e o cotitură şi pentru noi. Nu vom mai putea scoate *Limite*, pe care le susţinea financiar, şi nici cărţile proiectate. De abia renunţasem la *Ethos*, şi acum vine rândul *Limitelor*. Se închide cercul. Cine să mai fie interesat de o revistă şi o editură românească şi să aibă şi bani, şi spiritul de sacrificiu – sau ctitorie – spre a-i cheltui astfel? Nimeni.

După ce dăm o telegramă Isabelei Petra (dar cine o să i-o traducă din franţuzeşte?) rămânem ca anesteziaţi.

Secţiune 9.47 Luni 19 august

După ce îi spun lui Christinel de Petra şi finalul *Limitelor*, telefonează Mircea lui V. (el, care are oroare de telefon), pentru a-i spune că va da el bani şi va găsi şi pe alţii care’s-o facă pentru *Limite*. Îl regăsesc pe Mircea tinereţilor noastre, preocupat de afirmarea culturală în exil, şi mă năpădeşte un fel de bucurie ca pentru o revedere întârziată. E deci capabil să-şi depăşească egotismul. Mi-e aproape ruşine că i-am notat toate zvâcnirile de vanitate, neiertându-i niciuna. Nu cred că ceva se va rezolva în acest fel pentru *Limite*, dar gestul lui Mircea are o valoare în sine, chiar fără eficacitate.

Mihnea, şi el, mă surprinde. Găseşte că dispariţia *Limitelor* ar fi un imens eşec şi că neapărat trebuie găsită o soluţie. În schimb, la telefon, Goma e laconic. „Păi, să câştigăm la loterie”, lansează drept unic comentariu. (Din ’77, *Limite* devenise un fel de buletin de ştiri al activităţilor sale şi de tribună de afirmare şi apărare a lui. O simplă conferinţă a lui era tot atât de comentată ca o întreagă carte a lui Eliade.)

Oameni şi oameni. Dar trebuie să învăţ să nu mai judec cu atâta asprime. Mircea mi-a dat o lecţie.

Secţiune 9.48 Joi 22 august

Telefon de la Răuţă: se oferă să plătească el pentru continuarea *Limitelor*! Dar, curios, nu ajung să mă bucur de soluţia neaşteptată pe cât mă lovise ideea întreruperii oricărei publicări. Sunt, foarte probabil, infinit mai dotată pentru drame decât pentru bucurie.

Secţiune 9.49 Marţi 27 august

Telefon Vlad G., revenit din Statele Unite, unde a luat interviuri lui Dorin Tudoran şi părintelui Calciu. Cu D.T., îmi spune, contactul a fost foarte bun şi l-a găsit mult mai bine decât se aştepta (Calciu i se pare mai „simplu"). După o astfel de declaraţie preliminară, te-ai putea aştepta să-i fi propus, dacă nu un angajament, cel puţin colaborări regulate. Aş! L-a sfătuit să se „americanizeze" serios şi – la întrebările mele insistente – îmi răspunde că da, i-a spus lui D. T.: când are ceva de scris, poate să-i trimită. Iarăşi impresia că nu e nimic de făcut cu Vlad. Azi una, mâine alta. Pe D.T. cred totuşi că nu-l vrea în echipa lui radiofonică. De ce?

Secţiune 9.50 Duminică 1 septembrie

Caraion ar fi pe moarte (cancer de ficat). Bietul de el. Chiar viperă, a fost una suferindă.

Secţiune 9.51 Luni 2 septembrie

Seara privesc la televiziune *Psychose* al lui Hitchcock, pe care, paradoxal – în afara faimoasei scene cu asasinarea sub duş (reluată omagial şi de Brian de Palma) –, n-o văzusem, nici V., nici eu. Schimb de fapt aprehensiunile cotidiene contra groazei – din fericire artificială – a filmului. Excelent şi ca terapeutică, şi ca film.

Secţiune 9.52 Joi 12 septembrie

Azi părintele Calciu a fost primit la Congresul american.

Secţiune 9.53 Duminică 15 septembrie

Sâmbătă, telefon de la Oprescu: nu-i dau drumul lui Liiceanu să vină la Congresul de la Madrid. Alte detalii: soţia lui a fost chemată la Secu să spună pe cine a văzut în Germania; nu şi el. În schimb, Pleşu şi cu el au fost invitaţi la Ştefan Andrei pentru o convorbire „amicală”, în cursul căreia totuşi ministrul i-a spus lui Liiceanu că „nu cu o carte se răstoarnă un guvern” (aluzie la *Jurnalul de la Păltiniş*).

Secţiune 9.54 Miercuri 25 septembrie

În cadrul Festivalului de toamnă la Beaubourg, noul Kantor: *Et cu'ils crèvent, les artistes*! Suntem entuziasmaţi. Chiar şi Banu, care-l văzuse la Avignon şi-i plăcuse mult mai puţin (era mai lung şi în sală erau cincizeci de grade). De data aceasta mă simt implicată şi altfel decât estetic în inconfundabilul său univers, nu mai e vorba de el sau nu numai de el, Polonia se află pe scenă iar deriziunea scheleticelor sale armate nu ascunde tragicul, ci-l dezvăluie, iar prin alfabetul morse din scenele închisorii (loviturile amplificându-se până a ne asurzi), parcă tot Polonia ne lansează interminabilul său apel, mereu rănit de istorie.

Secţiune 9.55 Luni 30 septembrie

Seara târziu, Hăulică venind direct de la expoziţia lui Apostu. E sumbru. Se închid frontierele. *Secolul 20* poate fi ameninţat. Nouă ofensivă a grupului E. Barbu (la care's-a alăturat şi Ioan Alexandru), mai ales împotriva lui Râpeanu, care nu le-a publicat nu ştiu ce carte cu diatribe împotriva Uniunii. Vor o editură a lor, se plâng că n-au destule reviste. E.B. fericit că a scăpat de concurenţa lui Păunescu (a şi „lucrat” la căderea lui). Altfel, asemănători: ni se spune că şi-au pus averea nu numai în case, dar şi în… oi. (Nu ştiu câte sute ar avea fiecare!)

Graţie Europei Libere, Stroe a putut pleca în Statele

Unite unde e *visiting profesor*. A trecut, între două avioane, prin Paris.

Secţiune 9.56 Joi 3 octombrie

Seara, cu Buzura. Până pe la două noaptea, conversaţie deschisă. Buzura, tăcutul, prudentul, în afară de textele sale, nu mai tace. Ne explică (mai ales lui V., care-l atacase) cum is-a reluat la nesfârşit un nenorocit de articol pe care-l scrisese despre Ceauşescu (şi pe care-l încheiase totuşi spunând că-i doreşte ceea ce îi doresc toţi minerii, ţar anii, muncitorii etc.), adăugându-se şi modificându-se la fiecare reluare câte ceva. Şi la un interviu în *Flacăra* is-a adăugat o referinţă la un ştiu ce cuvântare a lui C. de la un ştiu ce congres. E al doilea care ne vorbeşte de astfel de intervenţii şi adăugiri în texte (prima, Cristina Tacoi), care nu se mai practicau din vremea stalinismului.

Secţiune 9.57 Luni 7 octombrie

Soţia lui Culianu a fost în România, unde l-a văzut pe Dan Petrescu şi pe cei de la *Dialog*. În zgomotul de la cafenea şi cu atâta lume, nu-mi poate da ştiri multe. Doar una amuzantă: pe V., grupul de la Iaşi îl vedea cam aşa cum i l-a descris ea, cu trabuc, elegant etc. Pe mine, în schimb, mare şi impunătoare. „Cum se îmbracă?” au întrebat-o, bănuind cine ştie ce *tailleur* sever. „În blugi”, le-a răspuns – şi se pare că i-a apucat bucuria pe toţi, de nu mai vorbeau decât de asta.

Secţiune 9.58 Marţi 8 octombrie

Buzura ne povesteşte – inocent – că d-na Cornea (disidenta) a venit la el, rugându-l să-i transmită lui Tudoran banii colectaţi de ea la Cluj. Buzura a refuzat. Aşteaptă să-i dăm dreptate?

Secţiune 9.59 Vineri 11 octombrie

Ieri, interminabil telefon cu Gelu. Îmi spune că în

cursul vizitei lui Ceauşescu la Beijing, corespondenţii străini l-au găsit cadaveric, că nu se putea scula de pe scaun decât ajutat, că are doi doctori în delegaţie etc. etc.

Toată lumea nu speră decât în boala lui.

Secţiune 9.60 Joi 17 octombrie

Telefon-bombă de la Madrid. Goma mă anunţă că, în afară de Tudoran, cel căruia is-a dat drumul din ţară – singurul – a fost Mihai Botez (!), care va veni şi la Paris să ne întâlnească pe noi şi pe Vlad. Îi telefonez lui Vlad, pe care pentru prima oară îl surprind real emoţionat. Botez vrea să se întoarcă în ţară şi ne întrebăm dacă e bine să încercăm a-l convinge să nu mai rişte şi să rămână.

Secţiune 9.61 Vineri 18 octombrie

Mă scol târziu şi, imediat, un telefon de la Marie-France: s-a anunţat la jurnalul televizat starea de urgenţă în România, unde armata a luat direcţia uzinelor de electricitate. Câteva momente de speranţă: complot împotriva lui Ceauşescu? După o zi de telefoane: eu cu Vlad, Mihnea cu Rosenthal de la Viena şi cu gazetarii, versiunea se modifică şi nu mai lasă locul nici unei speranţe. Ceauşescu este acela care a declarat „starea de necesitate”, a numit guvernatori militari la uzine (mai înainte îi numise la mine şi metrou) şi a demis pe ministrul Energiei şi pe viceprim-ministru. În România a şi început frigul şi probabil e-au fost pene de electricitate.

Secţiune 9.62 Luni 21 octombrie

La Radio, studio supraîncărcat: Cristina Ionescu (în drum din Canada spre Africa), Nicolette Franck, Nego. Cu Nego, discuţia înregistrată, pe care încerc’s-o fac pe cât pot de amabilă, despre Marin Preda. Dar în contradicţie totală. Îi spun: e aproape un vertij intelectual! Impresia că n-am citit aceleaşi cărţi şi nu vorbim despre acelaşi om.

La o primă cafenea, cu toţii, apoi la a doua, unde ne

aşteaptă Mihai Botez, doar cu Nicolette Franck, care îi ia în grabă şi entuziasm un scurt interviu pentru *La Libre Belgique*. De fapt, entuziasmul ni se întăreşte după ce, singuri cu el, ne ducem la restaurant în Cartierul Latin.

Surpriza a fost totală. Mai întâi, aşteptam un „tinerel" de vreo 45 de ani şi pare mai bătrân ca V. (Pe unde trece, Securitatea lasă urme – şi el e deseori chemat la ei.), în plus modestia pe care o simţisem şi la telefon, şi care se confirmă. În sfârşit, o cultură profundă, o inteligenţă ascuţită, o maturitate, o capacitate de analiză pe care lectura eseului său „sociologic" *Lumea a doua* nu mă lăsaseră în niciun fel's-o presimt. Teoria lui – pe care o plăteşte prin atitudine – e simplă: vrea să dovedească celor din ţară că poţi trăi în cadrul acestui regim spunând ce crezi şi cerându-şi drepturile garantate prin lege. Şi că nu suferi prea mult din această cauză. Cum să nu suferi? Cariera lui de matematician e compromisă, Securitatea îl hărţuieşte, a fost şi lovit pe stradă cu un „pumn american" în inimă. Dar nu vrea să se insiste asupra eroismelor şi suferinţelor, ci numai asupra faptului că poate trăi ca un om normal acolo. De aceea se şi întoarce. Îi cunoaşte pe toţi. Nu numai ambasadorii (el l-a „instruit" pe Funderburk), dar şi pe Manolescu (o dată mai mult i se dovedeşte curajul), şi pe Noica (l-a chemat să-l întrebe de ce ţine să „irite" autorităţile). Are şi umor: ne spune cum i-a slujit la început drept interpret lui Tudoran, care a năucit-o pe trimisa de la *Helsinki Watch* cu tot felul de nume şi detalii ale conflictelor din lumea literelor. Va încerca să-l convingă pe Vlad, care vine la Paris special pentru el, să-l ia pe D.T. Nu cred că va ajunge la vreun rezultat, dar probabil că dacă cineva îl poate influenţa pe Vlad, el e.

Suntem aşa de ambalaţi, că mi-e frică de decepţii.

Secţiune 9.63 Sâmbătă 26 octombrie

Sâmbătă seara – la Barbă, seară Eliade mai mult cu francezi. Totul prinde cheag, mai ales din pricina unui Cioran în cea mai extraordinară dintre forme şi care povesteşte cu inenarabilul său umor întâlnirea fortuită în sudul Italiei cu un admirator al său austriac, care nu voia să creadă că e el.

Secţiune 9.64 Duminică 27 octombrie

Trebuie totuşi, cu riscul de a înghiţi spaţiul celorlalte zile, să rezum întâlnirea lui Cioran cu austriacul său: se întâlneau la micul dejun, pe terasa unui hotel din sudul Italiei. Şi vorbeau – ca tot omul la micul dejun – de timp şi de „existenţa lui Dumnezeu”. Până îi spune austriacul lui Cioran că o carte a lui Cioran e cartea lui de căpătâi. Cioran îi mărturiseşte că el e Cioran. Celălalt nu vrea să creadă. Când se convinge, mai să-i cadă în genunchi. Îl declară „mein Gott”. Cioran: „Nu, vreau să fiu ober-Gott”. Celălalt cere un timp: să discute problema cu nevastă-sa. Apoi revine: e de acord! Cioran – la Barbă – i-a mărturisit unei americance ce greu’s-a rupt el de Răşinari şi apoi de Sibiu. Şi când l-a întrebat ce se simte a fi: „Roumain, voyons”.

Secţiune 9.65 Joi 31 octombrie

Ieri, toată după-amiaza, la noi, Norman Manea. Surpriză şi ambalament, şi la V., şi la mine. Mi-l aminteam complicat, tăind firul în douăzeci şi patru şi reducând aproape totul la sine. Îl regăsim cu aceeaşi sensibilitate exacerbată, dar judecând cu măsură situaţii şi oameni, şi preocupat nu de el (de care nu ne vorbeşte aproape deloc), ci de situaţia catastrofică generală. Se aştepta să punem câteva accente diferite: noi mai mult pe „disidenţi”, el pe scriitorii retraşi. Discutând, ajungem cam la aceleaşi rezultate totuşi. E mai sever însă decât noi: nu iartă şi nu

uită pe cei care au fost în Partid, nici pe Paler deci, în jurul căruia i se pare că se face prea mult caz.

Aceeaşi părere ca noi despre rabinul lor, care face elogiul lui Ceauşescu, iar lor mai mult rău decât bine, dând în Eminescu. Se pare că a încercat să-i explice Crohmălniceanu şi n-a reuşit. Găseşte chiar că acum catastrofa e atât de generală, încât nu antisemitismul (de altfel existent) e problema de care trebuie să se vorbească, ci supravieţuirea unui întreg popor supus genocidului prin foame şi frig.

Secţiune 9.66 Luni 4 noiembrie

După emisiune cinăm din nou cu Mihai Botez, care şi-a mai amânat plecarea din pricina numărului sporit de conferinţe şi participări la seminarii. Aceeaşi bună impresie, evident, dar mă întreb dacă, pentru a fi fidel proiectului său de a spune ce gândeşte într-un asemenea regim (şi asta cu un admirabil curaj), n-a ajuns într-o oarecare măsură să gândească *numai*

Articol X.

1986

Secţiune 10.01 Marţi 7 ianuarie

Ieri, după emisiune, cu Sanda Sto (care a venit să-mi aducă *Sunday Times* cu Pordea), cu Antonia (care vine cu Dan Ionescu de la documentarea din München) şi cu Cristovici, la cafenea. Discut cu Dan Ionescu despre atmosfera de la FE la München: noua generaţie – nou-veniţii, spune el – e mai pragmatică, foarte diferită de militantismul celei precedente: ştie că nu mai există întoarcere. Totuşi el e „militant”, membru activ în asociaţia lui Gane pentru monumentele istorice, făcând cronici regulate la radio asupra distrugerilor şi demolărilor din Bucureşti.

Secţiune 10.02 Joi 9 ianuarie

De neînchipuit reportajul lui Warrin care a trecut totuşi azi la „Résistances” pe A2. Centrul Bucureştiului (Uranus) e ca un câmp sublunar. Filmat în ceaţă şi pe ascuns, totul seamănă cu o zonă din Tarkovski (apropierea de *Stalker* a remarcat-o Goma, şi are dreptate). Zguduitor şi macabru. Mihai Botez, foarte curajos, dă un interviu pe faţă (lui V. îi e teamă că de data asta îl arestează). O voce de femeie (aflăm de la Mihnea că e soţia lui) comentează inteligent şi într-o franceză perfectă acest peisaj al morţii. România întoarsă în urmă cu vreun secol: căruţe, femei cu broboadă pe străzile Bucureştiului sau ce-a rămas din ele.

Sinistru. Degeaba mai sperăm. Ceauşescu a şi distrus acest popor. Poate că e cea mai densă ceaţă istorică pe care a cunoscut-o vreodată.

Secţiune 10.03 Sâmbătă 18 ianuarie

Agitaţie la români. Îmi telefonează Aurora că un arhitect Pârjol (!) a asigurat-e că Ceauşescu, în ultimul hal de cancer, soseşte la spitalul din Créteil la 28 ianuarie. Asta ieri. Azi, românaşii noştri l-au şi ucis. Cristovici a primit două telefoane că Ceauşescu a murit de două zile şi că l-au pus în „frigider”, să regleze succesiunea! Totul din surse medicale şi… sigure. Nici nu-i mai telefonez lui Vlad a doua ştire (prima i-o comunicasem ca total incertă, ieri). Nemaiavând decât această speranţă, românii se agaţă de orice zvon, oricât de aberant ar fi el.

Secţiune 10.04 Duminică 19 ianuarie

Telefon de la Sanda Sto. În *Herald Tribune* din 17/I, se cere oficial deschiderea unei anchete la Parlamentul European împotriva lui Pordea şi Le Pen.

Pe de altă parte, Geta D. îi telefonează din Bucureşti, alarmată, lui Marie-France: va apărea în *România literară* un interviu al lui Cioran acordat lui Florian! Telefonez lui Cioran: l-a primit pe Florian şi au stat de vorbă. Dacă

Florian povesteşte doar întrevederea, nu va reacţiona; dacă o prezintă sub formă de interviu, va da o dezminţire prin FE. Eu i-o cer, pentru prima oară, destul de dur. E afolat, jură că nu va mai primi români etc. Florian este marxistul care a scris bine despre el. Când mă gândesc că Cioran îl atacase pe Mircea că a dat un interviu lui Păunescu! îi spun că e acelaşi lucru. Protestează moale.

Secţiune 10.05 Duminică 26 ianuarie

Bucureştiul, ca să se apere de „indiscreţiile" gazetarilor, nu numai că nu le mai dă viză, dar a decretat că directorul agenţiei *France Presse* de la Viena, Didier Fauqueux, e „indezirabil" şi *persona non grata* pe cinci ani în România, din pricina articolelor lui din noiembrie. Albanizare crescândă şi gafe în serie.

Secţiune 10.06 Marţi 28 ianuarie

După-masă, casa literalmente invadată de Twenty Television de la Londra. Andrew Bell vine nu numai cu traducătoarea Danielle Hartmann şi cu o gazetară, dar şi cu vreo cinci tehnicieni ducând lăzi ce ocupă toată camera. Stil britanic, totuşi, parc-ar ieşi toţi de la Cambridge, nu-i simţi, nu-i auzi. Vine şi Goma – răcit. Şi acelaşi scenariu: agresiunea, cum, când etc… Ne filmează şi pe scări, şi în grădină, totul de atâtea ori repetat… Aş renunţa evident cu plăcere la această… celebritate de fapt divers, dacă n-ar sluji să denunţe terorismul de stat de la Bucureşti. Cafele, whisky, amabilităţi.

Secţiune 10.07 Joi 30 ianuarie

Cu o punctualitate ce nu-i stă în fire, la 3 şi jumătate precis: Hăulică. Dintre ştiri, presimţiri, interpretări:

Cele două procese cu „cititori" erau pregătite să preludieze adevăratele procese (tot cu cititori, împotriva Ilenei Mălăncioiu şi a Anei Blandiana). Vor să arate că cititorul are aceleaşi drepturi ca şi critica (teza Ungheanu,

pe care-l-am atacat într-o cronică) şi că scriitorii nu sunt la adăpost. Au început cu Paler (pe care nu-l consideră scriitor, ci activist de-al lor) şi cu căpitanul de miliţie Mănăstire, socotind şi mai gravă revolta ce vine din rândurile lor.

S-a reactivat şi agravat decretul împotriva raporturilor cu străinii. Nu numai că nu-i poţi vedea decât de faţă cu doi martori, dar la ziare’s-a atras atenţia redactorilor-şefi (ca şi pentru Uniune) că nu pot fi primiţi decât într-un anume salon (probabil bine echipat cu microfoane). Rezultatul reportajelor gazetarilor occidentali despre România?

Restul: iarnă blândă, dar multe accidente cu gaze. Şi o singură speranţă la orizont: sovieticii au invitat la Moscova pe Iliescu – singurul schimb posibil al lui Ceauşescu. În ultima vreme, Ea dictează din ce în ce mai mult, şi mai toată campania anticulturală vine de la Cabinetul II.

Secţiune 10.08 Luni 3 februarie

Telefon la birou de la Vlad Georgescu, care mă tot caută de vineri încoace. Nu poate veni marţi la Paris, cum era convenit, deoarece va fi mare şedinţă la FE: se schimbă mai toţi şefii, în frunte cu Urban (cel mai intelectual dintre ei), pentru – se teme el, deşi nu e prea temător – a aduce FE pe o „linie” mai apropiată de Vocea Americii. Bineînţeles, americanii sunt în stare de orice, chiar şi a-şi sabota singuri arma cea mai eficace. Dar nu-mi vine să cred într-o astfel de catastrofă, deoarece ar fi una, pentru România în orice caz, FE fiind ultimul ei balon de oxigen. Nu-mi vine să cred, cu toate că e în logica politicii americane ca tocmai sub Reagan să se petreacă aşa ceva. Afacerile Departamentului de Stat sau un gest de bunăvoinţă înainte de… destindere şi pentru a o pregăti.

Cum spune V. când comentăm – sumbri –, Occidentul ar merita cu adevărat să fie înfrânt. Prea face totul pentru asta!

Secţiune 10.09 Sâmbătă 8 februarie

La Londra, cu Marie-France. Drumul atât de scurt cu avionul (45 de minute), încât nici n-am timp să-mi fie – ca de obicei – frică. Cu taxiul londonez, şi primele case de stil georgian trec din realitate în film (singurul care m-a familiarizat cu ce-ar risca altfel să-mi pară de-a-ndoaselea şi insolit). Surpriza – cât există – e mereu agreabilă.

A nins peste Londra.

Secţiune 10.10 Duminică 9 februarie

Strada noastră e un „rezumat" al Londrei. Căsuţe cu două etaje, toate identice – aliniate cuminţi. După o noapte foarte proastă, întâlnire în oraş cu Mihai Niculescu. Cinăm împreună la BBC. Uitasem că are 77 de ani. Bolnav (inimă), cu probleme de circulaţie la cap, este împuţinat, dar de aceeaşi reconfortantă discreţie. Modestia e la el ca o vocaţie sau o boală. Singura bogăţie pe care şi-a permis-o vreodată a fost… stilul.

La National Gallery redescopăr, după câţiva ani de relativă trecere printr-un deşert emoţional, bucuria exaltată a privirii. Şoc în faţa *Nativităţii* lui Piero della Francesca (cu grupul îngerilor muzicanţi). Îl înţeleg pe V. care va spune seara la telefon că îşi începea fiecare zi la Londra cu un popas în faţa lui Piero. Îl lăsăm pe Mihai să ne aştepte în această sală şi fugim, Marie-France şi cu mine, cam în acelaşi ritm şi cu aceleaşi pasiuni, oprindu-ne mai ales la primitivi, la Paolo Uccello: *Bătălia de la San Romano*, în faţa *Autoportretului* lui Rembrandt – ultimul, la 63 de ani, Vermeer, Turner etc. Trei ore de nebunie, după care nici nu putem fuma o ţigară la cafeteria Muzeului – e interzis. Prima o fumez deci afară, privind Trafalgar

Square, silueta lui Nelson din spate şi perspectiva spre Buckingham Palace.

Seara cinăm într-un restaurant... francez! Nu din cine ştie ce fidelitate gastronomică, ci pur şi simplu fiindcă *pub*-ul din colţul străzii noastre e prea înfumat şi zgomotos.

Telefon lui V. să-i spun entuziasmul meu de la National Gallery. La Paris sunt minus 10°. La Londra minus 5°. Dar nu simt frigul.

Secţiune 10.11 Marţi 11 februarie

British Museum de dimineaţă până la 4 şi jumătate. Decepţie la egipteni, indiferenţă culpabilă în marea sală cu friza Parthenonului, participare entuziastă la asirieni, nu numai în faţa monstruoasei masivităţi a porţii Palatului de la Khorsabad, a transeptului şi statuilor Palatului lui Assurbanipal al II-le-a, la Nimrud, dar şi a basoreliefurilor cu vânătorii de lei de la acelaşi palat sau scenelor de bătălie de la Ninive.

Secţiune 10.12 Sâmbătă 15 februarie

Întoarcere la Paris seara.

Secţiune 10.13 Marţi 25 februarie

Seara, Cristovici ne cheamă brusc, de parcă ar fi incapabil să mai suporte singur vizionarea casetei primite de Mihnea cu producţiile Televiziunii Române, un omagiu adus în 1985 lui Ceauşescu la 40 de ani de domnie comunistă şi telejurnalul din 30 decembrie 1984 cu urările din faţa Comitetului Central. Noi, care ştim totul, citim totul, îi vedem pe toţi, trăim în fond la Bucureşti, ne dăm seama că nu ştiam nimic atâta timp cât imaginea nu ne adusese revelaţia mitocăniei, prostiei, inimaginabilului prost gust sigur de el. E ca o transformare biologică a acestui popor, nu numai a limbii, dar şi a înfăţişării sale. Imposibil să crezi că ţara asta a fost odată civilizată.

Uluitor: orice râs îngheaţă pe buze. Se confirmă marea noastră spaimă: va mai putea fi recuperat ceva? Nu printre scriitori şi artişti (cu ei nu e niciun decalaj), dar în toate celelalte pături sociale. S-au îngroşat cefele, s-au mitocănit feţele, s-au idiotizat expresiile.

Fascinant de sinistră perspectivă.

Secţiune 10.14 Joi 27 februarie

Mereu sub impresia emisiunilor de la Televiziunea Română. Mai avusesem, de fapt, revelaţia mitocănirii – reversibile? – când am văzut *Reconstituirea* lui Pintilie sau *Proba de microfon* a lui Daneliuc. Dar acolo mahalaua era denunţată de artişti ce nu-i aparţineau – prin artă şi prin virulenţa acestui denunţ, efectul putea părea terapeutic. Pe când aici, mahalaua în frac şi rochie lungă domină şi se celebrează pe ea însăşi, la putere. Aş vrea să fac o cronică şi mi-e frică: de prea mare violenţă în termeni sau de prea multe semne de exclamaţie. Cum să găseşti tonul just când e depăşit Caragiale, şi ironia e neputincioasă?

Secţiune 10.15 Vineri 28 februarie

Totul e îngheţat. A nins şi gerul, de vreo lună şi mai bine, nu conteneşte. În România e sinistru: s-a oprit toată circulaţia şi pentru a-ţi duce bagajele de la aeroport, trebuie să le târăşti vreo 15 km pe o săniuţă. Pentru a mă întoarce în Franţa – unde sunt de fapt atât de puţin – nu-mi pot stăvili indignarea. Beckett, alături de alţi intelectuali – e drept, mai mult străini decât francezi (Strehler, Brook, Eco etc.) –, a semnat o petiţie în favoarea lui Jack Lang. Să ieşi dintre-o neutralitate şi tăcere respectată cu stricteţe de-a lungul unei vieţi pentru a semna nu un apel esenţial – pentru Saharov, de pildă –, ci un manifest electoral nu scade doar o statură, pentru mine ruinează o operă clădită pe această tăcere. E şi Marguerite Yourcenar printre semnatari. Mă stinghereşte mai puţin. Contrar atâtor

contemporani ai mei, nu sunt deloc sigură că e o mare scriitoare.

Secţiune 10.16 Luni 3 martie

Soleil de nuit de Taylor Hackford, cu un dansator sovietic transfug jucându-şi într-un fel propriul rol – Mihail Barâşnikov – şi cu Skolimovski. Cel mai profund şi mai realizat estetic dintre toate filmele antisovietice pe care le-am văzut până acum. Emoţie pe toate planurile. Titlul american e *White Nights*.

Secţiune 10.17 Luni 10 martie

Îşi anunţase vizita pentru azi – de vreo săptămână – un gazetar de la *France-Soir*, François Corre, care scrie o carte despre KGB (alta!). Şi brusc, aseară, când ascultăm jurnalul televizat pentru veşti (atât de improbabile) cu răpirea de la Beyruth, alunecând pe acest teren lunecos al terorismului, mă întreb: şi dacă n-ar fi de la *France-Soir*, şi dacă n-ar fi ziarist, şi dacă... Dimineaţă telefonez la *France-Soir* (chipurile să confirm *rendez-vous*-ul). Răspuns: nu mai lucrează acolo, e la *Figaro*. Noroc că-mi aduc aminte cine mi-a vorbit de el. Mathias de la FE. Îl chem, îmi confirmă, şi mai are şi inspiraţia să mi-l descrie: se uită saşiu, are nasul turtit etc. Altfel poate că nici nu i-aş fi deschis: capul unui ucigaş care te taie în bucăţi şi te bagă apoi în frigider sau în valiză. Psihoza mea avea şi o altă cauză: V. nu era acasă.

În fond, cel mai deschis, mai informat (a făcut pe teren marile reportaje asupra terorismului, acum şi-a luat un an sabatic să-şi scrie cartea, iar la *Figaro* doar colaborează din când în când), dintre ziarişti care au venit aici. Mai interesat de fapt de discurile de aici (în special Monteverdi) decât de Securitate. Descriindu-i contextul politic în care acţionează Securitatea, determin două etape de activitate şi două forme care mi se par pentru prima

oară evidente şi mie: spionajul pur, până în anii ’70 (după ce distruseseră opoziţia internă); dezinformarea şi terorismul de stat, după 1977, când, surprinşi de noul vânt de disidenţă (Goma, mişcarea pentru drepturile omului), decid infiltrarea şi intoxicarea exilului – sau suprimarea celor ce-i jenează în acest exil (de la FE în primul rând). Totul devine clar ca o epură.

Seara, Cristovici: Tarkovski e pe moarte şi se dă un concert pentru susţinerea materială a familiei sale.

Secţiune 10.18 Duminică 16 martie

Votăm pentru legislative. Vom scăpa de socialişti (pe Mitterrand, vulpe bătrână, îl păstrăm în orice caz)? Au fost detestabili nu atât din pricini de demagogie economică (la care ne aşteptam), cât prin felul de a minţi, preluat de la comunişti, de parcă din trunchiul ideologic comun ar porni acelaşi venin. A minţi, a se contrazice fără ruşine. A fi iresponsabili.

Seara rezultatele (mai precis estimaţiile) la televiziune. Opoziţia nu va avea majoritatea confortabilă care i-ar fi permis să-i ţină piept lui Mitterrand, ci, în cel mai bun caz, una la limită. V. şi cu mine nu suntem sumbri, ci doar dezamăgiţi: cinci ani de socialism n-au fost deci de ajuns pentru a-i dezbăra pe francezi de obsesiile lor de stânga. E un soi de boală la ei, pentru care nu’s-a inventat niciun vaccin.

Secţiune 10.19 Vineri 28 martie

Telefon cu Mihnea. Vlad a fost la el cu Poulet şi Thierry Wolton şi i-au telefonat lui Mihai Botez. Întâi nu era acasă, probabil iar la Secu (is-a difuzat la FE textul despre relaţiile româno-americane), deoarece soţia lui – care în general se ţine foarte bine – aproape plângea. Apoi au dat şi de el. Cum va mai fi rezistând? Avea dreptate Dorin Tudoran să-i dedice – ca unui simbol – textele ce le-a

trimis la FE.

Mihnea îmi spune că Yves Daoudat de la *Présent* îi face proces lui Wolton. E cel intoxicat de falşi exilaţi, trimişi ai Bucureştiului şi care au dus campania anti-Europa Liberă, denunţată de Wolton în *Le KGB en France*, în acest ziar de extremă dreaptă a lui Le Pen. Cum V. şi cu mine suntem, alături de Vlad G., agenţii KGB la FE, iar trebuie, probabil, să ne pregătim ca „martori”. Ceea ce, după experienţele cu Pordea, mă enervează prodigios.

Secţiune 10.20 Vineri 11 aprilie

Un număr din *Stindardul*, în care V. şi cu mine suntem prezentaţi drept acoliţii lui Goma care am introdus comunismul disident la FE, semnat de un „specializat” în calomniile împotriva noastră: Octavian Vuia – psihiatru nebun (a nu se confunda cu filosoful). Manipulatorii Securităţii lucrează pe un teren cu totul prielnic: extrema dreaptă, proştii, invidioşii, vanitoşii, naţionaliştii fanatici etc… Un amestec de prostie şi rea-credinţă năucitor.

Seara, la Mihnea, nu mai discutăm despre asta (şi eu sunt în fază de saturaţie şi dezgust). Ieşim din „aria calomniei” în faţa unui foc ca în vatră. Ca la Megève, pe vremuri, la Alla… Mi-ar mai trebui o vacanţă şi o plecare, să pun totul în paranteză. Vacanţă voi avea, nu însă şi plecare, rămân la Paris: V. trebuie să-şi pregătească o carte (îl aşteaptă Răuţă), voi încerca şi eu să încep lucrul pentru volumul II din *Unde Scurte*. De parcă n-am avea doar două săptămâni în faţa noastră. Pentru asemenea proiecte ne-ar trebui două luni. Ca pe vremuri, când plecam cu dosarele la Megève sau la munte la Georges şi lucram.

Secţiune 10.21 Marţi 15 aprilie

Reagan a bombardat Libia. Gaddafi rănit.

În mijlocul agitaţiei politice create de riposta

americană în Libia şi al morţii Simonei de Beauvoir şi a lui Genet (oricât am detestat-o pe prima, parcă ceva din tinereţea mea pariziană pleacă şi cu ea), alte româneşti ştiri – la Casa Română *a ars* şi Biblioteca Fundaţiei care era depozitată acolo. Praf şi pulbere. Ne scrie Neagu Djuvara, vorbim cu Cristina Sturdza. Ne jelim. Ce altceva să facem?

Secţiune 10.22 Miercuri 16 aprilie

În sfârşit, vedem expoziţia *Viena* de la Beaubourg. Cum doctorul meu de ochi are un permis de liberă trecere în plus (stă pe rue Rambuleau şi-l văd înainte de a merge la expoziţie), V. cu acest bilet şi eu cu cartea de jurnalist scăpăm de vreo două ore de coadă. Tot e bun doctorul la ceva. Dacă nu mă face bine la ochi (o inflamaţie) de vreo trei luni de zile, măcar să ne scape de cozi la expoziţii.

Revelaţia Gustav Klimt (pe care-l bănuiam doar din câteva reproduceri) şi ale cărui femei şi chiar peisaje îl plasează printre cei mai moderni – şi originali – ai sfârşitului-începutului de secol. Revelaţiile şi desenele şi picturile lui Schönberg (aduse masiv de la Los Angeles). Ca şi pentru Klimt, e aproape o retrospectivă. Nu-l ştiam deloc pe desenatorul Alfred Kubin (probabil pentru că le-am văzut de curând, mă urmăreşte o asemănare cu cele ale lui Blake). Nimic neaşteptat, în schimb, la Kokoschka, iar la Egon Schiele ne reţin mai mult desenele decât pictura. De fapt, ori de câte ori expresionismul e prea virulent, mă înstrăinez.

În ultima sală, în care pe un ecran trec fotografiile tuturor celor care’s-au exilat din Viena (majoritatea la intrarea lui Hitler), pe un zid mai dosnic tocmai acuarele fotografico-academice ale lui Hitler. Şi nu te poţi împiedica o clipă să te gândeşti că, dacă is-ar fi întâmplat să fie apreciat ca „pictor”, chiar academic, poate că nu şi-ar mai

fi căutat ieşirea în istorie şi aceasta ar fi luat un alt curs.

Prea masiv ilustrată din punct de vedere arhitectonic, expoziţia are mari lacune: Berg, Webern etc... şi, fiind concepută la Viena, n-are nici deschiderea pe care o arătau Paris-Berlin sau Paris-Moscova. Orice ar fi, chiar în reuşitele cele mai evidente, Viena nu justifică locul central – mitul – pe care începe să-l dobândească în postmodernism.

Dar este una din cele mai mari bucurii estetice, de când în-am întors de la Londra.

Secţiune 10.23 Sâmbătă 19 aprilie

Mircea: cancer galopant la plămâni, condamnat. Absolut, dar absolut nicio speranţă.

Secţiune 10.24 Duminică 20 aprilie

Ieri se spunea că moartea lui Mircea e o chestiune de zile. Azi, de ore. Intolerabil. De 48 de ore ştim – brusc – că Mircea e pe moarte. Lui Christinel nu i se lasă decât alegerea de a-l trezi din letargie pentru dureri cumplite şi moartea fără să-şi îl regăsit conştiinţa. Alege – just şi eroic, a doua soluţie. Mircea E., luciditatea personificată, e redus la starea de „legumă”.

Am o criză de lacrimi. Apoi – absenţă şi cu ameţeli. Telefonez la prieteni. Duminică seara îl avertizez totuşi pe Vlad Georgescu. Să ne pregătim. Nu, să scriem. Incapabilă – cât mai e un fir de viaţă – să scriu despre moartea lui. Bolnavă, fulgerată. Mi se fură o parte de viaţă (oricare ar fi fost enervările împotriva lui). Nu cred şi cred. Un lucru însă am învăţat: că nu mai pot spera.

Dorm prost, puţin. Ideea dispariţiei lui e insuportabilă. Ca atrofiată.

Secţiune 10.25 Marţi 22 aprilie

Azi, la 9, 53 (ora de la Chicago şi 18, 53 – ora de aici) a murit Mircea Eliade.

La Radio, să copiez şi să trimit *en express* la München patru interviuri, discuţii cu Mircea Eliade: primul din 1967, la apariţia omagiului de 60 de ani (cu V.); al doilea pentru *Zalmoxis* (1970); al treilea *Noaptea de Sânziene* – la Cuşa – 1971; ultimul despre *Histoire des croyances*. Ideea mi-a venit ieri şi am căzut imediat de acord cu Vlad: astfel, o dată pe lună, M.E. va fi prezent pe unde şi se va răspunde şi neoproletcultiştilor care pretind că M.E. n-a avut niciodată de-a face nici cu noi, nici cu FE.

Apoi îi telefonăm lui Christinel acasă (îi spusese Gizei e-o putem face). Sfătuită de Giza şi Dinu, încerc să găsesc argumente desupravieţuire: Mircea are mai mult ca oricând nevoie de ea… opera etc. V., mai scurt decât mine, e probabil mai credibil; în exacerbarea încurajărilor, tonul trebuie să-mi sune fals. Când ştiu că nu mai e nimic de făcut – că, într-un cuplu de vase comunicante ca al lor, moartea unuia înseamnă, într-un fel sau altul, şi sfârşitul celuilalt.

Până la 1 noaptea, lanţul neîntrerupt al telefoanelor. Din necesitate (V. va face un număr omagial din *Limite* şi, în acelaşi timp cu transmiterea ştirii, cere colaborările) şi pentru a evita să mă aflu singură în faţa acestei intolerabile realităţi.

Secţiune 10.26 Sâmbătă 26 aprilie

Marie-France organizează la biserică o slujbă pentru Mircea. Toată lumea: Eugen, năucit, Rodica, Cioran, Simone, Jianu, Payot, Natalia D., Goma, Maria B., Ella etc. etc. Când plecăm de la biserică, pe stradă, cineva iese din maşină şi-mi spune: când eram copii, am fost operaţi de apendicită în acelaşi timp şi am stat în aceeaşi cameră la spital. Îl cheamă Necşeşti – sau aşa ceva.

După ce V. pleacă acasă, unde îl aşteaptă Ştefăniţă, iar Jean Blot îi aduce acasă pe Ioneşti, eu plec cu

Marie-France la „Balkans” să mâncăm ceva. Şi trăim o scenă ca într-o nuvelă de M.E. Chelnerul, auzindu-ne vorbind româneşte, ne pomeneşte mai întâi de Panait Istrati, apoi, brusc, ne întreabă: „Dar pe Mircea Eliade îl cunoaşteţi?” Uimite, îi răspundem că venim tocmai de la slujba pentru el. Apoi: „Dar *Forêt Interdite* aţi citit? Dacă l-aţi cunoscut, poate îmi puteţi spune: credea în Dumnezeu?” Năucite: parcă de undeva Mircea, cu pipa-n gură, râde de noi sau cu noi.

Seara, la noi, mai întâi Sorin Alexandrescu (venit de la Amsterdam pentru slujbă). Mergem cu el şi cu Marie-France la restaurant. Christinel i-a telefonat indignată că popii de acolo n-au vrut să facă slujbă deoarece Mircea a fost… incinerat. Se întreba dacă aici n-am avut dificultăţi. Niciuna. Cu atât mai mult cu cât Marie-France nu le-a spus popilor că M.E. fusese incinerat. Îmi aduc aminte că la incinerarea tatii spusese rugăciunea un popă răspopit. Din aceeaşi cauză.

Secţiune 10.27 Luni 28 aprilie

Christinel vorbeşte la telefon cu Marie-France, nu numai că ortodocşii au revenit asupra primei decizii, dar’s-a dat ordin (de la Episcopal – presupun) tuturor bisericilor române ortodoxe din America să ţină slujbă pentru Mircea. Christinel era – cum spune Marie-France, punând bineînţeles termenul între toate ghilimelele cupuţin că – „încântată”. Se leagă şi ea de ce poate. Şi, în primul rând, evident, de ceea ce i-ar fi făcut plăcere lui Mircea.

Secţiune 10.28 Marţi 29 aprilie

Recviemul de la Chicago. Parastasul de la Bucureşti.

Pe la ora prânzului, telefon de la Christinel, care’s-a trezit la ora 7 pentru a fi sigură că ne găseşte. E impresionată de Recviemul de la Universitate, unde erau

mii de studenţi şi toţi profesorii. Au vorbit Paul Ricœur şi Saul Bellow. Pe mine – dar evident nu e acelaşi lucru – mă emoţionează mai mult modestul parastas pe care i l-au făcut la biserica Silvestru din Bucureşti Nicu Steinhardt, Alecu Paleologu şi Sorin Dumitrescu. A slujit părintele Galeriu, confesorul lui Sorin D. Coliva a pregătit-o Nicu St. Erau de faţă Geta D., Paler, Aurel Dragoş Munteanu (!) care a şi scris primul articol din presa din ţară (în *Luceafărul*) despre Mircea. Bineînţeles, Geta e cea care i-a telefonat lui Marie-France spunându-i e-au auzit „la radio" şi vocea lui Eugen, şi pe a lui Mircea (în discuţiile cu mine, dar asta n-a adăugat-o totuşi!) şi au fost foarte mişcaţi. Era evident vorba de Free Europe, dar Geta nu se mai fereşte!

Secţiune 10.29 Miercuri 30 aprilie

Cină la Eugen. Înainte de a ieşi la restaurant, iau un interviu pentru *Nu*. E încă sub şocul morţii lui Mircea, total abătut, dar în faţa microfonului reînvie. Vorbeşte peste treizeci de minute, eu găsesc interviul bun, el, slab. Eugen e emoţionat, iar românească sa este plină de cuvinte pe care aproape le uitasem.

Eugen a mai scris şi un text pentru *Limite* (numărul omagial Eliade) excelent şi cu o formulă pe care Cioran o va invidia desigur. Spunând că nu-şi dă seama dacă Mircea era credincios sau nu (nimeni dintre noi n-a dezlegat acest mister), adaugă: *„Il a rendu à Dieu des services incalculables"*. *

Secţiune 10.30 Duminică 4 mai

Printre „creştineştile" telefoane cu „Hristos a înviat" de azi, îl chem şi pe Dinu Tătărescu. Nu fiindcă mi-e vag văr (asta uitasem de mult), dar Giza e plecată la Christinel şi vreau veşti de la ea. Îmi spune cum's-a produs atacul lui M.E. Se retrăsese în birou să citească din Cioran (*Exercices d'admiration*) şi după vreo zece minute

Christinel îl cheamă şi el nu răspunde. Doar apropiindu-se şi văzând-u-l imobil înţelege e-a avut un atac – zâmbea însă. Parcă zâmbea. Şi dacă, dacă atacul, coma, moartea apoi vor fi luat pentru el figura de lumină pe care se încăpăţâna’s-o caute, s-o închipuie, s-o cerceteze mereu, ca într-o pedagogie a optimismului?

Secţiune 10.31 Luni 5 mai

Seara, după emisiune, Mihai Şora, la restaurant şi apoi acasă. Primul care nu se plânge de schimbarea firii românului. Ne descrie, în detaliu, câte tramvaie trebuie să aştepţi, să nu iei, să te lupţi necruţător ca să intri, pentru a ajunge dintre-un colţ al altuia din Bucureşti. Eşti nevoit, pentru a trăi, să fii arţăgos, indiferent la ceilalţi etc. Îl vede şi nu-l aprobă pe Noica şi optimismele sale culturale. Dragomir îl vede şi el, dar nu discută cu N. filosofie. Aprobă atacul lui Pleşu împotriva lui N., nu e de acord, pe plan filosofic, cu cel al lui Liiceanu.

La Bucureşti se vorbeşte stăruitor că Secu n-ar fi străină nu numai de moartea lui Marin Preda (ceea ce poate fi discutat), dar şi de a lui Mazilescu şi Robescu (ceea ce mi se pare aberant). Şora în plină formă cunoaşte pe toţi tinerii. Horasangian îi place cel mai mult, dar şi Ioan Groşan, profesor la o şcoală lângă Bucureşti (cum a scris el pe tablă printre sarcinile de partid, colectarea de sticle, fier vechi etc. Şi aceea de viermi şi a fost luat în serios de toată lumea, intrând… în plan).

Şora şi curajos: întrebat de Secu dacă ne cunoaşte şi ne vede, a răspuns imediat: „Da. Îmi sunt excelenţi prieteni”. „Dar Ierunca a fost legionar” (deci a prins la nivel de Securitate calomnia lui E. B.). Şora explică: „Dimpotrivă”. „Şi M.L. ce are cu noi?” Şora: „Mama moartă pe nedrept în închisoare. Dvs cum aţi fi reacţionat?” Iar’s-au prefăcut mişcaţi: nu, nu ştiau.

Poate că Şora nu e atât de pesimist şi pentru că din februarie stă la München, la Mariana, şi nu se va întoarce decât în vară: a mai uitat. Dar iarna trecută avea în casă minus 3 grade!

Secţiune 10.32 Miercuri 7 mai

Ieri am primit de la Culianu (pentru numărul din *Limite*) „jurnalul" ultimelor clipe ale lui Mircea. Scris cu pudoare şi patetism în acelaşi timp: un document de neînlocuit. Până's-a descoperit cancerul, în primele două zile's-a crezut că-şi va reveni complet. Şi surâdea mereu. A intrat deci în moarte cu acest surâs. O moarte care-i seamănă.

Îi telefonez lui Cioran, care – ca de obicei, grimasează: poate că nu era surâs, ci rictusul de pe urma atacului. E în fond jenat (sau poate culpabilizat) că Mircea a avut atacul pe când îi citea cartea (pe care *nu* i-o trimisese). Eugen îi telefonează să-i vorbească de acelaşi surâs, e însă refuzat de Simone. De ce nu-l va fi iertând nici după moarte Cioran, pe Eliade?

Secţiune 10.33 Duminică 11 mai

Cacania, *ţara pentru genii* a lui Musil, *Apocalipsul vesel* al lui Broch – nu e numai o planetă pe care am circulat prea puţin, dar şi una care mi's-a părut totdeauna neliniştitoare. Curios totuşi, intelectualitatea bucureşteană, atât de aproape geografic de o Vienă care chiar între cele două războaie era încă prestigioasă cultural, nu privea – ca şi azi – decât spre Paris.

Secţiune 10.34 Luni 12 mai

Masă rotundă despre Viena cu V., Cristo, Pupăzan.

Ceea ce nu mi-a adus în fond expoziţia atunci când am vizitat-o, mi-au adus această masă rotundă şi pregătirea ei. În timp ce vorbeam sau ascultam iritată că nu vom putea spune totul, brusc mi-am dat seama câte

aveam de spus: Viena devenea pentru mine un fenomen magic şi eram din ce în ce mai năucită că nu numai eu îl putusem ignora, dar şi întreaga intelectualitate bucureşteană ce-o avea vecină şi la îndemână. Când mă gândesc că în trecerea mea nevoit clandestină de frontieră, când ruşii m-au întors de la Ensdorf spre Viena şi în peregrinările mele pe la serviciile franceze de ocupaţie acolo, n-am văzut Ringul (nu ştiam ce e), n-am avut un gând pentru Freud (cel puţin pe el îl citisem), nu m-am gândit la Klimt (nu-i văzusem nicio reproducere), nici la Musil sau Broch (pe care i-am citit doar mai târziu, la Paris, când au apărut în traducere franceză). Pe Kokoschka îl situam în expresionismul german, dodecafonismul – chiar dacă ştiam de el, îmi rămânea străin, sensibilitatea mea muzicală nu depăşise pragul unor Straviński sau Satie.

E drept că, chiar dacă aş fi ştiut ce ştiu acum (şi bineînţeles nu numai de la această expoziţie), tot n-aş fi putut face „turism cultural”. Plecasem din Bucureşti (era în septembrie 1947) cu toate actele în regulă, dar sovieticii, la podul de pe Ens, mai voiau o ştampilă în plus pe paşaport. De unde „eroica” şi ratata mea trecere clandestină până m-au descoperit. Nu aici îmi voi reaminti de ea. Dar asupra ei am scris ultima mea „nuvelă” publicată prin anii ’50 în *înşir-te mărgărite* (revista lui Baciu cred, apărea prin Argentina) şi care se intitula *Acum se moare*. Aş reciti-o cu plăcere, nu ca literatură – era sigur, ca toate prozele mele de tinereţe, răzgâiată şi proastă – dar ca document psihologic. Deoarece îmi amintesc că, scriind-o, am avut aproape revelaţia că nu pot lăsa pe cei rămaşi acolo să „plătească” pentru mine, că solidaritatea cu ei era inevitabilă, că ceva trebuia într-adevăr să moară în mine, pentru a „plăti”. Atunci cred

e-am început să mă obişnuiesc cu gândul că voi renunţa la literatură.

Secţiune 10.35 Vineri 16 mai

Cioran şi-a trimis în sfârşit şi el textul pentru numărul din *Limite* dedicat lui Eliade. Nici acum nu's-a potolit – „Enfin une existence accomplie" şi-l intitulează, pentru a vedea apoi maliţios tot ceea ce o astfel de împlinire are dubios. Nu pe faţă, bineînţeles, ci subtil, cum ştie el să „admire". Altfel, cu toate aparenţele modestiei, îi scrie lui V. că, dacă nu găseşte textul destul de elogios, poate să nu-l publice etc. Dar în convorbirea telefonică de a doua zi, cere neapărat să-şi revadă corecturile. Dacă i-ar fi deplasată o virgulă, ce catastrofă în perspectivă! Nu sunt rea. „Admir" doar şi eu în stilul lui.

Secţiune 10.36 Luni 26 mai

Târziu seara, cu V. la *Sacrificiul* lui Tarkovski. Amândoi dezamăgiţi de a nu putea fi total entuziaşti. Imagini admirabile, autentificarea scenariului prin propria sa suferinţă (cancerul de care moare), spiritualitate certă, dar o filosofare constantă nu de cea mai bună calitate. (Nietzsche după ureche...) Totuşi cea mai intensă culoare cehoviană.

Secţiune 10.37 Marţi 3 iunie

Azi, timpul măcinat de telefoane şi scrisori. Telefon de la Ioniţoiu: e în posesia unei reviste de şaptezeci de pagini, în româneşte, *Noua dreaptă*, numerele 13-14-15, care apare în America şi e condusă de Burlacu (apărătorul lui Pordea) şi de un preot care's-a singularizat la Traiskirchen ca „bătăuş", Tudor Crăciun, de un antisemitism virulent şi care dă în noi toţi (ca şi în Reagan). Perla e când spune că un autor dramatic pe numele lui adevărat Eugen Ionescu-*Isaac*, nebucurându-se de succes în Franţa, are drept singuri sprijinitori pe...

Ierunca şi Goma. De ce comuniştii noştri au nevoie de agenţi atât de imbecili? În orice caz, îi spun lui Ioniţoiu, care se duce la München, s-o dea lui Vlad la fotocopiat. Document.

Secţiune 10.38 Duminică 8 iunie

Ieri, telefon de la secretara Regelui, d-na Constantinescu – Regele voia neapărat să ne invite la o slujbă în Alsacia la mormântul unor soldaţi români morţi în cursul Primului Război Mondial. E multă zarvă în jurul acestei comemorări organizate – între alţii – de Raţiu, Comaniciu şi Radina. Dar în care încearcă să se bage şi Pantazi (cel cu *Stindardul* probabil cumpărat de Legaţie). O pun în gardă pe d-na C. – care ştia – şi o refuz politicos. E încântată de tonul meu urban: cineva îi spusese că „suntem împotriva Regelui". Poate Cernovodeanu, care's-a autoproclamat „şef al protocolului". Vanitatea – ca şi ridicolul – nu ucide.

Secţiune 10.39 Luni 9 iunie

Seara, acasă, Mihnea căruia îi dau piese de dosar pentru procesul Thierry Wolton. Toată ziua de ieri am petrecut-o înfundându-mă din nou în murdăria acestor calomnii răspândite prin agenţi simpli, dubli, plătiţi sau inconştienţi, în publicaţiile de extrema dreaptă.

Secţiune 10.40 Miercuri 11 iunie

Telefon de la Eugen, căruia Marie-France i-a pus pe casetă masa rotundă *despre* Un Vrea să-i mulţumească lui V., care-l-a emoţionat cel mai mult. Niciodată – spune el – criticii francezi n-au fost în stare de aşa ceva. Îi face lui Marie-France un elogiu delirant al culturii române.

Secţiune 10.41 Vineri 13 iunie

Seara, Calciu, cei doi Pupăzan, soţia lui Marcel Petrişor, Dana, Marie-France. Stau vreo trei ore. Ce impresie? Pe plan intelectual nu comunicăm: filosofia,

zero; Heidegger, neesenţial; un cioban care vorbeşte cu Dumnezeu preţuieşte mai mult etc. etc. Nu insistăm. E vital, mic şi surâzător. L-am fi vrut tragic? Ajunge să fi fost martir. Când să plece, vede (în sfârşit) cărţile. Şi-l întreabă pe V. dacă nu e, cu atâtea cărţi… livresc!

Secţiune 10.42 Vineri 20 iunie

Seara, la Horia Bernea, în atelierul lui din babilonia cartierului Beaubourg. Sub ferestrele lui, până la patru dimineaţa zgomotul restaurantelor, iar ziua cosmopoliţii mai mult sau mai puţini urlători. Cât să-l facă să viseze şi mai intens la mănăstirile moldoveneşti în care se retrage când se întoarce în România. Ortodoxism declarat. Replica noastră nu întârzie. Nu justifică, dar admite că mulţi preoţi ortodocşi îi reproşau lui Calciu de a fi înfruntat puterea temporală. Ca şi cum Patriarhia n-ar fi în plină „temporalitate", supunându-se aşa cum o face, lui Ceauşescu. Patriarhul n-ar fi vrut să semneze memoriul pentru nedemolarea Văcăreştilor, ca să nu închidă Ceauşescu bisericile. Eternitatea în care se situează şi cei mai „sfinţi" dintre călugării citaţi de el – şi vizitaţi stăruitor – are ceva din inerţia vegetalelor. Nu pare a-i combate nici când condamnă Solidaritatea sau mai precis sprijinul pe care i l-a adus Biserica poloneză. Nu avea ea să se coboare în arenă. Ce-i mai rămâne atunci Bisericii, să dăinuie în inerţia Bizanţului?

Discuţie totuşi neiritată. Îi reproşează cu decenţă lui V. atacurile împotriva lui Bălăiţă (care are meritul de a-i fi publicat pe taică-său şi pe Ioan Alexandru, care e… ortodox).

Din pictura lui, şi lui V., şi mie ne place mai puţin seria „prapurilor", sau chiar unele peisaje de cimitire (ca cel de la Tescani), decât nişte peisaje de stratificări savante în mijlocul cărora – singur element figurativ –

stăruie amintirea unui pom (minuscul). Îndoiţi oarecum şi în faţa iconostasului, în ciuda curajului pe care i-l recunoaştem de a îndrăzni o pictură atât de direct religioasă.

Nu tratăm deloc cu neglijenţă această întâlnire după atâţia ani, prima în care discutăm serios cu un intelectual şi artist de talia lui, despre acest subiect.

Secţiune 10.43 Vineri 27 iunie

Pe caniculă, cu V., să vedem la un cinema de lângă Hôtel de Ville, la Latina, un film de Veroiu, în cadrul unei „săptămâni excepţionale a filmului românesc”. Excepţională într-adevăr: trei filme, din care unul, *Luchian*, mai fusese o dată trimis la Paris, iar al doilea, *Horia*, e patriotic şi probabil greoi, ca *Ion* după Rebreanu, pe care-l văzusem deja (regizor: Mureşan). Cât despre Veroiu, decădere totală: filmează (frumos) luptele imaginare ale partidului comunist din ilegalitate. Minciuna de Stat, pe peliculă. Un partid cât un club, transformat într-o forţă vie (în anii ’30) ce organizează sabotaje şi evadări spectaculoase. Această epopee a minciunii se intitulează *să mori rănit din dragoste de viaţă*.

Secţiune 10.44 Sâmbătă 28 iunie

Scriu (tot pe caniculă) despre „săptămâna excepţională”, profitând să răspund astfel la mai multe solicitări directe şi indirecte şi să pomenesc din nou şi de interzicerea filmului lui Nicolae Opriţescu, *Sezonul pescăruşilor*. Se pare că prima cronică, din octombrie trecut, a salvat pelicula de ciopârţire. Nu cred că a doua o va salva de interdicţie, dar dac-aş interveni doar când e speranţă… acum când nu mai e aproape deloc… Situaţia fiind total blocată în ţară, mi’s-au tocit şi argumentele, mi’s-a blocat strategia. Fără poftă, deci şi fără inspiraţie. Dar scriu: s-ar putea altfel?

Secţiune 10.45 Marţi 1 iulie

În fugă, acasă, unde sosesc Goma cu Tudoran (venit azi-dimineaţă din Germania). Îl chemăm şi pe Cristovici şi stăm până pe la 2 dimineaţa. Şi mai întinerit, Tudoran e şi mai echilibrat. Implacabil cu diverşi scriitori din ţară, dar deschis contradicţiei şi dialogului. Aproape o surpriză. Niciodată nu l-am văzut într-o formă mai fericită. E o enciclopedie a Bucureştiului literar. Am putea vorbi zile de-a rândul şi nu ne-am plictisi o clipă.

Secţiune 10.46 Joi 24 iulie

Telefonează Goma, apoi ne confirmă Cristovici (de la Tomaziu): a murit Caraion. Telefonez imediat lui Stroescu: ştia, dăduse ştirea de marţi seara. Aranjez cu el, nu vom vorbi nici V., nici eu. Nu că i-am mai purta pică, *mais le coeur* n'y *serait pas*... Face Negoiţescu o cronică.

Secţiune 10.47 Sâmbătă 2 august

Seara George Munteanu cu soţia. Simpatic, cam „stufos", cum spune nevastă-sa, vorbeşte aproape de unul singur de la 9 la 12 noaptea şi ar mai continua, dacă l-aş lăsa. În ciuda ataşamentului pe care ni-l arată, a laudelor obişnuite (ce reprezentaţi pentru noi etc.), a căldurii lui reale, ne face o impresie nu prea clară. Suntem siguri că nu e „trimis", în ţară nu se compromite, şi totuşi nu-l simţim ca pe ai noştri. Poate că fusese iniţial puţin pus pe învârteală. Poate că nici măcar.

Povestea însă cea mai importantă, pe care mi-o anunţase prin telefon şi pentru care-l-am primit în ciuda stării de şantier în care era casă, priveşte „interviul" pe care Dinu Săraru i l-a luat mamei lui V. şi care a dezgustat până şi pe „duşmanii" noştri. George Munteanul-a auzit pe fotograful care-l însoţise şi care mărturisea la Casa Scriitorilor că au făcut o adevărată descindere: cu jandarmul, cu primarul, au percheziţionat să găsească

scrisorile, au ameninţat-o: ce „bandit” are ca fiu (vrea să răstoarne regimul). Mirarea tuturor era „ce bine’s-a ţinut bătrâna”, ce demnă.

„Crima” asta a lui Săraru e singurul gen de crimă pe care n-o voi ierta niciodată.

Secţiune 10.48 Duminică 31 august

La trezire, V. mă anunţă că a fost cutremur la Bucureşti (6, 5 pe scara Richter): nicio victimă, nicio pagubă, dar panică. Ţara asta a ajuns cu adevărat blestemată: ce nu distruge mâna omului, năruie natura şi ce lasă intact natura, e demolat de oameni. (Adică de un singur om: mitocanul nostru de tiran paranoic.)

Secţiune 10.49 Marţi 2 septembrie

La St. Eustache cu V. pentru a asculta *Recviemul polonez* al lui Penderecki, care dirijează el însuşi orchestra şi corurile din Cracovia. Nu l-am mai însoţit de mult pe V. la un concert, şi rău am făcut: regăsesc toate emoţiile mele muzicale tocite de disc. Mai ales în *Lacrimosa*, comandată lui P. de Wałęsa pentru inaugurarea monumentului de la GdaŃsk. Evident, lacrimile care sunt gata să mă podidească n-au numai motive estetice. P., despre care auzisem că fusese în audienţă la Jaruzelski (dar cine ne-a spus-o?), dă acum în presa pariziană interviuri foarte curajoase. Împăcare deci pe toate planurile, şi uman, şi estetic.

Secţiune 10.50 Duminică 21 septembrie

Trecut vineri pe la Christinel şi lungi telefoane sâmbătă. Voia să ne dea biroul (imens) pe care lucra Mircea, ca şi biblioteca (ar vinde apartamentul din Paris). Mă întorc cu o sfoară, să măsor spaţiul disponibil. Imposibil de pus, nici jos, nici sus. Mai mare decât camerele noastre reunite. Când află că nu-l putem lua, e gata să păstreze mai departe apartamentul, numai să nu

încapă masa de lucru a lui Mircea pe alte mâini decât ar fi dorit el.

Patetică şi dezorientată.

Secţiune 10.51 Joi 9 octombrie

Seara telefon Culianu – care e la Christinel. Vreau să ştiu dacă sora lui, Tereza Petrescu, s-a întors în ţară. Primisem de la ea, pe la sfârşitul lunii trecute, o scrisoare patetică pentru a-mi spune cum i-am salvat soţul (Dan Petrescu), foarte ameninţat în povestea de la revista *Dialog* – manuscrisul transmis lui Culianu printr-un profesor (lector) francez de la Iaşi, care a fost prins la frontieră. Acum e din nou sub anchetă din pricina unor denunţuri şi nu is-a dat drumul să vină cu ea.

Din scrisoarea emoţionantă – deşi prea laudativă –, evocare a raporturilor dintre noi doi de aici şi ei de-acolo, rezumată – după ea încă insuficient – de o dedicaţie a lui Petru Creţia de pe o carte pe care n-am primit-o niciodată (*Norii*) „cu nesfârşită gratitudine, din umbra veacului”, reţin nu gratitudinea, ci umbra veacului. Neagră ca în *Duhovnicească* lui Arghezi. De parcă nimeni n-ar mai bate „în fundul lumii”.

Secţiune 10.52 Miercuri 15 octombrie

I-a telefonat Dumitru Mircescu (Veteranul) d-nei Cristovici şi n-a avut decât timpul să-i spună că a fost o percheziţie la el, că soţia i-a căzut pe fereastră de la etajul opt şi a murit, şi că vrea paşaport. Când a rostit: „Au doborât-o”, s-a tăiat comunicarea. Nu ne dăm seama dacă trebuie înţeles la figurat (s-a speriat atât de tare, încât a sărit pe fereastră) sau la propriu (au împins-o). Apoi ore întregi la telefon (cu FE – Vlad – N.C. Munteanu, pentru a-i sensibiliza să nu o dea ca o simplă ştire – reuşesc), N.C. Munteanu va face două pagini; apoi cu Mihnea, rapid şi eficace ca de obicei: Canetti pentru *France Presse*, ziare.

Când e ceva important, e de neînlocuit.

Cioran foarte impresionat de ultimul număr din *New York Revue of Books*, cu un articol în chenar negru despre România, a cărui obiectivitate e mai necruţătoare ca orice ţipăt.

Secţiune 10.53 Vineri 17 octombrie

Articole despre Mircescu în *Le Matin*, *Le Monde*.

Mihnea a lucrat admirabil – în *Le Matin* articol mare Mircescu, mărişor în *Le Monde*, o notă în *Libé*. Măcar de l-ar pune la adăpost pe Mircescu de noi bătăi şi persecuţii. Soţia tot nu-i va fi înviată, iar paşaportul, dacă is-ar acorda, ce ţară l-ar mai primi ca emigrant la 74 de ani?

Secţiune 10.54 Joi 13 noiembrie

Întâlnire cu Sorescu într-o cafenea la Châtelet. Mulţumindu-mi pentru cronica scrisă despre cartea lui şi spunând că avem mai multă importanţă „decât toţi criticii din România”. Şi despre felul în care ne-am sacrificat etc. După ce epuizează tema, atent să dea cât mai puţine informaţii. Ca de obicei. „Las-o încurcată”, conform formulei sale.

Premiera lui Strehler (Châtelet) cu l’Opéra *de Quat sous*. Tehnic, perfect pusă la punct, decor inspirat etc. etc. Dar – mai întâi în franţuzeşte sărăcia textului brechtian, sumar didactic, de nivelul ideologic al unei gazete de perete, reiese supărător. Cum mai poţi fi brechtian după aşa ceva?

Secţiune 10.55 Miercuri 19 noiembrie

În oraş, după un aparat de compact-disc (ne-a convins Cristovici, care şi-a luat unul). E într-adevăr o revoluţie: nici urmă de suflu, *bruit de fond* etc. Şi o puritate a sunetului incredibilă.

Un nou telefon de la Arielle Thédrel, care-mi mărturiseşte că îi e cam frică să umble când se lasă seara

în bezna bucureşteană. N-a uitat probabil de aventura lui Poulet. O sfătuiesc şi eu să fie prudentă, spre exasperarea lui Mihnea, care ar dori-o intrepidă pentru întâlnirile clandestine.

Secţiune 10.56 Miercuri 26 noiembrie

Am citit cu încântare – şi azi scriu cronica – al treilea volum din *Prinţul Ghica* de Dana Dumitriu. Roman de idei politice, mai mult decât roman istoric, şi alungarea pitorescului. Mă surprind nostalgică după secolul al XIX-lea, când românii se agitau atât în politică şi făceau, bine, rău, istorie. Acum totul e stătut şi fără orizont. Iar când se agită în exil, nu e politică, ci ţigănie. Să fie iremediabilă degenerarea?

Secţiune 10.57 Vineri 28 noiembrie

Arielle Thédrel's-a întors azi după-amiază de la Bucureşti. Vorbesc seara cu Mihnea: a găsit realitatea mai neagră decât i-am descris-o noi. Depusese la Uniune, unde a fost primită de Balaci (şi mai înainte la Consulul din Paris, care-i replicase „Da' ce, Nedelcovici mai e în ţară?") lista de scriitori pe care i-o dădusem eu. N-a putut vedea pe niciunul, în afară de Nedelcovici care a venit la Botez şi i-a recomandat să nu scrie că l-a văzut, însărcinând-o cu salutări pentru noi toţi şi mulţumiri pentru Goma. Cu Botez a fost tot timpul. El şi cu soţia lui au rămas singurii care au curaj să vadă gazetari străini. Fostul consul securist Badea i-a „organizat" călătoria. Cinic şi rău. A simţit deodată ce înseamnă un securist.

Pentru referendumul de faţadă organizat de Ceauşescu, a fost la Uzinele 23 August. Cu toate că în dreptul lui da şi nu (pentru… pace) trebuia să-ţi pui numele şi adresa, Botez a votat Nu, şi ţine să se ştie. E atât de curajos şi discret asupra presiunilor şi anchetelor la care îl supune periodic Securitatea, încât pe la unele

ambasade pare chiar… suspect. Şi asta trebuie să intre în calculele Securităţii.

A fost urmărită pas cu pas. Ambasadorul Franţei refuză să treacă prin valize manuscrise etc.

Secţiune 10.58 Luni 1 decembrie

Telefon cu Vlad G. Au avut o reuniune – cred cu noii şefi, emisiunea românească a fost considerată cea mai bună, iar programele de la Paris excelente. Bine că şi-au dat seama şi noii directori.

Secţiune 10.59 Luni 8 decembrie

În sfârşit o veste bună prin Mihnea: Thierry Wolton a câştigat procesul intentat lui (după publicarea lui *Le KGB en France*) de Yves Dandal şi *Présent*, cel care ne atacase (pe baza calomniilor emigranţilor-agenţi) pe noi şi pe Vlad G. ca agenţi KGB-işti infiltraţi la FE. Primul mare succes împotriva campaniei iniţiate de Bucureşti (via extrema dreaptă franceză) împotriva noastră. (*Présent* condamnat la cheltuielile procesului şi 3.000 de franci amendă.)

Secţiune 10.60 Marţi 9 decembrie

Telefon dimineaţă de la Eugen Simion şi întâlnire seara. Nu ne-am mai văzut de patru ani, îl găsim mai deschis ca niciodată. Noi ecouri asupra efectelor „dementiale" ale emisiunilor. I.D. Bălan's-a făcut de râsul lumii după emisiunea lui V. asupra plagiatului lui (şi de aceea n-ar mai fi fost numit decan) etc. etc. Simion îşi apără câţiva prieteni, de pildă Piru. Unul a venit cu un întreg dosar de articole după o cronică a lui V. ce-l ataca, pentru a-i dovedi că de vreo doisprezece ani n-a mai scris pentru regim, cei atacaţi se văd desconsideraţi de copii, rude, vecini etc., şi aceleaşi ecouri asupra disperării din România.

Când asist la laxismul şi iresponsabilitatea de aici, nu pot să nu admir pe aceşti atât de huliţi – şi de mine chiar

desconsideraţi, pentru a nu se fi urcat pe baricade – intelectuali români care luptă cu încăpăţânare, de decenii, pentru a salva o cultură ce reprezintă singura lor formă posibilă de rezistenţă.

Nu-mi pare rău că mi-am petrecut existenţa alături şi pentru ei.

Secţiune 10.61 Marţi 23 decembrie

Saharov şi Elena Bonner au sosit la Moscova (la iniţiativa personală a lui Gorbaciov). Saharov a şi dat interviuri (pentru prizonierii de opinie şi contra războiului din Afghanistan), gazetarilor occidentali şi chiar unei televiziuni americane, punându-i-se la dispoziţie un studio la Televiziunea sovietică!

E greu să mai crezi într-o simplă manevră a lui Gorbaciov pentru a face uitată moartea lui Marchenko în închisoare şi pentru a înşela Occidentul. S-au înlocuit preşedinţii la Uniunea Scriitorilor şi Cineaştilor. Se dau drumul filmelor şi cărţilor interzise. Pare începutul unei destinderi. Şi chiar dacă ar fi manevră, trebuie profitat de ea.

Secţiune 10.62 Joi 25 decembrie

Dejun (vine Henriette să ne ia cu un taxi) la Laura acasă (Asnières) cu Odile (întinerită) şi Greg (îmbătrânit). Mi-e milă de Greg, teribil de milă, dar reuniunea mi se pare greu de suportat: fără Christiane nimic nu se leagă, e ca o parodie tristă a Crăciunului la ea. Seara, la Ioneşti acasă, cu ei şi cu cei trei Balotă. Ca de obicei când e organizată (pusă în scenă) de Marie-France – sărbătoarea perfectă.

Telefon de la Eugen Simion – brusc patetic, că el nu e demonstrativ din fire, dar să ştim că ne iubeşte mult.

Secţiune 10.63 Marţi 30 decembrie

Telefon Ariana Nicodim: efectul cronicii V. pentru

Secolul 20, răsunător. Afacerea a devenit publică şi e mai greu (niciodată imposibil) să se suprime revista. Se pare că Hăulică e încântat. Efectul emisiunilor continuă – din fericire – să fie inexplicabil de mare. O serie de bătălii câştigate, care trebuie însă mereu recâştigate.

Secţiune 10.64 Miercuri 31 decembrie

Un an atât de prost nu merită un revelion. Nici nu-l facem. Refuzăm o minipetrecere la Cristovici şi lucrăm ziua întreagă, cu o pauză la miezul nopţii, pentru a asculta – pe disc compact – Mahler şi Monteverdi.

Articol XI.

1987

Secţiune 11.01 Joi 1 ianuarie

Seara, Eugen Simion. Noroc că prevăzusem o cină acasă – afară plouă constant şi e atât de cald, că putem sta cu fereastra deschisă. Prima lui scrisoare, mi-amintesc, am primit-o la începutul liberalizării – acum un veac – la Megève şi, de la început, el cu V. şi cu mine ne-am înţeles. Evoluţia lui, remarcabilă – după Lovinescu, după Paris – se simte în scrisul său. Încercăm să-l convingem să nu-l atace pe Nego (care i-a pus în cauză idolul, pe Marin Preda), pentru a nu intra într-o campanie împotriva emigranţilor, ce-ar conveni regimului.

Secţiune 11.02 Marţi 6 ianuarie

Blocaţi în casă de greve. Seara, timp de un ceas ni se taie şi lumina.

Telefon şi de la Pintilie, cu mesaje de la Hăulică. Cronica lui V. extrem de binevenită şi de abilă: revista şi-a reluat activitatea şi le-au dat salariile, dar numărul incriminat tot n-a fost pus pe piaţă. Problema se va redeschide peste vreo două săptămâni pentru numărul viitor. Pe Hăulică l-a chemat un ştab mai mic, „foarte tremurând”, să-i spună că „nu merge coperta”, să se

scoată „revistă de sinteză”. H. nu vrea să cedeze. Dacă-l dau afară, ne va comunica prin Pintilie să facem „scandal”.

Secţiune 11.03 Miercuri 7 ianuarie

Primul articol al lui Arielle Thédrel în *Le Figaro* despre România: excelent.

Cu Goma, discuţie lungă (din nou!). Vlad G. voia să-l aducă la München să facă o serie de emisiuni care să ţină peste o lună, la cei zece ani de la „mişcarea Goma” din ’77. Ar fi fost, evident, excelent. Goma refuză cu îndârjire: nu i-au trecut, fără explicaţie, mai multe cronici şi nu i-au mai scris din mai trecut. Acum, Vlad G. i-a telefonat, i-a scris, i-a spus chiar că-l „iubeşte”, nimic nu-l mai înduplecă. Mă străduiesc să-i explic că deasupra jignirilor personale există un alt interes şi că seria de comemorări are o însemnătate care depăşeşte susceptibilitatea, chiar justificată (cronicile erau probabil prea violente, dar’s-ar fi putut cel puţin justifica sau scuza nedifuzarea lor). Nimic de făcut. În fundal se aude vocea Anei care ţipă. Vor mai insista şi Mihnea şi Marie-France. Dar pornirea e atât de intensă, încât nu văd cum ar juca argumentele raţionale.

Secţiune 11.04 Joi 15 ianuarie

Parisul înzăpezit, cu întreruperi de electricitate nu din pricina grevelor (s-au cam lichidat), ci a gerului – noi n-am avut de suferit –, complet dezorientat în asemenea situaţii extreme care se repetă cam în fiecare an (deşi acum e probabil mai ger ca niciodată) şi se uită imediat după. Franţa e o ţară fără imaginaţie pentru frig.

Secţiune 11.05 Miercuri 21 ianuarie

Seara: Lucian Raicu, Sonia Larian şi, puţin mai târziu, Kiropol. Veniseră de la început hotărâţi să rămână. N-au îndrăznit să ne-o spună deoarece ştiu cât „ne luptăm” ca să continue acolo cultura română. Mirific de cinstiţi: nu vor să ia ajutoare din două părţi, nici să exagereze, nici să

înşele, pe oricine ar fi. Raicu şi-a lăsat toate însemnările literare acasă. Speră ca Mircea Dinescu (care are cheia) să se gândească să le ia. Dar cum, din moment ce nu ştie că nu se mai întorc?

Secţiune 11.06 Miercuri 28 ianuarie

Petrecem toată ziua căutând documente pentru Raicu şi Sonia Larian şi scriind „scrisori” de recomandaţie. La OFPRA, d-na Petrulian le-a cerut rapoarte de la noi, de la Mihnea, extrase de presă etc. – să le facă un dosar „beton armat”. Şi nu detest nimic mai mult decât acest gen de referate „administrative”. Dar oameni de calitatea lor – şi în plus păguboşi – merită toate eforturile. Când mă gândesc că, dacă nu-i puneam în gardă, s-ar fi dus ca nişte flori, spunând doar că Secu omoară pe scriitorii anticonformişti şi convinşi că vor fi primiţi cu braţele deschise.

Secţiune 11.07 Miercuri 4 februarie

Telefon cu o veste uimitoare de la cei doi Raicu – comisia le-a şi aprobat azilul politic: îl vor avea peste două săptămâni. Aşa ceva n-am mai auzit de ani de zile – e nevoie de un minimum de trei luni. E drept că nimeni nu’s-a mai prezentat probabil cu un asemenea dosar: „beton”, cum spune Raicu. Suntem bucuroşi să-i vedem câştigători pe aceşti păguboşi (în sensul bun al cuvântului – e drept că pentru mine nici nu există alt sens decât bun).

Secţiune 11.08 Vineri 6 februarie

Scrisoare de la Norman Manea cu detalii asupra antisemitismului oficial şi… popular. Şi cu scene ale vieţii literare. Dar nici el nu vrea să le spună-scrie încă: are părinţi bătrâni în ţară. E cu o bursă la Berlin, pe un an, după care presupun că va rămâne. Tot un refugiu politic, dar secret. Nu e un reproş. Ne scrie hiperbolic despre rolul nostru acolo.

Secţiune 11.09 Marţi 10 februarie

Alain Besançon ne trimite noua sa carte, *Une génération*. Îi telefonez imediat: are un lumbago şi e – ca de obicei – sumbru în perspective. Nu crede absolut deloc în „destinderea” Gorbaciov (manevră etc.). Nici eu nu cred, dar îi amintesc că de pe urma primei destalinizări (cu toate limitele ei) s-a ivit Soljeniţîn De n-ar fi decât asta. Vrea părerea noastră despre „autobiografia” lui. De abia aştept să am timp’s-o citesc.

V., întorcându-se de la înac: cele două cărţi ale lui Cioran’s-au şi epuizat. Îi telefonez lui Cioran. Răspuns: „Je m’imaginais les pires choses qui pouvaient în arriver. Mais, avoue, pas celle-la”. O cochetărie care-i stă bine.

Secţiune 11.10 Joi 12 februarie

Cu Mihnea şi Catherine, pe rue de l’Odéon, să aleg un covor pentru camera mea. Vânzătorul, un armean din Turcia, prieten cu Mihnea, care-l citeşte pe Bennigsen (!) şi ne oferă ceai de mentă. Voiam un covor, nu un chilim, şi mă întorc, bineînţeles, cu un chilim. Atmosfera locului? De când în-am refugiat în provincia mea din Buttes-Chaumont, am cam pierdut din vedere acest Paris insolit, în care vânzătorii de covoare pot să-l citească pe Bennigsen.

Chilimul e frumos.

Secţiune 11.11 Vineri 13 februarie

Telefon Nedelcovici. Cererea lui de azil politic a primit şi ea aprobarea comisiei. Niciodată n-a mers mai repede ca în aceste două cazuri din urmă („fraţii Raicu” şi el). A fost şi la Albin Michel cu Goma.

Pentru masa rotundă asupra mişcării Goma, reiau „documentele” de acum zece ani (din *Limite* mai ales). Parcă sunt de pe alt continent. Mi-e greu să mă mai aşez (fie chiar în amintire) în atmosfera de atunci: speranţă, evenimente, manifestaţii, orizont deschis. Acum totul’s-a

stins: trăim sub semnul demolărilor şi al noroiului. Iar exilul e complet infestat şi infiltrat de Securitate. Nu toate amintirile sunt însă trandafirii: nu numai represiunea împotriva celor din ţară, dar şi agresiunea împotriva mea. Dar şi ea făcea partedintre -o luptă. Din viaţă. Acum, când (sinceră sau tactică) destalinizarea reîncepe în Est (în Rusia mai ales), la noi mai nimic. Câteva manifeste şi o nouă „mişcare" cu pseudonime nu au cum destupa orizontul.

Secţiune 11.12 Marţi 17 februarie

Revista *Arta* blocată şi ea, cu un număr dedicat lui Baba, la cei 80 de ani ai săi. Pe copertă era un rege nebun, iar în cuprins Baba declara că nu mai pictează „decât regi nebuni şi schizofreni". Pe plan mai general: s-a început distrugerea în Cotroceni, iar taxiurile nu mai au voie să circule în centrul Bucureştiului. Spaimă, frig, întuneric (s-au sporit economiile la lumină).

Secţiune 11.13 Marţi 24 februarie

Telefon de la Mihnea: Botez a fost atât de bătut de Securitate, încât a fost nevoit să se interneze în spital. Ştirea vine prin Vlad căruia Botez i-a cerut să nu spună nimic. Mihnea e de un aviz contrar şi are dreptate: telefonul lui Botez se întrerupe după câteva secunde de convorbire cu soţia lui, trebuie imediat făcut ceva. Adică scandal: articole în presa de aici repercutate de Europa Liberă. E singurul sistem care mai funcţionează şi are efecte aproape imediate în România.

Secţiune 11.14 Duminică 1 martie

Am ajuns, ca în fiecare an, pe acel prag de saturaţie când trebuie să plec. Telefonez deci la Megève să reţin un apartament, fără chef, dar din necesitate. Voi încerca să-l târăsc după mine pe V. care face mai departe teorii cu „vacanţa e un mit" şi n-a mai părăsit Parisul de vreo doi

ani. De fapt nu atât Parisul vreau să-l părăsesc, ci coşmarul bucureştean cu ecou imediat în Buttes-Chaumont. Pentru a continua să mă „lupt” fără a crede în victorie, îmi trebuie cel puţin două paranteze de aer neîmbâcsit pe an.

Secţiune 11.15 Vineri 6 martie

Mihnea vrea neapărat să-i scriu un studiu despre literatura română actuală pentru un număr consacrat de *L’Autre Europe* literaturilor din Est. Şi asta până în iunie. Şi să-i găsesc texte. Ce texte? În timp ce polonezii şi ungurii vin cu proze incendiare, la noi domneşte făcutul cu ochiul sau literatura atemporală. Să mai adaug cât de obositor e să te îndoieşti de propriul tău neam, acţionând mai departe ca şi cum ai avea încredere în el?

Secţiune 11.16 Marţi 24 martie

Între 7 şi 8 la „Vernisajul” desenelor-caricaturi ale lui Zinoviev, într-o prăpădită de galerie de pe bulevardul Beaumarchais. Dacă un Zinoviev nu-şi poate oferi la foarte mondială lui glorie altceva, ce să ne mai plângem noi de proporţiile reduse şi de situarea excentrică a Casei Române! Zinoviev semnează noua lui carte (o luăm şi noi) şi, văzând-u-l, n-ai impresia că e chiar atât de paranoic (acum câteva săptămâni a dat o declaraţie la un ziar că singurul semn al unei reale schimbări în Rusia ar fi doar publicarea lui acolo).

După aceea la Mihnea, să-i vedem mama, de abia sosită, şi atât de încercată de iarnă, încât nici nu-i vine să iasă din casă. Altfel, bravă, neînfricată, directă, aşa cum o ştiam. Gabi Bossie’s-a mutat nu departe de ea şi se văd mereu. Îmi vorbeşte şi de o altă prietenă comună, Leşi, şi-mi dau seama că-i uitasem numele de peste douăzeci-treizeci de ani. Tinereţea noastră comună, ce biată colecţie de fantome. Toţi cei despre care ne vorbeşte sunt bolnavi, încercaţi, scuturaţi de iarnă şi mizeria

alimentară. Chiar şi aşa-zişii privilegiaţi. Ca Valentin Lipatti, de pildă.

Secţiune 11.17 Sâmbătă 28 martie

Plecăm diseară la Megève, fără o poftă reală de vacanţă. V. deloc (se sacrifică pentru a-mi ţine companie). Eu, limitat.

Secţiune 11.18 Duminică 29 martie

V. suferă că e în vacanţă şi se uită la Mont Blanc de parc-ar fi un HLM. Serile vedem toate filmele pe care le-am ratat la Paris, în frunte cu *Thérèse* al lui Cavalier şi *Le nom de la Rose* (spectacular, cu un Ev Mediu simplificat şi tendenţios).

Umblu pentru un an de imobilism. Sfârşim cu două zile sub ploaie. În tren, cum ajungem la Paris, din gară, V. se trezeşte ca dintre-o toropeală şi dă semne de fericire. Suntem uşor bronzaţi. Va trece repede.

Secţiune 11.19 Vineri 10 aprilie

Întoarcere la Paris. Tot o primăvară cu iarnă (nu se mai sfârşeşte) ne aşteaptă şi aici, împreună cu tot curierul pe care V. se duce să-l ia de la poştă încă de la 8 dimineaţa.

Telefon Vlad Georgescu. Sumbru: nu mai sunt bani, bugetul n-a fost votat, poate ne închide… îi răspund: aşa a fost şi anul trecut. E hotărât pesimist: acum, cu perspectiva de înţelegere între ruşi şi americani, s-ar putea să se sfârşească şi cu FE… Sunt impermeabilă – *pour une fois*! – la astfel de anxietate. Fatalism, resemnare sau, dimpotrivă, forţa dobândită în această scurtă vacanţă? Nu ştiu, dar deocamdată nu-mi pasă.

Secţiune 11.20 Sâmbătă 18 aprilie

Fără a mai trece pe la biserică (unde unii preoţi îi denunţă pe ceilalţi că sunt agenţi, ceea ce, adăugându-se atmosferei de „cafenea” ce domneşte de sărbători, ne îndepărtează de „sfântul lăcaş”), direct pentru Paşte la

Maria B., unde regăsim pe cei trei Ionescu, pe Mâhni, Stolojani, Korne cu Laura, Romanescu (la care’s-a produs ani de zile în urmă cearta noastră cu un Noica ieşit din fire, atacând pe Soljenit m şi găsind justificări lui Ceauşescu) şi băiatul Cristinei Sturdza, cu soţia lui. Zi aproape de vară, anormală pentru anotimp. Insensibilă anul acesta la „folclorul” ouălor roşii. Dar seară agreabilă.

Secţiune 11.21 Duminică 19 aprilie

Balotă a primit aprobarea de azil. Dar lipsesc punctele de exclamaţie. El are o insuficienţă hepatică, soţia lui o vagă depresie, nu par a-şi da seama ce-ar fi însemnat să mai aştepte trei-şase luni. E drept că să iei calea asta la peste şaizeci de ani nu te poate predispune la cântece de bucurie. În plus, ea mai are un tată şi un băiat în ţară. Bieţi oameni, mereu bieţi oameni…

Secţiune 11.22 Sâmbătă 2 mai

Telefon zilele acestea de la Oprescu: a primit o scrisoare de la Liiceanu, în care noi purtăm numele „Agatha”. – „Ne ajută mult că Agatha nu ne-a uitat”. Altfel, îi iese *Epistolarul* pe marginea *Jurnalului de la Păltiniş* și lucrează la o nouă traducere din Heidegger. După aceea se va ocupa de Cioran. Aflăm că Pleşu şi Bernea sunt amândoi cardiaci.

Secţiune 11.23 Duminică 17 mai

De la Vlad G. prin Mihnea, căruia i-a telefonat să facă un comunicat al Ligii care, transmis prin *France Presse*, îi va îngădui şi lui să treacă ştirea la FE: În luna martie, manifestaţii studenţeşti la Iaşi (în jurul statuii lui Cuza). Tinerii au cerut căldură, lumină, mâncare, au cântat *Internaţionala* şi *Hora Unirii* şi au avertizat că, dacă vor fi arestări şi represalii, vor veni din ce în ce mai numeroşi la manifestaţii. N-au fost represalii şi-s-a cedat pe toată linia: căldura şi lumina.

Alte manifestaţii studenţeşti la Cluj, Timişoara şi Braşov, în aprilie.

La Bucureşti, manifestaţii, îndeosebi la Facultatea de Drept, cerând demisia lui Ceauşescu şi solidaritatea cu populaţia în luptă. Se mişcă totuşi ceva?

Secţiune 11.24 Luni 18 mai

Masă rotundă cu Balotă, care uită însă, circumstanţial, să enunţe între cele trei atitudini posibile pentru un intelectual în regim comunist (luate după modelul primilor creştini din Imperiul Roman) – şi prin care a trecut el însuşi – pe aceea a „colaborării”. Enumeră martiriul (închisoarea), fuga (exilul lui de azi), dar pentru perioada lui „colaboraţionistă” îndulceşte toţi termenii. Oare chiar va fi crezând că toată lumea a uitat? Altfel masă rotundă onorabilă cu V. şi cu el asupra „traumelor” literaturii române contemporane. Se fereşte sistematic să dea lecţii. Presupun că va plăcea.

Secţiune 11.25 Joi 21 mai

A apărut în sfârşit în *L’Express* interviul lui Mihai Botez, inteligent, curajos şi mergând de data asta până la capătul problemelor.

Telefonez imediat lui Vlad. Apoi lui Mihnea.

Secţiune 11.26 Sâmbătă 23 mai

Excepţional editorialul extrem de violent din *Le Monde* împotriva lui Ceauşescu, pe marginea călătoriei lui Gorbaciov la Bucureşti. Parcă l-am fi scris noi (de fapt l-a scris Amalrik). Sper să-l dea la FE întocmai, în ciuda violenţei cu care-l atacă pe Ceauşescu.

În previziunea sosirii lui Gorbaciov la Bucureşti, mare foială printre jurnalişti. Véronique Soulé a primit viza şi a şi plecat. Ziaristului de la *Le Matin* is-a refuzat. Pe ceilalţi îi vede Mihnea luni, cu dosarele Ligii, la reuniunea prevăzută.

Secţiune 11.27 Luni 25 mai

Gorbaciov la Bucureşti Toată presa continuă cu articole despre România: *Le Point*, *Le Monde* (din nou), *Le Matin* şi bineînţeles corespondenţa lui Véronique Soulé din *Libé*. Şi *La Croix*. Fotocopii după fotocopii de trimis la München. Telefonez lui Stroescu, vorbesc cu Gelu: nu par prea încântaţi de atare abundenţă; şi în Germania a apărut mult, nu mai ştiu cum să dea de capăt. Aproape că's-ar plânge. Exagerez, dar prea puţin – patru gazetari, dar nu ai noştri, au fost daţi afară de la frontieră. Printre care austriacul care făcuse reportajul televizat cu distrugerea Bucureştiului.

Secţiune 11.28 Miercuri 27 mai

Ieri, spre seară, V. vine de la poştă cu o scrisoare de injurii (de o vulgaritate ireproductibilă) şi de ameninţări cu bătaia, de la George Barbu. N-o semnează, dar e acelaşi stil (deşi agravat până la greaţă) şi mai ales aceeaşi maşină de scris. E nebunul (real) pe care Liga şi noi toţi l-am scos din ţară ca „disident". El şi cu cei doi Manoliu (pictorul şi cu mama lui), de ciudă că le-a luat Goma locul, duc campania de dezinformare visată de Securitate. E prea târziu să telefonez la DST. Îl chem pe Goma, care-i va avertiza.

Sunt evident supărată pe mine că în-am enervat atât. Asta vor şi ei, şi n-ar trebui să le fac jocul. Apoi, atâtea lături vărsate asupra noastră de vreo douăzeci-treizeci de ani ar fi trebuit să mă obişnuiască, să nu mă mai surprindă „aria calomniei". Şi poate că în-aş fi enervat mai puţin dacă aş fi putut face ca Vlad: să arunc scrisoarea la coş. Dar nu pot. Trebuie, dimpotrivă, să culeg din nou piesele mai importante din dosarele pregătite pentru procesul lui Wolton, să-mi bag nasul iară şi iară în toată această murdărie. Un dosar pentru DST, altul pentru Soufflet care

vrea şi el să mă vadă, să-i explic etc., o zi pierdută cel puţin, una-două, plus *la nausée*.

Secţiune 11.29 Marţi 9 iunie

La cafenea şi apoi la restaurant cu Ilia Constantinovski. Ca totdeauna, cu teorii originale şi profunde. Nu ştiu dacă şi adevărate. Şi cu mania celor din Est după care numai cei care trăiesc acolo pot analiza ce se întâmplă. *Bref*, ne spune I.C., ce se întâmplă în Rusia e o minune şi o tragedie. Minunea: Gorbaciov – care vrea cu adevărat reforme în profunzime. Tragedia: poporul rus, abrutizat de şaptezeci de ani de regim, nu e pregătit pentru aşa ceva. Lui Gorbaciov i-ar trebui… poporul polonez. Furios pe Besançon care spune în toate editorialele din *L'Express* că totul e înşelătorie. Ce se petrece – cât se va mai petrece – i se pare lui I.C. spectacular. Dacă cineva i-ar fi spus aşa ceva acum şase luni, n-ar fi vrut să creadă. Deocamdată, pe plan cultural, profită doar cinematograful. La Uniunea Scriitorilor opoziţia celor instalaţi în fotolii. În literatură mişcă în schimb revistele.

I.C. a îmbătrânit. El, care se asculta cu bucurie vorbind ore-n şir, după numai vreo două ceasuri oboseşte.

Secţiune 11.30 Vineri 12 iunie

Două ore la coadă azi, cu V., la Primărie, pentru a ne prelungi buletinele de identitate. Când suntem mai furioşi pe lipsa de organizare şi coada prea mare, ne amintim unul altuia ce înseamnă a obţine un paşaport în… România. Şi ne calmăm brusc. Îmi aduc aminte că şi acum zece ani (la acelaşi tip de coadă, cu acelaşi scop) am procedat la fel. Rezultatul identic. Tot serveşte şi „exemplul" românesc la ceva.

Secţiune 11.31 Miercuri 1 iulie

Rainer ne telefonează de la o clinică: are cancer la

plămâni şi va fi operat. Mi se pare intolerabil. Chiar dacă nu-l vedeam des, Rainer face parte din viaţa mea, nu numai ultimii ani bucureşteni când lucram împreună corecturi pentru Institutul Francez, dar şi Parisul cu agenţia noastră literară… Şi mai ales Christiane spre absenţa insuportabilă a căreia totul revine şi, cu cel mai mic prilej, se învolburează. Impresia asta de a fi din ce în ce mai asediaţi. Ca un cerc care se strânge, se strânge.

Secţiune 11.32 Vineri 3 iulie

Scriu – moale ca şi vremea: au început căldurile – cronici. Despre Agopian, al cărui ultim roman – *Sara* – îmi este împrumutat de Maria Mailat. Somptuos şi obsedat de o materialitate densă şi scârnavă: viscere, secreţii, digestie. Personajele – cât le îngăduie autorul să se constituie (a trecut şi peste el o dâră de textualism) n-au psihologie, ci doar fiziologie. Iar istoria în cadrul căreia se înscrie naraţiunea (Transilvania la începutul sec. al XVIII-le-a) numai sânge şi ştreanguri. Fantasticul (magia) nu se poate spune că ar coborî în real sau ar urca din el, deoarece realul e sistematic deconstruit. Cruzimea acestei poveşti a mădularelor n-are sfârşit. Dar sens? Nu-mi dau seama şi scriu destul de prost despre o carte ce mi se pare totuşi remarcabilă.

S-ar spune că, pe măsură ce situaţia în ţară se degradează, apropiindu-se de gradul zero al mizeriei fiziologice şi culturale, scriitorii devin mai rafinaţi, mai experimentalişti. Pentru a face să explodeze o realitate devenită insuportabilă? E teza ispititoare, a lui Sorin A. Nu înlătur însă ipoteza – contrară – a evaziunii în deliciile esteticului şi rebusurile teoriei literare.

Secţiune 11.33 Sâmbătă 11 iulie

Conflictul Calciu – Tudoran în plin. Calciu i-a spus lui Pupăzan că Tudoran l-a reclamat la senatorii americani ca

„fascist” şi că de-acum încolo îl „va rade” ori de câte ori îl va întâlni în cale. Şi’s-ar fi şi dus – o ştiu mai de mult, prin Tudoran – la Asociaţia care-i dă lui T. bani pentru revistă, să-l denunţe ca „agent comunist”. Atunci? Iar n-avem noroc.

Secţiune 11.34 Marţi 14 iulie

La adăpost de zgomote. Au plecat şi copiii, şi negrii din cartier, care a redevenit paşnic şi provincial. Lucrăm. Veşti nu prea bune de la Rainer prin Mimi, în fiecare seară la telefon. Nu prea mănâncă, nu respiră bine, şi când am încercat să-i vorbesc la clinică, mai mult tuşea decât vorbea. Să fie evoluţia atât de rapidă?

Secţiune 11.35 Joi 16 iulie

Ne telefonează Cazaban: a murit Fărcăşanu. Pierise de mult dintre noi, dar ştirea ne loveşte amintirile. V. se resemnează să-i scrie… necrologul. Altul. Devine cvasicotidian.

Telefon de la Pintilie, sosit de la Bucureşti. Articolul meu (despre sechestrarea numerelor din *Secolul 20*) a fost imediat urmat de chemarea lui Hăulică la Enache. Mai încearcă să tergiverseze. Miercuri, Hăulică a fost chemat la D.R.P., care i-a spus că se dă imediat drumul la revistă dacă… scoate de pe copertă tabloul lui Bernea cu cruciuliţa. Adică ce-i ceruseră de la început. Hăulică le-a râs în nas. Balaci’s-a apropiat şi a spus în aşa fel să nu poată fi auzit prin microfoane „există complexul Sfânta Vineri”. Dărâmarea bisericii Sfânta Vineri, acum vreo lună, a creat o atmosferă apocaliptică şi a provocat solidarităţi neaşteptate în protest. Până şi Fănuş Neagu li’s-a asociat. Pintilie găseşte că nu’s-a exploatat destul la FE, că pentru aşa ceva trebuia „tonul apocaliptic al lui V”. Telefonez imediat la FE, dau de Stroescu şi încerc să-l incit la mai ample comentarii.

Secţiune 11.36 Vineri 24 iulie

A venit Oprescu să ne aducă trei exemplare ale *Epistolarului* lui Liiceanu, care era să nu iasă până în ultima clipă. Cu toate că am citit mai toate aceste scrisori, primite cu prilejul apariţiei *Jurnalului de la Păltiniş*, mă reţin cu greu să nu le recitesc imediat. Mă opreşte doar faptul că trebuie să scriu despre ultima carte a lui Steinhardt, *Escale în timp şi spaţiu*, nu totdeauna entuziasmantă de altminteri. Uneori, „sfântul" nostru devine şi inchizitorial – în contratimp. Aşa e cu articolul *Catharii de la Păltiniş*, unde se arată prea clar furios că n-a fost numărat printre prietenii lui Noica (el şi Paleologu). Urme de vanitate literară sau înverşunare de a-l apăra pe Alecu, considerându-l atacat (şi era) în *Jurnalul de la Păltiniş*? În orice caz dă dovadă de ceea ce în *Epistolar* Pleşu numeşte „blândeţe sângeroasă".

Dar, de scris, scriu, bineînţeles, numai de bine. Cu o singură rezervă: a... „catharilor", nerezistând ispitei de-a cita fraza lui Pleşu.

Secţiune 11.37 Miercuri 29 iulie

Cassis

La Hotel de la Rade, alegere totuşi mai bună decât credeam. În prima săptămână marea e îngheţată (18°) şi înot în piscină, conştiincios şi plicticos, de treizeci de ori în lungime şi de două ori pe zi, să ajung aproape de un kilometru pe zi.

Ştirea din păcate aşteptată, dar nu atât de repede, îmi e dată de V. cu care vorbesc în fiecare zi, uneori chiar de două ori pe zi: moartea lui Rainer la 1 august. I-a comunicat-o telefonic Mimi, la 4 august... după înmormântare. A murit uşor, în somn. Când mă gândesc la suferinţele lui Noël Bernard timp de vreun an, sfârşitul acesta benign mă mai liniştește. Nu-mi fuge doar o parcelă

de adolescenţă cu dispariţia lui Rainer, parcă, într-un fel, mai moare o dată şi Christiane.

Restul, marea, odihna, înotul la care trebuie să renunţ în ultimele două zile din pricina unui lumbago, pe care doctorul local mi-l tratează mai rapid şi mai bine decât cel de la Paris. Şi mă întorc neagră-tăciune.

Secţiune 11.38 Marţi 18 august

Telefon de la Cristina Hăulică, sosită la Paris cu fetiţa. A ieşit în sfârşit numărul din *Secolul 20* şi toate cele în aşteptare au fost deblocate. Succes în care, după ea, am fi jucat rolul determinant. Pleacă în Bretania, şi ne vom vedea săptămâna viitoare. Prima veste bună, de multă vreme.

Secţiune 11.39 Miercuri 26 august

Mihnea aseară: Botez va fi la Paris la 4-5 sept., în drum spre Statele Unite. Vine să se sfătuiască cu noi. Cred, credem, că de data asta va trebui împins să rămână. Ce mai poate face la Tulcea, şi în gradul de uzură în care se află?

Secţiune 11.40 Marţi 1 septembrie

Seara, cu V., la *La Famiglia* de Ettore Scola. Ca şi pentru *La Terazza*, S. e cel care filmează cel mai pregnant trecerea timpului, amărăciunea ei inexorabilă. Şi V., şi eu, extrem de sensibili la acest tip de umor care camuflează, cu eleganţă simplă, pura disperare.

Secţiune 11.41 Sâmbătă 5 septembrie

Citit cu pasiune, scris cu dificultate despre *Epistolarul* în care Liiceanu a reunit scrisorile primite şi trimise la apariţia *Jurnalului de la Păltiniş*. Pleşu şi cu Liiceanu scriu atât de bine (cu o adecvare impecabilă a cuvântului la gând), încât nu poţi să nu fii complexat. Îţi suspectezi apoi toate cuvintele tale de a fi aproximative, alături, ornamente sau umplutură. Şi această polemică –

departe de a fi numai una de idei – se desfăşoară totuşi pe un teren fără fereli şi autocenzuri, ca o insulă de „irealitate necesară” pe care se gândeşte. Or, în ţară, în afara teoriei literare, nu se poate gândi. Se poate face literatură, dar nu şi gândi. Aici, în *Epistolar*, până şi marxişti (e drept nuanţaţi) ca Ion Ianoşi par a face eforturi în acest sens. Sursa oxigenului e aici mai puţin Noica, mai mult Liiceanu şi Pleşu.

Secţiune 11.42 Luni 7 septembrie

Seara, după emisiune, cu Mihai Botez şi Mihnea la cină în Cartierul Latin. Botez şi mai aproape de noi ca prima oară; oboseala i-a şters orice urmă de mondenitate. Ne sfătuim deoarece clipa e a cumpenei. După cele trei luni de bursă în Statele Unite, să se întoarcă? Unde? La Tulcea, pentru ca niciun gazetar să nu mai ajungă până la el (deci finalul disidenţei spectaculare)? Să rămână? N-ar face-o decât dacă is-ar propune să fie director adjunct la FE (ceea ce Vlad sugerase mai demult). De-acolo ar putea juca acelaşi rol. O carieră de matematician în Statele Unite nu-l’interesează. Obosit vizibil, şi de cei zece ani de disidenţă solitară, şi de perspectiva alegerii. Totul depinde de ce va găsi la Washington, la Departamentul de Stat, unde are mulţi duşmani în urma studiului său despre „Relaţiile româno-americane” şi a influenţei pe care a avut-o asupra lui Funderburk. (Un american – prieten al lui – de la Ambasada din Bucureşti a şi făcut să circule prin ambasadă o scrisoare în care făcea din el un fel de agent al sovieticilor împotriva „independentului Ceauşescu”.) Ciclul mârşăviilor e nesfârşit. Or, Botez n-ar vrea să aterizeze la FE fără sprijin de sus, pentru a nu depinde doar de buna sau reaua-voinţă a lui Vlad.

Secţiune 11.43 Vineri 25 septembrie

Mereu în şirul bolilor, Vlad. Mă anunţă că săptămâna

viitoare intră în spital pentru analize. Se simte foarte obosit şi i-au scăzut globulele roşii. Nu pot să nu mă gândesc la cancerele celor doi predecesori, Noël şi Cizmărescu, la zvonurile care circulaseră atunci că ar fi fost provocate, prin radiaţii, de Securitate şi să mă cam înfior. Sper că n-am de ce, dar…

Secţiune 11.44 Marţi 6 octombrie

Ieri, Matei Vişniec la Radio. Are 31 de ani, e bun poet şi dramaturg, sfios şi, din câte ne putem da seama V. şi cu mine, de mare cinste şi calitate. Cade la Radio peste Raici (pe care tot voia să-i vadă şi care, culmea umorului, îi dau sfaturi practice pentru azilul politic). Ar prefera să rămână în Franţa. Îi vom da recomandaţii pentru d-na Petrulian, dar nu prea înţeleg cum va face. Nu ştie decât engleza. Are, e drept, un enorm capital: vârsta. Ne aduce volumul său de versuri şi câteva piese într-un act.

Secţiune 11.45 Marţi 10 noiembrie

Cu V., să vedem filmul antistalinist al lui Abuladze, *Căinţa* (*Le repentir*). În ciuda vâlvei care a precedat această vizionare (patru milioane de spectatori doar la Moscova, aplaudând frenetic), nu ne dezamăgeşte. Secvenţelor suprarealiste şi burleşti (între Charlot şi BuÔuel) le preferăm însă pe cele realisto-politice, ca aceea în care oamenii vin la gara de triaj să caute pe butucii ce sosesc din zonele concentraţionare numele scrijelite ale deţinuţilor. Culoarea e tarkovskiană (cf. *Stalker*), emoţia e însă şi mai directă. Filmul e cu atât mai radical, cu cât nu înfierează numai pe Stalin (de fapt dictator compozit între Stalin, Beria şi Hitler), dar şi stalinismul până la a treia generaţie (nepotul se va sinucide pentru a se spăla de păcatele bunicului). Pe plan artistic şi cultural, „glasnost” -ul exista deci cu adevărat în URSS. Terminat în 1984, filmul n-a ieşit decât anul acesta, ca un fel de manifest al

erei gorbacioviene.

Secţiune 11.46 Vineri 13 noiembrie

O cunoaştem, în sfârşit, pe Gabriela Adameşteanu, al cărei roman *Dimineaţă pierdută* mi-a plăcut atât de mult (alături de *Moromeţii*, cel mai bun roman postbelic). Goma ne avertizase că e excesiv de timidă, Botez ne vorbise şi el de retractilitatea ei aproape bolnăvicioasă. Cu noi pare, din prima clipă, deschisă, inteligentă, judecând nuanţat situaţia scriitorului din România, implicându-se în judecăţi şi analize. O luăm de la hotelul ei de pe lângă St. Lazare (nu se descurcă încă bine la Paris), şi cinăm în împrejurimi. Ne place la amândoi nespus. Nu e o surpriză (după carte era greu să fie altfel), e totuşi o bucurie. O vom revedea.

Secţiune 11.47 Marţi 17 noiembrie

Vlad îmi telefonează (nu l-a găsit pe Mihnea şi vrea imediat să fie alertaţi gazetarii): duminică 15 noiembrie, la Braşov, cu prilejul alegerilor la consiliile populare, cam o mie – poate mai mult – de muncitori de la Steagul Roşu (fabrică de camioane şi tractoare) au manifestat îndreptându-se în coloană spre centrul oraşului, scandând: „Jos dictatorul, jos mişeii, vrem pâine!” Li’s-au alăturat mii de trecători. Au devastat centrul regional de partid şi Primăria, aruncând dosare, scaune, maşini de scris pe ferestre, apoi au dat foc în piaţa mare la pancartele, portretele, drapelele pe care le-au smuls de pe faţade. Poliţia n-a intervenit timp de trei ore. Apoi manifestaţia a fostăm prăştiată de trupe şi Securitate. Răniţi (morţi?), arestări.

Îmi petrec după-amiaza telefonând lui Dupoy, Ariellei Thédrel, lui Vincent Giret. O caut pe Véronique Soulé, pe care până la sfârşit o găseşte, târziu, Mihnea, ca şi pe Claudine Canetti de la Agence *France Presse*. Mihnea pleacă mâine la Veneţia, deci rămânem singuri cu gazetarii

şi cel mai important eveniment de la greva minerilor din ’77 încoace.

Secţiune 11.48 Duminică 22 noiembrie

Radio şi Televiziune (I, II, III şi 5-*eme*) despre Braşov. Zi în întregime dominată de Braşov. O telegramă de la Viena şi un articol în *Bild* cu ştiri noi, şi cele mai multe incontrolabile: izolarea oraşului cu tancuri, doi miliţieni ucişi (unul cu beregata tăiată), zeci de răniţi şi arestări.

Telefonează şi Aurel Cornea: televiziunea caută – mai ales pe 5-*eme* – pe cineva venit foarte recent din România – să-l aducă pe platou. Între timp ştirile’s-au umflat şi devin delirante: oameni împuşcaţi etc. Dar dacă ar fi aşa? Încă un oraş din România să se mai răscoale şi ar fi poate începutul sfârşitului. E în orice caz sfârşitul obsesiei pasivităţii româneşti.

Secţiune 11.49 Luni 23 noiembrie

Manifestaţia (la care mergem cu toţii după emisiune – chiar şi Raicu!!) mult mai numeroasă decât mă aşteptam (peste trei sute de persoane). – „Răii” (d-na Manoliu, Barbu), pitiţi prin colţuri, „bunii”, în frunte. Chiar cu câteva riscuri caragialeşti (felul cum „dă intrarea” la lozinci Ion Ghica, retorismele de circumstanţă), o reuşită filmată şi de televiziune. Ratez reportajele de pe toate canalele deoarece cinăm apoi cu Dorin Tudoran şi stăm împreună până pe la 2 dimineaţa. Îmi confirmă versiunea Vlad G. şi schimbările lui de pe o zi pe alta, de pe o faţă pe cealaltă. Nu poţi fi sigur pe nimic. Dorin, curajos, înverşunat, dar lucid şi cu totul în stare de a suporta contradicţia şi a ţine seama de ea.

Şi azi toate ziarele cu pagini întregi: Braşov. Ecou nesperat de statornic.

Secţiune 11.50 Joi 26 noiembrie

Frédéric Mitterrand a telefonat Ioneştilor: vrea să-şi

consacre miercurea viitoare emisiunea României (tot Braşov). Avea de gând's-o invite şi pe… fiica Regelui. (Mă întreb dacă ştie unde e România pe hartă.) Marie-France îi alcătuieşte ea platoul, în doi timpi: ea, eu, Cazacu, Sanda Sto (Mihnea e la Veneţia), Eugen, dacă poate.

Între timp, presa în acelaşi ritm. Véronique Soulé, în fiecare zi o pagină. Azi în *Libé* şi fotografii (slabe) ale unui turist francez, se văd ceva fum şi cioburi de sticlă în faţa unei clădiri (Primăria?).

Secţiune 11.51 Sâmbătă 28 noiembrie

Telefonează Dinu Zamfirescu. Silviu Brucan (fost stalinist notoriu) a dat de la Bucureşti un interviu la BBC. E reluat de UPA şi-l citesc în *Le Monde* – împotriva actualei politici a direcţiei Partidului. În ciuda iritării pe care mi-o provoacă afirmaţiile sale, după care mai înainte Partidul şi clasa muncitoare erau alături (vezi, pasămite, binecuvântata şi armonioasa epocă stalinistă!), interesant. Spune că o represiune ar pune rău România nu numai cu Occidentul, dar şi cu… ţările din Răsărit. Pentru aşa ceva, şi pentru a avea îndrăzneala să critice politica lui Ceauşescu din interiorul României, e greu de crezut că nu avea acordul – dacă nu şi îndemnul – ruşilor. În ce-am ajuns să sperăm!

Secţiune 11.52 Duminică 29 noiembrie

Simina Noica ne confirmă nu numai că Noica şi-a rupt *le col du fémur* (nu ştiu cum se spune pe româneşte), ceea ce îi spusese, de joi, Bosnief lui V., dar e la spital cu o gravă bronho-pneumonie. Cum stă în condiţii de pustnic (nealimentat şi neîncălzit) la Păltiniş, e teribil de slăbit. Liiceanu şi Pleşu's-au dus la căpătâiul lui. Simina se întreabă dacă n-ar trebui să plece şi ea.

Lui V. îi pare rău acum că l-a atacat (fie şi destul de cuviincios). Dar nu poţi, evident, să scrii şi să reacţionezi

gândindu-te mereu la accidentele imprevizibile.

Secţiune 11.53 Miercuri 2 decembrie

Emisiunea lui Fréderic Mitterrand „Permission de mânuit”. Pe platou: Amber Bousoglou, Goma, Sanda şi Vlad, Marie-France şi cu mine. Eugen a trimis un text foarte bine scris şi foarte violent în care se întreabă de ce e pedepsit un criminal ordinar şi nu există tribunale pentru cei „istorici” de tipul Ceauşescu.

O oră şi jumătate despre România. Şi F. Mitterrand bine informat. Ar fi putut să fie mult mai bine dacă Fr. Mitt. n-ar fi venit cu un plan în funcţie de imaginile pe care le avea şi ni-l-a arătat cinci minute înainte de intrarea pe platou. Planul începea de la Adam şi Eva, adică de la… regele Carol, aşa încât de Braşov’s-a vorbit infinit de puţin, iar eu n-am putut să-mi lansez *scoop*-ul, şi am încheiat cu un poem de Matei Vişniec tradus de V. Din primele reacţii ale gazetarilor: impresie bună. M-a adus acasă… Duiliu Zamfirescu, nepotul Sandei, şi n-am adormit decât pe la 5 dimineaţa.

Secţiune 11.54 Vineri 4 decembrie

Moartea lui Noica.

Secţiune 11.55 Sâmbătă 5 decembrie

Ieri dimineaţă telefoane de la Marie-France, Simina, Cioran: a murit Noica, în noaptea de joi spre vineri, la 1 dimineaţa. Fusese mai bine toată după-amiaza şi perorase, febril şi entuziast, în faţa discipolilor (venise Liiceanu de la Bucureşti, nu ştim dacă şi Pleşu). Apoi, o embolie pulmonară.

Cioran mărturiseşte că e mult mai emoţionat decât de moartea lui Mircea. L-a pierdut pe cel care din tinereţe îi servea să se delimiteze. E atât de emoţionat, încât îmi povesteşte, *pe româneşte*, o convorbire de pe Pont des Arts, când Noica îl întrebase ce are el cu Ceauşescu şi

Cioran îi răspunsese cu o înjurătură pe care o repetă şi la telefon, pe şleau.

Secţiune 11.56 Duminică 6 decembrie

Mereu sub şocul morţii lui Noica. Îi telefonez lui Christinel – ştia că e grav de la Simina. V. scrie necrologul cu atât mai mare greutate, cu cât cu două luni în urmă polemizase cu Noica, provocat de articolul acestuia despre civilizaţia occidentală („civilizaţie a lui *bye-bye*”).

Orice ar fi spus şi făcut sofistul din el (şi în ultima vreme era pe o pantă lunecoasă), pierderea e imensă; cum să crezi că în penuria spirituală de azi’s-ar mai putea ivi un personaj de dimensiunile lui? Ar trebui să-mi amintesc emoţia mea când l-am întâlnit prima oară. Dar încă de atunci ne-a şi decepţionat (să-l lăsăm pe Eliade să vină în ţară, să nu repetăm greşeala intelectualilor care n-au colaborat în epoca fanariotă etc. etc.). Ce blestem ca singurul nostru mare filosof să fi fost şi… un sofist. Dar, fără el, i-am fi avut pe Liiceanu şi pe Pleşu – aşa cum sunt acum? Păltinişul a intrat în orice caz în legenda românească. Aşa cum e, şi câtă mai e, biata de ea.

Secţiune 11.57 Joi 10 decembrie

Seara pe A2, reportajul lui Duplan, cu interviuri: Doina Cornea, Radu Filipescu, soţia lui Botez; cu un motto din… Negrescu şi vederi din Bucureşti ca după un bombardament. Prea scurt, dar excelent.

Secţiune 11.58 Vineri 11 decembrie

Aflăm că la Bucureşti’s-a dat foc la cauciucuri puse la temelia statuii lui Lenin (din Piaţa Scânteii) şi-s-a scris pe soclu: „Daţi-ne ţara înapoi”. Se confirmă şi manifestaţiile studenţeşti de la Braşov, la o săptămână după cea a muncitorilor şi pentru a-şi exprima solidaritatea cu ei. Agitaţia e deci departe de a se fi calmat.

Secţiune 11.59 Duminică 13 decembrie

Zi de nebunie telefonică. Începe cu ştirea arestării Doinei Cornea (cu fiul) şi a lui Radu Filipescu (cu al cărui tată a vorbit Mihnea). Mihnea (doborât de telefoane) organizează cu Liga o manifestaţie pe joi – iar Ion Ghica îmi telefonează şi el pentru o alta. Vorbesc cu Sanda Sto, să le facă împreună.

Agenţia France Presse confirmă că pe 2-3 decembrie, la Timişoara, 600-800 de studenţi au manifestat strigând: „Trăiască Braşov! Jos Ceauşescu! Vrem pâine, vrem carne!”

Marie-France se pregăteşte să culeagă semnături – celebre – pentru cei arestaţi. Vârtej de telefoane (vreo patru-cinci numai cu Mihnea). Ultimul pe la două dimineaţa.

Secţiune 11.60 Miercuri 16 decembrie

La prânz mă duc să-i iau de la *Le Matin* pe doi dintre gazetarii cei mai competenţi asupra României: Christian Duplan şi Vincent Giret. Dejunăm împreună. Tineri, şi implicându-se la un mod nu prea obişnuit: Duplan se simte responsabil de arestarea celor pe care i-a intervievat. În orice caz, rareori am avut impresia de a vorbi cu un gazetar străin ca şi cum ar fi fost vorba de un compatriot. Amândoi înţeleg totul rapid şi nesuperficial.

Seara, acasă, Michel Labro de la *L'Événement du Jeudi*. Pleacă la Braşov ca… turist pentru schi la Poiana Braşov. Şi el tânăr, şi el bine intenţionat, dar – e poate numai o impresie – mai superficial. Mihnea îmi spune – top secret – că pleacă împreună cu Sandrine Lavastine care tocmai îmi telefonase. Clandestină şi ea: Bucureştiul nu dă vize la gazetari. Din nefericire pentru regim, a apărut o nouă generaţie de jurnalişti, implicaţi, tineri, şi având şi un oarecare spirit de aventură. Dacă scriitorii români n-ar fi atât de timoraţi, ce bine’s-ar putea lucra.

Secţiune 11.61 Sâmbătă 19 decembrie

Dintre toate telefoanele (aparatul zbârnâie fără încetare) după emisiune, cel mai mult mă emoţionează cel al Sentei Cerkez. A visat-o pe mama care-i spunea: „Ai ascultat-o pe Monica?” Emoţionat e puţin spus: de fapt trăiesc moartea ei, de fiecare dată ca şi cum ar fi fost ieri.

Secţiune 11.62 Joi 24 decembrie

Ajun de Crăciun la Ioneşti, cu Mihnea (a sosit şi sora lui Mihnea – Ruxandra), puştiul lor de 7 luni şi în final, Matei Lăzărescu. Acolo aflu că au fost eliberaţi Doina Cornea cu fiul ei. Printre cadouri şi cină, Mihnea şi cu mine la telefon cu fiica Doinei Cornea, care ne relatează convorbirea cu mama ei: au fost arestaţi pe când împărţeau la Cluj manifeste de solidaritate cu muncitorii de la Braşov şi au fost bine trataţi.

Îi telefonăm: circuitul încărcat. La Radu Filipescu nu răspunde nimeni: e încă arestat. Mariana Botez (cu cea mai obosită voce pe care am auzit-o vreodată), când o întreabă Mihnea dacă ştie ceva de ceilalţi, se taie legătura. De două ori.

Secţiune 11.63 Sâmbătă 26 decembrie

Petrec ziua de ieri străduindu-mă să obţin ca FE să dea la ştiri eliberarea Doinei Cornea. Vlad nu e acolo. Americanii suferă de „complexul ’56” (când’s-a spus că au încurajat Revoluţia maghiară), deci tremură de frică.

Secţiune 11.64 Miercuri 30 decembrie

De luni, telefoane nenumărate cu München-ul. Cu Stroescu, cu Munteanu, cu Carp, cu cei de la ştiri. Americanii nu-i lasă în continuare să treacă mai nimic. Şi ştirile curg: tineri berlinezi din Est au manifestat în faţa Ambasadei Române, pentru Braşov; conferinţa de presă a Ambasadei de la Bonn a fost anulată etc. etc. Mihnea şi noi dăm ştirile la BBC şi la RFI, unde trec cu câte 48 de ore

înainte de FE. E pur şi simplu un scandal. Despre care discutăm şi seara la Mihnea şi ne indignăm cu toţii.

Secţiune 11.65 Joi 31 decembrie

Dinu Z.: i-a telefonat plângând Mircescu-l-au arestat la 12 decembrie şi l-au bătut sălbatic. I-au dat drumul acum patru-cinci zile. Iarăşi lupte cu FE. Dau de Comşa care îmi face un tablou sumbru al lui Central News. În schimb BBC-ul trece ştirea imediat.

După atâtea veşti luminoase, nu-i de mirare că nici nu ne gândim să petrecem revelionul.

Articol XII.

1988

Secţiune 12.01 Sâmbătă 2 ianuarie

Mihnea: a vorbit cu tatăl lui Radu Filipescu. Eliberat şi el la 26 decembrie, după ce fusese arestat la 12 decembrie. Dar tatăl lui Filipescu i-a spus că nu i-l poate trece la telefon – „se odihneşte”. Mai mult: nu va putea vorbi nici mai încolo. Înseamnă că Filipescu rămâne inculpat şi că Securitatea nu dă drumul la telefon decât atât cât să se afle în străinătate şi pe urmă taie.

Secţiune 12.02 Marţi 5 ianuarie

Tot ieri, la Radio, Vlad îmi telefonează ştiri de la Botez: incredibil de monden (şi-a luat şi *smoking*). Venea din Hawaii, se pregătea să plece la Beijing. De-acolo la Dubrovnic (tot la un colocviu), apoi la Paris, apoi la München. Finalul nu se ştie încă: întoarcerea în România? Mihnea e indignat că nu i-a telefonat Marianei când era la ananghie. El pretinde e-a făcut-o din Hawaii. Să mai crezi că poţi cunoaşte oamenii!

Secţiune 12.03 Miercuri 6 ianuarie

Telefon cu Sandrine care’s-a întors din „aventura” ei clandestină în România cu Michel Labro şi pune acum la punct articolul ce va apărea în *L’Événement du Jeudi*. Îmi

spusese deja Mihnea duminică seara că pe Iorgulescu nu-l găsiseră acasă. La Braşov, în schimb, îi întâlniseră pe Gheorghe Crăciun şi pe un „filosof” care scrie în *Astra*, Vasile Gogea, incredibil de curajos. Sandrine îmi mai povesteşte că au văzut-o şi pe Mariana (la mama lui Botez) şi că – pe plan mai general – tot răul pe care-l putem noi spune aici despre regim e o nimica toată faţă de realitatea de acolo.

Secţiune 12.04 Duminică 10 ianuarie

Scriu o cronică despre Dumitru Mircescu (iar arestat, iar bătut), pe care mă străduiesc’s-o fac să intre în cadrul programului cultural. Urgenţa e mare. După 38 de lagăre şi închisori în Uniunea Sovietică, după procese şi bătăi în România, cât va mai rezista acest om de 75 de ani, care n-are decât păcatul de a fi crezut, tânăr fiind, în comunism, şi de a fi trecut clandestin în URSS în 1936? Mi-l amintesc la Paris: caunţ aran curat cu ochi albaştri. V. şi cu mine găseam că seamănă cu Fărâmă din *Pe strada Mantuleasa*, a lui Eliade. Acum i-au făcut şi dosar de nebun, la spitalul Berceni. Numai prin cât mai mult scandal poate fi salvat. Dacă se mai poate!

Secţiune 12.05 Joi 14 ianuarie

Apare *L’Événement du Jeudi* cu excelentul reportaj al lui Michel Labro şi Sandrine asupra revoltei de la Braşov, prima relatare coerentă şi detaliată datorată curajului lui Vasile Gogea, numit în articol „Virgil”.

Lucrez de marţi fără o pauză, într-un ritm extenuant, la două „Teze…” numai cu reacţiile la Paris, foarte puţin şi slab redate la München. Montaj interminabil din emisiunile de radio şi televiziune, pentru ca cei din România să le poată auzi aproape în direct.

Secţiune 12.06 Sâmbătă 16 ianuarie

Mihnea are o nouă „bombă”: Jean Stern (şeful

serviciului Europe de la *Libé*) s-a întors dintre-o călătorie, tot clandestină (turist), în România, cu un interviu incendiar al lui Dan Petrescu, care va apărea la 26 ianuarie (ziua lui Ceauşescu). *Libé* va scoate trei pagini. După care, zice Mihnea, să ne pregătim pentru apărarea lui Dan Petrescu: va fi sigur arestat – şi o şi vrea.

Secţiune 12.07 Duminică 17 ianuarie

Pleacă o altă gazetară „clandestină" de la TF1 pentru un reportaj în România. Noaptea târziu, telefon Mihnea. A vorbit cu ziarista de la TF1: o trimite şi la Mircescu.

Dar altă „bombă" de un inepuizabil umor: Ambasada invită la o recepţie de aniversarea lui Ceauşescu pe gazetarii francezi (!!). Complet lipsiţi, oficialii ăştia, de orice simţ al realului. Ambasada i-a trimis şi lui Véronique Soulé un carton cu băuturi, s-o „cumpere". Mihnea organizează contraofensiva: Liga va împărţi manifeste la intrarea în Ambasadă, iar gazetarii se vor duce (Véronique Soulé, în orice caz) şi vor pune cele mai stingheritoare întrebări. Probabil că ordinul vine direct de la Bucureşti, altfel nu's-ar îmbarca totuşi Ambasada într-o astfel de aventură cu gazetarii, pe care i-au citit şi îi ştiu, pe toţi, ostili. Sau atunci sunt şi funcţionarii nebuni ca… Şeful.

Secţiune 12.08 Marţi 19 ianuarie

Hăulică, seara. Cinăm în cartier. Insistă asupra ştirilor după care unii răniţi de la Braşov ar fi fost iradiaţi la spital şi nu's-ar fi întors acasă decât pentru a muri. Mihnea, care a consultat un doctor, pretinde (zvonul circulă mai de mult) că e o intoxicare a Secu, pentru a intimida.

Eu sunt mai puţin sigură după ce citesc în Pacepa (memoriile transmise de RFE şi ale căror texte le-am primit) că mai de mult se practică sistemul, denumit în cod „*operaţia Radu*" şi că Ceauşescu i-ar fi cerut să-l iradieze

pe Noël Bernard. Pe vremea aceea (în 1978), Pacepa i-a răspuns că nu dispune de material mobil, transportabil. Dar dacă după aceea au avut? N.B., care a murit în 1981, se întreba stăruitor dacă n-a fost iradiat. Şi moartea, după aceea, suspectă, a lui Cizmărescu…

Secţiune 12.09 Sâmbătă 23 ianuarie

Tot în memoriile lui Pacepa, care ne sosesc emisiune după emisiune, o revelaţie (nu ştiu din ce pricină a cenzurat-o Vlad): Valentin Lipatti era ofiţer cu grad înalt în Securitate la secţia Dezinformare. Şi noi care-l credeam doar laş! Vlad se luptă cu americanii pentru această difuzare (de la Bucureşti a primit ameninţarea că va fi lichidat dacă-l difuzează pe Pacepa), dar nu ştiu dacă, obligat de ei sau din proprie iniţiativă, nu numai că scoate scenele cele mai scandaloase privind „familia” (asta e sigur iniţiativa americană), dar şi înlocuieşte termenii prea violenţi. În loc de „vrăjitoare” Elena C. devine „tovarăşa”, iar violurile lui Nicu sunt transformate în aventuri!

Cea mai extraordinară este însă ştirea de azi în *Le Monde* şi *Libé*: s-a publicat în *Lumea* o telegramă cu totul imaginară a Reginei Angliei pentru aniversarea lui Ceauşescu. Foreign Office a protestat viguros. Ar fi meritat să caute un mijloc de-a face cu adevărat scandal. O rechemare de ambasadori sau aşa ceva.

Secţiune 12.10 Marţi 26 ianuarie

Ieri, la emisiune, un vicedirector de la FE, Pool, mă tratează ca „star” al postului. Mi-a reactivat reputaţia Pacepa în *Orizonturi roşii*, unde vorbeşte de agresiunea împotriva mea.

Secţiune 12.11 Miercuri 27 ianuarie

Azi, în sfârşit, în *Libération*, cele trei pagini anunţate asupra României, cu interviul lui Dan Petrescu. Curajos, lucid, concis: un model. Poate că şi din pricina acestui

model de curaj îl primim fără entuziasm seara, pe Abăluţă, la ale cărui probleme literare nu vibrez. Noroc cu V., mai puţin capricios ca mine. Şi n-am dreptate. Abăluţă e cinstit, fin, cultivat, are talent şi nu e nici laş. Dar mi-a venit să visez aşa absurd că mai mulţi scriitori români din ţară ar putea să se comporte la fel. Absurditate! Şi cei ce sunt în trecere aici o ţin una şi bună la unison: că scriitorii nu pot face nimic.

Secţiune 12.12 Luni 1 februarie

La cafenea, după emisiune, mulţime, pentru a pleca *in corpore* la manifestaţie. Mai numeroasă (300-500 de persoane?). Altfel: nicio lozincă, doar o pancartă pe care o poartă încăpăţânat Ioniţoiu şi nu renunţă la ea – în rest, lumânări şi tăcere.

Dar mai impresionată am fost de ştirile de agenţie primite mai înainte la Radio: pentru prima oară se manifestă solidaritatea în Est. Aşa ceva nu's-a întâmplat nici la Revoluţia maghiară, nici pentru Primăvara de la Praga, nici pentru Polonia. Şi când de gândeşti că, dacă Braşovul nu se repetă, totul va fi fost în zadar.

Secţiune 12.13 Joi 4 februarie

Am primit ultima carte a lui Eugen: *La quête intermittente*, despre bătrâneţe şi moarte. Sfâşietoare. Nici nu vrea să dea vreun interviu: nu poate vorbi despre ea. V. va face o „Povestea Vorbei". Eu voi încerca o masă rotundă cu V., Balotă şi Raicu. Spun, voi încerca, deoarece Raicu n-a vorbit niciodată liber la microfon.

Secţiune 12.14 Marţi 16 februarie

La cafea, Mounette (venită de la un festival din Monte Carlo) cu Lucie. Mounette stă la Braşov şi a fost la manifestaţia din 15 noiembrie. Când a trecut coloana pe sub ferestrele ei, is-a alăturat plângând – de altminteri mulţi plângeau, femeile îşi făceau cruce, şi a stat până la

capăt, cu o scurtă pauză, când’s-a dus la poştă să-i telefoneze maică-sii la Bucureşti că e „ca în Polonia” (ce uimită va fi rămas Anda!). Când’s-a întors, piaţa era evacuată, dar începea marea plimbare în masă a braşovenilor (ca o a doua manifestaţie).

Se vorbeşte peste tot de memoriile lui Pacepa (cel mai des în trenuri). Oamenii şocaţi mai ales de cele 365 de costume ale lui Ceauşescu – unul pe zi, după care costumul e expediat la incinerare. Elena Ceauşescu ar fi fost cuprinsă de o furie atât de mare la difuzarea memoriilor, încât ar fi spart totul în jurul ei.

Secţiune 12.15 Sâmbătă 20 februarie

„Walewska”, adică Valeria Căliman (fiica gazetarului Victor Branişte), pentru a nu ştiu câta oară în Occident (Walewska e un nume romanţios de clandestinitate pentru corespondenţa ei cu N. Bernard), a venit de la Haga să mă vadă la Paris. Scurtă întrevedere într-o cafenea la Châtelet unde o aduce prietena ei, d-na Fejer (cumnata Etei Boieriu), cu fiul.

La 85 de ani, W. e mereu neînfricată. A venit cu manifeste (cusute în rochie) pe care le-a lăsat lui N.C. Munteanu la FE. Cu vreo oră întârziere *la rendez-vous* (*embouteillage*) şi cu flori în buchet tricolor. Vrea să-i trimitem gazetari şi ţine în casă corespondenţa ei cu Bernard şi cu noi. Bineînţeles că se nasc şi în… România oameni. Securistului venit în vizită’s-o întrebe care e motivul cererii ei de paşaport, i-a răspuns: frigul şi foamea. „Dar aici aţi pus turism” – a încercat securistul să replice. „Dacă n-aveţi o rubrică pentru frig şi foame, nu e vina mea”. Şi aşa mai departe. Bineînţeles că nu-i vom trimite gazetari. La vârsta ei, nu putem risca’s-o ia la Securitate, fie şi numai pentru câteva zile.

Toată săptămâna, seara, de vorbă cu Mihnea. Nicio

ştire încă de la Iaşi (gazetarii pleacă duminică).

Secţiune 12.16 Duminică 28 februarie

Seara, telefon Mihnea: cei doi gazetari au fost expulzaţi din România după cinci ore de interogatoriu la Secu. Perrichon după patru zile (e acum la Paris), cel de la *Quotidien* după o zi (e în Ungaria să vadă refugiaţi români). N-au putut ajunge la Iaşi.

Secţiune 12.17 Vineri 1 aprilie

Mihnea e enervat la culme şi pe drept cuvânt: Dan P., care n-a fost arestat, în loc să-şi dea seama că a scăpat (ba a fost chiar numit bibliotecar-înlocuitor) datorită scandalului organizat aici, pare, dimpotrivă, a ne reproşa această ştire „falsă", atribuind-o unei „tactici a diasporei". Versiunea e demnă de a fi lansată de Secu, dar nu cred că Dan P. e manipulat – cum bănuieşte Mihnea. Mihnea o pune la inimă mai mult decât noi (obişnuiţi cu astfel de situaţii). E drept că Mihnea a dat telefoane Ligii cu… arestarea şi se teme să nu mai fie luat în serios altă dată.

Secţiune 12.18 Joi 7 aprilie

Îi telefonez lui Cioran: miercuri, agenţia *Associated Press* a dat ştirea sinuciderii lui, după ce *France Presse* îl trezise pe la 2 dimineaţa să aibă confirmare. E foarte probabil o glumă detestabilă a lui Edern Hallier, el a telefonat la *Ass. P.* şi *F. Presse*, ca şi la ziare.

Secţiune 12.19 Luni 11 aprilie

Evoluţie sensibilă la Bernea, în atelierul căruia mergem după emisiune. Nu numai în pictură (are curajul să-şi ducă postmodernismul până la recucerirea fără complexe a figuraţiei, şi ne înconjoară de iconostase şi de cele mai frumoase pridvoare de biserică), dar şi în atitudinea politică. Nu mai pare a da total dreptate acelor duhovnici şi călugări ce recomandă pasivitatea şi ieşirea din istorie.

Secţiune 12.20 Luni 18 aprilie

Seara, premiera la Théâtre de la Colline (condus de Lavelli) a *Scaun celor* ionesciene în regia lui Jean-Luc Boutté. Înţeleg de ce Eugen revenise iritat de la repetiţii. În loc să fie drama condiţiei umane, Les *Chaises* nu mai e decât aceea a bătrâneţii. V. are impresia că a dispărut dimensiunea metafizică, eu, repet, mai ales aceea a umorului. În aceste limite, regia lui Boutté (bolnav de cancer osos şi care vine să salute pe scenă, în cârje) e coerentă, dar psihologizantă. Textul, în orice caz, n-are niciun rid, chiar dacă, personal, îmi aminteşte de propriile noastre riduri. În faţa noastră, în sală, Cioran cu Simone. Eram în sală la crearea piesei, la Théâtre Lancry, cu toţii mai tineri cu vreo treizeci de ani. Ca atunci, Eugen se ascundea (de data asta în cabina de sunet). Dar spre deosebire de sala goală de la Lancry (câte două-trei persoane), azi „le tout Paris" se îmbulzeşte la Théâtre de la Colline. Nu piesa a îmbătrânit, ci noi, spectatorii „angajaţi" ai ei.

Inutil să insist că la nivelul de teatru realist e foarte bine jucată.

Secţiune 12.21 Duminică 24 aprilie

După ce votăm (pentru Chirac), stăm seara până târziu la televiziune: toate şansele celui de-al doilea tur sunt pentru Mitterrand. Când mă gândesc că va reveni cohorta lui de socialişti (chiar într-un guvern de centru stânga), îmi spun că nu vom scăpa niciodată de socialism. Insuportabil, chiar cu aparenţele lui cuminţite de social-democraţie.

Secţiune 12.22 Vineri 6 mai

Misă într-o biserică de pe rue de Vaugirard pentru Rainer. De o sobrietate cvasiprotestantă (deşi slujba era catolică). Religia astfel redusă la raţiune şi bune

sentimente îşi pierde – odată cu misterul – orice har.

Secţiune 12.23 Duminică 8 mai

Mitterrand a câştigat. Bineînţeles, cu 54 la sută. Electorat uituc şi nerod.

Secţiune 12.24 Miercuri 11 mai

După-amiază, la Eugen, la Necker. I-au făcut din nou o mică intervenţie. Din februarie-n-a mai ieşit din ciclul analizelor şi spitalelor. Plec de-acolo cu Marie-France şi cinăm la italienii din Montparnasse. E epuizată. De fapt mă întreb cum mai ţine.

Plec cu un maldăr de cărţi trimise de Geta. Printre care *Doctrina substanţei* a lui Camil. Depunând manuscrisul la Vatican, credea că va salva omenirea şi va ajunge la gloria universală. Şi acum e publicat – peste patruzeci de ani – de o editură comunistă, iar textul epurat.

Secţiune 12.25 Marţi 17 mai

Aseară, revelaţii de la Mihnea. A vorbit trei sferturi de oră cu Botez (care e în California până în octombrie), i-a mărturisit în mare secret că la un *check-up* pe care i l-au făcut americanii’s-a descoperit că fusese iradiat. În doze mici: se speră că luând medicamente şi ţinând regim, nu e în pericol. Şi-mi aminteşte că, într-adevăr, în cursul anchetelor a fost lăsat de mai multe ori singur într-o cameră. Deci „operaţia Radu” n-ar fi ieşit doar din imaginaţia lui Pacepa. Ar trebui să se hotărască Botez să vorbească (până acum nu vrea): s-ar dovedi că Ceauşescu e vinovat de o adevărată crimă împotriva umanităţii.

Tot Botez, după Braşov, a fost ameninţat cu „braţul revoluţiei” în America şi agresat pe stradă. Nici asta nu vrea să se spună. Tactica lui: nu vrea să-i sperie pe români cu metodele Securităţii. E veche, dar devine, cred, primejdioasă. E aproape infantil să crezi că românii vor

pierde la auzul unor astfel de ştiri un curaj de care nici aşa nu dau dovadă.

În schimb, ecoul ar putea fi mare aici. Cel puţin atât.

Secţiune 12.26 Joi 19 mai

Dezvelirea plăcii pe casa lui Mircea Eliade, pentru care Christinel îşi făcea griji şi sânge rău de când a sosit. Mircea Eliade, „scriitor român”, a locuit deci în această casă din piaţa Charles Dullin, între… Parcă toate serile petrecute de-a lungul anilor cu el şi Christinel acolo’s-ar putea rezuma în câteva cuvinte dăltuite în piatră pentru a fixa timpul. Mircea ar fi fost încântat. E, nu-i aşa, esenţialul. Iar Christinel, în sfârşit, uşurată.

Secţiune 12.27 Marţi 24 mai

După cină, Nina Cassian cu Cella Minart. Nina a sfârşit prin a cere azilul politic în Statele Unite, deşi nu fără „arrières-pensées” (dacă ar cădea Ceauşescu, ea’s-ar întoarce). Şi n-ar fi rămas niciodată, dacă n-ar fi fost numită în jurnalul confiscat al lui Ursu (şi autorul n-ar fi fost omorât în bătăi la Secu). Mereu cu fidelităţile ei absurde pentru un comunism ideal, sălăşluind doar în mintea ei. În ciuda acestei aberaţii şi a unor comportamente prea pitoreşti pentru a nu fi oarecum dezagreabile, rar am comunicat mai uşor şi mai agreabil (chiar în cele mai vehemente antinomii) decât cu ea. Singura patrie fiind – cum spunea ea – limba, şi simţindu-se iremediabil nostalgică după România, ne cere să-i consacrăm o seară să ne recite ultimele ei poeme pe care nu mai are – acolo – cui să le citească.

Secţiune 12.28 Duminică 5 iunie

Din nou, alegeri (legislative de data asta). Votăm conştiincios deşi, desigur, inutil. Starea de spirit a francezilor e – de câte ori’s-o repet? – complet irealistă. Sau suprarealistă.

Dar de ce să ne plângem doar de pasivitatea românului sub vremi cel puţin cumplite, când francezul e pasiv faţă de presiunea – infinit mai blândă – a propagandei de stânga. Cum să ne uimim de lipsa de memorie a românului, când francezul, cu toate informaţiile la îndemână, a uitat ce’s-a petrecut în 1981? Şi aşa mai departe. Trebuie să mă opresc, altfel mă voi lansa în politică pentru *café du commerce*.

Secţiune 12.29 Luni 13 iunie

La cafenea cu Tismăneanu, venit din America. Nu că ar fi clandestin, dar avem de discutat cu el despre Tudoran, care se cam supără cu toată lumea. În mod normal e omul cu care se poate discuta cel mai bine şi mai cinstit, dar exilul probabil că i-a sporit încrâncenările.

Nu-l părăsim pe Tismăneanu decât pentru a-l regăsi la restaurantul de pe rue Montessuy pe Toma Pavel, sosit şi el din Statele Unite. Două cărţi recente ale lui, dintre care una de polemică cu structuralismul şi semiotica, au succes la Paris. Voiam să fac o masă rotundă, dar în afară de V., nu prea văd pe cine aş invita. Rămâne deci să-i facă V. mai multe cronici. V. zice chiar… patru, într-atâta e entuziasmat de cele două studii.

Altfel, Toma Pavel, *tel cu’en lui-même*: amical, destins, făcând mereu „bancuri” şi continuând să-l imite pe… Ceauşescu.

Secţiune 12.30 Joi 16 iunie

M-am decis să fac emisiunea cu scandalul Heidegger, care ţine din toamnă până acum. Am tot aşteptat să se încheie pentru un bilanţ, dar cărţile şi luările de poziţie nu contenesc.

Secţiune 12.31 Vineri 17 iunie

V. mi-a strâns un extrem de voluminos dosar: cărţi, reviste, ziare. Sunt debordată şi cade şi prost. Lucrările la

canalizare continuă sub casa noastră şi mă trezesc de la 7 şi jumătate dimineaţa. Dorm printre picături şi sunt năucă. Mă trezeşte doar indignarea faţă de acest proces de tip stalinist. Se slujesc exact de acest termen şi Aubenque, şi Martineau (dar e prea violent în pamflet) şi alţii. Desigur, urmăresc din toamnă supramediatizata dezbatere, dar citind sau recitind, grupate, atacurile, îmi dau mai bine seama de natura ei. Că pamfletul lui Farias (*Heidegger et le nazisme*) nu e o lucrare de anchetă istorică, ci poliţienească, că e de rea-credinţă, că se serveşte de cele mai josnice tehnici de amalgam, o spun mai toţi heideggerienii de la Fédier (singurul prea incondiţional) la Palmier şi Derrida (cu toate că deconstructorul nostru e cam confuz). Dar unele accente (la un cvasianonim Goldschmidt, care scrie negru pe alb: *Sein und Zeit* = *Mein Kampf* sau heideggerianismul = Auschwitz) amintesc (şi Martineau o spune) de campaniile staliniste din anii ’50 cu Aron, „lacheu al imperialismului”, Camus, „vândut”, Koestler, „agent al Intelligence-Service-ului” etc. Nu mai e pus în discuţie doar discursul de la rectorat, ci gândirea însăşi a lui Heidegger. Cui serveşte o astfel de dezinformare în numele informaţiei? Că Heidegger a fost membru (doar un an activ) al partidului nazist, e o realitate cunoscută mai de mult. Polemici au mai existat. Dar, în loc să discute problema centrală a angajării atâtor intelectuali în sisteme totalitare în contrast cu opera (şi exemplele au fost şi mai numeroase în stalinism, ca în nazism), se reactualizează ca rău absolut doar nazismul. *Cui prodest* acest *revival* la vreo patruzeci de ani după evenimente? Nu e pentru a se arunca Gulagul pe al doilea plan? Gulagul care mai există încă şi ar putea fi combătut de toţi cu şanse de succes? De ce altfel ar fi propus ca prototip al răului doar Auschwitzul? E o întâmplare că Farias e

comunist chilian şi a avut acces la arhivele secrete din Berlinul de Est?

Secţiune 12.32 Duminică 26 iunie

A murit Ivaşcu. Va fi o catastrofă: vor profita probabil, punând un alt director – să lichideze echipa critică de la *România literară*. Dimisianu foarte îngrijorat la telefon. Gelu, căruia îi comunic ştirea, îmi spune că Silviu Brucan se află la New York. Prin el’s-a aflat că mai multe „personalităţi” comuniste (el însuşi, Apostol, C. Pârvulescu) i-ar fi scris lui Gorbaciov şi-s-ar fi declarat pentru *perestroika*. Adică au cerut, de fapt, eliminarea lui Ceauşescu.

Secţiune 12.33 Marţi 5 iulie

Înregistrez, printre altele, o cronică pe care am scris-o tot cu emoţie: necrologul lui Şerban Cioculescu. Sonia Larian, care e de faţă, plânge. Nu e totuşi un panegiric, amintirea rezistenţei sale iniţiale (noaptea aceea albă şi obsedantă de-a lungul căreia, după bombardamente, ne-a descris precis ce va fi ocupaţia sovietică, zilele când se ascundea la noi, provocările lui când prezida şedinţele Cenaclului, sub comunişti şi afirma el, voltairianul, că orice literatură e metafizică sau nu e deloc) se loveşte mereu de uimirea în faţa cedărilor sale de după ’60, duse până la proporţii neatinse de propagandiştii de rând.

Secţiune 12.34 Joi 14 iulie

Mă enervez tot încercând să scriu despre *Dus-întors* al lui Nicolae Iliescu, un tânăr care are, exacerbate, toate ticurile „textualiştilor” (fără talentul major al unora dintre ei: Groşan, Horasangian). E vizibil iritat şi Eugen Simion în cronica lui, dar cum cartea a fost violent atacată în *săptămâna* (Corneliu Vadim Tudor), cu tragere la răspundere a editurii şi a redactoarei de carte, nu pot să

nu contraatac. Spunând totuşi ce cred: chiar dacă se consideră postmodernism, acumularea acestui tip de procedee narative aparţine totuşi unui hipermodernism – azi, în fond, depăşit în Occident. Echilibristica pentru a scrie numai în nuanţe, a nu minţi, dar a nu da argumente neoproletcultiştilor etc. etc. În fond, textualismul bucureştean e o modă şi prăfuită… şi dogmatică, aducând, în condiţiile actuale din România (unde nu se mai distrug doar oraşele, dar acum şi satele), cu un mandarinat. Dar nu putem – şi de altminteri n-ar avea sens să tragem în „mandarini" cu armele Puterii. Dimpotrivă, pe măsura lor, mică, tinerii noştri mandarini mai macină şi ei la temeliile acestei puteri. Mai ales când au umor şi copiază discursul străzii după modelul lui Monciu-Sudiński în *Biografii comune*. Regimul îi suportă greu pe Caragiale şi pe cei care au crescut „la umbra lui": desantiştii, lunediştii, textualiştii. Rămâne un miracol cum'şs-au putut pune astfel la zi. Există însă şi negativul miracolului: obsesia bibliografiei la zi, ca şi citarea *à tort et à travers*.

Secţiune 12.35 Miercuri 20 iulie

Seara, la noi, dr. Boieriu, soţul Etei, ce ne fusese cald recomandat de Nego. Şi pe bună dreptate. Fin, cultivat, sensibil. O consolare să mai vezi şi români de o atare calitate. În afară de Eta (sora lui Nicu Caranica), ne vorbeşte îndelung de Delia, care, în ciuda invitaţiilor repetate ale lui Pierre Oster, nu primeşte viză să vină la Paris. Suntem cu toţii năpădiţi de amintirea – luminoasă – a lui Puiu Cotruş. De parcă ne-am întâlni sub semnul lui. A fost, probabil, unul din exemplarele umane cele mai impresionante venite din România. Tristeţea lui de „supravieţuitor", memoria lui excepţională, bunătatea lui radiind depăşeau cu mult talentul său literar incontestabil. Talentul, la noi, prisoseşte. Caracterul e infinit mai rar.

Cotruş le îmbina pe amândouă.

Odată am făcut aici un revelion împreună ascultând – tare – Bach. A telefonat, indignat, vecinul, cu o replică rămasă pentru noi clasică: „Ce, asta-i muzică de revelion?” Dar ce anoste şi nesemnificative par astfel de notaţii, pe lângă neştearsa dâră pe care a lăsat-e în viaţa noastră Cotruş.

Secţiune 12.36 Joi 4 august

Azi telefonez pe la 2 la FE, să le spun că a murit Ştefan Gane, să dea ştirea, şi aflu că mă căutase Vlad să-mi spună că va fi operat la creier! N-a avut decât două mici ameţeli acum câteva zile, iar la tomografie’s-a detectat o tumoare pe creier. Chirurgul (se pare de faimă) e român: Olteanu. Cincizeci la sută şanse ca tumoarea să fie benignă – în acest caz, după şase săptămâni Vlad va fi în picioare la lucru – cincizeci la sută riscul să fie malignă şi atunci… Îi telefonez imediat acasă: pare a avea un moral surprinzător de bun (după ce la birou lăcrimase anunţând vestea). Face chiar „bancuri” cu V., care va fi nevoit să scrie necrologul celui de-al treilea director al postului. Dacă, din nefericire, ar fi cancer – această a treia moarte ar credita teza iradierii (în care cam crezuse Noël B.), în ciuda faptului că americanii l-ar fi asigurat pe Vlad că emiţătorul de raze nu poate fi miniaturizat, deci „transportabil”.

Telefonez lui Mihnea (care pleacă în vacanţă), lui Cazacu, să-l cheme la telefon. Ceea ce face şi V. de îndată ce se întoarce din oraş. Năucită.

Secţiune 12.37 Sâmbătă 6 august

Seara, acasă, un reporter belgian, Josy Dubié, care ne fusese recomandat de Hurezeanu. Ne impresionează şi pe mine şi pe V., care are impresia că întâlneşte pentru prima oară pe cineva din clasa marilor reporteri. Eficace, rapid, la obiect. A fost în România ca turist şi n-a vrut să

întâlnească niciun disident ca să nu fie urmărit. S-a întors cu şase ore de film, din care vrea să facă un ceas, cu imaginile comentate de disidenţii de aici. Va veni să filmeze, în septembrie, la noi, la Mihnea, la Goma.

Dar coincidenţa (unii ar spune soarta) l-a făcut să întâlnească şi în România un disident. Avea maşina garată în faţa unei biserici, la Cluj, când o doamnă firavă’s-a aplecat spre geam să-i spună: sunt o disidentă, puteţi să-mi transmiteţi un mesaj? Era Doina Cornea, care tocmai se rugase în biserică să găsească, la ieşire, un străin. Pregătise mesajul scris mărunt (ca la Soljeniţîn) ascuns în capul unei… păpuşi. A fost urmărit de trei Dacii ale Securităţii. Cei din ultima maşină au rămas în pană de benzină şi i-au cerut lui să-i depaneze! Ceea ce bineînţeles a refuzat. Percheziţie în regulă la vamă: n-au găsit nimic.

Şi a trecut şase ore de film!

Secţiune 12.38 Luni 8 august

Alain vine cu un mesaj de la Christinel. De fapt, îl presimţeam. Nu înţelege de ce nu-i dăm replica lui Edgar Reichmann şi nu facem scandal în *Le Monde*. Îi telefonez de la Radio şi-i explic: cum circulă prin Italia şi în Statele Unite unele articole cam „legionarizante” ale lui Mircea, n-avem niciun interes să deschidem o polemică în care să ni se răspundă cu citate din ele. Să provocăm un miniscandal de tipul celui care a agitat Parisul intelectual (şi nu numai intelectual) în jurul „cazului” Heidegger. Îi explic îndelung, o ia la telefon şi Alain, care-i vorbeşte calm şi rezonabil: ea plânge mereu şi crede că articolele cu pricina nu pot să fie decât falsuri. Totuşi înţelege.

În legătură cu Heidegger. Paţi Doicescu, care-l vede pe V. la întoarcerea de la Bucureşti, îi povesteşte cum se oprise o traducere a lui Liiceanu din Heidegger. „Responsabilul” care-l convocase îi arătase un teanc de

ziare din Franţa, cu „afacerea H” şi îi declarase că într-un asemenea context nu mai poate fi publicat în România. Or, la puţin timp după emisiunea mea, au dat, fără explicaţii, drumul traducerii. Dacă aş fi contribuit la acest reviriment, aş fi încântată. Emisiunea mi-a cerut atât de lucru: citit, redactat şi mai ales tactică, încât merita o astfel de răsplată.

Secţiune 12.39 Miercuri 10 august

Telefon FE: Vlad operat timp de vreo cinci ore. E la reanimare.

Telefon surpriză de la Eugen Simion, care e la Viena. Ne găseşte perfecţi, minus pentru *Epistolar* (evident), unde el se consideră atacat. A mai găsit pe cine să urască: pe Liiceanu.

Secţiune 12.40 Vineri 12 august

Telefon direct lui Vlad la spital: citeşte şi are vocea lui cea de toate zilele. Neliniştit probabil – ca şi noi – că doctorul nu i-a spus ce aspect avea tumoarea la operaţie. Se va şti miercuri.

După aceea, spre seară, îi telefonez lui Mihnea care, din păcate, ştie mai mult: a vorbit cu soţia lui Vlad, Mary, căreia doctorul i-a spus că la prima vedere tumoarea (mare cât o mandarină şi plasată lângă nervul vederii) ar fi canceroasă. Biopsia, al cărei rezultat se aşteaptă miercuri, nu e decât pentru confirmare.

Secţiune 12.41 6 septembrie

Cancerul confirmat al lui Vlad G. E la Washington pentru un tratament nou (se experimentează de cinci ani) la un institut specializat. După un număr incalculabil de telefoane cu Stroescu (care nu vrea să devină director, ci să iasă la anul la pensie), cu Gelu, cu secretarele, obţin numărul lui de telefon. E tonic, optimist (peste două luni va fi înapoi…) Sunt topită de admiraţie în faţa unui atare

curaj.

Aflu de la Dan Grigorescu (Negroponte) care mi-l citeşte la telefon, că în *Times* (Londra) din 3 septembrie a apărut un articoldespre „iradierea” celor de la FE. De fapt, la condiţional, se exprimă mai ales temerile celor de la München. Trei directori murind succesiv de cancer, nu pare într-adevăr lucru curat, mai ales după lectura cărţii lui Pacepa (cu operaţia „Radu”). Problema e dacă sursa de iradiere poate sau nu să fie „miniaturizată”. Dan G. susţine că da, a vorbit el cu un „savant atomist”: şi sub forma unui creion e posibil.

Ajunge să deschizi cartea lui Pacepa *Orizonturi roşii* (pe care reuşesc în sfârşit’s-o cumpăr de la d-na Brăescu), în oribila şi agramata sa versiune românească (dar nu de stil poate fi vorba aici), pentru a dobândi o viziune implacabil „spionizată”. Încep’s-o citesc şi rămân înmărmurită. Lăsând la o parte calitatea problematică a martorului, tot ce povesteşte asupra celor doi Ceauşescu, asupra familiei lor, a nomenclaturii, a pânzei de păianjen a Securităţii (un securist la cincisprezece oameni) pare incredibil chiar pentru cei – ca noi – care presupunem că ştim totul. Un fel de Kafka de mahala, de Orwell mitocan. O mocirlă din care ai impresia că nu poţi să ieşi neatins. Mă fascinează tocmai prin murdăria iremediabilă a înseşi condiţiei umane.

Secţiune 12.42 Joi 15 septembrie

După ce ieşim, V. şi cu mine, foarte dezamăgiţi de la filmul lui Guerman *Mon ami Ivan Lapchine* (mizerabilism bolşevic, viaţa „pură” a primilor comisari bolşevici înainte de marea teroare), trecem aproape fără tranziţie (sălile sunt aproape) la *Complotul*, pe care Agnieszka Holland (fosta asistentă a lui Wajda, azi exilată) l-a făcut plecând de la asasinarea părintelui Popieluszko. Un adevărat şoc. Nu

numai emoţia „istorică” (la primele lacrimi mă consolez la gândul că Breton plângea la melodrame) ni-l provoacă. Trecem de la ambiguitatea *glasnost*-ului şi „liberalizărilor” Răsăritului, ambiguitate hrănită din aluzii şi şopârle, la adevărul rostit integral, la singular. De la primele imagini (un imens „Solidarnoiş” desenat de manifestanţi direct pe câmp – apoi lovitura de stat a lui Jaruzelski) simt şi ştiu că pe deasupra oricăror estetisme mă aflu (ca pentru *Omul de marmură* şi *Omul de fier* ale lui Wajda) în faţa Memoriei aşa cum este înregistrată azi spre a dăinui. Fericită Polonie ce va avea mereu la ce să se refere.

Ies de acolo năucită. Noroc că a făcut cronica despre film (şi excelentă) Cristovici. Aş fi fost incapabilă – cel puţin imediat după vizionare, să iau minimum de distanţă pe care-l cere analiza.

Secţiune 12.43 Luni 19 septembrie

Telefon cu Vlad G. (cu o voce foarte obosită din pricina tratamentului, dar e mulţumit că n-are efectele secundare anunţate ca posibile – vărsături, ulceraţii), apoi cu Stroescu: a refuzat să se instaleze în biroul lui Vlad pe timpul absenţei sale, tocmai pentru a-i întări impresia – sau iluzia – că va reveni în formă după tratament.

Secţiune 12.44 Sâmbătă 1 octombrie

Gorbaciov şi-a înlăturat adversarii şi cumulează funcţiile de secretar general şi preşedinte al Statului. Ca Stalin sau Ceauşescu, dar să sperăm cu scopuri inverse.

Secţiune 12.45 Luni 10 octombrie

Lupaşcu a murit vineri. Criză cardiacă. E drept că avea 88 de ani, e drept că moartea i-a fost rapidă (deşi e tragic că a murit la Cochin, unde două etaje îl despărţeau de soţia sa, în tratament cardiac acolo, şi care nu ştia nimic). Dar rămăsese atât de copilăros (la el şi lauda de sine devenea suportabilă), încât’s-ar zice că moartea l-a

surprins în tinereţe. Alertat, Basarab Nicolescu n-a fost în stare să-mi facă imediat o cronică, mulţumindu-se să-mi aducă – e drept, acasă – o fişă biobibliografică scrisă pentru Enciclopedia ARA. Aşa încât mi-am petrecut sâmbăta şi duminica organizând o ediţie „Teze…” în jurul acestei bibliografii şi al unui interviu din 1971 cu el, în care am reuşit să-l fac să vorbească în română. Şi nu m-am putut împiedica să evoc – ceea ce mi se întâmplă mai rar – omul bonom şi fantast. O siluetă a Iaşului din trecut, în trepidaţia pariziană.

Secţiune 12.46 Miercuri 12 octombrie

Ieri după-amiază, la Christinel, de unde vine să mă ia pe la 7 V. Aflu un detaliu care contrazice ceea ce se spune curent despre Mircea – şi credeam şi eu: prea obiectiv în tratarea religiilor pe plan de egalitate, pentru a fi ceea ce se cheamă un credincios. Or, Christinel îmi spune că-şi făcea rugăciunea în fiecare seară.

Secţiune 12.47 Duminică 16 octombrie

N. C. Munteanu îmi spune că Ceauşescu a semnat un decret pentru a acorda mai multă lumină şi o oră în plus de… televiziune. Tot pentru a-şi difuza imaginea lui?

Secţiune 12.48 Marţi 18 octombrie

Marţi seara, un telefon al lui Mihnea care mă anunţă că, împins de Tertulian, un fiu de ştăbuţ stabilit în America, Radu Ioanid, pregăteşte o teză de doctorat asupra legionarismului lui Mircea Eliade, în juriu fiind Stahl şi Chiva, printre alţii. S-ar crea un nou – dar mai mic – caz Heidegger. Prima mea reacţie, de furie nestăpânită, mai ales împotriva lui Tertulian, fost şi nepocăit stalinist notoriu, care joacă acum pe victima şi se strecoară în toate discuţiile Heidegger. A doua (reacţie), teama să nu afle Christinel.

Lui Oprescu i-a telefonat de la Stockholm un domn

Negoiţă, pentru a-l anunţa că Securitatea a început să se intereseze de Liiceanu, Pleşu, Mircea Iorgulescu, Octavian Paler şi Nicolae Manolescu. Securitatea are, evident, „gust bun” – sunt şi cei mai „reprezentativi”, dar nu ştiu (în afara momentului când Liiceanu, tot telefonând lui Dan Petrescu, a fost luat la întrebări) care au fost celelalte forme de „interes”. Pentru toţi aceştia, atmosferă „defavorabilă”. Nu prea îmi dau seama dacă vor mai putea rămâne în ţară. Liiceanu are două invitaţii: în Italia şi la Paris.

Secţiune 12.49 Vineri 28 octombrie

Cea mai proastă veste ce se poate închipui îmi soseşte via Raluca Petrulian (confirmată apoi în a nu ştiu câta convorbire a zilei cu Gelu): Vlad are o nouă tumoare, i-a paralizat piciorul, tratamentul n-a dat niciun rezultat. Luni va avea loc un consult pentru a şti ce decizie să se ia. Mai există o clinică în California sau Montreal (versiunile diferă) unde ar putea fi tratat contra 20.000 de dolari şi 60 la sută şanse. Cu riscul de a rămâne o legumă, Vlad, se pare, refuză. Gelu se gândeşte că, dacă FE (direcţia) nu poate da această sumă, să deschidem o listă de subscripţie. În dezolarea care pune stăpânire pe noi (sperasem în acest tratament), un surâs când Mihnea, copilăreşte, propune să-şi vândă colecţia lui de soldaţi de plumb, care i-ar aduce nu ştiu cât… Vlad se pare că vrea pur şi simplu să se întoarcă să moară la München.

Secţiune 12.50 Miercuri 2 noiembrie

Telefon la München. Confirmare Vlad: stare disperată, nu se mai încearcă niciun tratament şi nicio operaţie, are o parte din corp paralizată. Vrea doar să se întoarcă la München să-şi vadă copilul înainte de a muri.

Secţiune 12.51 Vineri 4 noiembrie

Mihnea a vorbit cu Mihai Botez care a cerut, în

sfârşit, azil politic, dar, contrar a ceea ce ne spusese nouă la Paris, nu prea vrea să candideze la FE (că nu e gazetar etc. etc.). Dorin Tudoran avea impresia că îi e frică de iradieri. Mihnea n-o crede.

Şi mai grave ştirile despre Vlad: a devenit netransportabil, o parte din corp e paralizată, tumoarea creşte mereu, companiile aeriene refuză să-l transporte – n-ar mai rămâne decât să fie adus copilul de la München la Washington să şi-l vadă înainte de a muri. Când telefonează la München, soţia lui nici nu poate vorbi de cât plânge.

Secţiune 12.52 Miercuri 9 noiembrie

Îi telefonez lui Vlad la spital. Vorbesc cu Gelu, care îi stă la căpătâi. Mi-l trece pe Vlad, o voce de-abia pâlpâită. Mihnea a luat hotărârea să plece la München, să-l mai prindă lucid.

Cred că iar am ajuns la un punct de saturaţie: prea multe nenorociri în jur.

Secţiune 12.53 Joi 10 noiembrie

Lui Cioran is-a oferit Premiul Paul Morand al Academiei Franceze, de 300.000 de franci. L-a refuzat.

Secţiune 12.54 Duminică 13 noiembrie

Nu credeam totuşi că va fi atât de rapid. Vlad a murit la orele 19 şi un sfert. Catherine telefonează lui Cristovici (la noi telefonul era tăiat) să mă avertizeze, şi până pe la două dimineaţa când scriu două pagini de necrolog, telefoanele se ţin evident lanţ. Mihnea îmi spune că Vlad’s-a chinuit ultimele două ore – nu mai putea respira: Mihnea era alături, Mary pe culoar, ca şi Gelu („De la moartea tatii care m-a traumatizat, nu mai suport”, spunea Gelu).

Nici eu nu ştiu de ce am un atare şoc la vestea acestei morţi: mă aşteptam, nu ne era prieten şi nici

excesiv de bine nu ne înţelegeam cu el (nu ca Noël). În general, nu ţinea seama de sfaturile noastre, raporturile erau civilizate, şi atât. Probabil mi se pare anormal să văd un om dispărând în plină forţă, chiar dacă nu o dată i-am deplâns suficienţa (probabil şi vanitatea) şi impresia că FE era moşia lui. Dar sunt cu adevărat îndurerată.

Secţiune 12.55 Miercuri 16 noiembrie

De la München şi apoi aseară, revenit la Paris, Mihnea mă anunţă că Blanchet (până la sfârşit expulzat din România după ce a încercat's-o vadă pe Doina Cornea) a stat de vorbă două ore şi jumătate cu Pleşu. Aflăm deci că tot „grupul" – despre care era vorba în mesajul de la Stockholm – pregătea un protest scris (împotriva sistematizării şi politicii generale) şi că fiecare a fost chemat la sediul lui de Partid, în prezenţa unui securist, ameninţat şi „presat". Liiceanu, ceva mai mult decât alţii (probabil din pricina legăturii cu Dan Petrescu).

Eu găsesc că e foarte mult: prima oară mai mulţi scriitori – şi de prim-plan – vor să depăşească, într-un protest colectiv, domeniul strict profesional. Mihnea socoteşte că e foarte puţin din moment ce, ameninţaţi, au renunţat.

Secţiune 12.56 Sâmbătă 19 noiembrie

De ziua mea, V. Îmi aduce, în afara unui telefon roşu (pentru legătura cu ce Kremlin?) de o eleganţă care mă îndeamnă să telefonez tot timpul, *Dicţionarul critic al Revoluţiei Franceze* şi imensul tom asupra Revoluţiei, de acelaşi François Furet. Amândouă se vor afla în centrul discuţiei la masa rotundă pentru bicentenar, la 14 iulie. Poate-mi vor modifica unele idei prea fixe. Nu din copilărie, când împăcam foarte bine pe Danton cu Marie-Antoinette. Ci de când „revoluţia" comunistă importată în România m-a vindecat de ideea însăşi de

revoluţie.

Secţiune 12.57 Sâmbătă 26 noiembrie

Aseară, la „Apostrophes”, Mihai Stănescu, căruia i-au făcut farsa să nu-i dea un interpret. În ciuda francezei sale elementare (şi umorul are nevoie de nuanţe), reuşeşte să fie şi curajos, şi ironic. Întrebat dacă i se publică în ziare caricaturile, răspunde simplu: „Sigur că da. În *Libération*”. Face o atare impresie de autenticitate, încât îmi dispar dubiile aproape tot atât de complet ca şi lui Mihnea. Care mă caută din nou insistent la telefon: Stănescu vrea să dea un interviu la FE. Aşa ceva nu’s-a mai întâmplat de pe la începutul anilor ’70. Mi-l trece şi pe el la telefon şi fixăm înregistrarea pe luni.

De fapt, a mai făcut-o şi Mihai Botez (cu V. la „Povestea Vorbei” şi-s-a întors, dar a fost destul de prudent.) Am impresia că Stănescu vrea să spună aproape totul, singurul lui tabu fiind El şi Ea. „Nu sunt portretist”, s-a scuzat el, tot ironic, în interviul pe care i l-a dat lui Véronique Soulé şi care a apărut în *Libé*.

Secţiune 12.58 Luni 28 noiembrie

„Înregistrarea” cu Mihai Stănescu. Se laudă pueril că l-au recunoscut oamenii pe stradă după „Apostrophes”, ba chiar l-au invitat la masă (într-un palat…), că primul-ministru al Belgiei i-a dat premiul pe un podium, că, că… Printre toate aceste naivităţi, e ferm şi curajos: e rarisimă îndrăzneala de a acorda un astfel de „interviu” – care însă a ieşit oarecare, deoarece cea mai mare parte’s-a învârtit în jurul „succesului” în Occident, cum e văzut el de la… Bucureşti.

Secţiune 12.59 Sâmbătă 3 decembrie

Florica Jebeleanu cu detalii asupra proiectului de protest pe care’s-au reunit să-l discute: Liiceanu, Pleşu, Paleologu, Paler, Dimisianu, Iorgulescu (după Buzura şi

Manolescu). Acasă la Dinescu, care voia ca rezultatul final să fie semnat şi de Jebeleanu (acesta, cu toată trepanaţia şi cataracta lui, fusese de acord). Dar nu's-au înţeles – Paleologu şi Paler ar fi găsit termenii prea violenţi. Paleologu a primit vizita Securităţii – „Cum dvs., fost puşcăriaș şi om bătrân, să vă duceţi la Dinescu vândut evreilor, ruşilor şi… ungurilor". (Dinescu vrea ca ultimul manuscris refuzat de cenzură, să-i apară în ediţie bilingvă la… Budapesta.) Şi mai vrea să-i trimitem un gazetar.

Secţiune 12.60 Duminică 11 decembrie

De trei zile, într-un ritm înnebunitor, renunţând la o emisiune care era deja făcută, am montat un program special făcut din *flash*-un şi interviuri la televiziune şi consacrat sosirii la Paris a lui Saharov şi Wałęsa pentru a patruzecea aniversare a *Declaraţiei internaţionale a drepturilor omului*. Erau invitaţii oficiali ai lui Mitterrand.

Secţiune 12.61 Luni 12 decembrie

Aflu despre teza de doctorat a lui Radu Ioanid împotriva lui Eliade că a fost respinsă de Marc Ferro, pe dublul motiv că nu era ştiinţifică şi că ce's-a petrecut în România nu poate fi catalogat drept… fascism.

Secţiune 12.62 Marţi 13 decembrie

La Uniunea Arhitecţilor se fac presiuni pentru a-i forţa pe arhitecţi să semneze o aprobare entuziastă a sistematizării, însoţită de indignarea că mass-media din Occident se amestecă în treburile… interne. Deocamdată toţi rezistă. Trebuie avertizate ziarele: dacă primesc aşa ceva – e o impostură.

La Uniunea Scriitorilor, altă presiune, ca toţi scriitorii să se angajeze a nu vedea străini în afara cadrului Uniunii.

Telefoane şi cu Stroescu pentru ştirea cu arhitecţii. Au primit şi ei o „scrisoare" confirmând. Stroescu se apără mereu, de parcă l-aş ataca pentru „prudenţele" lui.

Secţiune 12.63 Luni 26 decembrie

De vineri, Virgil gripă cu 39° şi doctor. Ieri, începusem şi eu o răceală – nu ştiu cum şi dacă va degenera, care ne obligă să nu ne ducem, pentru prima oară de zece ani, de Crăciun, la Ioneşti. V. pentru că nu se ţine pe picioare, eu mai mult să nu-i trec virusul lui Eugen. Îmi pare cu atât mai rău, cu cât din pricina noastră schimbaseră din 24 în 25 (de revelion nu se pot găsi taxiuri).

Secţiune 12.64 Vineri 30 decembrie

De la Mihnea: Parlamentul European a votat o moţiune pentru Doina Cornea şi împotriva sistematizării. Un diplomat belgian a fost trimis la Cluj’s-o vadă, şi a fost oprit şi dus la miliţie. Ce se va fi petrecând cu ea?

Maria Brătianu în timpul ăsta nu ştie ce să facă cu cele vreo două mii cinci sute de scrisori pentru Doina Cornea (în urma unui articol din *Actual*). O sfătuiesc să trimită o parte la FE, alta la BBC. Ne invită la revelion. Obligaţi’s-o refuzăm. Rămânem în dialogul nostru gripat între tuse şi junghi.

În timp ce, la colţul străzii, clubul de tineri artişti (*L’Usine de l’Éphémère*), iar umple strada de muzică şi derbedei. Şi noi lucrăm, punând muzica clasică să acopere cacofoniile lor.

Articol XIII.

1990

Secţiune 13.01 Marţi 2 ianuarie

FR3 a difuzat o casetă în care se aude că Frontul Salvării Naţionale exista de vreo şase luni şi cuprindea, pe lângă Iliescu, şi militari, chiar şi un securist. Reacţia enervată a lui Petre Roman (o nouă gafă), după difuzarea care a trecut în direct de pe Canalul francez şi la televiziunea română, pare a acredita o astfel de Ligă. Nu

cred în ea (fără dovezi) decât parţial. Frontul exista într-adevăr: ne-a trimis şi un program la FE (difuzat), dar nimeni nu ştia cine se află în el. Mihnea a trebuit să insiste ca să fie luat în serios de *Le Monde*. Că acest Front ar fi pregătit o lovitură de stat şi că a fost devansat de manifestaţia şi represiunea de la Timişoara e foarte probabil. Amestecul – direct – rusesc e infinit mai discutabil. Şi chiar dacă ar fi aşa, întru ce ar scădea amploarea unei revoluţii populare? Probabil – insistă comentatorii – că Frontul actual, care vrea să se prezinte la alegeri, se fereşte să recunoască legăturile sale cu foşti colaboratori ai lui C. militari şi – mai ales – securişti.

Secţiune 13.02 Duminică 7 ianuarie

La miez de noapte, telefon de la Mihnea. Singurul integral optimist asupra a ceea ce se petrece acolo. Nu vede, în schimb, cum se vor putea forma partide politice. El a fost (dar nu vrea să se ştie) iniţiatorul Grupului pentru Dialog Social. Grupul a obţinut şi un sediu: al fostului Comitet Central al UTC. Pentru Mihnea, opoziţia (pentru alegeri) ar trebui mai curând să se structureze în jurul sindicatelor decât al fostelor partide politice.

Secţiune 13.03 Marţi 9 ianuarie

Grupul pentru Dialog Social’s-a instalat pe Calea Victoriei şi a cooptat trei români din străinătate: pe Botez, pe Mihai Dinu Gheorghiu şi pe Sorin Alexandrescu. Vor scoate un ziar intitulat *22*. Primesc telefoane de ameninţare din partea unora care se pretind purtători de cuvânt ai partidului comunist.

Citesc primele ziare politice sosite din ţară. În frunte cu *Adevărul* (fost *Scânteia*). Ca şi în buletinele de radio, aceeaşi limbă de lemn, doar în sens invers. Comunismul nicăieri pus în cauză sau chestiune. Să aibă dreptate Doina Cornea şi să se încerce cu adevărat o „recuperare” a

revoluţiei?

Secţiune 13.04 Vineri 12 ianuarie

Coup de théâtre: *manifestaţie mostră la Buc*. Peste 10.000 de persoane, mai ales studenţi) protestând împotriva prezenţei în Front şi guvern a prea multor comunişti. În Piaţa Victoriei, Petre Roman se urcă pe un tanc, are întâi un reflex tipic comunist pretinzând (după gazetarul francez care filmase totul la Bucureşti) că „teroriştii" s-ar afla la originea manifestaţiei. Luat cu huo, îşi vine în fire şi, după vreo 20 de minute, convinge mulţimea purtând pancarte cu „Jos comunismul!" să se retragă. Destul de repede după aceea, Ion Iliescu decretează punerea în ilegalitate a partidului comunist şi anunţă un referendum asupra restabilirii pedepsei cu moartea. Şi promisiunea că procesele familiei Ceauşescu vor fi publice.

E foarte bine că „strada" îşi menţine presiunea asupra unui Front prea ostentativ compus din „foşti" deosebit de compromişi – nu atât Iliescu, nu doar Roman care a mărturisit că a rupt cu comunismul doar cu două zile înainte de revoluţie, dar şi Celac la Externe, şi mai ales Brucan, atât de notoriu fost stalinist. Şi nu sunt singurii.

Secţiune 13.05 Sâmbătă 13 ianuarie

Prin vărul său, Oprescu, Liiceanu ne cere să-l sunăm la Viena. Lungă convorbire de peste o oră, la început în doi, apoi în trei (ia şi V. telefonul de jos). Liiceanu cam mirat că nu-mi simte emoţia în voce, el, care, după ce ne-am văzut ultima dată, în 1984, la Paris, nici nu credea a ne mai vorbi vreodată. Ne descrie mai întâi situaţia generală: vid de putere – singurii care au o oarecare experienţă a puterii – foştii comunişti. Cel mai reprezentativ dintre ei: Ion Iliescu (înţeleg că Pleşu n-are niciun fel de probleme cu el). Brucan, foarte inteligent,

are, în schimb, apucături staliniste, bate cu pumnul în masă etc. Structura piramidală de tip leninist care dăinuie. Grupul pentru Dialog Social ar putea deveni o adevărată forţă (primesc mii de scrisori de la tineri), dar n-a avut decât o singură dată acces la televiziune, timp de vreo oră. Profit pentru a-i reproşa că nu l-au cooptat şi pe disidentul între disidenţi, pe Goma. Da, recunoaşte el, dar am vorbit la televiziune de el. Dacă nu izbuteşte să vină cu Pleşu la Paris printre invitaţii lui Fabius, va trebui să-i telefonez Annettei Laborey: nu-şi va putea face programul editorial – aşa cum îl vrea – fără să se dezmeticească puţin şi să stăm serios de vorbă. Îi pregătim de pe acum o listă cu lucrările care ar merita să fie publicate prioritar. Să nu omitem pe nedrept uitata *Sociologie des révolutions* a lui Jules Monnerot şi, bineînţeles, Besançon. Şi, şi…

Sunt fericită să-l pot anunţa pe Goma că Liiceanul-a invocat la televiziune şi mai ales că doreşte să-l publice. Simt că şi el este. Va fi, în sfârşit, citit de cei pentru care a scris tot ce-a scris, cu încăpăţânare, în româneşte, fără speranţa că aşa ceva se va întâmpla cândva.

Azi am introdus în casă un *répondeur*. Nu ca să filtrăm apelurile, ci pentru a putea cel puţin dejuna cincizece minute într-o pace total iluzorie.

Secţiune 13.06 Duminică 14 ianuarie

De când avem acest *répondeur* – viaţă ceva mai simplificată. Doar că’s-a umplut casa de aparate de parc-am fi într-un laborator mass-media.

La ştiri, la prânz, aflăm că Iliescu a revenit asupra marii concesii de ieri: partidul comunist nu mai e declarat în afara legii, această hotărâre va fi şi ea, odată cu pedeapsa capitală, supusă unui referendum. Nu înţeleg, parcă n-ar fi un profesionist al politicii, face gafe peste gafe.

E semnificativ că celor prinşi cu armele-n mână li se spune *terorişti* (iniţial expresia a fost lansată de C. Însuşi), şi *nu securişti*, pentru a nu mânji cu sângele vărsat venerabila instituţie despre care nu ştiu ce ofiţer a îndrăznit să pretindă la televiziune sau la radio că, în afara gărzii lui C., apăra interesele poporului. Uşoară greaţă, vorba lui Daneliuc.

Secţiune 13.07 Marţi 16 ianuarie

Seara, lung telefon cu Nego, întors de la Bucureşti. A participat la o masă rotundă la televiziune, cu Doinaş și Mircea Martin. Vorbind şi despre Goma. S-a zbătut, bietul de el, peste orice aşteptare. Nici nu ştiu dacă făcea! În rest, cum spune Nego: au sărit cu toţii în libertate. Mare efervescenţă. (Nu numai după posturi, dar şi.)

Regman a fost la prima parte a manifestaţiei de vineri – foarte serioasă. N-ar fi degenerat decât după aceea. Dacă a degenerat (versiunea oficială). Mai îngrijorător – sâmbătă, după manifestaţie, au defilat la televiziune tot felul de delegaţii, muncitoreşti şi altele, pentru a „înfiera", ca în vremurile bune, huliganismul manifestanţilor de vineri şi a-l ridica în slăvi pe Iliescu. Tot mai mult se întăreşte zvonul că discordia dintre el şi Mazilu ar sta la originea exceselor. Nu şi a manifestaţiei, deoarece, cum spune Nego, ura împotriva comunismului se simte peste tot – din inscripţiile de pe ziduri, de pildă. Aceleaşi „delegaţii", tot atât de spontane ca pe vremea lui C., au criticat Europa Liberă că nu-şi face datoria faţă de „poporul român" (emisiunile sunt destul de critice faţă de Front). Ceea ce, cu obrăznicia lui obişnuită, a făcut şi Brucan, într-un interviu acordat lui N.C. Munteanu.

Căldura în case a scăzut iarăşi şi alimentele au cam redispărut din magazine. Mizerie generală. Nego foarte izbit de imaginile de murdărie şi dezolare ale unui

Bucureşti pe care aproape că nu-l mai recunoştea.

Secţiune 13.08 Miercuri 17 ianuarie

Mihnea a reuşit să-l aducă pe Liiceanu la Paris. I-a obţinut viza, i-a trimis la Viena un bilet de avion. I-a stabilit un program drastic, ocupat de dimineaţa până seara cu *rendez-vous*-uri utile atât pentru Grup, cât şi pentru viitoarea editură. Facem prima listă de cărţi.

Altfel, Liiceanu aşa cum îl cunoaştem: cu un umor care nu-i este în general atribuit şi cu diagnosticuri exacte. Proiectat din camera de lucru în plină actualitate politică, cu rol de protagonist, face un coşmar recurent: e împins la o masă rotundă la televiziune, care are loc în limba… engleză. Din coşmar, în realitate: la Budapesta a fost chemat să se pronunţe asupra relaţiilor româno-maghiare. Nu prea ştia nimic, dar tot a modificat în final comunicatul comun. Convorbire până pe la două dimineaţa, irezumabilă.

Secţiune 13.09 Joi 18 ianuarie

„Frontul”, din ce în ce mai penibil. Acum renunţă pur şi simplu la referendumul anunţat şi declară ne-dizolvarea partidului comunist (sigur ideea lui Brucan, care mai are şi tupeul’s-o revendice).

Văd în *Le Monde* – cu bucurie – că Sinodul l-a demis pe patriarhul Teoctist, cel care trimitea urări lui Ceauşescu. Într-una dintre ultimele îi exprima (în august trecut) „recunoştinţa Bisericii faţă de opera (să-l istorică grandioasă”. Asta când C. rădea de zor bisericile, rând pe rând, le „sistematiza”. Caragiale la teologi. Hazul e de necaz. Cum fac vecinii de sunt mai puţin caraghioşi? Speram că baia aceasta de tinereţe sacrificată avea să ne spele de toate. Tragicul nu ţine decât în răstimpul când se trage şi când se plâng morţii. După care, nu ştiu cum facem şi reapare Mitică.

Frontul cumulează structura leninistă cu *flou*-ul hotărârilor. Cu indecizia, cu improvizaţia. Probabil cu luptele pentru putere. Mazilu e caraghios şi penibil, Brucan provocator de insolent, Iliescu părea mai la locul lui, dar mai ştii? Singura lor activitate – crezând că astfel vor calma populaţia – e să anunţe procese. Dacă se vor desfăşura ca cel al lui C., mai mult rău ne vor face decât bine. Şi cum să fie altfel cu un corp de legi stalinisto-ceauşiste?

Secţiune 13.10 Vineri 19 ianuarie

Dinescu pretinde – şi Hăulică îl susţine – că nu trebuie să facem ca „ei”. Să le lăsăm ziarele, acum avem unde să le răspundem, iar adevărul, ca şi valoarea se vor impune singure. Nimic mai fals. Dacă acum cei compromişi nu sunt forţaţi să se retragă (nu să fie judecaţi, pedepsiţi, închişi, ci doar să se retragă la pensie sau la „munca de jos”), niciun temei solid nu va garanta o nouă mentalitate. Am impresia – sau confirmarea – că ne făceam iluzii sperând într-o reînnoire morală a breslei scriitoriceşti după nesperata minune din decembrie. Că vor fi în stare să pornească pe alte baze. Deloc. Scriitorii vor scăpa de cenzură, vor putea călători. Şi cam atât. Cucerirea răspunderii interioare, asumarea unei responsabilităţi colective – la care visează Paler – sau ucenicia reală a libertăţii par a rămâne de domeniul visului sau al… cehilor. Acolo preşedinte este un Havel, acolo, în primul său discurs, el, disidentul fără pată, recunoaşte şi propria lui responsabilitate, împreună cu a tuturor, în pasivitatea faţă de regimul totalitar. E astronomică distanţa între Praga şi Bucureşti.

Secţiune 13.11 Luni 22 ianuarie

Acasă – Liiceanu, pe care-l regăsim întocmai, de parcă nu ne-am fi despărţit niciodată. Profund dezamăgit –

ca şi noi – de primul număr al revistei Grupului pentru Dialog Social, *22*, prost concepută grafic şi, în ciuda unor semnături de prim-plan, cu aspect de magazin cu de toate pentru toţi. Ne jeneză – îl jenează şi pe el – includerea unor fragmente dintre-o carte a lui Silviu Brucan, concesie probabilă a lui Stelian Tănase. „Eu vă dau sediul, voi mă publicaţi” – cam aşa arată târgul. (Chiar dacă n-ar fi, dar tare mă tem că este.) Nimic nu distonează în relaţiile noastre cu Liiceanu.

Secţiune 13.12 Marţi 23 ianuarie

Veşti nu prea bune de la Braşov, via Statele Unite: s-ar fi dat drumul la securiştii arestaţi, ar fi apărut pe ziduri ameninţări: că 26 ianuarie (ziua lui C.) va fi una a răzbunării, iar disidenţii primesc telefoane tot de ameninţări. Vreo 500 de oameni – considerându-se în primejdie – s-au „refugiat” la Buc.

Doina Cornea, pe de altă parte, a demisionat din Front, iar ieri Silviu Brucan, într-un interviu în *Le Figaro*, a evocat „lipsa de tradiţie democratică” în România, pentru a prevedea că democraţia nu va putea fi instaurată decât în vreo… 20 de ani. Ceea ce-l-a indignat pe Nego, care vrea să facem un protest public.

Alegerile’s-au fixat pentru luna mai – o concesie de o lună făcută opoziţiei –, dar prea devreme pentru ca partidele să poată dobândi vreo substanţă reală.

Secţiune 13.13 Miercuri 24 ianuarie

Din ţară, alte ştiri: Brucan e detestat. Mazilu, la început, a fost acceptat. Acum, după ce a îngenuncheat pe tanc şi-a făcut cruce, unii cred că nu e în toate minţile, alţii că e un Caţavencu. Restul, mizerie: în case nu curge apa, mâncare nu mai există, distribuţia ajutoarelor se face prost. E însă căldură în case şi-s-a redus costul luminii şi al gazului.

Lupan se întoarce din România şi mai pesimist ca prima oară. După el, revolta (nu-i spune revoluţie) a fost confiscată. Oamenii crede -au fost minţiţi (povestea cu cadavrele de la Timişoara care proveneau în fapt de la morgă şi nu erau ale celor torturaţi de Securitate), Securitatea e încă prezentă, ajutoarele se duc toate la armată (şi deci şi la Securitatea ce-a fost inclusă – şi nedizolvată – în armată). Televiziunea monocordă: vocea Frontului.

Val de scrisori – o femeie îmi cere un televizor şi nişte blugi; o fetişcană din Fălticeni (18 ani), o fotografie cu autograf; un prieten al lui Alecu (cu patru clase primare, trecut de puşcăriaș şi umor), o fotografie în… taior. Barbu Cioculescu se prezintă ca victimă a scriitorilor; apar ţâfnoşii şi veleitarii. Când să le mai răspundem? Doar Lenei Constante, pentru a o dirija cu manuscrisul despre închisoare (pe care ar dori să i-l publicăm bineînţeles aici) spre Liiceanu. Fragmentul pe care ni-l citise (pagini de închisoare) pe vremuri, când venise cu Harry Brauner la Paris, ni se păruse foarte interesant. Ştiri de la Varvara Florea, care a fost cu mama în închisoare, şi atunci când a venit la Paris (am găzduit-o la un hotel din apropiere) ne-a lăsat o impresie de inalterabilă puritate.

Secţiune 13.14 Joi 25 ianuarie

Raluca Petrulian: Iliescu a spus că el consideră sistemul multipartidic ca fiind „depăşit istoric”. Tot de la ea aflu că anunţând deschiderea campaniei electorale, Frontul a restrâns şi locurile şi orele când se poate manifesta (numai după orele de lucru sau în zilele de sărbătoare), prevăzând 1 800 de lei amendă şi pedepse cu… închisoarea (Ceauşescu *redivivus*).

La Ioneşti, azi, Regele şi Regina. Regele, timid. Regina, expansivă. Au un consilier de vreo 90 de ani.

Aceeaşi întrebare: să se întoarcă sau nu în România? Şi acelaşi răspuns: să mai aştepte.

Secţiune 13.15 Vineri 26 ianuarie

Au „ieşit” din Front pastorul Tökés şi… Mazilu.

În prevederea manifestaţiei de duminică, Frontul anunţă că cine ar ataca armata sau „poliţia” ar risca… zece ani închisoare. Mai rău ca sub C.

Secţiune 13.16 Duminică 28 ianuarie

Manifestaţia opoziţiei ia proporţii admirabile. Calea Victoriei neagră de oameni. La prânz îi vedem la televiziune. Apoi aflăm prin radio că au forţat porţile sediului Frontului, că armata (care-l păzea) n-a tras şi că o delegaţie a opoziţiei a pătruns în imobil şi negociază dizolvarea Consiliului şi numirea unui Comitet care să cuprindă reprezentanţi ai tuturor partidelor.

La miezul nopţii mai erau zece mii de oameni împotriva Frontului, manifestând. Şi doar vreo mie pentru Front. Iliescu a încercat să vorbească din balcon. A fost întâmpinat cu ţipete: „Demisia!” A promis pe joi discuţii cu opoziţia. Numai să se ţină de cuvânt. Ar fi prima oară în ultimele săptămâni. Cel puţin se va fi speriat şi-şi va fi dat seama că nu mai e de-ajuns să ameninţi cu închisoarea ca să opreşti o manifestaţie.

Secţiune 13.17 Luni 29 ianuarie

Acasă, ultimele ştiri rele date de V. Frontul a organizat un fel de contraatac, mobilizând-u-şi „forţele” după modelul 1946 – 1947: muncitori aduşi cu camioanele şi sloganurile din uzine nu numai pentru contramanifestaţie în Piaţa Victoriei, dar şi pentru a ataca sediile partidelor „istorice”. Bieţii şefi septiiagenari îşi retrăiau tinereţea din anii ’40 – la fel se lucrase şi împotriva tipografiilor tineretului liberal sau ţărănist.

În acest timp, procesul lui Bobu, Dincă, Postelnicu,

Manea Mănescu a început şi continuă nesatisfăcător. Îşi recită parcă o lecţie învăţată pe de rost, cu alte cuvinte-cheie (eroismul poporului etc.), dar cu aceeaşi docilitate de care dăduseră dovadă sub C. O curte militară. Se simte că nu trebuie să se depăşească nu doar tema acestui prim proces (complicitate în genocid – termen impropriu pentru numărul victimelor de la Timişoara), ci şi limitele punerii în cauze şi chestiune – era Ceauşescu, şi nu comunismul. Şi aceşti adevăraţi vinovaţi devin astfel simpli ţapi ispăşitori aruncaţi poporului pentru a se acoperi cu un văl discret responsabilitatea partidului comunist din ’45 încoace. Frontul, din ce în ce mai suspect. Nu par a voi o schimbare de regim, ci doar de stil (un gorbaciovism care să nu se atingă de temelii).

Secţiune 13.18 Marţi 30 ianuarie

Noaptea, două lovituri de teatru:

Prima, nesigură, dar esenţială: printre strategiile posibile ale lui Gorbaciov se prevăzuse că ar putea părăsi secretariatul Partidului pentru a rămâne doar şeful Statului şi, spălându-se astfel de păcatele partidului, a-şi salva situaţia şi perestroika. Două canale americane anunţă că acest eveniment ar fi în curs la Moscova.

A doua, la Bucureşti: Consiliul Frontului’s-ar scinda. Consiliul care şi-ar lărgi compoziţia primind opoziţia (reprezentanţi ai celorlalte partide) ar forma un guvern provizoriu până la alegeri. Frontul ar deveni un partid prezentându-se la alegeri.

Cu atât mai mare surpriza, cu cât, de-a lungul zilei, sosiseră detalii asupra acţiunilor de comando de ieri: muncitorii’s-ar fi dus prin facultăţi şi i-ar fi ciomăgit şi pe studenţi. Aceştia din urmă au vrut să protesteze prin Radio Buc. Imposibil. Au făcut-o privi Radio Timişoara, de unde protestul le-a fost repercutat prin Radio Europa Liberă. La

Timişoara, Consiliul Frontului ar fi fost înlocuit printr-un Consiliu Municipal, politic neutru, condus de Vasile Popovici. Graţie acestui Consiliu, Timişoara ar fi devenit un fel de enclavă a libertăţii. Hurezeanu se află acolo, de unde şi-a trimis corespondenţa la FE.

Secţiune 13.19 Miercuri 31 ianuarie

În toate ziarele, procesul colaboratorilor lui C. Patru şi nu mai mulţi), prezentat ca un nou Nürnberg, e tipic un proces stalinist cu vinovaţi care-şi recunosc mecanic toate greşelile.

Secţiune 13.20 Duminică 4 februarie

Nicio clipă pentru scris – oricât de in fugă – de joi, când a sosit delegaţia română (89 de persoane!) invitată de Laurent Fabius.

Seara – joi – la Hôtel de Lassay, spectacolul mai ales în sală, iar nu pe scenă. Declandestinizare totală, căzând unii în braţele celorlalţi. Pleşu, Dan Petrescu, Manolescu, Hăulică, Horia Bernea, Sorin Dumitrescu, Ana Blandiana, Dinescu – cu Maşa, de cealaltă parte Marie-France, Goma, Oana Orlea, Barbă, Rodica Iulian, Cristovici, dar cine nu? Enumerarea nu are sens. Câteva momente, poate că da. Întâlnirea cu Livius Ciocârlie (retras, modest, în contradicţie cu virulenţa articolului său din *România literară*), Paler (cunoscut prima oară acum), Geta D., Caramitru patetic.

În sala transformată pentru spectacol, ideea decorului lui Boruzescu bună: un zid alb acoperit de un tricolor desenat, iar în ruptura de la mijloc, un ecran pe care sunt proiectate scene din Revoluţie. Dar chiar autentice, coralele de copii şi căluşarii nu pot să nu ducă cu gândul spre „Cântarea României”. Dinescu adus pe scenă nici nu ezită să spună: „E prima oară când particip la Festivalul Cântarea României”. Nici Fabius, nici Jack

Lang, nici Melina Miercuri, nici ceilalţi francezi nu înţeleg, bineînţeles, dar o tăcere jenată intervine printre „organizatori”. Dna Hăulică pe scaunul de lângă mine (lângă V. e Paler), îmi şopteşte cu ce greutate au găsit ei formaţii autentic arhaice ce nu erau admise la „Cântarea României”. Dinescu, impecabil – continuă cu gafele voluntare. „M-aţi văzut pe ecran cu un pulover roşu, pe care-l-am purtat de-a lungul revoluţiei. Acum am unul negru. Dar mâine, când plec la Buc., unde se petrece ce se petrece, sunt gata să-l îmbrac din nou pe cel roşu”. Caramitru recită cabotin din Eminescu. Felicia Filip cântă (cu voce, dar fără stil) din Mozart. Dan Grigore, în schimb (pe care mi-l lăudase atâta Cella Delavrancea), e un pianist de rasă. „Spectacolul” este amestecat, fără cap, nici coadă şi nu poate fi salvat nici de admirabilul fragment din *Orestia III* a lui Stroe. Când mă gândesc că bietul Pintilie a avut de supervizat aşa ceva! Şi mai prost e când, în sălile în care e bufetul, sosesc de pe scenă lăutarii şi se încinge şi o… horă penibilă. În cel mai elegant dintre cadre, seamănă cu o crimă de *lèse*-gust. (Hăulică, peste două zile, la telefon, mă va asigura că francezilor tocmai asta le-a plăcut. Nu m-aş mira din partea unui Jack Lang.) În orice caz, ce n-a văzut Adunarea Naţională de când va fi fost ea.

Totuşi, o sărbătoare. Să-i văd pe toţi împreună, de aici, de acolo, fără reţineri, sensul acestei seri pentru mine e unul singur: declandestinizarea. Mă repet, dar după 40 de ani de exil, insistenţa e explicabilă.

Secţiune 13.21 Joi 8 februarie

În sfârşit, la Alecu, pentru o seară dintre cele mai suprarealiste. Între Kafka şi *L’Année dernière à Marienbad*. Kafka: prima parte din Ambasadă, cea de pe rue de l’Exposition. Cu aşteptare la grilaj, cu un cerber neîndoios securist şi care se uită la tine cu regretul vizibil că nu-ţi

poate da în cap. Sfârşeşte prin a sosi Alecu, plutind în kafkienele culoare, şi ajungem în partea Hôtel particulier, cu grădina, scările, sălile de-abia luminate, îngheţate, pierdute: *l'Année dernière à Marienbad*. Şi în sfârşit în apartamentul lor, unde Pia tot descoperă microfoane. În jurul unui pahar de vin şi al unor *pains aux raisins*, ne aşezăm, Alecu, Pia, fiul lor Toader (16 ani), fiul Inei, Radu, Andrei (fratele lui Alecu, sosit din Elveţia) şi mai târziu Marie-France. Alecu, cum spuneam, pluteşte între Platon şi… Securitate. Nu se va putea dezbăra de toţi securiştii din Ambasadă şi nici nu par a-l deranja prea mult. Şoferul e „simpatic", altul are un copil bolnav de ochi, ce nu poate fi tratat decât la Paris; îl sfătuiesc să-l înlocuiască măcar pe cerber. Ne vorbeşte chiar cu un umor tandru de ultimul securist care era însărcinat cu paza lui, îi citise cărţile şi-l sfătuia să nu facă acţiuni de „grup". După revoluţie, scăpat şi aparent tot într-un post („ce să fac, la altceva nu mă pricep"), l-a rugat să intervină pe lângă Liiceanu pentru fata lui, corectoare la Editura Politică, lăsându-l să înţeleagă că „Dvs nu trebuie să vă purtaţi ca noi", adică să plătească, pentru părinţi, copiii. Şi Alecu, „înţelegător", a intervenit.

Nu cred că va putea organiza şi schimba radical Ambasada. Nu ştie să pună piciorul în prag nici pentru leafa incredibil de mizerabilă pe care o primeşte (3.000 de lei – 2000 pentru el, 1.000 pentru soţie, nici cât o femeie de menaj), nici pentru indispensabila „curăţenie" de făcut într-o Ambasadă ce-ar trebui dezbărată de securişti.

Între bârfă, mărturii (despre Steinhardt), amintiri şi judecăţi (despre Noica), convorbire spumoasă de salon, cum va fi auzit multe, în vremuri apuse, acest „hôtel particulier".

Secţiune 13.22 Duminică 11 februarie

Ieri, Doina Cornea a lansat un apel (are un interviu în *Tribune de Genève* de azi) pentru ca Occidentul să nu mai trimită ajutoare în România până nu o va lua pe calea democraţiei. Comuniştii deci în deplinătatea strategiilor obişnuite. Celule ale Frontului în toate uzinele şi instituţiile, înlocuindu-le pe cele comuniste. Întreţinerea fricii prin presiunea unei Securităţi reactivate. Delegaţii şi comandouri de „oameni ai muncii”. Etc., etc. În acest etc. să stea tot nenorocul românesc sau presiunea studenţilor şi intelectualilor să poată schimba ceva? Sau aceea a Statelor Unite (Baker a şovăit să meargă la Bucureşti), care pot să nu acorde clauza decât în funcţie de o democratizare reală?

Ar fi culmea nenorocului istoric: să fim, chiar fără Armata Roşie, singurii din Est care să nu avem acces la democraţie, mulţumindu-ne cu un comunism moale, cu simple şi necostisitoare aparenţe doar de democraţie.

Astă-seară mă înec în pesimismul integral.

Secţiune 13.23 Duminică 18 februarie

Demisia lui Militaru a fost obţinută vineri. Azi, am văzut, seara, la televiziune, cea mai violentă dintre manifestaţii (cu Voican molestat), despre care P. Roman a declarat că, de fapt, constituia o încercare de lovitură de stat. N-avem cum să ştim dacă era un *raz-le-bol* al populaţiei susţinute de armată (se cerea demisia lui Iliescu) sau o provocare organizată de Front împotriva lui însuşi, putând să justifice sancţiuni, stări de urgenţă sau, în orice caz, restricţii aduse libertăţii presei. Ieri, de altminteri, într-un discurs, Iliescu a atacat presa „destabilizatoare” (vezi *România liberă*).

Liiceanu scoate peste două săptămâni, în 200.000 de exemplare, *Piteştii* şi *Unde scurte*. Apoi pe Goma. Nu ştiu dacă *Gherla* sau *Cutremurul oamenilor*. Vrea *Memoriile* lui

Mircea. Îi telefonez lui Christinel, care îi va acorda dreptul de publicare.

Scriu o a treia cronică violentă (prea?) împotriva Frontului. Nu-l mai suport, de la contramanifestaţiile organizate de el la 29 ianuarie. Mi-au amintit prea bine de ’45-’46. Şi mai ales de la repunerea în acţiune a Securităţii (e singura ţară din Est unde comuniştii – peste tot împinşi la faliment – reacţionează cu o şiretenie atât de groasă, recurgând la vechile metode). N-aveau dreptate manifestanţii de azi care reclamau o a doua revoluţie?

A trecut pe aici Luli August Sturdza. Revoluţia a adus-o din California. Tricolorul pe care-l poartă printre mărgele îmi aduce aminte – cu imensă tristeţe – de casa lui Petra din Mexic. Pe fundal de vulcani, în mijlocul arhitecturii de tip colonial, o casă românească transplantată parcă de la Sibiel şi copiată până în cele mai mici detalii. Cu rădăcinile pierdute în nisipul aztec. Pe Luli mi-o amintesc mereu la capul digului de la Mangalia vânzând centuri de lemn pictat. Şi în numele acestei imagini şi al curajului ei neîntrerupt, îi trec cu vederea toate tricolorurile. Mai e nevoie să adaug că sunt destul de neliniştită de evoluţia situaţiei din România?

Secţiune 13.24 Marţi 20 februarie

La Aurel şi Aurora, unde-l regăsesc pe V. Începem tot cu obsesia politică – telejurnalele, la rând. Ieri, ca şi azi, la prânz: minerii de la Lupeni aduşi în Piaţa Victoriei ca să-şi strige sprijinul pentru Front şi să critice (detalii în *Le Monde*) însăşi noţiunea de multipartidism, îngăduindu-i lui Iliescu să fie magnanim şi să-i potolească, apărând, pasămite, partidele de opoziţie. Comuniştii nu vor învăţa nimic: aceeaşi reacţie ca la 28-29 ianuarie, aceleaşi trenuri şi camioane de muncitori furioşi, acelaşi tip de declaraţii la televiziune. De data asta planând şi ameninţarea unui

regulament pentru manifestaţii, dacă nu chiar a unei stări de urgenţă.

Secţiune 13.25 Sâmbătă 24 februarie

S-a întors Cristovici din Bucureşti. Entuziasmat de efervescenţa şi îndârjirea intelectuală, pe un fundal însă foarte grav. Ne confirmă cât a prins chiar şi în familia lui campania cu Doina Cornea escroacă, şi alte manipulări. I-a văzut mai ales pe Paler, pe Geta, pe Liiceanu. De la Liiceanu ne aduce coperta *Pit*eştiului. Titlu: *Fenomenul Piteşti*. Tiraj 150.000 de exemplare. Cu aceasta începe şi activitatea noii edituri (fosta Ed. Politică), intitulată acum Humanitas. *Unde scurte* va apărea în colecţia „Memorii şi jurnale”, imediat după amintirile lui Armand Călinescu. Goma, cu *Cutremurul* şi apoi *Gherla*, imediat după *Piteşti*.

Campania împotriva Doinei Cornea, considerată ca cea mai primejdioasă din pricina ecoului ei în străinătate, se înteţeşte şi în ziare. Bucureştiul o duce mai bine. În provincie însă, unde nu soseşte decât *Adevărul* şi nu se vede decât televiziunea, dezinformarea a dat rezultate. Circulă ca de la sine înţeles că Doina Cornea e o duşmancă a ţării (n-a făcut greva foamei, se prefăcea, o hrănea fiica ei cu pachete din Paris), Combes vrea să cumpere uzinele „23 August”, Iuhasz se vrea ministru, Raţiu a vrut să cumpere Televiziunea Română etc., etc. În plus, cum se transmit discuţiile de la Marea Adunare Naţională, care aduc a bâlci caragialesc, pluripartidismul pare de tot hazul.

Secţiune 13.26 Duminică 25 februarie

La cimitirul Montmartre, cu Cristovici, la dezvelirea mormântului-lespede pentru cei care au pierit în închisori (iniţiativa lui Ioaniţoiu). În afara dezvelirii de către Coposu (demn, cu zece ani mai bătrân decât vârsta lui), discursurile patriotarde de rigoare. Am un moment de

intensă emoţie în timpul scurtei slujbe religioase, când simt că o astfel de placă funerară colectivă e singurul mormânt care-mi va rămâne după mama.

Când mă duc la Coposu, cădem unul în braţele celuilalt. Să fiu dreaptă, e al doilea moment de emoţie – am tot respectul pentru acest om care a făcut vreo 16 ani de închisoare; iar soţia lui a murit în temniţă. De altminteri, l-am apărat în mai multe cronici.

Secţiune 13.27 Duminică 4 martie

La Bucureşti, s-au străduit toată ziua să demonteze statuia lui Lenin din faţa *Scânteii*, neizbutind. Cum să „plece” el când leniniştii au rămas la putere? Există o logică şi pentru statui.

Secţiune 13.28 Joi 8 martie

Marţi seara, telefon de la Doina Cornea (ne emoţionează real), iar miercuri, conferinţa ei de presă la Hôtel Lutetia. E o revelaţie. O credeam capabilă doar de generalităţi de tip moralist şi fără simţ politic. Dimpotrivă, fermă, nuanţată, cu verdicte fără cruţare, e prin esenţă un om politic – şi încă unul de statură occidentală. V. şi cu mine i-o spunem când ne îmbrăţişăm (patetic) la sfârşitul conferinţei. Doina Cornea a pus la punct şi declaraţia ce i-a fost atribuită: că nu trebuie dat ajutor României până-n-o ia pe drumul democraţiei. Or, ea n-a vorbit atunci decât de ajutorul economic, nu şi de cel umanitar şi alimentar.

Când ne întoarcem acasă, pe *répondeur* prima înjurătură (suntem trimişi la origine, trataţi de securişti, KGB etc.), de când avem telefon.

Secţiune 13.29 Duminică 11 martie

Stau cu radioul deschis să aflu cât mai mult despre manifestaţiile de la Bucureşti, Timişoara, Iaşi, cu „Jos Iliescu!”. Dar detalii nu am decât de la Stroescu, la prânz, când îi telefonez să-i dau minutajul interviului meu cu

Doina Cornea.

Secţiune 13.30 Marţi 13 martie

Azi după-amiază, la cafenea, Mircea Daneliuc cu un pachet de ziare de la Geta. Nu pare nestăpânit şi impulsiv, cum îmi fusese descris, ci stăpân pe el şi plin de nuanţe când relatează conflictul lui cu Pleşu şi greva foamei pe care a făcut-o împreună cu Gulea, spre a obţine autonomia cinematografiei. Din detaliile pe care le dă asupra străzii la 21 şi 22 decembrie şi a manifestaţiilor la care a asistat, reiese că totul n-a izbucnit chiar aşa din senin. Să fi fost într-adevăr o lovitură de palat în care era angajată şi o parte din Securitate, şi pentru care trebuia aţâţată populaţia? În orice caz, pare din ce în ce mai clar că revoluţia spontană a străzii a fost precedată, urmată sau chiar manipulată de cei câţiva comunişti mai notorii din Front. De unde şi protejarea actuală a Securităţii cu care's-ar fi trecut la un acord, iniţial. De unde, cadavrele de la Timişoara scoase de la morgă şi prezentate ca victime ale teroriştilor. Terorişti dintre care niciunul n-a fost prins asupra faptelor.

Secţiune 13.31 Duminică 18 martie

Sâmbătă în *Libé* (mai lung) şi în *Le Monde* – mai scurt – conferinţa de presă a lui Iliescu pentru gazetarii străini. Uluitoare. Şi el, şi Verdeţ spun e-au rămas comunişti, că partidul nu trebuie confundat cu ce a făcut Ceauşescu din el, că revoluţia a fost săvârşită de comunişti, şi alte afirmaţii care arată fie că şi-au pierdut minţile, fie că sunt proşti, fie – şi ar fi cel mai grav – că într-adevăr Moscova e în spate şi le-a dat asigurări că se pot comporta astfel. Iar ne izolăm în restul Estului. În aceeaşi zi, într-un interviu în *Le Monde*, Havel, descriind situaţia „post-penitenciară" în care se află Cehoslovacia, ţinea singurul discurs pe care se poate reclădi ceva: acela

al cinstei şi lucidităţii.

Secţiune 13.32 Marţi 20 martie

Alecu crede – cum am ajuns să presupunem şi noi – că a fost o lovitură de palat cu acordul unei părţi a Securităţii (de unde acordul), pentru care a fost aţâţată populaţia care a depăşit însă prin violenţă şi revoltă limitele prevăzute. De unde tendinţa actuală de a subevalua numărul victimelor. E sincer, autentic, revoltat. Deşi nu reprezintă Frontul… ci guvernul, n-are intenţia să le servească multă vreme drept alibi. Nu mai suportă nici Securitatea cu care e împânzită Ambasada: e gata să bată cu pumnul în masă.

Ştirea zilei e conflictul dintre români şi unguri la Târgu-Mureş. Doi morţi şi 150 de răniţi. A fost trimisă armata cu blindate de la Buc. Budapesta protestează şi cere intervenţia ONU. Asta mai trebuia! Telefonez lui Culcer care a fost în România, şi chiar la Târgu-Mureş. Îmi dă detalii asupra resurgenţei urii ancestrale.

Zi plină de amărăciune. Scosesem capul în Europa şi iar suntem loviţi – sau ne lovim singuri. Lăsând marele responsabil la o parte-Frontul –, şi scriitorii noştri se comportă lamentabil. Zâzanie, fugă după onoruri şi posturi, mediocraţie în plin avânt.

Secţiune 13.33 Miercuri 21 martie

Imagini teribile de la Târgu-Mureş. Un om la pământ bătut cu ciomegele şi căruia i se mai dă şi în cap cu o pancartă. Ungurii fugăriţi pe străzi de „ţărani” care nu par aşa ceva.

Ca o consolare – singura posibilă – citesc azi, în emisiunile sosite de la FE, *Proclamaţia de la Timişoara* (11 martie), clară, lucidă, curajoasă şi care – printre punctele principale – pune şi lupta împotriva oricărei forme de şovinism.

Cad, în *Contrapunct* (numerele 7 şi 8), în foiletonul cu interviurile luate lui Alecu de către Stelian Tănase, peste mărturisirea lui Alecu: cum a vorbit, în închisoare fiind, la Clubul pentru reeducare, cum a scris două articole pentru *Glasul patriei* împotriva lui Fărcăşanu şi a lui Cioran (care n-au apărut), cum a acceptat apoi să fie turnător. O parte cunoşteam. Nu ştiu ce să admir mai mult, curajul de a o mărturisi public (e primul în România) sau inteligenţa de a o face înainte ca alţii’s-o descopere. Vulnerabilitatea pe care şi-o oferă acum îi va asigura invulnerabilitatea de mâine.

Secţiune 13.34 Miercuri 28 martie

La cafenea, cu Marcel Petrişor (calm şi înţelept), înconjurat împreună cu V. de soţia lui, de Bacu şi Barbă. E prieten cu Ţuţea (la care vrea să ne ducă) şi a tot călătorit prin Rusia – până la Kolyma, deoarece în Occident nu i se dădea drumul. Pentru Ovidiu Cotruş el însemna nu numai cel mai curat dintre deţinuţii politici (13 ani de temniţă), dar şi cel mai bun dintre oameni. Senin şi în problema conflictului cu ungurii: ne vom mai bate, ne vom potoli, ne vom bate din nou. Cotruş ne spunea că Petrişor, întâlnindu-i pe stradă pe foştii lui torţionari, stătea amabil cu ei de vorbă.

Secţiune 13.35 Luni 2 aprilie

La Radio, înregistrez un dialog cu Norman Manea care e foarte bine orientat – scriitorul să facă politică, vezi Vargas Llosa, să se angajeze măcar acum etc. Totul bine, dacă din pricina traumatismului iniţial (la 5 ani a fost deportat cu alţi evrei din Bucovina într-un lagăr) n-ar pune şi aici pe acelaşi plan „dictatura legionară” (de câteva luni) cu cea comunistă de 40 de ani. O plasează şi aici. În autobuz, la întoarcere, mă întreabă ce cred: i se cere în Statele Unite să scrie un eseu asupra cazului Eliade –

legionar. Cred că reuşesc, într-un sfert de oră de parcurs împreună, să-l fac să nu accepte. Îi amintesc de compania (de fii de ştabi şi agenţi) în care’s-ar afla, de Tertulian (de care nu ştia), de faptul că în afara articolelor incriminate – pe spaţiul vreunui an – nimic legionar nu există în opera lui E., nici în temperamentul lui. Adaug că noi îl vom apăra public, dacă e nevoie. Chiar obosită cum sunt după o zi de radio – sau poate de aceea –, sunt calmă şi aparent detaşată. Vom vedea.

Secţiune 13.36 Marţi 3 aprilie

V. a adus ieri de la Pintilie ultimul număr al *României literare*. Suntem uluiţi. În caseta redacţională, au fost repuşi în drepturi toţi marii compromişi: Ţoiu, Platon Pardău, Ion Horea etc., etc.

Secţiune 13.37 Vineri 6 aprilie

Mâine iese noul ziar al Frontului (are deja două, *Adevărul* şi *Dimineaţa*), *Azi*, condus de… Augustin Buzura (decepţiile se ţin deci lanţ), în tiraj de un milion de exemplare.

Pe de altă parte, Sorin Dumitrescu îl alertase pe Pupăzan, care prin mine voia să dea de Paler spre a protesta: sinodul l-a reales pe fostul şi compromisul patriarh, cu felicitările lui… Iliescu.

Toată după-amiaza, pentru a scrie un articol despre mama în urma revelaţiilor Ilenei Vrancea republicate de *România literară* după *Agora* (închisoarea cărţilor, dar şi închisoarea oamenilor: vreau să reamintesc cum a murit, asasinată în fond), comit imprudenţa necesară să caut, să redeschid dosare şi mai ales să citesc din ultimele ei scrisori. Şi să constat ceea ce ştiam de fapt: nimic nu’s-a cicatrizat. După care nu mai sunt bună de nimic.

Secţiune 13.38 Sâmbătă 7 aprilie

Ultimul telefon de la Paler, înainte de a ne aştepta la

aeroportul de la Otopeni. La telefon V. îi spune – şi-mi sună curios, ca o amintire extrem de îndepărtată – „când mă *întorc* la Buc”. Aşa spuneam noi, ne-intenţional, inconştient, când reveneam, în primii ani de exil, dintre-o vacanţă, înapoi la Paris. Dar greşeala, ticul verbal trecuseră. Ca şi nădejdea de a o realiza cândva.

Neverosimilul se produce deci. Începe chiar să-mi fie oarecum teamă de reacţiile mele în acel moment. M-a sensibilizat cert şi recitirea scrisorilor şi textelor despre mama ale fostelor ei codeţinute. Mai ales textul Monicăi Aflândari, care ar merita publicat (nu l-am citit decât după moartea ei, prin ’78). Cum să mă „întorc” într-un Bucureşti fără mama? Cel mult mă voi „duce”. De întors, n-am spre cine.

Secţiune 13.39 Marţi 10 aprilie

Au protestat totuşi şi Pleşu, şi Şora, ca şi alte 140 de „personalităţi” împotriva realegerii lui Teoctist ca patriarh.

Secţiune 13.40 Sâmbătă 14 aprilie

Interminabile, pregătirile acestea. Ca pentru a umple aşteptarea, recitit, în sfârşit, după 30 de ani, ultimele cărţi poştale ale mamei, dinainte de arestare, în 1958. Amânată 32 de ani, recitirea n-a fost mai blândă. Micul, bietul meu noroc, care mi-a îngăduit să nu stau mereu în faţă cu intolerabilul, a constat tocmai în aceste pregătiri mărunte, sâcâitoare.

Ultimele ştiri: agravarea panicii FSN înainte de alegeri. După ce acceptaseră vizita „particulară” a Regelui (îi promiseseră chiar o vilă şi o maşină), alaltăieri îl declară indezirabil. Şi Regina trebuie să se întoarcă de la aeroportul din Zürich. Rezultat: toate ziarele vorbesc de el. Popularitate neaşteptată. În ţară, până şi Grupul pentru Dialog Social protestează. Până şi… deoarece Grupul nu e monarhist.

Cam contrariată de estetismele rezistente cu care se laudă scriitorii noştri. Dar, de fapt, nu pentru scriitorime mă întorc eu, după peste 40 de ani, în România. Am trecut prin viaţă aşteptând acest moment. Acum că bate la uşă, mă întreb dacă am avut dreptate, dacă o astfel de punere în paranteze a unei existenţe a avut vreun rost. Tocmai acum, când „rostul" pare clar celorlalţi. De vină, în primul rând, eu. Care nu sunt în stare – şi nu voi fi niciodată – să fac faţă arestării şi morţii mamei în închisoare. Nu de la superficialitatea etică a scriitorimii române mi se trage „la nausée", ci de aici.

Secţiune 13.41 Luni 16 aprilie

Plecare la Bucureşti.

Secţiune 13.42 Duminică 13 mai – Paris

Mâine se fac două săptămâni de când ne-am întors şi tot nu mă simt în stare să mă adun. Îmi răsfir timpul între somn (nopţile nedormite de la Buc.), citirea tot în neştire a ziarelor şi telefoane. Şocurile au fost continue şi puternice. Ca un cap ce'-a lovit de toţi pereţii: nici ideile, nici senzaţiile nu se mai aşază la loc. Prin suprapunerea constantă a trecutului peste prezent, toate situaţiile – până şi peisajele – mi se păreau suprarealiste. Vârtejul, ritmul galopant în care se produceau întâlnirile, interviurile, confruntările nu făceau decât să sporească această senzaţie de irealitate: nu mă mai aflam nicăieri, aflându-mă mereu în această oscilaţie între ce lăsasem şi ce-am găsit.

Am ţinut totuşi un fel de carnet de bord al întâlnirilor spre a-mi banaliza şocul.

Ştiam că va fi aşa. Că cei prezenţi nu vor face decât să se interpună între mine şi umbrele în căutarea cărora mă aflam. Că pe scara din bulevardul Elizabeta 95 B se vor îmbulzi imaginile – mama încercând să-mi calmeze spaima

la primul bombardament, mama dusă din casă de securişti (nevăzută aceasta din urmă, dar atât de obsesiv închipuită). Că o dată în apartament – dar despre asta voi povesti –, tata va fi la birou. Ştiam că toţi cei duşi se vor îmbulzi, pe fiecare stradă ştiută, să iasă din mulţime, că de peste tot mă vor pândi semnele. Ceea ce nu ştiu încă, după ce am încercat să aşez, prin somn, în mine, buimăceala de umbre, este tocmai dacă's-au aşezat cu adevărat şi ce's-a schimbat, ce's-a produs nou cu mine.

Îmi rămâne doar să fixez acum nişte repere, lăsând la o parte lacrimile care n-au curs, rănile – da, rănile – care, prost cicatrizate de altfel, s-au redeschis probabil.

* * *

Pentru oricine, felul în care am fost primiţi, nu numai de intelectuali, dar şi de „omul de pe stradă", ar fi însemnat o confirmare că tot ce-am făcut n-a fost în zadar. Îmi place să cred că vanitatea e absentă dintre-o astfel de confirmare. Că n-a existat decât emoţia. Din prima clipă.

Aşteptam la ghişeul unde se plătesc vizele la Otopeni. În rând: Marie-France, eu, V. Două fetişcane la două ghişee. Schimbând câteva cuvinte cu Marie-France, am văzut pe una dintre cele două fete ciulind urechile. Când mi-a venit rândul şi i-am depus paşaportul pe tabletă, a început să… plângă. I-a comunicat şi colegei ei cine sunt, a ieşit din baraca ei şi ne-am îmbrăţişat. Când's-a întors în faţa paşaportului lui V., n-a mai avut putere decât să scâncească: – Şi domnul Ierunca!

De-a lungul celor două săptămâni, scena's-a tot repetat, cu lacrimi sau fără, dar cu aceleaşi exclamaţii: „Ce-aţi însemnat pentru noi!" La restaurante ni se găsea loc imediat (la „Bucureşti", V. a obţinut o masă pe care nici Dinescu nu reuşise's-o aibă, la „Capşa", când am telefonat să reţin, după ce mi se spusese că nu e nicio masă liberă,

la auzul vocii şi a numelui mi’s-a răspuns că oricând, pentru oricâte persoane.

— Dar mi-aţi spus că nu e loc. – Pentru Dvs îi dăm afară pe toţi). Cineva a venit cu buletinul de identitate să-i semnez un autograf, o şoferiţă de taxi mi-a ţinut un discurs, la Muzeul Satului – din nou primejduit – ni’s-a cerut ajutorul să-l salvăm etc. etc. Vocea devenise un „Sésame”.

Dar să revin la Otopeni. La fetişcana mea ieşind din cabina ei să mă sărute’s-a zbârlit un securist în civil – născut, dar nu făcut – care pe urmă stătea înclinat în unghi drept când a văzut că eram aşteptaţi de un ministru (Pleşu cu Catrinel), un vicepreşedinte al Culturii (Hăulică cu soţia). Şi ne-a poftit slugarnic împreună cu ceilalţi (mai veniseră Paler şi Dimisienii, Carmen Liiceanu, Bogdan Ghiu, Hurezeanu cu Sandrine) în salonul „Diplomaţilor”, unde se afla deja Alecu, „rechemat” după declaraţiile sale monarhiste de la Paris.

Şi aşa am pătruns în Bucureşti. Cu ei toţi, cu flori în braţe, şi cu lacrimile fetei de la ghişeu care însemnau doar atât: ai avut dreptate să-ţi petreci toată viaţa la Paris, în această nesfârşită paranteză românească.

* * *

Şoseaua – eram în maşină cu Carmen şi mergeam să-l luăm pe Liiceanu de la Grup şi apoi acasă la ei, unde am şi stat –, tot a şosea semăna. Fostul bulevard Brătianu însă nu. Casele pe care le lăsasem albe, curate, occidentale, deveniseră maronii, decrepite, întunecate, ca într-un film prost colorat. Lumea a patra, am exclamat, întorcând capul să zăresc fereastra de la blocul Wilson care fusese a mea sau Universitatea, din care aproape direct plecasem în Franţa. Nu regăseam decât murdărie, decrepitudine.

Totul’s-a colorat altfel a doua zi, în Cişmigiu.

Eram noi doi şi Paler. Grădina rămasă intactă. Nu-mi regăseam însă orientarea. Pe unde intram venind din Câmpineanu 40? Pe unde din bulevardul Elizabeta? Şi deodată am dat spre un şir de scaune verzi. Exact aceleaşi din copilărie. Madlena proustiană. Năpădită de prezenţa copilăriei. Într-o bruscă amalgamare de planuri, am declarat că Bucureştiul e cel mai frumos oraş din lume, că nu se poate trăi aiurea. Din moment ce aici îmi trăisem copilăria. În loc să mă aşez pe scaun, îmi venea să mă cocoţ pe el. Ca atunci când eram prea mică pentru a mă putea aşeza pur şi simplu. Poate atunci mi-am adus aminte de gestul Altei, la Petersburg: nu-şi mai amintea nimic, dar când a ajuns pe Cheiul Nevei, în loc să-şi coboare braţele pentru a se sprijini de parapet, şi le-a înălţat. Ca atunci când avea 6 ani (sau 5). Şi totul i-a fost redat.

* * *

În Cişmigiu, pe lângă mesele unde oamenii joacă şah (obicei nou), auzit această discuţie care arată – contrar teoriei mele că trebuie să renunţăm a caragializa constant, relativizând astfel totul – că I.L. Caragiale e mereu prezent. Un bărbat mai înalt admonestând pe altul mai scund: – Mie să nu-mi vii cu argumente! auzi, n-am nevoie de argumente. Eu vreau *elemente*, dom'le!

* * *

Altă zi. Ne duce Carmen cu maşina până în bulevardul Elizabeta 95 B. Apoi ne lasă. Pentru această întâlnire voiam să fiu doar cu V. Îl căutăm la lista locatarilor pe Calmuschi – care salvase ce putuse din ce fusese ars după moartea mamei şi făcuse şi parastase pentru ea. Nu e pe lista locatarilor. Din ascensor, ies câţiva oameni. Îi întrebăm pe fiecare. Nimeni nu-l cunoaşte. Şi atunci îmi iau inima în dinţi – ce-o fi o fi – urc scările. Sun. Ne deschide o femeie între două vârste. Îi spun că vreau să

văd apartamentul. Se miră. Pe drept cuvânt. Adaug: sunt M. Lovinescu. Se sperie. O liniştesc: nu vin să vă iau casa. Se bâlbâie: că e o rudă venită din provincie la vărul ei care tocmai a ieşit, că ea nu e responsabilă etc. Intrăm. În apartamentul mobilat acum în stil mic-burghez – plastic şi naperoane, perdeluţe cu floricele –, miracolul negativ: nicio carte. Nici măcar un dicţionar sau o carte de bucate. Nimic. Nicio carte în casa lui Lovinescu unde totul era bibliotecă. Plecăm repede. Ce speram?

Într-o seară, la Doinaş – şi apoi lui Simion – le spun's-o pună pe lista caselor memoriale. Dar de unde să fie strânsă memoria? Biroul tatii a dispărut. Şi tocul de argint cu peniţă. Şi fotoliul lui. Şi cărţile.

Uitasem: pe o masă exista o colecţie a ziarului Frontului, *Azi*. Proprietarul sau locatarul e deci de-ai lor.

* * *

Uimitoare Adunarea Generală a Scriitorilor. Prima liberă după 43 de ani de totalitarism. Şi în care, în afara unei scurte metafore iniţiale a lui Dinescu şi a unui discurs al lui Grigurcu, nu se discută decât legea drepturilor de autor, timbrul pe carte, achiziţia de case de creaţie. Sindicalism anost. Nivel incredibil şi din punct de vedere etic, şi intelectual.

Din sală ies după al treilea sau al patrulea discurs cu drepturi de autor. Stau, stăm de vorbă cu scriitorii – cei mai mulţi cunoscuţi şi regăsiţi, dar şi alţii, fie tineri, fie care n-au călcat în Occident, ca Grigurcu. Sau Mihăieş. Majoritatea împotriva Frontului. Cei care sunt pentru n-o mai mărturisesc. Buzura, de pildă, pe care-l atac, se apără.Dintre -o greşeală a apărut numele lui în colegiul redacţional de la *Azi*. Va da o dezminţire. O şi dă. Dinescu cu Pleşu, cu Hăulică, cu Caramitru au ieşit din Front şi-s-au înscris pe o listă de candidaţi la Cameră,

independentă. Ceea ce nu înseamnă că nu mai sunt cu Frontul (în afară de Pleşu, adevărată enigmă, dar despre asta mai încolo), ci doar că le e ruşine’s-o recunoască.

Atâtea întrevederi şi interviuri, încât, după câteva zile, V. răguşeşte complet. Dar nu-şi pierde umorul. „M. vorbeşte mereu – pretinde el – şi eu răguşesc”. Bineînţeles, fals. Niciodată nu l-am auzit vorbind atât de mult, rareori, mai profund.

* * *

Dacă scriitorii în colectiv sunt marea decepţie a acestor zile (şi nu numai pentru noi: în presa literară, nenumărate articole în acelaşi sens, nu atât de radicale pe cat’s-ar fi meritat), Grupul pentru Dialog Social e o revelaţie. Nu ne primesc numai cu flori şi aplauze, ci cu căldură. Aici comunicăm imediat. Aici se discută într-adevăr. Aici se pun adevăratele probleme. La un moment dat, un elogiu delirant făcut de Liiceanu. Stingheriţi, dar emoţionaţi. Venind de la el, e probabil cea mai deplină confirmare că drumul a fost cel bun.

A doua zi, Gabriela Adameşteanu (mereu năucă, autentică şi foarte apropiată) aduce textul discuţiei ce urmează să apară în *22*. Lui Liiceanu nu-i mai place ce-a spus. Scrie alt text şi mai şi – ceva cu: „V-am spus că ne vom întâlni într-o zi la Buc., pe bulevardul M.L. colţ cu bulevardul V.!”. Ni-l citeşte în faţa lui Mihnea, sosit de la Paris, să-l convingă (ceea ce noi n-am reuşit) să-şi prezinte candidatura la Preşedinţia Republicii (va eşua şi Mihnea). Îl întreabă ce crede despre text. Şi Mihnea – ironie, naivitate? – spune acest cuvânt de care ne vom amuza apoi zile de-a rândul: „măsurat”.

* * *

Ar trebui totuşi să intercalez aici şi felul în care ne-au primit Gabriel şi Carmen (ea o revelaţie prin surâsul cu

care făcându-ţi mereu servicii – ne ducea peste tot cu maşina – îţi lăsa impresia că-i faci tu ei). Au două apartamente, uşă în uşă, în intrarea Lucaci 3, printre pomi şi cocoşi cântând cucurigu ziua şi noaptea. Unul era al nostru, cu un salon mare, în care au putut, de pildă, încăpea cei 15 optzecişti de la *Contrapunct*, primiţi într-o seară pe la 11 până pe la vreo 3 în zori. Eram liberi, dar împreună. Într-un fel de acasă alneîntrecu ptei întâlniri.

Liiceanu ne-a dus şi la editură să semnăm contractele – al meu pentru *Unde scurte*, care va ieşi, al lui V. pentru *Fenomenul Piteşti*, care a ieşit. În faţa noastră, stând smirnă, „foştii" cenzori, printre care şi corectorul *en titre* al operelor lui Ceauşescu, azi zelos corector al cărţilor noastre. De acolo am trecut alături (în fosta Casă a Scânteii) la Ministerul Culturii, unde ne aştepta Pleşu spre a ne arăta biroul, dormitorul, duşul… Suzannei Gâdea. (Dar duşul de la fosta Ed. Politică, Humanitas-ul de azi, e şi mai „colonia penitenciară". De tip sovietic, cu zeci de guri ieşind din ciment. Pentru o tortură a masajului.)

* * *

Şi aici, „enigma Pleşu". L-am văzut de mai multe ori. După aeroport, seara la Liiceanu, unde Alecu, noi, Liiceanul-am „judecat" prieteneşte. Apoi la Ministerul Culturii, alt om: gata să critice ca Paleologu, public, Frontul. Şi din nou „de-dramatizând" – de fapt minimalizând tactica neocomunistă a Frontului – la dejunul de la Capşa, cu Hăulică. Şi, în sfârşit, la cină la el şi Catrinel acasă, înfruntându-se de data asta serios – până la limita rupturii cu Liiceanu – pe aceeaşi temă. Nimeni nu înţelege. N-are gustul puterii – ca Dinescu. Nu e de rea-credinţă. Dar parcă's-a hotărât să nu ştie pe ce lume trăieşte. Pur şi simplu. „De-dramatizare" care îşi va atinge punctul culminant într-un interviu pe care-l citim, cu

uimire, într-un ziar parizian, la întoarcere, în care afirmă că până şi Michnik’s-a văzut acuzat în ţara lui de comunism. Şi atunci cum să te mai miri de Iliescu? Simpla alăturare a acestor două nume e o cvasiblasfemie. Tot la Paris vom afla că, după un articol virulent în *România literară*, Dan Petrescu îşi va da demisia. Doar Andrei Pleşu continuă. Până la alegeri, după care – anunţă în ziarul francez – îşi va da şi el demisia. În orice caz, prea târziu.

* * *

Dacă sunt fericită de ceva, e de felul în care calendarul a făcut să coincidă întoarcerea noastră la Bucureşti cu manifestaţia nonstop din Piaţa Universităţii, un mai ’68 de-a-ndoaselea (în mai ’68, tinerii parizieni făceau saltul *în* utopie, în aprilie-mai ’90, tinerii bucureşteni făceau saltul *din* utopie). Erau mai ales tineri (nu numai) toţi cei care şi-au făcut din injuria lui Iliescu – „golani” – titlul de glorie şi de umor. „Zona liberă de neocomunism”, putând să cuprindă de la Intercontinental la Universitate zece până la cincisprezece mii de oameni, a fost, este încă, atunci când scriu aceste rânduri, nu doar o zonă a sfidării şi a lucidităţii politice (concordanţa cu Alianţa pentru *Proclamaţia de la Timişoara*), dar şi una a inventivităţii orale neîntrerupte. Folclor studenţesc şi citadin de cea mai bună calitate, din care erau alungate şi minciuna, şi vulgaritatea. „Golanii” ocupau spaţiul cel mai lipsit de primejdie din ţară. Te plimbai printre ei în linişte, emoţie, mirându-te ce buni pot fi oamenii.

Mai pe margine (ca să nu fim recunoscuţi prin voce, atraşi la balconul de unde vorbeau oratorii – şi Doina Cornea, şi Stelian Tănase, şi Ana Blandiana, care a scris cele mai curajoase rânduri despre golani –, să nu fim recunoscuţi, nu pentru noi, ci pentru ei, care-ar fi putut fi acuzaţi că sunt organizaţi de o agentură străină şi – s-a

mai văzut – poate chiar „dolarizaţi”), cu Carmen şi Gabriel, era să ne dea – în seara dinainte plecării – lacrimile, când toată piaţa relua în cor refrenul unui cântec folk, inventat pe loc de un chitarist, la balcon: „Doamne, vino Doamne, să vezi ce-a mai rămas din oameni”. O bunicuţă, în altă zi, purta în braţe un prunc pe pieptul căruia se lăfăia un: „mare golan mare”.

Eugen I. a trimis o telegramă de adeziune semnată „un golan de la Academia Franceză”. Într-una din scris-a anunţat prezenţa lui Paler. Piaţa scanda: „Ăsta da golan!” A lui Liiceanu (care’s-a urcat pe bicicletă şi a reuşit să scape din împresurarea celor ce voiau să-l ducă la balcon): „Alt mare golan”.

„Noi de-aicea nu plecăm, nu plecăm acasă
Până nu ne-om câştiga libertatea noastră”.

N-o vor câştiga. Dar au dat unei populaţii ce părea în stare de prostraţie o lecţie de democraţie, de un fel de radicalism tihnit (dacă se poate aşa ceva – şi se poate), care reprezintă singura şansă de a retransforma – vorba lui Noica – această populaţie într-un popor.

În schimb, pe Ştirbei Vodă cu maşina lui Paler, am fost prinşi în resturile unei manifestaţii pentru Front şi Iliescu. Am închis geamurile şi am aşteptat să treacă puhoiul. Ameninţători, rânjind (cineva îl recunoscuse pe Paler), beţi (credeam că or să răstoarne maşina şi Geta ţipa: „Mi-e frică!”) erau toţi din gloata ceauşistă – activiştii, turnătorii, abrutizaţii erei Ceauşescu (există deci şi omul nou).

Când am plecat, 80 de scriitori şi artişti semnaseră pentru solidaritatea cu cei din Piaţa Universităţii (Paler, Daneliuc, Liiceanu, Mihai Stănescu, Pintilie, Dan Laurenţiu, Gabriela Adameşteanu, Florin Iaru, Angela Marinescu, Iosif Naghiu, Petru Creţia, Ion Iuga, Horia

Bernea, Sorin Dumitrescu, Adriana Bittel, Mircea Ciobanu etc., etc.). Nu şi Dinescu. Marea noastră dezamăgire. Din seara în care, la Doinaş, a urlat patru ore în şir, lăudându-se cât e de „popular”. I s-a dat şi o vilă. Riscă să devină un fel de Păunescu, mai palid doar în măsura în care şi momentul istoric e mai îngăduitor cu oamenii. Dar marea despărţire de el’s-a produs când l-am văzut în şedinţă la Parlament, spunând să nu se trimită poliţia cu scuturi împotriva manifestanţilor, ci doar nişte tulumbe cu apă, şi să fie lăsaţi aşa, „în sucul lor”, „să se bronzeze”.

* * *

Tineretul e într-adevăr extraordinar. I-am întâlnit pe studenţi în marea aulă de la Facultatea de Drept, unde trebuia să vin cu V. Dar în ajun, la Capşa, cu Simion, i se făcuse rău (şi mie frică) după zece zile de sarmale şi alte naţionale mâncăruri la prânz şi seara. N-a fost, din fericire, decât o trecătoare intoxicaţie alimentară.

Deci eram singură. Urma să răspund la întrebările studenţilor timp de vreun ceas. Şi am stat împreună trei ore şi jumătate, într-atâta întrebările lor erau de interesante. (Paler, care asista, cu Geta şi Angela Marinescu, pretinde că eu eram mai inspirată ca oricând. Cum să nu fii, când ţi se oferă un asemenea balon de oxigen?) Nu aplauzele de la Congresul Scriitorilor m-au încălzit. Ci ale lor. Însemnau cu adevărat comunicare.

* * *

Cu V. şi Paler, la Geo Dumitrescu. Cancer la esofag. Atât de speriat de efuziunile posibile, încât a pretextat o gripă pentru a nu ne îmbrăţişa. Mama lui, care-l îngrijeşte, are 90 de ani şi e… falnică. Peste capetele noastre, cuminţi aşezaţi în jurul unei mese, fâlfâiau umbrele unei alte tinereţi, noi de prin 1945 – 1946, asemenea celor de azi din Piaţa Universităţii. Doar că atunci Geo trecea la

comunişti, V. era troţkist şi deja disident, iar Caraion (să îl ierte cine îl poate ierta) – îşi rupea carnetul de partid.

Geo se stinge încet, în amărăciunile lui discrete.

* * *

Dacă tot pomenesc de adolescenţă: întâlnirea cu Gabi Bossie, după 40 de ani de tăcere (îi era prea frică să mă vadă, când trecea prin Paris). Îmi explică. Ne întâlnim în faţa fostului Institut Francez (acum Bibliotecă), stăm de vorbă în grădina Ateneului şi apoi la barul Ateneului. Ne străduim să fim naturale. Suntem doar triste. Era cea mai bună prietenă a mea din anii universităţii.

* * *

Am fost şi la modesta Asociaţie a Deţinuţilor Politici. Mai ales pentru a le lăsa un dosar cu datele despre mama. Ne-a condus apoi cu maşina un fost deţinut trecut prin experienţa de la Piteşti!!

* * *

Plecăm fără să fi văzut pe atât de mulţi care ne aşteptau: Anton Dumitriu. Sau Ţuţea, la care voia să ne ducă Marcel Petrişor. Şi alţii. De abia ajung până la o mătuşă a mea, Marioara Pleşoianu, care are 84 de ani, mintea întreagă, judecata politică lucidă. Stă într-o mahala bucureşteană, unde mă duce Carmen. Şi vorbim de mama.

La Barbu Brezianu îmi întâlnesc şi un văr, căsătorit cu Monica Pillat. E şi ea acolo cu Nelly, Arşavir Acterian, d-na Elian şi Regmanii. Ca şi Marie-France, cu care, în fond, petrecem prima din cele două săptămâni. Împreună aruncăm o privire complice asupra oamenilor şi lucrurilor. Complicitate care-nu face bine.

N-am văzut decât două-trei drumuri ale adolescenţei mele (Brătianu, Elizabeta, Calea Victoriei, Notre Dame de Sion, într-o noapte când trag un ţipăt şi opresc maşina lui Liiceanu, spre a merge până la poarta pe care opt ani de

zile am trecut în fiecare dimineaţă, Cotrocenii, şoseaua, lacurile, Universitatea).

În septembrie vrem să ne reîntoarcem.

* * *

La crematoriu am fost de două ori (cu flori). Şi de două ori era închis cu lacăt.

Secţiune 13.43 Duminică 20 mai

Pe la 11 noaptea îmi telefonează de la France-Info primele rezultate ale alegerilor din România (estimaţii) date de Petre Roman: 83% Iliescu. Numai? Aşa şi încep interviul pe care mi-l cer: „Seulement?” Ruşine intensă de-a lungul acestei zile, în măsura în care nu sunt sigură că doar falsificarea masivă explică totul. Teamă, prostie, nevoie de protecţia unui tătuc, să fie românii singurii răsăriteni care să fi dat naştere „omului nou”? Nu mai continui: dezgustul riscă să mă înece. Mi-e teamă, mai precis, că dezgustul acesta nu priveşte doar pe neocomuniştii de la putere, ci populaţia ţării, care nu ajunge să se ridice din nou la stadiul de popor. Tot Noica, bietul de el.

Secţiune 13.44 Marţi 22 mai

Când mă gândesc că acum o lună eram la Bucureşti şi mi se părea că totul’s-a schimbat, că toate speranţele sunt posibile… Astă-noapte, după miezul nopţii, se pare (France-Info) că Iliescu a acceptat – în sfârşit – dialogul cu „golanii”. Va trebui oare să ne reducem pretenţiile şi, în loc de o democraţie pentru care poporul nu pare deloc pregătit, să ne mulţumim cu *glasnost* şi *perestroika*?

Aşadar, din decembrie încoace n-am trăit o revoluţie, ci doar o iluzie lirică.

Secţiune 13.45 Duminică 27 mai

Plebiscitul lui Iliescu’s-a încheiat cu cifre astronomice (peste 85%). Şi în noua cameră nu va intra

decât un independent. Altul la Senat. Mihnea e indignat. Prin telefon de la Buc. a aflat e-ar fi preferat Mircea Dinescu (pentru Cameră) lui Liiceanu, care a obţinut mai multe voturi, incomparabil mai multe.

Secţiune 13.46 Duminică 17 iunie

Ce săptămână! Negativul sumbru al zilelor revoluţiei din decembrie. Un episod cum de la instalarea bolşevicilor în Rusia sau a lui Mussolini în Italia nu se mai văzuse: Iliescu abandonează Bucureştiul minerilor de pe Valea Jiului, două zile stăpâni pe oraş, pentru a fugări şi bate la sânge mai întâi tot ceea ce putea semăna a „golan” (adică tineri în blugi), ca şi tot ce le cădea sub mână sau părea a le deprecia acţiunea (femei – chiar şi copii). Spontaneitatea urii sângeroase e însă discutabilă, deoarece unii (securiştii dintre ei) veniseră cu liste pregătite, adrese şi fotografii ale opozanţilor. Astfel, nu sunt devastate doar sediile liberal şi ţărănist, nu e incendiată doar *România liberă*, dar se efectuează percheziţii, se fac intimidări şi la cei fără legătură cu golanii: Grupul pentru Dialog Social, editura lui Liiceanu etc. etc.

Liiceanu, care acum a plecat de la noi, n-a dormit acasă trei zile, primind ameninţări cu moartea zile în şir la telefon şi fiind nevoit să părăsească editura prin subteranele Casei Scânteii (clădirea fusese înconjurată de tipografii care, instigaţi, coborâseră de la etajele II şi III şi care strigau „Moarte lui Băcanu!”, „Moarte lui Liiceanu”!). Era dat la televiziune, alături de Paler, Paleologu şi Băcanu, ca instigator moral al „rebeliunii legionare”.

O parte din Bucureştiul intelectual’s-a ascuns sau n-a ieşit din casă (nu se cerea doar moartea golanilor, dar şi a intelectualilor, în cea mai mare revărsare de ură împotriva lor). Marian Munteanu, şeful Ligii Studenţeşti, a fost filmat la spital, cu spatele tumefiat şi traumatism cerebral. O

actriţă, Ioana Bulcă, a fost bătută acasă la ea – vorbise la balconul golanilor. Două femei care semănau cu Ana Blandiana au fost bătute la sânge. Alături de mineri, tipografii refuzau să mai tragă *România liberă*, *22*, *Expres* şi *Baricada*.

Dar oroarea era pe stradă, unde minerii fugăreau (uneori – şi asta e groaznic şi arată că societatea e bolnavă – în aplauzele mulţimii) câte o pradă, legitimau pe trecători, controlau maşinile etc. Imaginile de la televiziune (unde România era din nou vedeta) sunt de nesuportat.

După două zile, Iliescu şi-a reunit pe bravii executanţi şi i-a felicitat pentru „spiritul [lor] civic”. Asta după ce făcuse şi un apel la delaţiune. Mai rău ca Ceauşescu, care nu-şi asmuţise hoardele pe disidenţi – îi izolase doar, şi le făcuse închisori acasă.

Acest dezmăţ al ororii a avut repercusiuni imediate. Proteste ale Statelor Unite (cel mai violent), Marii Britanii, Franţei (Mitterrand cel mai moale, preluând teza că România n-a cunoscut niciodată democraţia) şi, mai ales, nesperat de repede, sancţiuni economice. Comunitatea Europeană şi-a oprit contractele în curs cu România, Washingtonul orice ajutor de altă natură decât umanitar.

Minerii’s-au întors deci spre minele lor, lăsând prăpăd pe străzi şi în conştiinţe. Iar şefii au început să-şi dea seama de impactul internaţional. Şi-au avansat pionul spre străinătate: Petre Roman (cu un interviu în care minciuna şi scuzele se împleticeau la fiecare frază). Uniunea Scriitorilor, Ministerul Culturii şi Ministerul învăţământului au dat comunicate regretând că forţe civile’s-au substituit poliţiei. Răzvan Th. s-a declarat pentru republicarea lui *22*. Tipografii au promis că vor scoate din nou *România liberă*, cu condiţia să se scrie

acolo că ei nu sunt de acord cu conţinutul. La televiziune’s-au dat declaraţii ale lui Raţiu şi Câmpeanu. Nu’s-a mai vorbit de „complot legionar”. (Şi un detaliu mai umoristic: înarmaţi, 200 de ţigani voiau să pornească spre Valea Jiului să-i bată pe minerii care îi loviseră pe bişniţari.)

Dau deci înapoi. Dar la ce bun? Rămâne marea întrebare: *de ce*, cu majoritatea lui plebiscitară, Iliescu a simţit nevoia să se saboteze singur? Nu rămân decât două ipoteze: fie teza lui Mihnea, că totul a fost organizat de aripa dură a Securităţii, care-l are la mână pe Iliescu; fie că, nesuportând, ca orice comunist autentic, contradicţia, a încercat să intimideze până la tăcere orice formă de opoziţie. Or, în acest caz din urmă, n-a reuşit. Astă-seară, din nou, vreo 2000 de persoane se reuniseră în Piaţa Universităţii.

Groaznic e desigur tot ce’s-a întâmplat. Şi mai groaznic e că oricând scenariul se poate repeta. Dar complet descurajator e faptul că o bună parte din „popor” s-a lăsat intoxicat şi urăşte sincer opoziţia, pe „golani”, pe străini şi orice ameninţare de schimbare reală.

Orice să fii în clipa de faţă, numai român – nu. Depinde ce fel de român. Alecu, cu care am făcut două interviuri joi, continuă să se poarte admirabil. Paler, cu care am vorbit de două ori la Montréal (i-am aranjat cu Mihnea să trimită un articol pe fax la *Le Monde*), exasperat, e ferm. Blandiana a fost admirabilă. Ca să nu mai vorbim de Liiceanu. Drept care devine suportabilă (nu şi agreabilă) şi această identitate.

Secţiune 13.47 Vineri 29 iunie

Petre Roman şi-a alcătuit azi un guvern de tineri tehnocraţi, în afară de Stănculescu la Armată, cu zâmbetele şi competenţa cărora va căuta şi nu prea târziu

va reuşi (Dumas de la Externe se şi declară împotriva boicotului) să obţină pentru neocomunismul de la Buc. ajutorul Occidentului. Din guvern *exit*, spre cinstea lui, Şora (articolul său virulent din *22* împotriva expediţiei minerilor şi-a făcut efectul), dar rămâne, spre durerea noastră, Pleşu, pe lângă care, aflu de la Gelu, au insistat scriitorii să se sacrifice. Şi's-a sacrificat. Mi se pare că e una dintre cele mai mari pierderi morale ce se puteau înregistra, chiar dacă pe plan practic, cu Pleşu, o parte din cultură va fi salvată. Parcă nu mă mai interesează atât de mult mandarinatul cultural într-o societate atât de abrutizată, înveninată, agresivă, primară, încât a ajuns să prefere libertăţii sau cvasilibertăţii sclavia. Nu mai ştim dacă, salvându-se câteva instituţii, edituri, teatre, va mai putea fi salvată şi o populaţie atât de degradată. Mi-e milă de Pleşu, care-şi schilodeşte o biografie pentru o iluzie.

Secţiune 13.48 Duminică 8 iulie

Manolescu i-a luat lui Iliescu un interviu în *România literară*, care n-a ajuns încă până la noi. Îmi citeşte duminică la telefon fragmente Marie-France. Întrebările lui Manolescu sunt bune, dar nu poate fi agresiv, nu-l poate „coincer" pe Iliescu. Acesta din urmă îşi continuă discursul în frumoasa limbă de lemn. Dacă Manolescu a greşit cu ceva, nu e prin întrebări, ci în ideea însăşi de a lua un interviu acestui Preşedinte cu mâinile pătate de sânge, de a-l mai considera ca un interlocutor posibil. Nu-l cred pe Manolescu, precum alţii, avid să se arunce în arena puterii, lipsit de fibra tragică. E măsurat în comentariile sale, pune punct şi virgulă în loc de semnul exclamării, al uimirii, al urgenţei. Mânuitor de ironii elegante, de parcă printre bâte şi măciuci ar mânui floreta unui imposibil duel. De altminteri, duel fără riscuri pentru el, puterea e încântată tocmai de un astfel de dialog, unde nicio acuzaţie

nu poate fi – din politeţe – dusă până la capăt. V. îi va răspunde.

Doi noi academicieni numiţi de curând: Doinaş și… Buzura.

Secţiune 13.49 Duminică 15 iulie

Detalii asupra manifestaţiei monstre de la Buc. 60.000 de persoane, după Televiziunea Română (100.000, după alţii). Mai ales tineri, dar nu numai. Primele rânduri, îmbrăcaţi în alb şi cu flori în mână, cer eliberarea lui Marian Munteanu şi a celor arestaţi, şi o delegaţie e primită de Ministerul de Justiţie. Niciun incident: studenţii şi-au alcătuit propriul lor serviciu de ordine. Totul a decurs în linişte, cortegiul aplaudat de oamenii de pe trotuare (aceiaşi care-i aplaudaseră pe mineri?). Înseamnă că operaţia mineri a eşuat: tinerii – ca şi intelectualii – nu’s-au lăsat terorizaţi. Satisfacţie enormă.

Pentru Marian Munteanu, au plecat la Buc. trei avocaţi (unul trimis de Mihnea, doi de Sanda Sto şi Maria). Dau conferinţe de presă la întoarcere. Ultimii doi l-au putut şi vedea. Iliescu e şi prost, nu numai comunist şi panicos. Ar fi trebuit să-l elibereze pe M.M. Înainte sau cel puţin imediat după manifestaţie. Altfel va deveni – a şi devenit de fapt – un caz. Nu văd cum i-ar putea face proces.

Scriu un articol asupra inoportunităţii publicării interviului lui Iliescu în *România literară*. Nu aflăm nou din el decât o comparaţie pe care I. şi-o îngăduie între ce’s-a petrecut în Buc. şi un… western. Şeriful cel bun, urmărind pe bandiţi, şi-ar fi chemat potera de „oameni de bine”, care arestând pe „criminali” au mai făcut şi câteva victime inocente. Calea spre democraţia „originală” trece deci prin Far West-ul din trecute secole! Nu-l atac pe Manolescu pentru întrebările puse, ci pentru că nu le-a putut

(*politesse oblige*) duce până la capăt.

Articol XIV.

1991

Secţiune 14.01 Luni 20 mai

Îl văd, într-o cafenea, pe Ticu Dumitrescu – împreună cu Ioniţoiu. Şi-a dat demisia din conducerea Alianţei, fiind împotriva alcătuirii unui partid. El e pentru… repetarea lui 22 decembrie. Cum, nu se încurcă în detalii. Soldaţii nu vor trage – e convins. Ceva sânge va curge, poate chiar un război civil. Dar altfel nu se poate.

Secţiune 14.02 Duminică 2 iunie

În *România literară* un text – pe două pagini – din *Mălurenii*, trimis de mine lui Manolescu, cu o scurtă introducere în care pomenesc felul în care manuscrisele au fost salvate de mama. De fapt, n-am răspuns cererii lui Manolescu decât pentru a-i putea face dreptate – o fărâmă din marea dreptate pe care ar merita-o – mamei.

Secţiune 14.03 Marţi 11 iunie

O dovadă zdrobitoare că trebuie pus un semn de egalitate între Securitate şi SRI: *România liberă* lansează scandalul Berevoieşti. În acest sat au fost îngropate şi, în parte, „arse” dosare din arhiva Secu. Dar şi de la SRI (hârtii cu *en-tête*). Nu numai din trecut. Sunt şi documente luate de mineri în 14-15 iunie ’90 de la sediile, răvăşite de ei, ale partidelor de opoziţie. Aruncate în general dosarele disidenţilor. Ca, din campanie de calomnii în campanie de calomnii, să nici nu mai poată pretinde e-au fost vreodată aşa ceva? Mai sigur: trebuie spălată de trecut şi păcat Securitatea reapărută, onorabil, la lumină, trebuie uitat. Se păstrează probabil doar dosarele cu care pot fi unii şantajaţi. Să se mai spună că Orwell cu Ministerul Adevărului n-a prevăzut totul.

Mihai Botez pentru două zile la Paris. N-avem când

să-l vedem: vorbim vreun ceas la telefon. În timp ce puternicii zilei i-au propus orice vrea în guvern (Roman şi Brucan, pe care i-a refuzat), opoziţia l-a dat uitării. Ani de zile a fost unicul disident la care puteai trimite gazetari. Ani de zile's-a purtat admirabil. A fost şi iradiat. Şi acum, nici măcar postul înapoi de la Universitate nu i l-a propus nimeni. Şi nici nu se prea scrie despre el. Timpurile sunt prea grave ca să se poată epiloga asupra ingratitudinii. Dar mai târziu (când?) va fi unul dintre capitolele de scris şi re-scris.

Secţiune 14.04 Vineri 5 iulie

La Buc., Parlamentul (FSN-iştii, dar şi o parte din opoziţie) a votat – în ciuda descoperirii gropii de la Berevoieşti – Legea siguranţei statului, în care e cuprins şi un articol ce nu exista nici pe vremea lui C.: îndatorirea de… delaţiune a cetăţenilor. Să tot votezi cu opoziţia parlamentară!

Dezmembrarea Iugoslaviei, cu lupte de stradă, tancuri etc., înseamnă şi sfârşitul frontierelor de neschimbat în Europa de Est. Adăugându-se campaniilor tip *România Mare* (încurajaţi de FSN) şi *Vatra românească*, nu mai e imposibil ca ungurii să ceară autonomia Transilvaniei.

Numai semne rele.

Secţiune 14.05 Duminică 21 iulie

A venit Gabriela Omăt de la Editura Minerva pentru a colaţiona *Agenda literară* a lui tata cu manuscrisul. Foarte simpatică, inteligentă, sensibilă, apropiată, dar de departe cea mai lunatică persoană pe care am cunoscut-o.

Secţiune 14.06 Duminică 4 august

Lucrez nebuneşte la *Jurnalul* tatii pentru a-i da caietele de fotocopiat Gabrielei Omăt (joi, de pildă, până la 6 dimineaţa). Nu mai ştiu dacă e bine să-l dau la tipărit. Nu

numai intimităţi pe care singur nu le-ar fi dezvăluit, dar şi mizerii fiziologice la care nu prea văd de ce ar avea drept istoria literară. Cu toate acestea fac doar minime ştersături (vreo cinci pagini din 1.500…) care-o dezolează pe Gabriela Omăt. Mă somează – în felul ei timid, dar ferm – să spun în notiţa introductivă că le-am făcut eu personal. O reped şi nu prea. Are pasiunea ediţiilor critice cum alţii au vocaţia religioasă.

Revenind la *Jurnal* – e prima oară că-l studiez serios –, mai multe descoperiri ne-literare. Şi în primul rând cât de bolnav şi vulnerabil a fost tata în ultimii ani. Discreţia lui fundamentală – dusă până la închiderea sistematică în sine – m-a împiedicat să ştiu sau măcar să simt acest lucru, chiar stându-i alături. Particip, citind, la amărăciunile lui – majore şi minore –, până la întunecarea finală.

Secţiune 14.07 Duminică 18 august

De la Stroescu aflu de moartea Cellei Delavrancea la 104 ani (cum îşi falsificase data naşterii, avea probabil 109 ani). E straniu cât de puţin emoţionată sunt. Îmi spun doar că odată cu ea dispare o memorie (doar ea, de pildă, îl mai cunoscuse pe Caragiale). Şi-mi aduc aminte – ceea ce n-am uitat niciodată – că în închisoare mama credea că Cella a „dat-o”. Nu cred neapărat în această versiune, dar poate că aşa se explică cvasi-indiferenţa mea. Îi dau lui Stroescu data exactă când a trecut pe unde cronica scrisă la Centenarul ei. Vrea’s-o repete şi sunt evident de acord.

Secţiune 14.08 Duminică 25 august

O săptămână cu radioul într-o mână şi telecomanda în alta: sfârşitul comunismului în URSS. Începe luni – cu un puci al conservatorilor: Gorbaciov izolat în dacea lui din Crimeea şi Elţîn începând lupta în Parlamentul rus transformat în cetăţuie.

În afară de enorma amărăciune pe plan românesc, de

iritarea faţă de un Mitterrand care, cât n-a fost încă sigur de victoria lui Elţîn, a mers până la a citi la televiziune scrisoarea pe care i-au trimis-o puciştii, iarăşi exultăm ca în momentul căderii Zidului de la Berlin şi ca în timpul evenimentelor din decembrie ’89 în România. Suntem uimiţi că am trăit destul pentru a asista la sfârşitul unui coşmar socotit interminabil. Începutul actului final l-am trăit. Peste tot, în afară… României. De fapt, n-am trăit săptămâna asta: am febricitat.

Mihnea ne anunţase de mai mult timp că Pippidi ne rezervă o surpriză. De fapt nu tuturor, ci doar nouă: un articol în *22*, violent şi absurd, împotriva lui *Româneşte* a lui V. (Probabil provocat de atacurile lui V. din carte, contra lui Vianu.) Mare agitaţie la *22* unde se anunţă deschisă „dezbaterea”. Eu m-am cam săturat. În afară de *România Mare* şi unele ziare feseniste (ceea ce era normal), nimeni nu ne-a atacat cu atare violenţă în presa „bună” decât *22*. Grav este că *22* se pune astfel la ora exactă a campaniei – mai pe faţă, mai pe ocolite – împotriva exilului şi a luptei în jurul lui Goma, căruia Breban îi reproşează între altele (argument de ţoapă) că „i-a băut whisky-ul” lui.

Din afara României, altă decepţie: Norman Manea, pe care îl anunţasem să nu intre în campania anti-Eliade, a scos un articol, se pare superpenibil, împotriva lui Eliade şi a dreptei interbelice româneşti în general.

Secţiune 14.09 Sâmbătă 31 august

Ioanid de la FE, autor al unor amintiri de închisoare care au apărut la Buc. şi din care V. a transcris la „Povestea vorbei” pasaje inedite, telefonează. Aflăm, prin el, că trece la Televiziunea Română un serial, semnat de o d-nă Hossu-Longin, cu fostele închisori comuniste. La prima nu l-au putut filma pe Drăghici, ci numai pe nevastă-sa (nu se ştia filmată) care’s-a văitat că e doar o

simplă croitorească, că sunt şi ei victime etc. La a doua, despre Piteşti, Nikolski, intervievat, a declarat că el n-a ştiut nimic despre Piteşti, că e o invenţie a lui Ierunca!

Secţiune 14.10 Duminică 22 septembrie

Excelentă terapia de la Antibes. Nu numai e-am înotat kilometrul meu cotidian (sau aproape), dar am şi mers 3-4 kilometri pe jos. Cam şontâc, cam greu, căznit, dar pentru prima oară am mers. Am citit în vacanţă începutul cărţii de interviuri dintre Mircea Ciobanu şi Rege şi am fost nespus de bine impresionată de ţinuta Regelui, de absenţa oricărei retorici şi oricărei limbi de lemn, de discreţia cu care-şi ascunde rănile fără a le nega. Păcat: la un referendum ar pierde precis. Şi cum să vină altfel?

Vedem videocaseta trimisă de Ioanid, cu Piteştiul. Cât putem judeca (trecerea din *pal* în *secam* întunecă totul), documentarul e foarte bun. Iar Nikolski – în afară de faptul că pretinde de vreo trei ori că e doar „calomnia lui Ierunca”, are şi fraza asta revelatoare: „parcă ne puteam închipui noi pe atunci că va veni decembrie ’89!” Neagă totul, bineînţeles. Nici nu ştia de Piteşti, nici n-a anchetat personal vreun deţinut politic. Avea dreptate Adriana: are mutra unui şobolan. Acum bătrân, vreo 78 de ani. Stă în vilă: 7 camere şi tablouri de maeştri români pe pereţi. În alte ţări ar fi chemat în judecată pentru „crime împotriva umanităţii”. Şi condamnat. La noi însă, ca la nimeni.

Secţiune 14.11 Luni 30 septembrie

Miercuri 25 septembrie, înainte de a sosi taxiul să ne ducă la aeroport (plecăm la Colocviul organizat de Annette la Cracovia, *Mentalités posttotalitaires et culture*), telefon de la Marie-France: se îndreaptă din nou trenuri cu mineri spre Buc. Scenariul se completează încetul cu încetul, cu ultimele detalii aflate la întoarcerea acasă: instigaţi,

minerii cer de data asta demisia guvernului (se acordă, deşi Roman expediază mai departe „afacerile curente” şi se consideră demisionat, iar nu demisionar). Apoi pe cea a lui Iliescu. Atacă Cotrocenii. Atacă Televiziunea. Cer solidaritatea „studenţilor” (!!) şi a bucureştenilor. Poliţia – la început depăşită – trage întâi cu gaze lacrimogene. Apoi, de-adevăratelea. Chiar treziţi din prima lor manipulare, totuşi nu de la minerii înarmaţi cu bâte vom obţine democraţia. Câteva sindicate lansează o manifestaţie de solidaritate cu minerii duminică. Ratează. Nu vin decât vreo câteva sute de muncitori – unii, foarte tineri.

În acest timp noi ne aflăm în cel mai frumos oraş al Poloniei, care, la fiecare colţ de stradă, pare a vrea să ne dovedească – pe viu – diferenţa între Europa Centrală şi cea de Răsărit. Aici, da –, suntem în Europa. La Cracovia.

Deşi sunt de faţă Michnik (care a început să cam delireze cu ameninţarea de tip fundamentalism iranian pe care ar reprezenta-o Biserică Catolică), Kołakowski, Rupnik, Timothy Garton Ash, Hassner, Kende, Krall, A. Liehm etc… intervenţiile nu sunt strălucite şi dialogul nu se încheagă. Anei Blandiana, lui Liiceanu, dar mai ales mie, care într-o intervenţie foarte scurtă cer să fie pedepsite – ca pentru nazişti – crimele contra omenirii, li se răspunde cu răceală şi uneori agresivitate (o bulgăroaică mă găseşte chiar „isterică”). Deci iertarea-uitare nu e specifică românilor. Să fie printre participanţi prea mulţi „foşti” cărora tragerea la răspundere să nu le convină?

V. îi reproşează lui Pleşu că a dat revista *Literatorul* (plătită de Ministerul Culturii) feseniştilor: Marin Sorescu, E. Simion, Valeriu Cristea, Fănuş Neagu. Pleşu face exerciţii sofistice să găsească argumente şi până la sfârşit ni le comunică tot prin Liiceanu: nu noi i-am lăudat pe

vremuri pe aceştia? Nu ajungem să ne supărăm cu el. Ne face să râdem enorm şi farmecul lui operează fără greş. Dar tot nu cedăm. *Minima moralia* e de mult o amintire. Ciocnim cu el, felicitându-l că nu mai e ministru. Dar n-ar fi fost mai bine dacă şi-ar fi menţinut demisia pe chestiunile de principiu (13 – 15 iunie şi expulzarea Regelui) pentru care şi-o prezentase şi nu-i fusese acceptată? În fond, poate că întreaga enigmă se rezumă la atât: nu poate recunoaşte că a greşit acceptând colaborarea cu ei. Şi atunci o duce până la capăt.

Secţiune 14.12 Duminică 6 octombrie

La Bucureşti, a murit Ţuţea. Şi noi care n-am găsit timpul să-l vedem! Filmul asupra Piteştiului se încheia cu un interviu al său de pe un pat de spital. Epuizat, dar mintea întreagă, cu celebrele-i butade, mai bune ca ale lui Cioran.

Secţiune 14.13 Sâmbătă 2 noiembrie

Ascultăm copia pe casetă a unui disc făcut recent la Bucureşti, cu cântecele Pieţei Universităţii, înregistrate în studio. Subfolk nicio emoţie, o caricatură a ce-a fost.

Acum Mihnea pregăteşte vizita lui Manolescu (conferinţe de presă, interviuri şi întâlniri cu oamenii politici). O slabă, mijită speranţă – dar singura: Partidul Alianţei Civice (PAC). Până acum Manolescu n-a făcut nicio greşeală de parcurs. Şi Mihnea lucrează, lucrează… Până la viitoarea dezamăgire.

Gabriel L. ne-a adus „ineditul” Cioran*, îndreptar pătimaş*. Ultima lui carte scrisă la Paris, între 1940 şi 1944, în limba română. Nouă ne spusese Cioran că a „aruncat-e în Sena”. De fapt, o dăduse (cum?) fratelui său Relu. Presupun, expurgată. Liiceanu ne-a citit cu glas tare paginile despre „neantul valah”. Citesc şi eu câte o oră, seara. Începutul e greu suportabil de lirism. Dar Liiceanu

are dreptate, e cartea de tranziţie spre franceză. Cioran „face” stil, cu Patericul alături. „Descompunerea” e încă valahă.

Secţiune 14.14 Luni 11 noiembrie

Enervată de abuzul pe care-l fac scriitorii români de „neantul valah”, scriu o cronică despre oscilarea perpetuă între complexele de superioritate şi inferioritate, între victimizare şi masohism, între *Mioriţa* şi neantul valah, între *Meşterul Manole* şi *Moftul român*, de parcă intelectualul de la noi n-ar putea trăi fără a se întreba mereu: „Comment peut-on être… Roumain?” E cronica pe care o voi trimite la *România literară*, ca un mic – şi desigur ineficace – semnal de alarmă.

Secţiune 14.15 Duminică 17 noiembrie

Peisajul „literar” tinde să revină – după ce de-a lungul lui 1990 se aleseseră apele – spre bălmăjeala din vremea comunismului. Şi când mă gândesc că l-am atacat (mental) pe Cioran pentru „neantul valah”!

Secţiune 14.16 Joi 5 decembrie

Mă întreb dacă mă ocup cum trebuie de memoria mamei. Dacă discreţia mea relativă nu e un păcat. O iubesc prea mult ca să îl-o tratez ca pe mine: cu acea ţinută la care ţinea. Sunt fidelă demnităţii ei. Poate nu şi eroismului cu care a preferat să moară, decât să-mi trimită o scrisoare prin emisarii Securităţii, acel eroism care’s-ar cere proclamat şi răzbunat cu semne de exclamare şi patetism. *Mal à l’aise*. Ce să fac? Să plâng şi eu în faţa aparatului de filmat? Să cer răzbunare pentru anchetatorii ei?

Se tot vântură că Nikolski va fi inculpat penal (?) pentru Piteşti. Până nu văd, nu cred.

Fidelitatea mea adevărată e somniferul pe care-l iau pentru a adormi, seară de seară, din 1958 încoace. Dar n-o

ştiu decât eu. Şi V.

Secţiune 14.17 Sâmbătă 14 decembrie

Duminica trecută, *URSS a încetat să existe*, la Minsk! Până să realizez cu adevărat această „clipă” incredibilă (luni, toată ziua, n-am avut timp de ştiri), celor trei state slave (Rusia, Ucraina, Bielorusia) semnatare ale acordului li’s-au alăturat şi altele, asiatice, iar Gorbaciov (de care pentru prima oară mi-a fost milă) a început să semene cu un rege shakespearian, pierzând-u-şi nu numai coroana, dar şi pământul ce-l avea în stăpânire. Dă conferinţe de presă pentru sovietici şi discută ore de-a rândul, cu inconsecvenţe şi întrebări, demn de un Lear nebun. Săptămâna asta, harta lumii’s-a schimbat. Iarăşi şi iarăşi, nu credeam că-mi va fi dat să văd aşa ceva. Cu toate că mă pregătiseră şi Zidul Berlinului, şi „revoluţia” din România.

Nicio previziune nu se mai poate face când istoria începe să se joace de-a miracolele.

Secţiune 14.18 Vineri 27 decembrie

Am redeschis „Dosarul” mamei. Din recitirea şi a ultimelor cărţi poştale, redescopăr că i se propusese „târgul” (să mă las de activitatea mea), reiterat în spitalul închisorii, unde preferase să moară decât să-mi scrie câteva rânduri prin care m-aş fi angajat să fiu agenta lor în schimbul eliberării ei. Evident, atunci, înainte de arestare, nu i-au propus târgul direct ca în închisoare, dar au lăsat-o să înţeleagă, destul de insistent ca să-mi lanseze acest avertisment de ultim moment. După ce am descifrat (totul era codat şi uitasem formulele) câteva scrisori şi cărţi poştale, n-am mai fost în stare de nimic toată seara. Nu’s-a cicatrizat.

Crăciunuri în serie:

Miercuri seara, la Ioneşti, cu Paleologu, Irina Nicolau şi soţul ei, Radu. Vine şi Eugen, şi în salon, şi la masă. Deci

un succes. Sărbătoarea, ca totdeauna, frumos regizată de Marie-France. Dar ce mai avem de sărbătorit? Avem totuşi ceva de sărbătorit: drapelul roşu nu mai flutură asupra Kremlinului. L-a înlocuit Elţîn cu cel rusesc. A pus mâna pe tot (armată, KGB, televiziune, Kremlin, prin decrete), şi-a semnat comunitatea la Alma-Aţa şi l-a demis pe Gorbaciov. Pe care-l plânge azi tot Occidentul.

Eveniment istoric – cum se spune. Şi este.

Articol XV.

1992

Secţiune 15.01 Marţi 7 ianuarie

Am făcut revelionul la Iorguleşti, cu Oana şi Rodica. Am reuşit să şi cânt. Am mimat şi câţiva paşi de dans. Din pură superstiţie. Ca sub acest prim semn al anului să mimez bucuria.

Mini şi maxicomploturile continuă. Alecu i-a scris lui Coposu împotriva lui Manolescu, să i se plângă că a refuzat să-l vadă pe Rege. Stelian Tănase organizează un grup anti-Manolescu etc. Totul, petrecându-se pe fundalul evenimentelor din Rusia (Gorbaciov evacuat la limita mojiciei eficace din Kremlin), pare derizoriu. S-ar putea într-adevăr să nu fie mare lucru de făcut cu românii.

Secţiune 15.02 Duminică 19 ianuarie

De-a lungul săptămânii: problema suprimării biroului de la Paris. Stroescu speră să reuşim a obţine închirierea unui studio. Şi contează şi pe mine să-l conving pe March (cu interpret!). Evident, dacă stă de vorbă cu fiecare în parte, îi voi spune povestea cu studiourile, dar dacă nu se face, am impresia că într-un fel voi fi uşurată. Pe de altă parte, emisiunile nu mai au nici impactul, nici necesitatea de altă dată, iar eu sunt prea iritată, dacă nu chiar dezgustată de betonata prostie americană. Iar la München, Stroescu n-are stofa unui Bernard să se bată. Prima mea

reacţie ar fi deci de uşurare, chiar dacă a doua ar deveni – inevitabil – de regret. Existenţa ni se confundă de atâta vreme cu aceste emisiuni, încât nu poate să nu se caşte un mare vid.

Pintilie ar vrea să facă un film despre Piteşti, găsind că documentul cel mai clar e prezentarea lui V. Dar nu ştie cum va putea transforma în imagini un atare paroxism al ororii. Are dreptate. Totul ar trebui doar sugerat, dar, fără descrierea exactă a torturilor, cum să explici că experienţa satanică a reuşit?

Secţiune 15.03 Duminică 26 ianuarie

A fost mult mai grav decât prevăzusem. March a venit să ne anunţe solemn că se suprimă totul, şi local, şi funcţionari, şi colaboratorii (n-ar da voie legea franceză să-i întrebuinţeze fără securitate socială). Totul era hotărât dinainte: toate birourile din Vest suprimate, cu personal cu tot. Ies din biroul Lydiei şi-i las pe ceilalţi nenorociţi să-şi pledeze, inutil, cauza. Ungurul, Sipoş, e furios: March a venit să ne umilească etc. Nici măcar. A procedat americăneşte, ca în capitalismul sălbatic (iată-mă şi anticapitalistă).

Mihnea, care e într-o agitaţie continuă, cere telefonic lui Liiceanu o scrisoare-protest adresată lui Pell şi semnată de scriitori de vază şi cu titluri (Pleşu, Dinescu, Doinaş etc.). Liiceanu îi promite că se va executa cu entuziasm. Se zbate Mihnea aşa cum o făcea când era vreun disident ameninţat în România.

Trece pur şi simplu „Istoria” (cu majusculă) prin faţa ochilor mei şi mă confirmă: n-au ştiut americanii niciodată să câştige pacea după ce câştigaseră războiul: Coreea, Vietnam şi chiar Golful unde în numele drepturilor omului irakienii au fost lăsaţi să-şi masacreze în pace kurzii, iar Saddam a rămas pe tron. Tot americanii înfiinţaseră la

sfârşitul războiului o Universitate la Strasbourg pentru studenţii refugiaţi din Est. Cu timpul se cam golise Universitatea, unde rămăseseră mai ales profesorii. Şi au închis-o tocmai atunci când, după revoluţia maghiară, s-a umplut Franţa de tineri maghiari şi de studenţi. Păstrând proporţiile, şi acum fac la fel. Lichidează un capital de prestigiu adunat de peste douăzeci de ani, răspunzând parcă post-mortem dorinţelor lui Ceauşescu, iar în viaţă fiind ale lui Eugen Barbu & company.

Şi când mă gândesc că în-am trezit cu noaptea în cap ca să asist la această coridă în care, în prealabil, taurilor (adică nouă) li se tăiaseră coarnele. În fond, faptul că au putut să existe emisiuni ca „Teze şi Antiteze” sau „Povestea vorbei” ţine nu doar de fermitatea şi iniţiativele lui Noël Bernard, ci aproape de miracol.

Secţiune 15.04 Duminică 9 februarie

Arşavir Acterian, care a auzit cronica mea despre *Jurnalul* surorii sale (pe care i-am şi trimis-o), îmi scrie o scrisoare care-nu face bine: nu regretă e-a supravieţuit surorii sale şi e-a ajuns la 84 de ani, din clipa când a citit (auzit) că prin el, graţie lui – cum spuneam eu – Jeni Acterian şi-a ratat ratarea. E, îmi scrie el, cea mai mare bucurie a vieţii lui. Şi bucuria mea de a-i fi dat iluzia unui sens regăsit al existenţei. A vorbit cu Nuni (prietenă cu Jeni), la care se va duce să comenteze cronica. Nuni – tot la etajul 2 al casei de pe Romană, colţ cu Viitor, unde beam cu ea şi cu Pica ceai, cu covrigi, şi admiram enigmaticele ei tăceri? Ea adolescentă, eu încă copil. Mi-e brusc un dor frenetic de propriul meu trecut pentru care, la Paris stând, mi-am petrecut existenţa tot la Bucureşti. Mirificul, inexistentul meu Bucureşti. Covrigii erau cu susan.

Secţiune 15.05 Duminică 16 februarie

Gabriela Adameşteanu îmi telefonează de la Berlin. O

rechem eu şi stăm de vorbă vreo oră. Contrariantă discuţie. Vor publica în *22* articolul lui Norman Manea împotriva lui Mircea Eliade şi nu ştie pe cine să pună să-i răspundă. Să judeci o carieră de 50 de ani şi zeci de cărţi (de la istoria religiilor la literatură – romane –, dar şi memorii, jurnale, publicistică) numai după puţinele articole incriminate este de-o rea-credinţă şi un fanatism care ne fac să rupem punţile cu Norman Manea. Gabriela – căreia îi reproşez amical publicarea articolului lui N.M. – spune că problema i se pare reală, tinerii din Ligă sau mai precis partidul lui Marian Munteanu fiind real de coloratură legionară – ar avea şi cântecele legionare înregistrate pe… casete.

Şi pentru asta trebuie incriminat Mircea? Când ataci pe scriitorii comunişti, ţi se răspunde că întreţii atmosfera „războiului rece”. E cu totul bine-venit, în schimb, să-i incriminezi pe scriitorii extremei drepte interbelice (Cioran-Eliade-Noica). Nürnbergurile sunt rezervate numai unora.

Scriu un „Cuvânt înainte” la *Agenda literară* a lui E. Lovinescu, la Minerva, aşteptându-se acest scurt text ca să se trimită primul volum la tipografie. Voiam’s-o fac nu pentru a prezenta o ediţie la care n-am prea contribuit, cât pentru a insista asupra curajului mamei, care a salvat la percheziţia din 1948 manuscrisele tatii şi mi le-a trimis, cu toate riscurile, enorme pe atunci. Anii ei de închisoare, moartea ei în închisoare trebuie amintite, cinstite mereu, altfel ar muri parcă a doua oară. În această privinţă îmi dispare orice discreţie, cu toate că e o poveste a mea şi nu ştiu să ţip. Când numai asta ar trebui: să ţip.

Secţiune 15.06 Duminică 23 februarie

Scriu – cu entuziasm – despre un document rar. Povestirea uneiţ arănci din Bucovina a celor 20 de ani de

deportare în Siberia. O cheamă Aniţa Nandriş. Lipsa de cultură a acestei femei simple o fereşte de orice clişeu. Tundra siberiană, unde e deportată – dincolo de Cercul Polar – cu cei trei băieţi ai ei, e descrisă cum rar mi-a fost dat să citesc. Har literar, inocenţă culturală, demnitate, cinste, onoare, totul se îmbină. Nu numai literatura are de câştigat (firescul ca dat literar), dar şi imaginea pe care mi-o făceam – şi vremea o desfăcuse – dispreţar anul român (în speţă bucovinean) ca aristocrat.

Cartea a apărut la Humanitas, *20 de ani în Siberia*, *Destin bucovinean* şi i-a fost trimisă lui Liiceanu de un nepot al Aniţei – Gheorghe Nandriş, doctor. Iată pe ce se putea bizui România dinainte, pe astfel de familii – o parte rămasă la plug şi glie, alta răspândită prin universităţile române şi străine. O societate în care meritocraţia avea o şansă şi era un temei.

Cât citesc cartea, mă mândresc că sunt româncă. Nu-i niciun pericol – îmi va trece repede. Se vor însărcina evenimentele să mă reîntoarcă spre „moftul român”.

Secţiune 15.07 Duminică 1 martie

Din poveştile cu „va urma”: alegerile. Bun al doilea tur. Toţi primarii Bucureştiului aparţin opoziţiei. Consilierii la fel. Dar cu sate cu tot, FSN-ul tot ajunge la vreo 30%. Comentariile în *Le Monde*: e începutul sfârşitului pentru FSN.

Articolul lui Norman Manea împotriva lui Eliade. Îmi schimb părerea şi îi răspund lui Norman Manea. Mă măcina gândul nedreptăţii şi nu mai ajungeam să mă concentrez pe altceva. Nu e un răspuns cu scrisoare deschisă, ci un comentariu pe tema diferenţei de tratament: scriitorii comunişti sau cei care au slujit pe comunişti nu pot fi atacaţi. În schimb se trece prin sită trecutul interbelic. Am impresia unei halucinaţii (şi o

scriu). Oare nu cumva ne-am înşelat, am visat, şi în 1989 am scăpat de fascism şi nu de comunism? Nu comuniştii sunt aceia care au domnit (distrugându-ne fizic şi moral) aproape o jumătate de veac, ci legionarii. Comuniştii n-au avut puterea decât puţine luni şi apoi, arestaţi de Antonescu în timpul războiului, n-au mai ieşit din închisori decât în… 1964! Numai o astfel de inversare ar face normală acum investigaţia asupra trecutului lui Mircea Eliade şi nu al lui… Arghezi, de pildă. Dac-am ezitat atâta timp, nu e numai din pricina lui Christinel (trebuia să recunosc – ceea ce am şi făcut – că citatele din articolele datând din ’37 erau „regretabile”), ci şi pentru a nu da argumente folosibile de *România Mare*. Am reuşit cred să scap din capcană, cerând tocmai interzicerea prin lege a publicaţiilor fascisto-comuniste care nu din Eliade se inspiră, ci din „gânditori cu epoleţi”. Oricum ar fi, mă simt uşurată.

Secţiune 15.08 Sâmbătă 14 martie

Tudoran indignat şi el de publicarea articolului lui Norman Manea. I-l propusese şi lui pentru *Agora*. Tudoran îl refuzase îndemnându-l să înceapă cu Ana Pauker (doar din pricina ei sunt ei azi exilaţi, nu din a lui Eliade). Probabil că Norman Manea a tras o singură concluzie – că Tudoran e… antisemit.

Secţiune 15.09 Luni 30 martie

Azi am înregistrat *ultimele emisiuni*. Fără sentimentalisme. Şi fără impresie de dramă. Iritarea mi-am risipit-o pe laşitatea compactă ca un păcat, a lui Stroescu. Toate şansele de reluare, situabile în jur de 1%, vor fi irosite probabil de panica lui de a nu-şi contraria stăpânii americani. La gradul ăsta – dar am mai scris-o – e o boală.

După, la cafenea, cu „permanenţii” emisiunii: cei doi Raicu (cei mai loviţi material), fetele (venite de la ţară în

semn de solidaritate), Goma, Mircea Iorgulescu, Alecu (cu hazul său de odinioară), Alain şi, ca outsideri relativi, Sanda Sto, Bogdan Ghiu, Dorel Cazaban (care nu ştia de „închidere”), Geta Dimisianu şi, spre final, Victor Bârsan (*outsider* total). V. a venit la sfârşit să ne ia la restaurant pe Geta şi pe mine. Getei i-au curs chiar câteva lacrimi pentru „tot ce am făcut”…

Aşa să se încheie oare 25 de ani de „Teze” şi 40 de ani de radio?

Secţiune 15.10 Miercuri 8 aprilie

A murit Vintilă Horia. A dispărut deci şi veşnic tânărul, incorigibil optimistul Vintilă Horia. Sunt evident tristă, chiar dacă aproape de el nu ne-am simţit cu adevărat decât o dată: când cu scandalul Premiului Goncourt, când ne-am pierdut zilele şi nopţile încercând să dejucăm manevrele Bucureştiului. V. Îşi va aduce aminte totdeauna de acea dimineaţă la Fundaţia Regală, când se reunise un fel de comitet de urgenţă pentru acţiune, cu teancul de ziare în faţă, care, toate, îl atacau. Pe la 11 a sosit şi Vintilă, fluturând, senin, singura publicaţie ce-l apăra, cred că *Les Nouvelles Litt*. Senin şi nu prea. De dezgust, a părăsit Franţa şi-s-a întors în Spania. Cred că mi-a fost mereu cam străin, mai puţin din pricină că era de dreapta (o dreaptă foarte elementară, susţinând dictatura din Argentina şi negând torturile de acolo), cât pentru că certitudinile lui pătrate şi imperturbabile mă iritau.

Secţiune 15.11 Duminică 19 aprilie

Telefon azi de la Ion Ioanid: a murit Nikolski. Înainte de a răspunde de Piteşti în faţa unui tribunal… Ce tristeţe.

Secţiune 15.12 Marţi 28 aprilie

Triumful Regelui în România. Mai întâi la Putna, apoi la Bucureşti. Primim telefoane, ascultăm Europa Liberă (Hurezeanu a fost trimis de urgenţă), privim pe TF1, A2 şi

FR3 câteva imagini: 300.000 de oameni, spune EL, 500.000, Geta la telefon, lui Marie-France; 100.000, agenţiile de presă. Atâta mulţime, în orice caz, n-a mai fost pe stradă de la căderea lui Ceauşescu încoace. Indescriptibil entuziasm de-a lungul zilei de duminică. Invitat de episcopul Pimen la Putna, de Paşti, Regele, cu o viză de patru zile, a fost apoi la Bucureşti şi la Curtea de Argeş (cu 30.000 de persoane). Vorbeşte şi-l îneacă plânsul.

Aproape că-mi dau şi mie lacrimile. În amintirea lui 1946 (când îl aclamam în Piaţa Palatului) sau pentru că i se împlineşte într-un fel rotund destinul – cum spune V? Nu ştiu. După cum nu ştiu dacă şi el, şi mai ales politicienii noştri vor şti să profite de acest adevărat cutremur.

În ciuda tuturor pronosticurilor în problema referendumului, pentru prima oară, revenirea lui Mihai I pe tron nu mi se mai pare imposibilă. (A avut inteligenţa să vină cu singura dintre fete, Elena, care are un copil John Smith de şase ani! Deci a fost prezent şi „moştenitorul" posibil.). „Succes, domnu' Rege!" am auzit în reportajul lui Hurezeanu. Mulţimea scanda: „Regele în ţară, Iliescu-afară!" Ferestrele, balcoanele cu drapele, leşinuri, mare de oameni! Mi-e teamă că şi acest mare, nesperat prilej va fi într-un fel ratat. Prea n-au românii vocaţia fericirii.

Secţiune 15.13 Sâmbătă 23 mai

Au fost „lansate" (de Măgureanu) dosarele de foşti informatori ale lui Florin Gabriel Mărculescu şi Roşca Stănescu. Evident împotriva *României libere* (au sfârşit prin a fi daţi afară). Alecu ne-a rugat să semnăm un protest împotriva procedeului SRI-ului. Am semnat bineînţeles. Numai că, citind în *22* interviurile cu cei doi, nu ştiu dacă am făcut bine. Florin Gabriel Mărculescu pare mai spăsit,

dar Roşca Stănescu se mândreşte cu un roman poliţist de senzaţie şi prost gust: cunoscând un terorist libanez, el singur şi-ar fi propus serviciile Securităţii ca să apere pe occidentali de bombe!!

Ultima: Alianţa Civică îşi propune propriul ei candidat la preşedinţie, pe Emil Constantinescu!

Secţiune 15.14 Duminică 24 mai

La ora 5, întâlnire cu Regele la „George V”. Intră Regele şi Regina. El, mai tânăr decât arată la televiziune, cu o distanţă aş spune caldă. Ea, afabilă. Prinţesa Margareta a mai învăţat româneşte şi nu răspunde, mândră de eforturile ei, decât în limba „natală”. În zumzetul de voci, Regele nu prea aude. Convorbirile din grup în grup rămân cu atât mai convenţionale, cu cât nici nu ne cunoaşte, în fond, pe unii şi pe alţii. Face însă faţă cu acel amestec de timiditate, dar şi de simplitate care mi se pare (odată cu ţinuta) principalul său *atout*. Atmosferă mereu cordială, deşi trebuie să răspund sec la aluziile privind anti-monarhismul meu, nu doar ale lui Barbă, dar şi la alte mărunte pişcături.

Cum ar putea Regele relua tronul? Deoarece aici e toată problema: nu monarhie sau republică, ci cum ar putea pe o cale legală (fără un referendum, greu de câştigat) să revină în România. Unii contează pe alegerile legislative ce-ar aduce „Convenţia”, în Cameră, majoritară. Dar Convenţia e divizată şi incapabilă până acum să se pună de acord pentru un candidat unic la prezidenţiale. Azi, cineva din „anturaj” mă lasă să înţeleg că-l vor impune americanii. Cum? Cu armata, cu avioanele, cu flota? Iar îi aşteptăm pe americani, care n-au venit din 1944 încoace? Nu se discută însă despre asta. În salon domneşte o atmosferă mondeno-destinsă, de parcă de acum încolo calea regală ar fi larg deschisă. Regele însuşi nu pare a-şi

pune întrebări. Sau n-o arată? îi vorbesc (tot trebuie să-i spun ceva) de articolele (evit termenul „delirante”) apărute după vizita în România. N-a avut timpul să le citească. Primeşte prea mult curier.

Acum vreo 40 de ani (!) mai avusese loc o „şedinţă” de acest gen. Mai severă deoarece vremile nu se deschideau asupra nici unei perspective de reînscăunare. Cu Mircea Eliade în frunte, noi, tinerii (pe atunci) intelectuali, fuseserăm prezentaţi Regelui sub privirea milităroasă a cerberului regal, generalul Lazăr. Cu toate că revenirea lui în România ar fi de dorit, mă întreb dacă azi e mai bine „înconjurat”. Bietul Rege (dacă nu se găseşte indicibila cale spre revenire). Biata ţară în aşteptare de un nou miracol.

Secţiune 15.15 Duminică 7 iunie

Luna continuă prost. Joi 4 iunie, Eugen face un infarct. Dus la spital (Cochin) de urgenţă, pare în clipa de faţă în afară de pericol. M-am dus să-l văd ieri. Am trecut din nou prin faţa fostei noastre case de pe rue Cassini, neînţelegând de ce, din moment ce iau acelaşi drum, nu mă întorc cu peste 30 de ani în urmă. Nu e o figură de stil. Nu înţelegeam de ce. Pe strada Cassini, între nişte barăci (nu ştiu la ce pot servi) şi casă, ca un culoar, pe care porumbeii zburau la înălţimea unui om. Câteodată a unui copil. Ceva ireal, frumos, şi care ar fi trebuit să înfrângă timpul. La spital, Eugen, cu ochi de copil speriat.

Ion Ioanid ne trimite videocaseta cu *Memorialul durerii* (nr. XI). Evadările din minele de la Cavnic, în care apare şi el. *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, din care am citit cele două volume apărute, îi seamănă. Cu o minuţiozitate care va îmbogăţi cu date enciclopediile concentraţionare ale viitorului (dacă memoria va avea un viitor la noi, ceea ce cam încep să mă îndoiesc), cu un efort

de obiectivitate rar întâlnit, e una din lecturile cele mai tonice asupra închisorilor. Descoperi, în condiţiile înjosirii permanente, o solidaritate între deţinuţi, o capacitate de a elimina excepţiile rele (turnătorii izolaţi în dispreţul generalizat), o tărie a criteriilor de bine şi rău, un efort constant spre demnitate pe care le-ar putea invidia orice societate constituită.

Sobru, fără vorbe mari, alb, lipsit de patetisme, neînfrumuseţând nimic, necruţând, dimpotrivă, detaliile cele mai groaznice sau abjecte, Ion Ioanid ne îngăduie să mai nutrim speranţe asupra celulei româneşti. E drept că se referă la anii ’50. Când celula nu devenise cancerigenă. Ca azi.

Secţiune 15.16 Luni 6 iulie

Liiceanu îmi propune să fac o carte, oricât de scurtă, cu arestarea şi moartea mamei în închisoare. Nimic nu mi-aş dori mai mult. Sunt însă incapabilă. Ar trebui să-i ridic un monument. Cum n-am de spus despre ea decât lucruri frumoase, nobile, exaltându-i demnitatea şi sacrificiul, ar trebui să am geniu pentru a nu cădea într-o proastă literatură, degradând-e în primul rând pe ea. Nu numai geniu nu am, dar nici talentul de povestitor prin care Goma, de pildă, îşi transfigurează părinţii. Ştiu totuşi că o dată şi o dată va trebui să fac. E singura datorie pe care o mai am. Faţă de ea.

Dar cum? Cum oare?

Secţiune 15.17 Luni 13 iulie

Aşa va fi politic: N. Manolescu susţinându-l pe E. Constantinescu. Dar am şansa să nu fiu implicată şi să pot găsi că situaţia a fost obţinută prin intrigi de cea mai joasă speţă. Cine să se mai uimească apoi că un cetăţean chiar „neturmentat” e condamnat, mai departe, să se întrebe „eu cu cine votez?”

Secţiune 15.18 Joi 20 august

Ion Ioanid ne-a trimis alte două casete din *Memorialul durerii*, dedicate femeii în închisoare. Pe prima, fotografia mamei alături de cele ale Mariei Antonescu, Alice Voinescu etc. Episodul al XII-le-a e mai ales centrat pe o ţărancă din Nucşoara arestată pentru a fi hrănit şi tăinuit partizani. Fabuloasă ca ţinută.

Somat de mine pe la începutul săptămânii, Stroescu se hotărăşte să anunţe pe unde sfârşitul emisiunilor noastre. Îmi telefonează să-mi citească azi textul lui de câteva minute care trece mâine. Scurt, dar emoţionat şi bineînţeles cu elogiile de circumstanţă. Trece mâine la programul cultural.

Finis Europa Liberă.

Secţiune 15.19 Marţi 15 septembrie

Aseară, la o prezentare a filmului lui Pintilie: *Le chêne*. E pur şi simplu un mare film. Isteria din *De ce bat clopotele*, *Mitică*? face loc adevăratei isterii din ultimii ani ai lui Ceauşescu şi se îneacă în mâlul realităţii. Acum pricep – poate pentru prima oară atingând zone în care analiza devine ineficientă – din ce se trage neputinţa ţării de a se dezbăra de această complicitate în răul cotidian, în mârlănie, în răsteală, în ne-rost, în vulgaritatea minciunii tot atât de cotidiană ca şi înjurătura. În ciuda metaforei finale a stejarului (rădăcini, speranţă), e cel mai deznădăjduit diagnostic ce a fost pus până acum.

Ne întrebăm chiar – într-o lungă convorbire telefonică cu Liiceanu, pe la 2 dimineaţa – dacă nu ne-am înşelat dedicând unei Românii fictive o întreagă existenţă. Noi. El, dacă refugiul în Heidegger şi la Păltiniş nu era un fel de a se ascunde, de a refuza să vadă. Ne amintim excepţiile, de la ţăranca din Nucşoara la Vulcănescu, şi ne mai potolim. Inutil de adăugat că nu calitatea estetică a

filmului (desăvârşită) ne-a produs un asemenea şoc.

Secţiune 15.20 Luni 28 septembrie

Primele „estimaţii” au dat aseară 48% pentru Iliescu, la prezidenţiale, contra 33 Emil Constantinescu. Şi pentru legislative: în frunte FDSN cu 27%. Surpriză chiar şi pentru nişte pesimişti ca noi. Dacă intrigile de la Convenţie pot fi (şi sunt) responsabile de 4-5% din voturile acordate lui Iliescu, restul răspunderii revine incontestabil poporului român, singurul din Est ce-şi mai votează… comuniştii. Seamănă a epitaf.

Secţiune 15.21 Miercuri 14 octombrie

La cele două zile ale „Marii Europe” organizate de Jack Lang erau invitaţi Andrei Pleşu, Liiceanu, Manolescu şi Pintilie. Nu mai mergem la reuniuni. Spre mirarea noastră însă, Andrei Pleşu ţine neapărat să ne vadă (deşi, în *Meridian*-ul lui Tudoran, V. scrisese după Cracovia un articol cam împotriva lui). Soseşte cu Mihnea aseară pe la zece, renunţând la o recepţie la Quai d’Orsay, şi ne face farmece până pe la unu dimineaţa. Cine îi poate rezista? Numai că de data asta nu cădem victime doar ale inegalabilului său umor. Sau nu avem de ripostat sofismelor sale noiciste. E de o căldură şi de o sinceritate care readuc în scenă pe Andrei Pleşu dinainte de a fi ministeriabil şi romanist (de la Roman). Ceea ce nu ne împiedică să-i spunem – tot în glumă – ce credem. Dar într-un registru în care totul curge de la sine.

E imposibil să rezum conversaţia. Scenele şi-ar pierde orice savoare. Povestite de el erau un regal. E un mister cum o ţară atât de subdezvoltată ca cea de acum (o subdezvoltare în primul rând morală) poate da atare intelectualitate. Şi pe deasupra tuturor pe cei doi învăţăcei de la Păltiniş: pe Liiceanu şi pe Pleşu.

Secţiune 15.22 Duminică 1 noiembrie

Lucia Hossu mi-a trimis fişa matricolă penală a mamei, pe care o mărise în telefilm (*Memorialul durerii*) insistând asupra „faptei comise” sancţionate cu 18 ani închisoare (deci inculparea oficială n-o ştiusem până acum): *Discuţii duşmănoase asupra Reg. R.P.R.* (cod şi lege 209 paragraf 2 lit. a şi b, g). Deci 18 ani pentru „discuţii duşmănoase”. Altceva nou: data morţii. Credeam că e 8 iunie. Aici e indicat 7 iunie ’960 („Decedat în Văcăreşti”). Sunt două foi. E tot ce-a obţinut Lucia Hossu de la Procuratură.

Va veni oare ziua când să obţin întregul „dosar”? Şi-l voi suporta, când o singură fişă penală îmi lasă gura şi mintea amare? Va trebui şi să-l dobândesc, şi să-l suport. Mai e scris pe această foaie matricolă – Categoria C.R. (litere îngroşate) nr. matricol 140/60.

Mama – un număr matricol! Dacă prind vreodată curajul să scriu mai mult despre închisoarea ei, acesta ar trebui să fie titlul: număr matricol 140/60.

Secţiune 15.23 Duminică 8 noiembrie

Pentru alcătuirea guvernului a fost desemnat un „tehnocrat” – contabil-şef nu ştiu pe unde, încă sub Ceauşescu: Nicolae Văcăroiu. Un fost ştab mijlociu, cum îl defineşte Iorgulescu.

De la Marie-France: a telefonat Simone la ei. Cioran foarte rău. Au chemat SOS Docteur (era, cred, duminica trecută). I-au dat injecţii pentru irigarea creierului. Senilizare? Pare de-a dreptul sinistru: creierul e atins (?!). Semne negre de peste tot.

Surpriză cu tânărul Patapievici, care vine luni seara să cinăm împreună. V. îl descoperise cu înmărmurire în *Contrapunct* – mai ales prin eseurile sale despre Cioran şi Eliade. Cultură extinsă, talent, originalitate. Îl credeam, după texte, estetizant şi important. Existau riscuri să fie

chiar infatuat. Şi deodată descoperim un tânăr (are 35 de ani şi pare cu vreo 10 mai puţin) simplu, emoţionant şi emoţionat, aproape patetic. Pare încă un adolescent vulnerabil. E fizician şi a sosit la Paris cu o bursă de două luni. A scris vreo trei-patru cărţi. Stau în biblioteca lui sub formă de dactilograme legate, şi sub Ceauşescu n-a încercat să publice. Îl împingem spre Humanitas şi-i vorbim lui Liiceanu, entuziasmându-l. Pe V. şi pe mine ne „entuziasmase” calitatea lui intelectuală. Acum suntem sensibili la calitatea lui umană.

Ce elite produce acest biet popor blestemat nu doar de geografie, ci, în primul rând, de el însuşi!

Secţiune 15.24 Marţi 1 decembrie

A apărut primul articol despre cartea Adrianei Georgescu *la început a fost sfârşitul*. De Al. Săndulescu, în *România literară*, cu o concluzie ce-ar putea’s-o bucure pe Adriana: cartea ar trebui să figureze în şcoli ca supliment la manualele de istorie. Dar ce-o mai bucură pe Adriana? Când i-am primit cartea apărută la Humanitas, am căutat-o zadarnic acasă, în Anglia, apoi în Belgia la cumnatul ei, în sfârşit la d-na Grossu. Acasă nu răspundea, ceilalţi nu ştiau de ea: desigur, din nou în spital. A ieşit acum câteva săptămâni şi m-a chemat cu o voce albă şi tristă ce nu anunţa nimic bun. Primise cartea, dar nu-i spunea nimic. Într-un fel Adriana a învins (dar cu ce preţ!) şi nu mai e în stare să-şi dea seama. Personaj de tragedie, asta e Adriana. Sunt sfâşiată de soarta ei.

Tot timpul ne e luat cu pregătirea cărţilor pentru Humanitas. Ce bine a căzut de fapt prostia americanilor de a închide biroul din Paris! Altfel ne-am fi petrecut ce ne-a mai rămas ca zile făcând emisiuni la Europa Liberă. Aşa, cel puţin, le strângem în filele unor volume. Nu că ar fi importante în sine, dar pentru peisajul românesc invadat

din nou de rinocerii culturali (şi nu numai) şi dată fiind tendinţa la amnezie generală, poate că aceste adevărate „antologii ale ruşinii” dintre-un trecut ce se prelungeşte în prezent nu vor fi complet inutile.

Secţiune 15.25 Vineri 25 decembrie

Scriu, ascultând al 5-le-a Brandenburgic. De Crăciun şi de trecut. Darul cel mai adânc mi-a fost trimis de vară-mea Rodica. Ea – complet surzită – nu mi-a văzut la televiziune decât faţa. Şi-mi scrie: „Cred că acum, la maturitate (fină, evită cuvântul bătrâneţe, n.n.), ai mult din trăsăturile Nănicăi şi din gesturile ei”. Dacă ceva din mama a trecut atât de vizibil în mine, nu e totul pierdut. Un singur gest al ei devenit al meu o ţine încă pe lumea aceasta. Numai la asta să fi fost eu bună (să-i repet o trăsătură, un gest) şi tot n-am trecut inutil prin această viaţă pe care – prin sacrificiul ei în închisoare – mi-a dăruit-o de două ori.

Iorgulescu îmi trimite *Dimineaţa* şi *Adevărul*, unde mă atacă politicos, dar pervers Eugen Simion (exasperat de interviul meu de la Televiziune în care demistificam, cred că fără a-l numi, pretextul „autonomiei esteticului” pentru sprijinirea puterii neo-comuniste). „Perversitatea” stă în faptul de-a încerca să mă pună în contradicţie cu teoria lovinesciană – pretinzând că trădez moştenirea intelectuală a tatii.

Pentru a acorda viza Regelui, „autorităţile” (probabil direct Iliescu) au pus condiţii scandaloase: percheziţie corporală, să recunoască republica etc. Şi Regele a renunţat.

Trăim sub semnul ruşinii.

Articol XVI.

1993

Secţiune 16.01 Marţi 5 ianuarie

Vagă reîmpăcare cu Goma, căruia nu-mi venea să-mi deschid inima. Mare lucru pentru el nu mai pot. Nu ne mai are – el *dixit* – decât pe noi, şi se înfundă într-o mizantropie care – oricâte explicaţii i-am găsi – riscă să atingă pragul clinic. Mai mult decât atacurile Breban-Ţepeneag l-a atins – pe drept cuvânt – indiferenţa cvasigeneralizată a celorlalţi. Identific rana, dar nu mai ştiu ce alifie să pun pe ea. Le-am încercat pe toate. Stau şi privesc cum se pierde. Cu mare durere.

Secţiune 16.02 Marţi 2 februarie

Încrâncenarea situaţiei în ţară – sau chiar restauraţia în sensul strict al cuvântului? Într-o singură săptămână, mai multe semne grave. Paul Everac e numit director la Televiziune. A doua zi, Marie-France telefonând la Bucureşti află că ipochimenul şi-a şi rostit discursul de inaugurare pe micul ecran; ne-a îndemnat să fim un popor mândru, să nu cerşim ceva Europei că doar noi suntem aceia care „am creat Europa”. Trebuie să fi fost mult mai colorat decât se poate rezuma într-o convorbire telefonică. Numai când mi se întâmpla să-i comentez vreun articol înotam cu atâta bucurie în ironie. Preţiozitatea greoaie şi grotescă a personajului îmi era prilej de destindere. Numai că sub Ceauşescu n-ar fi ajuns unde e acum.

Iar Lucia Hossu-Longin primeşte ameninţări din ce în ce mai precise (cu moartea) pentru admirabilul ei serial, ce va fi probabil întrerupt de noii everaci.

Gabriel pleacă cu al treilea volum din *Unde scurte*. *Posteritatea contemporană*. Am început să lucrez la al patrulea. De unde iluzia necesităţii lor ca repere ale memoriei? (Altceva nici nu sunt.) E poate doar un fel de a-nu face bagajele.

Secţiune 16.03 Sâmbătă 6 februarie

Azi în zori, la ora 5, a murit Nego. Mă aşteptam şi e

mai bine pentru el că n-a suferit mai mult timp. Toată ziua sunt însă năpădită de un fel de înecătoare tristeţe. Deci asta e totul? Viciile, puritatea lui (demonică?), tot ce-a scris şi îndrăznit, închisoarea, adeziunea la apelul Goma, sinuciderea ratată dintre-un 23 August, exilul sărăcăcios din München, scrisul cel de fiecare zi, *Istoria literaturii* ne-terminată (şi ratată), singurătatea lui, tot ce a fost vârtej şi efort de-a lungul unei existenţe şi apoi, deodată, un gol. Ca şi cum n-ar fi fost nimic?

Banalităţi, evident. Dar e în mine o revoltă nesecată şi n-am reuşit'-o banalizez niciodată. De Nego mă leagă un *puzzle* de imagini. El apărând în cenaclul tatii, cu ochii atât de albaştri că nu puteai evita epitetul „îngereşti". Nego în Cişmigiu, în rotonda cu statui, împreună cu Irina (cred) şi cu Georges de care se... îndrăgostise şi căruia îi scria poeme. (Deoarece „îngerul" era homosexual, mai târziu mărturisind-o cu un soi de exhibiţionism moral.) Venind în miez de noapte, să-i mărturisească lui V. nu numai dramele lui „hetero" cu o parteneră „monstruoasă", dar şi numele tuturor acelora de care fusese „sedus" sau pe care-i sedusese în literele româneşti şi în senină homosexualitate. Şi ce nume!

Nego cu Mira, în plin mai '68, la Paris, când în faţa Sorbonei ne regăseam cu toţii în apartamentul Mirei: Alecu, Matei, Marie-France. Convorbirile noastre nocturne, el într-un München unde nu-l vedea decât pe Hurezeanu (din când în când) şi se plângea de Gelu (că nu-l ia la emisiuni). Cu mine la radio, când îl executase atât de tare pe Marin Preda, că în-am simţit nevoită să-i iau apărarea.

Nego viu, exasperant, cu un nedezminţit umor – politeţea lui de a-şi ascunde deznădejdile –, gata de orice excentricitate, dar pe care, deloc paradoxal, simţeai, ştiai

că te poţi bizui, Nego nu mai e. Pe vremuri aş fi umblat ziua întreagă pe străzi să mă liniştesc. Azi nu puteam. Trebuia să termin corecturile aduse de Gabriel (*Unde scurte*, II) pline de greşeli. Şi e şi puţin ger.

Uite aşa se rup fâşiile de eternitate. Deoarece acolo, în Cişmigiu, în rotonda cu statui, ce făceam altceva cu toţii decât să ne credem eterni?

Secţiune 16.04 Luni 8 martie

Cioran a fost operat de o fractură a colului femural. Cum ne enervaseră „iliecismele" sale inconştiente, nu-i mai telefonasem de vreun an. Nu face mai puţin parte din peisajul meu interior şi mi-e greu tolerabil să mă gândesc că se poate apropia astfel, brusc, ziua când nu va mai fi sau, în orice caz, se va descoperi diminuat. Prea se precipită toate.

Secţiune 16.05 Miercuri 17 martie

Şi aseară, şi azi, telefoane cu Simone: starea lui Cioran se înrăutăţeşte. I s-a redeschis ulcerul, pierde sânge şi de ieri are şi o infecţie urinară. I se pun antibiotice în perfuzie, dar trebuie legat de mâini, altfel rupe totul. În plus, în afară de colul femurului, mai are o fractură şi la picior, deci nu poate fi sculat din pat.

Telefon de la Yvonne Rossignon, care vrea să ne audă vocea înainte de... Are artroză la cervicale, îi tremură mâinile, nu se simte bine, e săracă, ar vrea să moară. Îi scriu o misivă patetică. Ar trebui să plecăm la Roma's-o vedem. Mi-e teamă. Mai teamă decât pentru Cioran – totuşi nu atât de aproape, deşi făcând parte integrantă din peisajul nostru parizian. Cu Yvonne – vechea *madre* – e altceva. O prietenie din prima clipă, o complicitate în lumina Romei, certitudinea că e bine să trăieşti totuşi pe un pământ unde se află astfel de oameni. O tinereţe fără bătrâneţe a sufletului. Şi iată: a venit şi bătrâneţea. A ei

deocamdată. A noastră nu peste mult. Probabil că o astfel de confruntare încerc, cu laşitate, s-o evit.

Secţiune 16.06 Vineri 26 martie

Am fost joi 18 martie să-l văd pe Cioran. Nu era nici Simone, nici Verena, nimeni în afară de vecinul său de cameră: 92 de ani, moţăind într-un fotoliu. N-aveam de ce să mă tem. Nu ştiu dacă C. m-a recunoscut. Dar simţea nevoia unei prezenţe şi era anormal de afectuos. Nu-l mai văzusem aşa niciodată. Ne ţineam de mâini, neam brăţişam şi mă tot întreba dacă am suferit în viaţă. Despre V., la fel. Dar fără anxietate. Cu o participare copilăresc de senină şi care nu-i seamănă deloc. „Vous în avez toujours été très sympathique" – îmi tot spunea, fără să-mi dau seama dacă, în fond, mă identificase. Cred e-am reuşit să mă port normal. Să-i vorbesc de „Coasta Boacii". Reacţiona râzând şi luând-o pe româneşte. Apoi absenţe şi iarăşi fraze neduse până la capăt.

Am stat vreo oră şi jumătate, tot mirându-mă în mine însămi de fondul de bunătate dezvăluit în absenţa cenzurii de luciditate şi umor.

Ieşind de la Cochin, din nou pe strada mea din trecut – Cassini. La ferestrele apartamentului bătea deseori Cioran. Intra şi bârfeam. Adora să-l vorbească de rău pe Eliade. Până într-o zi, văzând că V. Îşi publicase fragmente de jurnal – de altminteri inodore şi deloc indiscrete, s-a speriat. A suspendat pe un timp inocentele-i răutăţi şi – când şi-a dat din nou drumul – le-a rărit. „Dar unde sunt"… bătăile lui în fereastră? La doi paşi şi ani distanţă de patul de la Cochin, de unde priveşte şi vede în plafon ceva doar de el ghicit.

Psihodramă la Moscova între Parlament şi Elţîn. Ce anarhie, ce război civil, ce dictatură va ieşi din asta? În orice caz, e greu de închipuit e-ar putea învinge…

democraţia.

Secţiune 16.07 Duminică 18 aprilie

Paştele ortodox. Nu l-am „onorat” defel. Am ciocnit din ouăle aduse de la Aurora şi Aurel, la care am sfârşit prin a cina miercuri, împreună cu Prinţul şi Tacou. Pârvulescu („Prinţul”) şi-a abandonat umorul excepţional de altă dată, înlocuindu-l cu înjurături (când nu tace). Aurora şi Aurel, deschişi, bravi, generoşi. Dar timp de vreun ceas se împotmolesc toţi în anecdote (aşa de multe n-am mai auzit din 1962, la Tel Aviv). Apoi Aurel îl antrenează pe V. Într-un miniconcert de jazz (un disc rar adus de la New York). Şi ne întoarcem pe la 2 dimineaţa, cu ouăle roşii…

Înainte de a mă duce miercuri la Aurel şi Aurora, îmi dau întâlnire la vechea cafenea a Europei Libere de pe avenue Rapp cu Gabi Bossie. Roasă de complexe. Dar nu cred că voi mai avea naivitatea de a-mi închipui e-am putea reînnoda o prietenie extenuată de deceniile lor de frică. Cu toţi oamenii aceştia’s-a petrecut ceva mai grav decât crezusem. Mutaţia n-a putut fi constatată decât după revelatorul mişcării din decembrie ’89. Va trebui probabil, ca în întoarcerea din Egipt, să dispară generaţia ce a cunoscut sclavia psihică. Cât îi cerea Dumnezeu lui Moise să poposească în deşert? Nu 40 de ani? Nu vom mai vedea deci adevărata convalescenţă pe care o salutam inconştienţi şi năuci pe străzile Bucureştiului, în 1990.

Secţiune 16.08 Sâmbătă 8 mai

Diagnosticul Cioran. Nu putea să fie mai rău: boala lui Alzheimer. Ar fi început acum patru ani. Cu cât „subiectul” e mai inteligent şi mai „intelectual”, cu atât procesul e mai lung. Trec peste detaliile sinistre.

Secţiune 16.09 Duminică 16 mai

La telefon, aseară, cu Simone. De două zile, Cioran

ceva mai bine. A putut ieşi (cu ea) în curtea clinicii. A privit porumbeii (!?). Mai înainte, traducătoarea lui în germană, Verena, i-a citit din aforismele lui cele mai teribiliste. Şi Cioran râdea de se prăpădea. I se păreau ridicole sau nu-şi dădea seama că sunt ale lui? Simone nu ştie (din voce o simt cum dă din umeri). Să ajungem să ne mulţumim (dacă nu chiar să ne bucurăm) că Cioran poate privi câteva clipe pe zi… porumbeii.

Bietul de el, bieţii de noi.

Secţiune 16.10 Marţi 1 iunie

Primesc o scrisoare de la un domn Cocârţă, care lucrează la „Galeria oamenilor de seamă" de la Fălticeni. Mă invită la comemorarea a 50 de ani de la moartea tatii. Deci o jumătate de veac din acel 16 iulie 1943 când, aflând la Mangalia pe plajă moartea tatii, voiam să mă sinucid! Jurnalul meu din acele săptămâni era plin de astfel de retorice „hotărâri". Ştiu şi azi rochia neagră purtată în acel iulie. Văd balansoarul de pe balcon. Timp de ani de zile mi-era de ajuns să pun în gură o caisă pentru ca (mecanism proustian) totul să redevină *hic et nunc*: şi durerea, şi căldura bucureşteană, şi mândria mea adolescentă de a mă fi ţinut tare şi a nu fi plâns la înmormântare (lui Minulescu îi şiroiau lacrimile). Şi mama lângă mine, stâlp, reazem. Pentru eternitate. Eternitatea ei's-a încheiat în închisoare. A mea se apropie şi ea de final. O jumătate de veac. De neînchipuit.

În răspunsul meu îl rog să se înscrie pe mormânt (cum era la Crematoriu, din iniţiativa – curajoasă – a Adinei) şi numele mamei. Şi-i aduc drept argument felul în care a salvat manuscrisele tatii, care, după publicarea *Agendei* la Minerva, le vor reveni (*Jurnalul* şi *Mălurenii*). Sper să fi fost destul de convingătoare. Altfel numele mamei nu va fi înscris pe nicio cruce (cum să descopere

unde e groapa comună de la Văcăreşti?).

Cât trăiesc, mormântul ei e în mine. Dar după?

Secţiune 16.11 Duminică 13 iunie

Telefon de la Alexandru Niculescu. Bombă: a ascultat la EL un interviu al lui Mihai Botez. E numit ambasador al României la ONU. Adică acceptă să semneze operaţia de cosmetizare a lui Iliescu, care în interior e cu ceauşiștii de la *România Mare* şi toţi extremiştii de dreapta, blochează reformele etc., iar în exterior vrea să impună potemkiniada democratizării. Ar fi trebuit să fim blazaţi de atâtea dezamăgiri. Şi iată că nu suntem. Decepţia cu Botez e mare.

Secţiune 16.12 Joi 24 iunie

Liiceanu vine cu cartea: *Seismograme*. *Unde scurte*, II. Bine prezentată, copertă frumoasă, dar subţirică, 260 şi ceva de pagini. O frunzăresc doar, o găsesc oarecare şi n-o mai recitesc.

Cu Gabriel, pe care-l vedem de două ori, în aceeaşi comunicare destinsă, fără nor, răsturnăm datele proiectului nostru de călătorie în România. Ţine neapărat să stăm la el (aranjasem să ne cedeze apartamentul Rodica Palade) şi împreună să mergem la mănăstirile din Bucovina. Temerii de a-l deranja îi face loc un fel de sentiment al securităţii afective. Fără el, Bucureştiul – chiar plin de prieteni – ni’s-ar părea, fără îndoială, mai străin, un oraş de domesticit pentru a doua oară. Certitudinea aceasta de a împărtăşi în fiecare seară aceleaşi impresii în aceeaşi limbă se numeşte prietenie. E cel cu care câm părtăşim cel mai deplin.

Secţiune 16.13 Sâmbătă 3 iulie

Simone, la telefon, astă-seară, îmi povesteşte pe scurt scena pe care Gabriel ne-o relatase detaliat, prinzând-u-i şi tâlcul, şi profunzimea, şi până la sfârşit, şi

umorul – nu încă macabru, dar sigur negru. De faţă deci cu Liiceanu şi Marie-France, Simone deschide o scrisoare adresată lui Cioran de... Ion Iliescu, urând promptă restabilire acestui „gânditor printre cei mai mari de la sfârşitul mileniului” (citez din memorie, dar cam aşa suna).

— Ce o să-i răspundeţi? întreabă Liiceanu. Simone trage direct o înjurătură în româneşte, iar Cioran, ca trezit la viaţă, intervine. „Ar fi poate mai bine să-i trimitem ceva mai nuanţat”. Apoi râde fericit. Liiceanul-a găsit la început cu chipul descompus şi privirea în gol, figura clasică dintre-o clinică psihiatrică.

Apoi, frânturi de atenţie: când Gabriel i-a arătat ediţia recent apărută *ia Pe culmile disperării*, spunându-i: „Vous l’avez écrit à 20 ans” *, Cioran, răsfoind-e în gol, a replicat: „Et jusque la, cu’est-ce que avais fait?” ** Gabriel îşi aminteşte delectarea lui Cioran pentru sfârşiturile de existenţă teribile, între tragic şi ignominie fiziologică, cerebrală. Ca şi cum şi l-ar fi chemat pe cel de acum.

Dar eu spun prost, neinspirat, ceea ce relatat de Gabriel semăna cu o scenă din *Lear* rescrisă de Beckett.

Secţiune 16.14 Marţi 27 iulie

Eugen: infarct! Totul depinde de viitoarele trei-patru zile. Din nou în alarmă. Şi cum să nu fii când, de bine, de rău, o mare parte din existenţele noastre au fost legate? Intrăm cu toţii în penultimul-ultimul act. Iar Eugen e atât de chinuit de ideea neantului, încât a ajuns aproape să se convingă că ar putea crede.

Secţiune 16.15 Joi 2 septembrie

Ne trimite Gabriel (prin fax Savu) *programul* de „festivităţi” ce ne aşteaptă. Scris cu atâta umor, încât înghiţim şi pilula dulce-amară. Dulce: vrea să ne facă primirea „triumfală” pe care, din „năuceală” – el *dixit* prin telefon –, n-au organizat-o primă oară. Amară: programul e

extrem de încărcat.

Călătoria în România

Secţiune 16.16 Marţi 12 octombrie

De la 10 septembrie la 1 octombrie – în România. De atunci tot risipiţi am rămas, trăgând probabil din urmă osteneala a trei săptămâni sub extremă tensiune.

„Programul” trimis de Liiceanu – depăşit cu totul. Nu ajung de fapt să înţeleg de ce deosebirea – mare – între primirea din 1990, deja extrem de călduroasă, şi delirul de acum. Desigur, în 1990 eram cu toţii egali în speranţă şi-n iluzie, mergeam de-a valma împreună, visam şi ne înşelam împreună. Pe când în 1993 s-a căscat vidul dezamăgirilor, s-a închis orizontul. Să se agaţe cei astfel disperaţi, obosiţi, sleiţi de orice nădejde, de prezenţa noastră acolo, ca de un semn? Mi se pare, ni se pare, singura explicaţie posibilă a acestui maraton al entuziasmului care ne-a confiscat clipă de clipă timp de trei săptămâni.

Reţin doar momentele-cheie.

Sâmbătă, 11 septembrie

Articol XVII.

1994

Secţiune 17.01 Luni 10 ianuarie

Reducând „mondenităţile” la minimum, totuşi de Sărbători am ieşit prea deseori.

Cred e-am încheiat socotelile cu Goma. După publicarea răfuielii din *22* (el răspunzând Gabrielei, şi Liiceanu răspunzând-u-i lui), ne certăm la telefon iar pe povestea Liiceanu. După aceea văd din *Vatra* (unde delirează pe-o întreagă pagină) că a dat spre publicare şi jurnalul lui, *Căldură mare*, deşi îmi promisese că n-o va face niciodată. În acest „Jurnal” îmi pune în gură replicile lui şi ies lamentabil de acolo, de parcă m-aş jeli tot timpul că vor să mă coboare de pe soclu Ţepe şi Breban. Asta e,

după el, esenţa intrigilor din jurul încercărilor de constituire la Paris, în vara ’89, a unei Uniuni a scriitorilor. Pagina din *Vatra* e un *post-scriptum* la volumul în curs de apariţie, şi constituie un nou exemplu de ceea ce unii definesc drept paranoia lui G. Paul Goma cel apropiat, pentru care ne-am certat cu duşmanii şi deseori cu prietenii, parcă a dispărut. Ne înşelasem noi sau, pur şi simplu, nedreptăţile suferite l-au adus până pe pragul clinic?

Secţiune 17.02 Miercuri 16 februarie

Ştirile din ţară (în special) şi din Est (în general) nu sunt neapărat mai proaste ca până acum, dar’s-au acumulat, împingându-mă spre un prag de unde nu mai văd niciun orizont. Prezent îmbâcsit, vrăjmaş, morocănos. Singura soluţie ar fi „o nouă revoluţie”. Dar „minuni în vremea noastră”…Una, în decembrie ’89, şi românilor le ajunge pentru un secol.

Secţiune 17.03 Duminică 6 martie

Citesc *Jurnalul* lui Zaciu (’79-’83) ca pe un roman poliţist (de fapt, nu citesc romane poliţiste, văd doar filme poliţiste, suspansul nu-l suport decât în imagine şi în spaţiul celor două ore ale unui film). Toate şedinţele de la Uniune, lupta cu cenzura, cotidianul vieţii scriitoriceşti. Viziunea nu e diferită de ecoul perceput de noi aici, dar are avantajul instantaneului şi al trăirii directe.

De fapt, împreună cu *Jurnalul* lui Livius Ciocârlie – deşi foarte diferite, abisal al lui Ciocârlie, exterior, faptic, raţional al lui Zaciu – sunt primele două cărţi prin care scriitorii români încep să se pună pe ei înşişi, şi ce-au trăit, în discuţie. Începutul unei noi etape sau două excepţii?

Îi telefonăm lui Zaciu să-l felicităm. E mai bine cu inima.

Secţiune 17.04 Joi 17 martie

Gherasim Luca, la 80 de ani, s-a aruncat în Sena. Aflăm sinuciderea din *Le Monde*. Aceeaşi ca la Celan, numai că C. avea pe atunci nici 40 de ani (când te sinucizi mai „uşor”). Nu ştiu de ce ştirea, de săptămâna trecută, mi-a produs un atare şoc. De poezia lui Gh. L. eram mai mult străină, iar pe om nu l-am cunoscut decât o dată: la un vernisaj parizian al lui Paul Păun. Erau amândoi blânzi şi buni, fără înverşunări – cum le presupui la suprarealişti –, nici susceptibilităţi ca la Gellu Naum. De pus pe rană. Dar nu era de ajuns ca să mă simt personal atinsă. Ideea că, la 80 de ani (când contrar oricărei logici te agăţi mai mult de viaţă – o văd jur-împrejurul meu), un bătrân iese din casă cu paltonul pe el (e din nou frig) şi se aruncă în Sena mi se pare intolerabilă.

Un student la teologie, Manea, ne aduce noua ediţie din *Jurnalul fericirii* al lui Steinhardt, scoasă deoarece cartea se află acum în programul şcolar şi în subiectele de bacalaureat. Din raiul său duhovnicesc, Steinhardt ar fi mulţumit – o suferinţă care a „dovedit” ceva. Cu raiul, eu stau mai prost. Aşa că nu mi-e dat să mi-l închipui surâzând.

Secţiune 17.05 Luni 4 aprilie

Luni 28 martie, pe la orele 2 fără vreun sfert (sau douăzeci), un telefon de la Marie-France: a murit papá! Incredibile cuvinte, tocmai pentru că Eugen era (de atâţia ani) mereu ameninţat cu marele prag. Ne obişnuiserăm cu clinicile, crizele, alarma. Şi acum, în zile mai calme (duminică fusese plimbat cu maşina prin Paris – ceea ce nu i se mai întâmplase de vreo şase luni de zile), iată că l-a trecut (pragul). Nu avea decât o bronşită. La masă, pe la 1 şi un sfert l-a apucat tusea. A fost lungit pe pat şi, un sfert de oră mai târziu, era mort. Moartea care-l-a obsedat o viaţă presupun că nici n-a simţit-o. Altfel cum’s-ar explica

faţa „serafic” de senină – cum nu i-am văzut-o niciodată.

Vineri, la înmormântare, biserica arhiplină. Suntem în rând cu Marie-France, Rodica, Pintilie şi Simone (nu crede că Cioran, care a mai avut un atac cerebral, a înţeles că a murit Eugen). În rândul din dreapta, Regele, Regina, Margareta cu o soră a ei. Cu masca-i tragică (dar deschisă generos spre afară), drept (ca o lumânare), Regele are o atare ţinută încât nu pot să mă împieidic a-i spune mai târziu, acasă la Ioneşti, că dacă l-ar avea drept model, românii ar fi obligaţi să-şi îndrepte coloana vertebrală.

Lângă mine, jalnic, Ion Ghica ţine pironit un drapel românesc (ce sens?). Tot lângă mine, şi tot în picioare, o ţaţă exclamă (cât i-ar fi plăcut lui Eugen!): „Ce mişcător că’s-au gândit să-i pună boneţica de noapte pe sicriu!” Era bicornul de academician. În spate, Ioana cu Sergiu Celibidache care de abia reuşește să se ridice în picioare (nu mai poate merge), dar are ochi frumoşi, plini de lacrimi. Faţa lui Glücksmann e ca o mască tragică: i-a dedicat lui Eugen ultima lui carte.

Discursuri, din fericire, puţine (un preot catolic, pe lângă cel ortodox, şi un academician). Şi Marie-France care citeşte o pagină din Eugen, alb, dar ferm. Iliescu a trimis o telegramă de o pagină, Văcăroiu şi el, ca şi Marin Sorescu, niciuna n-avea concizia celei a lui Mitterrand, care a avut eleganţa să nu-şi amintească că Ionescul-a atacat în presă.

Secţiune 17.06 Joi 21 aprilie

Urâtă vizita lui Iliescu în Franţa, primit fără urme de remuşcare sau reproş de dreapta franceză la putere. Balladur merge până acolo încât acceptă o invitaţie oficială în România. Dacă în China nu’s-a ferit de ruşinea de a vedea arestaţi, cu prilejul vizitei sale, pe disidenţii mai cunoscuţi fără să reacţioneze vehement, putea visa măcar

la cucerirea marii pieţe chineze pentru industria franceză. Dar în România… E drept că mica ruşine a primirii lui Iliescu (la care sunt sensibili doar românii) se desenează pe fundalul marii ruşini occidentale în faţa tragediei din Bosnia. Sârbii bombardează sălbatic Goradzé, în timp ce NATO, Onu şi capitalele vestice tot anunţă şi amână represaliile cu aviaţia. Două avioane lansează două bombe – şi la asta se rezumă totul. Până şi ruşii sunt dezgustaţi de sârbii lor (sau fac pe dezgustaţii). Occidentul pierde partida într-un Est în care restauraţia îşi face de cap. Milosević e primit călduros la Bucureşti, iar Iliescu îndrăzneşte să dea lecţii francezilor că politica lor faţă de sârbi e nedreaptă. Să dea, de ce nu? din moment ce sunt primite!

Acelaşi Iliescu a depus la Cimitirul Montparnasse o coroană de flori pe mormântul lui Eugen, alta la Brâncuşi. Filmat, evident, de Televiziunea Română. Reportajul deja transmis. Anexarea morţilor. Procedeu verificat.

Secţiune 17.07 Vineri 27 mai

De vineri 20 mai până luni 23 (inclusiv), simpozionul *Exilul românesc, identitate şi conştiinţă istorică*. Organizat de mai mulţi asociaţi şi „fundaţii”, dar în primul rând de Răuţă (cu banii) şi Barbă (cu ideile şi munca), a reuşit două performanţe: să fie la un nivel onorabil şi să nu se certe public românii între ei.

Dintre întâlniri, singura neaşteptată: cu Ioan Gavrilă, uniculsupravieţ uitor al rezistenţei din Munţii Făgăraşului. A stat 30 de ani ascuns de ţărani înainte să pună Securitatea mâna pe el. Evident că suntem emoţionaţi. (Îi şi aduc într-o intervenţie omagiul cuvenit şi ridic sala în picioare să-l aplaude, ca şi pentru Coposu şi Doina Cornea, de altminteri.)

Surprinzător de amical, vivace, nealterat de vârstă şi

suferinţe: Coposu. Bea câte şase cafele pe după-amiază, fumează 60 de ţigări şi e prietenos de parcă ne-am cunoaşte de o veşnicie. Se ridică din sală când vorbesc, pentru a aduce un omagiu femeii române (simbolizată – zice el – de mine şi de Doina Cornea). Nici n-am replică, numai reprezentantă a femeii române nu m-am considerat vreodată. E sprinţar până la întâlnirea cu Regele: a răcit, are 39° şi-s-a posomorât. Cunosc şi pe una dintre surorile lui, bună şi caldă, care insistă să venim la ei într-o seară când vom ajunge la Bucureşti. O vom face, desigur. Tot atât de prietenoasă, Doina Cornea, dar pe ea o ştim de mai multă vreme aşa. N-are cum să ne surprindă.

Secţiune 17.08 Vineri 17 iunie

Chiar în grabă, nu pot să nu acord zilei de azi câteva rânduri. Aş fi început cu „ce zi!” dacă n-aş nota astfel pe acele aducătoare de catastrofe: morţii, accidentele, ştirile proaste.

Ei bine, „ce zi!” în sens contrar. Tocmai plecam să vedem filmul lui Pintilie *Un été inoubliable*, când, de la Humanitas, o domnişoară i-a cerut lui V. (el a răspuns, eu ieşisem deja în curte) să-i telefonez lui Doru Cosma. Întoarsă pe la 4 şi jumătate acasă, l-am chemat: a câştigat procesul pentru apartamentul din bulevardul Elizabeta! Bucuria nu e a unui proprietar căruia i se redă un bun, ci i se restituie un trecut. Dacă totul va putea fi dus la capăt (transcrierea de acte, dar mai ales evacuarea „chiriaşului”), aş putea deci: să o răzbun moral pe mama care a fost scoasă de acolo de gealaţi – şi e cel mai puternic motiv de satisfacţie, să fac o casă memorială E. Lovinescu şi un lăcaş cultural în cadrul Fundaţiei Humanitas (am şi vorbit cu Gabriel).

Dar să nu visez încă. Revăd mereu scara pe care mă coboram în fugă cu mama care mă liniştea cum putea

(mi-era o teamă nefirească de bombardamente) şi obsesiv mi-o închipui coborând-o între securişti, fără nimeni (*fără mine*) s-o liniştească pe ea. Şi mă întreb cu ce paşi aş mai putea-o urca spre a mă întoarce *acasă*? Lamento deocamdată inutil. Să vedem ce va fi.

Filmul lui Pintilie ne-a entuziasmat. Rigoare clasică – atât de străină aparent lui. Tragedie esenţializată – epură din care nu se poate scoate, nici adăuga, nimic. Ca un diamant.

Secţiune 17.09 Duminică 24 iulie

Atât de mare (canicula) că aseară am întrerupt aceste însemnări (de altminteri inutile), cuprinsă de lehamite şi trândăvie. Le reiau azi – de ce? – sub ameninţarea unei furtuni ce nu se milostiveşte să izbucnească şi la o temperatură de peste 30°. Îmi amintesc – evident – de verile bucureştene când lui Greg îi rămâneau sandalele în caldarâmul topit, eu jeleam în casă cu storurile trase şi doar mama – ca totdeauna mai curajoasă – îşi petrecea ziua înfruntând căldura prin comisiile de bacalaureat. Ce timpuri minunate!

Întoarcerea lui Soljeniţîn în Rusia. Începută cuvios şi just prin debarcarea – acum două luni – direct la Magadam – de unde i se trage destinul. Şi apoi Siberia (mereu Gulagul) şi versantul vestic al Rusiei. Păcat doar de cel mai profetic spirit al locului, sfidând Istoria şi somând-o să-i dea dreptate (şi ea, Istoria, l-a ascultat), lovit de o subită cecitate: în istoria ei, Rusia – pretinde el acum – n-a fost niciodată imperialistă, n-a obidit pe nimeni. Pentru a fi mai departe conştiinţa cea bună a Rusiei, nu e necesar, nici bine, să-i negi păcatele. Ajunge să le recunoşti şi – la nevoie, să le asumi. Tremur – e totuşi un fel de a spune – să nu-şi încheie soarta – exemplară – altfel decât şi-a început-o.

Secţiune 17.10 Duminică 28 august

În stocul de la poştă, un singur eveniment. Un episod (32) din *Memorialul durerii*, trimis de Ion Ioanid, dedicat pilotului Tudor Greceanu, „evadatul” de la Aiud. Îl privim chiar în seara sosirii mele, cu V., şi suntem amândoi uluiţi şi entuziasmaţi de calitatea martorului. La etajul 10 dintre-un bloc de la marginea Bucureştiului, întins pe pat (are un picior tăiat din pricina arteritei – i-au ţinut picioarele în blocuri de gheaţă după evadare, ca pedeapsă), cu soţia bolnavă de scleroză în plăci, personajul (de fapt un erou) e de o luciditate implacabilă. Lipsit de orice clişeu patriotard, discret cu propriile-i sentimente, sobru, nepatetic, vorbind o limbă inventivă şi personală, totul ne seduce la el.

Apoi vorbim cu el. Îi cer îngăduinţa să-i trimit pentru un lung interviu pe cineva de la *Memoria* (îl şi sunasem în ajun pe Zografi, să facă o înregistrare). E cu totul de acord, dar i-a şi dat lui Banu Rădulescu nişte „materiale” pe care nu i le-a publicat până acum. Cu Tudor Greceanu luăm întâlnire să-l vedem la Bucureşti. Măcar admiraţia tardivă a câtorva să-i mai încălzească ultimele luni, zile, ceasuri.

Secţiune 17.11 Marţi 18 octombrie

Reiau după rândurile notate în fiecare seară, cu oboseală, dar încăpăţânare, într-un carneţel, zilele acestei toamne româneşti. Doar întâmplările şi oamenii. Faptul brut. Restul, adică emoţia, se repetă. Cu un singur avantaj: ritmul în care trăim acolo nu-mi acordă timpul să devin lacrimogenă. Cu toate că la Timişoara… Să nu anticipăm.

Deci: *Jurnal din România*

Secţiune 17.12 Joi 15 septembrie

Sculat la 6 dimineaţa. La 8 vine Ilea să ne ducă la aeroport. Şi taxiul. La Paris 15°. La Bucureşti 34°. Se

repetă scenariul de anul trecut.

La Otopeni: Gabriel. Ne ducem la Humanitas să luăm cărţile şi banii. Acum am în mâini *Unde scurte*, IV (*Est-etice*), iar Virgil *Dimpotrivă*, cu prima lui copertă frumoasă. O cafea, două cafele (după o cafea-două cafele în avion). Apoi, Intrarea Lucaci 3. Carmen, cu aceeaşi primire ca o întoarcere acasă. Şi poftă de vorbă nestinsă. Drept care nici nu mă odihnesc, cum proiectasem. Luăm în posesie apartamentul lui Gabriel-sacrificatul şi desfac valizele.

Mă culc pe la 2 dimineaţa, fără să-mi dau bine seama că sunt la Bucureşti. Cum am ajuns aici? Mi’s-a părut mie sau oraşul, întrevăzut din maşină, e mai curat, iar sosirea pe la Şosea aproape frumoasă?

Secţiune 17.13 Luni 19 septembrie

Plecăm la 11. Trecem prin Slatina, Craiova, Filiaşi. Aici, la Filiaşi, ne coboram din tren când mergeam în copilărie la Cruşeţ. Evident, nu recunosc nimic. În peisajul cu sate olteneşti se ivesc brusc (la Strehaia) nişte construcţii ciudate: case cu mai multe acoperişuri suprapuse, stil pagodă. Sunt construite de ţiganii reveniţi cu bani din Germania şi care-şi pun la vedere, în faţa curţii, şi câte un Mercedes.

De la Turnu-Severin şi Porţile de Fier, totul se schimbă. Şi peisajul: deluros şi sever pe cele două maluri ale Dunării, şi satele: casele se închid asupra lor însele (curţi interioare). Nu sunt mai frumoase, dar mai civilizate. Intrăm în zona (aproape occidentală) a fostului Imperiu Austro-Ungar. De-a lungul drumului (lung şi neîntrerupt decât o dată, vreo jumătate de oră, spre a mânca ceva lângă maşină), G. cu verva-i inepuizabilă sugerează noi scenarii.

Ajungem la Timişoara la 9 seara. În hotelul cam de

lux nu e apă caldă pentru o baie sau un duş recuperator. Nici n-am timp să-mi dau seama că mă aflu la Timişoara, de unde totul a pornit. Aş vrea să fiu emoţionată şi sunt numai frântă.

Secţiune 17.14 Marţi 20 septembrie

Sculare la 8 şi jumătate (n-am dormit decât vreo cinci ore, în ciuda a doua somnifere, iar V. două-trei). „Programul" într-adevăr excesiv. Dar îl suportăm vajnic de pe la 11 până pe la 2-3 noaptea.

Suntem aşteptaţi pentru semnarea de cărţi la Universitate.

— Şi tot semnăm, semnăm, 100 – 200 de ex. fiecare, în sala profesorilor, unde vine şi primarul PAC, Oancea (cel pe care nu avusesem timp acum vreun an-doi să-l vedem, cu Mihnea, la Paris), şi care va deschide dezbaterea. Dar până's-o deschidă, mai trebuie să şi intrăm în amfiteatru. De abia reuşim să coborâm treptele printre cei înghesuiţi în picioare. Amfiteatrul e ticsit, aerul irespirabil (saună – declară G.). Aplauzele sunt atât de interminabile, încât nu ştiu cum stăm în picioare lungi minute, întrebându-ne pe ce lume ne aflăm. Şi atunci mi se întâmplă ceva incredibil: când să le mulţumesc, mi se îneacă vocea-n plâns. Mă căiesc şi mi-e ruşine – e prima oară când nu mă domin în public. Dar am realizat brusc că, fără aceşti oameni care au început totul pe străzile Timişoarei, nu's-ar fi putut întâmpla incredibilul şi eu nu m-aş fi întors niciodată în ţară. Emoţia, ţinută în frâu, a scăpat, a ţâşnit în acel fragment de frază curmată de presimţirea lacrimilor ce riscau să curgă. N-au curs, dar nici mulţumită de mine n-am de ce să fiu. Din fericire, V. e sobru.

Ceea ce împiedică reuniunea să fie doar un „succes" şi un prilej de „lansare" de cărţi e – ca de fiecare dată, dar la Timişoara şi mai sensibil – emoţia acestor oameni, care

ani de-a rândul ne-au ascultat, ascunzând-u-se şi care-şi regăsesc în astfel de întâlniri cu noi propriul lor trecut. Disting – în timp ce curg întrebările, în rândul doi, inconfundabila privire în lacrimi a Deliei Cotruş. Amintirea lui Puiu Cotruş plutește deci şi ea asupra întâlnirii. V. îi aduce omagiu, arătând că prin el mai ales a putut descifra „fenomenul Piteşti", eu îl opun (răspunzând la o întrebare) lui Silviu Brucan, Cotruş fiind adevăratul simbol al „generaţiei *irosite*".

De abia după miezul nopţii la hotel. Din Timişoara n-am văzut nimic, în afară de piaţa dintre Operă şi Catedrală (unde totul a început). G. ne promite pentru mâine, când vom pleca „în zori", un popas de un minut în Piaţa Unirii. La hotel ne refacem bagajele şi dormim iarăşi prost şi puţin.

Secţiune 17.15 Miercuri 21 septembrie

Am zărit doar o clipă Piaţa Unirii dintre-un colţ al ei. Înainte de plecare a venit Delia şi i-a lăsat lui G., pentru noi, rulade, gemuri, clătite (le pregătise din ajun sperând că vom locui cu G. la ea), trei ceşti de ceai chinezeşti şi nişte monede de argint de pe vremea lui Mihai I. Din ruladă vom şi dejuna, din nou la botul maşinii, în drum spre Transilvania.

Pe la 5 după-amiaza sosim la Sibiu. Popas la Librăria Humanitas, apoi plimbare prin oraş. Nu-l mai văzusem din anii '40, când fusesem aici cu „cerchiştii" (Cercul de la Sibiu) şi păstrasem amintirea feerică a celui mai frumos oraş din ţară. Frumos a rămas, dar acoperit parcă de o peliculă cenuşie a socialismului, care pune urâţenie peste case, magazine, oameni. Cafeneaua unde încercăm să înghiţim ceva leşios şi insipid (aşa-zisă cafea) e şi ea, într-o piaţă de burg german, ca părăginită la un capăt de lume.

Urcăm, în noapte, tăcere şi lună, spre Păltiniş. Până

la 1 400 de metri. La Schit, unde suntem aşteptaţi (aici au stat G. cu Pleşu astă-vară şi-a încheiat G. cartea), apartamentul ce ne este rezervat a fost încălzit de maica-stareţă: duduie sobele în cele trei camere unde ne instalăm (doar baia îngheţată şi apa rece). Şi un pisic (Miţi sau Iţic, după ocazie) descoperit de Carmen astă-vară, adoptat de stareţă şi care se aciuează la patul fiecăruia dintre noi cu aceeaşi pasiune debordantă şi toarce ţinând isonul focului din sobe.

Suntem rupţi de lume. Mâine coborâm din nou la Sibiu pentru semnături şi reuniunea de la Universitate. Cum la Răşinari a planat asupra întâlnirii noastre cu Relu atrocea boală a lui Cioran, aici, din toate colţurile, parcă ne cheamă Noica, dezbărat de toate impurităţile sale, cel pe care probabil că-l caută mereu G., revenind spre locul iniţierii lui filosofice. Îl vom căuta şi noi, mâine.

Secţiune 17.16 Joi 22 septembrie

Dimineaţa consacrată *Jurnalului de la Păltiniş*. Cu etapele „iniţiatice”, cele două case unde a stat Noica. Şi ghidul care ne va duce de pe filele cărţii lui spre originea lor: bineînţeles Liiceanu. Urcăm spre prima casă unde avea Noica odăiţa descrisă în *Jurnal*. Ajunşi sus, nu mai găsim nimic: casa e dărâmată, se construieşte un hotel. G. e furios. Ne consolăm la gândul e-o vom vedea pe a doua, unde a stat doar în ultimii ani. Uşa e închisă cu lacăt. G. găseşte o şurubelniţă în maşină şi deschide minuţios lacătul. Pentru a cădea pe o a doua uşă închisă cu yale. Porneşte în sat să ceară cheia: e la Sibiu! Renunţăm. De altminteri muzica uşoară răspândită peste tot locul din megafoane profanează aerul (e curat şi cerul – albastru ca într-o carte poştală). Urcăm iar printre brazi, înspre mormântul lui Noica. Aici spaţiu privilegiat, aristocratic, ca şi mormântul sobru, în piatră, cu cruce bizantină. În faţa

unui schit, izolat de tot şi toate, demn de tot ce-ar fi vrut Noica să fie.

Din nou bagaje pentru mâine, ultima etapă: Râmnicu-Vâlcea. Din nou culcat târziu pentru trezit în zori.

Secţiune 17.17 Vineri 23 septembrie

Coborâm din Păltiniş pe la 12, trecem la Sibiu să-l salutăm pe Dragomir, care ia şi el trenul spre Bucureşti. Drum cu adevărat frumos de-a lungul Oltului până la Râmnicu-Vâlcea, unde ajungem pe la 3 şi jumătate.

„Cel mai frumos oraş din lume” – cum le spunea tuturor V., litanic şi cu umor – complet desfigurat. Stilul „alimentară” al blocurilor a înlocuit vechile case. (De unde, probabil, şi lipsa de emoţie aparentă a lui V., nu regăseşte, în afară de Liceul Lahovary, mai nimic din feerica şi mereu amintita-i adolescenţă.) A rămas (mutată din loc) casa lui Anton Pann. Unde e instalată Librăria Humanitas. De acolo, după primire şi flori, pornim în maşina lui G., cu un profesor, în căutare de trecut. Şi mai ales la Liceul Lahovary, unde V. revede mai multe săli de clasă şi curtea în mijlocul căreia caută zadarnic un smochin răpus.

Pe la 8 şi jumătate reuşim să plecăm spre Bucureşti, unde sosim pe la 11 şi ceva. Acasă, Carmen şi Mihnea, venit ieri de la Paris. Până pe la 3 şi jumătate dimineaţa cinăm şi stăm de vorbă.

Secţiune 17.18 Sâmbătă 1 octombrie

La 4 şi jumătate, Gabriela: mergem la Tudor Greceanu. Ne duce fiul Gabrielei, Mircea, cu maşina. Într-o suburbie cu blocuri de mizerie. Când ies din maşină sunt gata să calc pe o pisică moartă cu roi de muşte pe ea. În jur, ţaţe care pălăvrăgesc şi pe care, în greaţa ce mă năpădeşte, le bănuiesc de a fi, toate, iliesciene.

La etajul 10. Întrevederea cu T. Gr. Oscilează între coşmar şi sublim.

Coşmar: încăperea minusculă ocupată de un pat şi o „chaise percée”. În acest spaţiu strâmt deambulează ţinându-se de un cadru metalic un fel de nebună cu părul vâlvoi. (De fapt, nu e nebună, ci foarte lucidă, suferă de scleroză în plăci: e soţia lui Greceanu.) Când intrăm noi, îşi pune cu gesturi sacadate o rochie. Scenă demnă de expresionismul german din filmele anilor ’30. Tot coşmar: piciorul tăiat (acum’s-a cangrenat din nou) al lui T. Gr. cu pijamaua prinsă cu ace spre a ascunde golul.

Sublim: capul lui. Parcă despărţit de rest: întreg, lucid, impecabil. Ne spune într-o franceză fără umbră de accent că doctorul, azi-dimineaţă, i-a mai dat o lună de trăit: cangrena + tranzitul intestinal distrus de regimul alimentar de la Aiud (foamete sistematică pe mai multe zile, alternând cu hrană multă şi grasă). Continuă pe româneşte. Îi plăceau integral emisiunile lui V., nu şi „Tezele” mele, pe care le critică: de ce să le vorbesc de tot felul de cărţi pariziene ce nu puteau ajunge până la ei? îl înţeleg, eu emiteam pentru o lume cât de cât normală căreia el, chiar după ieşirea din închisoare, nu-i mai aparţinea. Nimic stingheritor nici în aceste critici, nici în omagiul său final, mereu aceeaşi inteligenţă descriind infernul fără patos.

Secţiune 17.19 Duminică 23 octombrie (*reluarea* Jurnalului parizian)

Abia azi am terminat de transcris *Jurnalul* din România. Diseară, la cină la Christinel, care a sosit de miercuri, mai răsfăţată şi mai egocentrică decât anul trecut. Numai de n-am îmbătrâni la fel!

Restul? Cotidianul somnoros. V. are din nou migrene (La Bucureşti îi dispăruseră) şi tace tot atât de sistematic pe cât vorbise înţ ară. Recuperează singurătate. Eu mi-am pus ordine în hârtii (probă: transcrierea jurnalului

bucureştean).

Secţiune 17.20 Miercuri 7 decembrie

În fiecare seară înainte de a mă culca, citesc câte o scrisoare a lui I.D. Sârbu din volumul de *Corespondenţă* (cu Nego, Nemoianu etc.) publicat recent în ţară. De la *Adio, Europa*!, e una din vocile cu care mă împac cel mai bine. Şi-mi pare rău e-am ratat această „întâlnire" când a venit să ne vadă la Paris. Îmi vine să-l înviu şi să-i cer iertare.

Secţiune 17.21 Sâmbătă 31 decembrie

Foarte emoţionată de o scrisoare-confesiune a lui Patapievici (*le mal aimé*), căreia nu-i găsesc calificativ, într-atât e de profundă, subtilă şi necesar patetică, şi de o alta de la Vlad Zografi, care ne spune ce a însemnat pentru el întâlnirea cu Tudor Greceanu. Calitatea umană la Zografi mi se pare excepţională. Sensibilitatea lui la „celălalt", la valorile morale încarnate de Greceanu, de la curaj la cinstea dusă până la sacrificiu, fără a uita de boieria spirituală, rar am mai întâlnit-o. Când pune o întâlnire cu Greceanu deasupra apariţiei primului său roman, mi se pare că-l revăd pe Virgil scriind în tinereţe că, în faţa sacrificiului lui Vulcănescu, prestigiul „operei" păleşte. Am impresia, deloc modestă, a unei filiaţii: dacă am făcut totuşi ceva în existenţă, este de a ne fi pus – la modul deloc căznit, dimpotrivă, cu un fel de fervoare naturală – în „serviciul" (nu neapărat în sens strict montherlantian) de adus celuilalt pe deasupra împlinirii personale. V. şi mai deplin. Şi e un dar, cel mai de preţ, când regăsesc aceeaşi atitudine la alţii – la Zografi, de pildă. Printre tineri, Patapievici, pe plan intelectual, şi Zografi, în sensul de mai sus, sunt marile noastre recompense.

Vorbesc azi cu Zografi la telefon: a murit (cancer la

plămâni şi la ficat) Greceanu, după două luni de intense suferinţe. Şi din interviurile luate de Zografi – care trebuiau să continue – nu ies decât 60 de pagini, prea puţine pentru cartea pe care acceptase’s-o editeze Gabriel. Singurul dar pe care i l-am putut face lui Greceanu a fost… Zografi. Faptul că un tânăr asculta şi sorbea lecţia de eroism poate că măcar parţial îi justifica sacrificiul.

Articol XVIII.

1995

Secţiune 18.01 Sâmbătă 7 ianuarie

Am început anul scriind un articol despre Tudor Greceanu. Altfel nu puteam scăpa de apăsarea pe care mi-a lăsat-o ştirea morţii lui.

Alaltăieri noaptea, după ce privisem, din ciclul Montparnasse, un documentar consacrat lui Giacometti (cu un interviu ce-i fusese luat în 1960) şi care ne emoţionase estetic cum de mult nu se mai întâmplase, închizând obloanele pe la 4 dimineaţa, un spectacol ireal: *ningea* şi cele două străzi ale noastre (Villa Verlaine şi François Pinton) erau transformate în tablouri. De fiecare dată, ninsoarea ne readuce cu gândul (văd că nu doar pe mine, ci şi pe V.) spre copilărie. Parcă n-am mai fi văzut ninsori de atunci. Dacă n-ar fi fost ger, am fi rămas cu ferestrele deschise să privim fără oprire. Ca în prima noapte la New York, în hotelul nostru de pe 7th avenue, la etajul 10 sau 20, în insomnie feerică cu zgârie-norii ce ne înconjurau. Dar atunci n-aveam timp pentru „amintiri din coplărie”.

Secţiune 18.02 Vineri 10 februarie

Sub dubla maledicţie: nefumatul şi „mecanica” această monstruoasă a ordinatorului cu care am impresia că niciodată nu mă voi putea obişnui, iau loc în casă, în viaţă, în gesturi. Sute de clape în loc de câteva, simple şi cinstite (ah, prima noastră maşină de scris de la Paris,

portativa ce-a ţinut vreo 20 de ani şi pe care au fost bătute *Caietele de Dor*!).

Cu fumatul e, bineînţeles, infinit mai greu, parcă mi's-ar propune să devin altcineva cu mâini fără de rost, neştiind ce să fac din mine şi cu mine; când mă gândesc la superioritatea cu care priveam la bieţii drogaţi, de parcă ne-ar deosebi ceva. Ne deosebeşte doar natura drogului, la ei ducând la demisie şi decădere, la noi (fumătorii) numai la obişnuinţă. Tot o sclavie, dar mai „nobilă" – ca să zicem aşa.

Cât despre MacIntosh-ul scelerat, el ocupă mai întâi în casă un loc masiv, destrămând geometriile încăperii, iar pe clapele lui, tulburător de uşoare, fac mai multe greşeli decât litere. Cum să scrii pe aşa ceva şi cum să scrii fără să fumezi? De ce mă răzbun pe robotul ăsta, nevinovat de nepriceperea mea funciară? Cât despre bietul Cristo, obligat să mă înveţe alfabete „tehnice", îl voi întreba mâine de ce din când în când sar două-trei rânduri deodată.

Secţiune 18.03 Luni 13 februarie

Tocmai acum a plecat Smaranda Vultur. Ne-a făcut o impresie deosebită, fiind unul dintre rarii intelectuali căruia şocul „revoluţiei" i-a fost benefic, îndemnând-o să-şi modifice domeniul de cercetare. De la poetică a trecut deci la problema deportaţilor din Bărăgan, alcătuind, cu deplasări în satele din Banat, un corpus aproape etnografic de interviuri şi comentarii.

Studiu capital, *Le passé d'une illusion. Essai sur l'idée communiste au XXe siècle*, de situat în marea descendenţă de la Hannah Arendt şi Jules Monnerot la Raymond Aron şi Alain Besançon, cartea lui Furet nu mă pune doar într-o stare de efervescenţă intelectuală, dar mă satisface şi pe alte planuri: umple un gol şi demistifică o

nouă impostură.

Golul: din 1990 încoace, de când’s-a prăbuşit comunismul fără ca vreun intelectual să fi prevăzut data sfârşitului, inteligenţia pariziană (de cea germană sau americană ce să mai pomenesc?) s-a pus în grevă de idei şi creativitate. Rămas fără duşman ideologic (descoperit, e drept, tardiv, de-abia prin anii ’70, odată cu „noii filosofi” şi cu demarxizarea radicală pe care întâlnirea dintre ei şi universul lui Soljeniţîn a provocat-e în elite), fără utopie, fără zei, redus la gospodărirea modestă a cetăţii – în plus, în criză – intelectualul parizian „boude”. Excepţiile sunt atât de rare (Glücksmann, Finkielkraut; Alain Mine), încât nici nu mai trebuie pomenite. Ivirea lui Furet cu un studiu menit unui impact asemănător celui cu *Penser la Révolution française* (din 1967, cred) poate fi semnul unei schimbări de climat sau, în orice caz, al unei ieşiri din morozitatea ambiantă.

Demistificarea: pe inevitabilele urme ale lui Hannah Arendt, Furet compară mereu comunismul cu fascismul (analizând-u-le trunchiul comun), dar merge mai departe, arătând cum antifascismul a servit a masca realitatea sovietică şi a salva prestigiul Moscovei şi al comunismului. Cum şi cât a reprezentat o armă. Acum când, pentru a se evita procesul comunismului ce-ar fi fost normal să fie iniţiat în Est, se revitalizează antifascismul, fie prin redeschiderea tribunalelor ce-au judecat şi condamnat, încă de la sfârşitul războiului, şi nazismul, şi Vichy-ul, şi pe responsabili, o astfel de repunere în chestiune a clişeului cu primejdia fascistă e mai mult decât salutară.

Secţiune 18.04 Marţi 21 februarie

În sfârşit, am dezbărat camera mare de monstrul-am pus la intrare, sub scară, unde nu a devenit frumos (aşa ceva nu i se poate cere). Dar biroul sau livingul, sau

biblioteca-discotecă – oricum i-am spune, doar salon nu-şi-a regăsit proporţiile dinainte. De lucrat, lucrez mai puţin bine pe el, deoarece mă aflu în culoarul de trecere, pe „bulevardul” casei, fără să pot crea acel spaţiu închis al solitudinii, prielnic chiar şi scrisului celui mai banal, notaţia cotidiană slujind mai degrabă exerciţiului pe clavir decât dorinţei de a scrie. De dorit, nu doresc decât să mă întorc spre Furet, părăsit cu regrete, remuşcări şi pagubă.

Orice ar fi, mutarea monstrului e ca o victorie (oh, atât de mică!) a simţului estetic asupra celui practic.

Secţiune 18.05 Joi 23 februarie

Telefon (9 seara) de la Ioana Patapievici. Speriată, şi e normal: au venit – ca pe vremuri – la vecinii ei de palier nişte ofiţeri de la SRI să „întrebe” de Horia. Că a fost fotografiat alături de un arab care ar face trafic de devize (pretextul), că de ce e împotriva regimului. Ioanei nu îi este frică să i se întâmple ceva lui Horia, dar e uimită de reintroducerea acestui sistem de „anchetă”, ce arată că securiştii şi ai lor nu se mai tem să se manifeste pe faţă. Şi-au arătat şi legitimaţiile!

O sfătuiesc să aibă o convorbire cu Liiceanu, înainte de a-l alerta pe Horia. Şi dacă e nevoie de scandal, atunci să se facă public la *22*, adică chiar acolo unde a scris Horia articolele „împotriva regimului”. Înţeleg senzaţia ei: eu însămi, auzind ştirea, am avut impresia că mă întorc în timp cu peste cinci ani. Dacă se ajunge la scandal, de data asta scriu şi eu, tăcerea devine intolerabilă, nu mai poţi beneficia de scuza că „ţi-ai făcut datoria” (expresie pe care o detest) cât a fost greul, iar acum, în cvasinormalitate, mai poţi lăsa pe alţii să se indigneze. De urmărit deci cu „vigilenţă”, cum se spunea într-un limbaj de partid, din păcate reactualizat.

Secţiune 18.06 Miercuri 8 martie

„Agenţia de ştiri Patapievici”, cum îşi spune cu umor Ioana, intervine de trei ori astă-seară cu veşti peste veşti. Încă o dată: suntem încântaţi că povestea ia amploarea cuvenită – cu mult peste aşteptări – nu doar pentru că P. devine omul cel mai protejat din ţară, dar şi fiindcă astfel se împiedică legalizarea fostelor procedee securiste (dosar, vecini, intimidare etc.). Cei de la Securitate ştiu prea bine până unde se poate merge… Cel puţin pe faţă. Dacă nici oamenii nu se mai lasă intimidaţi şi-şi iau răspunderea mărturiei, ceva e pe cale să se schimbe în mentalităţi.

Secţiune 18.07 Luni 13 martie

Sunt astă-seară minunat de uşurată: V. şi-a făcut o serie de examene care sunt toate perfecte. Zgârcită cum sunt în acest aşa-zis jurnal cu „sentimentele” personale, nu mai adaug nimic.

Secţiune 18.08 Duminică 19 martie

M-am întrebat astăzi brusc dacă, în afară de V., aş mai avea pe cineva pe care să mă bizui, o cărămidă încă solidă la temelia şubrezitei mele case. Stâlp – sau cărămidă-temei – nu mi-a fost, în Franţa, decât Christiane, zid al plângerii şi totodată reazem al bucuriilor, imperturbabilă în fidelitate prietenească: să tot mergi cu ea până la capătul lumii. Nu pot să uit cum în-a scos din boala provocată de moartea mamei, transportându-mă ca pe un obiect – de fapt devenisem unul – până la Menton, unde cu o nesfârşită răbdare a aşteptat ca marea, soarele, şi vitalitatea trupului încă tânăr să mă readucă, obligatoriu, spre viaţă.

Alla nu avea astfel de devotamente, însă îţi umplea existenţa cu fervorile şi zbuciumul ei nestăpânit, impunându-ţi datoria de a o salva. Fără să ţi-o ceară, bineînţeles. Dezechilibrul ei despletit la modul rusesc, dar corectat de fineţe, gust, inteligenţă, talent, transforma

cotidianul într-un fel de aventură plină de riscuri.

Mai aveam doi „stâlpi” aduşi cu mine din România: pe Georges şi pe Greg. Pericolul când te aflai alături de primul era mare, atât de la adăpost te simţeai, încât pe urmă nu mai puteai traversa singură o stradă (exagerez evident puţin). Despre al doilea puteai fi sigură că dacă-i ceri, în numele prieteniei, fără altă explicaţie, să se arunce în Sena, o va face. Dintre ei toţi doar Greg a supravieţuit, e însă departe, ocupat doar cu bătrâneţea şi cu Odile.

Până azi, nu m-am împăcat cu ideea că dacă formez Maillot 23-14, la capătul firului nu-mi va răspunde Christiane, al cărei râs protector punea capăt angoaselor momentului. Şi că, în fond, nu mai am absolut niciun astfel de număr de format în clipele cu adevărat grele.

Din pricina computerului, am început să scriu din nou despre mine în acest jurnal. Exerciţiul „tehnic” m-a împins spre o stare confesivă pe care o abandonasem odată cu narcisismul adolescenţei şi mania tinereţii de a-şi inventa sau amplifica dramele şi problemele. Mă părăsisem, făcând din jurnal o simplă agendă – şi era bine aşa. Va trebui să revin spre o mai mare uscăciune sau să mă las de notaţia zilnică, reclamată, spun eu ca să mă scuz, de acomodarea cu monstrul, care a început să mă accepte mai uşor, aşa că nu mai e nevoie de închinăciunea zilnică.

În acest timp, o altă ilegalitate: în locul lui Gabriel, în Consiliul de administraţie al Televiziunii a fost numit un „om” al preşedintelui, impus de Cotroceni, oferindu-se drept consolare un fotoliu şi lui N.C. Munteanu. Iuga a intrat, ca protest, în greva foamei, de 12 zile. Nu vor lăsa ăştia puterea din mână, în ruptul capului... „Ce e de lucrat?” cum ar fi spus Simion Bărnuţiu (mai bine îl citez pe el decât pe inevitabilul Lenin cu „ce-i de făcut?”).

Dac-am avea răspuns.

Secţiune 18.09 Vineri 24 martie

Seara consacrată lui Ionesco (la un an de la moarte) de Casa Română la Paris IV (catedra deţinută de Smaranda Vultur). O reuşită, şi ca prestaţii (aşa se spune, nu? – urât cuvânt!), şi ca public. Sală arhiplină şi civilizată. Două interviuri televizate cu Eugen, primul mai banal, urmat de o conferinţă a lui Gilles Plézy (a scos recent o lucrare despre Ionesco) şi el destul de banal. Al doilea, cu Liiceanu, infinit mai emoţionant, în româneşte, subtitrat. Vorbeşte apoi Gabriel, repetând, dacă am înţeles eu bine, ce a spus astă-vară în Italia. Aşa şi fusese convenit când's-a programat reuniunea de azi. Face o excelentă impresie şi e îndelung aplaudat.

Eugen, în acest ultim „cuvânt" al vieţii sale, e de o autenticitate sfâşietoare, cu întrebări de o naivitate aproape copilăroasă, îţi vine să-l ocroteşti. Dar în faţa morţii pe care n-o înţelege decât drept un păcat al divinităţii (dacă ea va fi existând), ce ocrotire poţi avea? Aminteşte o teorie sau intrigă dintre-o piesă de Salacrou: ar trebui să ne naştem bătrâni, să parcurgem existenţa invers şi să murim în scutece. Nu era pentru Eugen o temă de teatru al absurdului, ci un fel de apărare împotriva îmbătrânirii. Şi ea iluzorie, fireşte.

Secţiune 18.10 Sâmbătă 25 martie

Gabriel e depăşit. O constat când ne telefonează pe la miezul nopţii, după ce şi-a făcut valiza. Îl aşteaptă editura, deschiderea Librăriei franceze, Universitatea (luni are nu ştiu câte ore Heidegger şi altele Noica), desfăşurarea mai departe a protestelor împotriva serviciilor secrete (căpitanul Soare), când să mai înceapă şi o altă ofensivă, să deschidă un nou front Iuga-Televiziune? Ce să-i răspundem altceva decât: imediat? Şi unica soluţie's-o lege

de cea precedentă. Zece personalităţi au protestat în cazul Patapievici, aceleaşi, prin telefon, s-o facă şi acum, de cum pune bietul G. piciorul „pe pământul patriei” şi mâna pe telefon. Îl simţim dinainte obosit şi suntem dezolaţi că nu-i putem fi de ajutor.

Secţiune 18.11 Marţi 28 martie

Zloată (plouă cu zăpadă, ninge cu ploaie?) şi frig. Le plâng în gând – la telefon nu dau de ele – pe Rodica şi Marie-France care sunt la cimitirul Montparnasse pentru o slujbă la mormântul lui Eugen (azi e exact un an de la moartea lui).

Azi, V. are impresia că nu mai vede destul de bine să citească ziarul. Bat în neştire la computer pentru a nu mă lăsa pradă angoasei. Aşa va fi cel puţin până săptămâna viitoare – miercuri –, când i se va face un nou examen. Mi se pare o eternitate până atunci.

La Bucureşti este aşteptat peste două-trei zile Patapievici. A plecat normal şi cam anonim, se întoarce aproape ca o vedetă a rezistenţei. S-ar fi lipsit cu bucurie, sunt sigură, de aşa ceva. Iar mie, dacă mi-ar fi spus cineva, după ’89, că voi fi obligată să redevin petiţionară pentru a salva vieţi şi principii în România, i-aş fi râs în nas. De-a-ndoaselea totul, mereu?

Secţiune 18.12 Vineri 31 martie

Am început să notez prea multe în acest jurnal. Va trebui să mai renunţ la mărunţişuri, să mai tai din detalii, să nu încarc memoria, fie ea a unui robot, cu atâtea lucruri inutile. Şi să mă apuc de lucru: să termin în sfârşit volumul al VI-le-a, cel mai năpăstuit dintre toate, dat fiind ritmul de delăsări succesive în care a fost compus. Nu mai am scuza ucenicei la monstru: de bine, de rău, am învăţat, nu tot, dar esenţialul, iar monstrul nu-şi mai merită numele.

Mai uitasem să rectific o însemnare: nu m-am lăsat

de fumat, cum, solemn, şi amar, anunţasem pe prima filă bătută la MacIntosh. Hotărârea fermă n-a ţinut mai mult de o zi. În schimb, am scăzut, de la vreo 32-33 pe zi, la 16. Scot mereu ţigările din pachet să le număr, gest penibil de drogat, inestetic. Nu de estetică am eu nevoie însă, ci de nicotină. Şi de gest. Acum, că mi-am pus capăt iluziei de eroism din primele file ale jurnalului, pot să închei şi ziua de azi.

Secţiune 18.13 Luni 3 aprilie

O nouă ocazie de a verifica falsitatea, cel puţin parţială, a atacurilor inteligenţiei de lux – şi nu numai – împotriva imaginii televizate, capacităţii ei de abrutizare, incompatibilităţii funciare dintre televiziune şi cultură. Pe una dintre cele mai frivol-intelectuale şi „la modă" emisiuni culturale, *Le Cercle de Mânuit*, bolnavă de toate clişeele stângii intelectuale, azi Zoran Music. Ascultându-l, văzând-u-i desenele incredibile de la Dachau, în care mormanele de cadavre devin un peisaj, în timp ce peisajul toscan îşi dezvăluie scheletul, câţi neiniţiaţi nu se vor duce la expoziţia de la Grand Palais pe care altfel ar fi ignorat-o?

O mărturisire a lui Zoran Music: sosind la Paris pe vremea terorismului abstracţiunii, în anii '50, nu's-a lăsat contaminat din pricina memoriei de la Dachau. „Morţii m-au eliberat de arta abstractă" spune el, simplu. Din pricina lui, nu pot scăpa în noaptea asta de cuvântul *eroziune*.

Secţiune 18.14 Marţi 4 aprilie

Vine V. cu recolta de la cutia poştală. Scrisoarea deschisă a lui Liiceanu către Dumitru Iuga (faxul e din 31 martie). Încheiată pe un ton de ironie amară faţă de poporul pentru care Iuga se sacrifică în gol, e scrisă cu aceeaşi cerneală ca *Apel către lichele*.

Mă întorc spre ieri, când, fiind prinsă de orele 4

dimineaţa bătând la Macintosch (nu-i mai spun Monstru, e semn bun – deşi mi-a mâncat acum câteva secunde un întreg paragraf), n-am mai avut timpul să adaug la ultimele rânduri şi acest detaliu, deloc nesemnificativ: Zoran Music are 88 de ani. Să îmbătrâneşti întreg, ca el sau Berberova, ce vis! Mă urmăreşte şi azi cuvântul eroziune. Ce-ar fi să-mi intitulez ultimul volum: *Eroziuni*? S-ar potrivi cu tot ceea ce se petrece în Est, prima dintre eroziuni fiind a memoriei, a doua a demnităţii, a treia a omeniei, a patra a comunismului etc. Pomelnicul e nesfârşit, dar, înainte de a-l continua sau de a alege un titlu, ar trebui să termin cartea. Nu m-a oprit, în fond şi în primul rând, ucenicia pe ordinator, cum am pretins (şi sincer am şi crezut). Probabil, infinit mai mult dezgustul faţă de unele metamorfoze umane din România şi ca totdeauna, inevitabil, gustul zădărniciei.

Rămân şi azi sub impresia lui Zoran Music. Cei 88 de ani ai săi, încă interogativi şi deschişi spre lume, mai mult amari decât înţelepţi, „erodaţi" ca un desen sau o pictură a sa (şi cadavrele de la Dachau, dar şi ultima serie de autoportrete), parcă mi-au deschis asupra bătrâneţii cea mai „consolatoare" perspectivă de până acum. La Zoran Music, totul mi's-a părut a fi gândire vie, dubitativă, totul fixat la stadiul esenţial al întrebării şi al uimirii de a fi om şi martor în acest secol al ciumei utopice. Rănile oblojite de artă, nu şi vindecate de ea, iar el înaintând în timp fără a le renega, nici a le exhiba. E deci bătrâneţea ce m-a „convins" cel mai mult. Numai că despre bătrâneţe n-ar trebui să-ţi fie îngăduit a diserta decât dacă eşti încă departe de ea, până pe la 40-50 de ani când încă imaginezi, şi nu descrii. Deoarece nu-mi amintesc că dintre-o astfel de descriere să fi învăţat vreodată cineva ceva.

De ce atâta sporovăială? Pur şi simplu, din aprehensiunea pentru analiza de mâine la ochii lui V., teamă stupidă deoarece nu vom avea imediat rezultatul. Totul se petrece însă pe un plan unde logica n-are nici preţ, nici greutate, trebuie suportat şi atâta tot. Şi atunci te ameţeşti scriind: orice şi despre orice.

Secţiune 18.15 Miercuri 5 aprilie

A fost cum prevedeam: nu ştim nimic precis. Întrebată de V. dacă e foarte grav, după angiografie, doctoriţa a răspuns doar „Je n'ai pas l'impression que ce soit très grave". Orice ar fi, sunt, curios, mai liniştită. Şi pentru că mă aşteptam la un examen lung şi dur. După doar vreun sfert de oră a reapărut V., văzând ca mai înainte, uşor mirat că n-a fost decât atât. Uşurat şi el, din moment ce i-a venit ideea să mergem la restaurantul nostru de la Odéon, la doi paşi de laborator. S-a lăsat deci cu stridii pentru mine şi o impresie de înlăturare a primejdiei pe care îmi rămâne's-o sper întemeiată. Impresia, evident, nu primejdia.

Secţiune 18.16 Vineri 7 aprilie

Cu telefonul, ca pe timpul Europei Libere, de la trezire până pe la orele 4, nu voi „prânzi" decât la 5. Un ritm care mă „întinereşte". (Măsor la justa ei valoare şansa de a fi fost atât de ocupată de ceilalţi şi cu ceilalţi, încât n-am avut timpul să mă gândesc la mine. Fără narcisism eşti mai puţin pândit de angoasa trecerii, şi aşa mai departe...)

Ştirea cea mai importantă: Iuga a încetat greva foamei.

Secţiune 18.17 Luni 10 aprilie

Nu înţeleg cum se poate vieţui altfel decât în stare de criză în România, de unde ecourile ne sosesc din ce în ce mai deznădăjduite. Azi scrisoare în acest sens (nu cu

văicăreală, ci cu luciditate) de la Neagu Djuvara. Face într-o pagină o radiografie şi politică, şi socială, ce coincide cu propriile noastre impresii: şi asupra PAC-ului (bine a făcute -a ieşit din Convenţie), a încăpăţânării ardeleneşti a lui Coposu, a puţinătăţii lui Emil Constantinescu, dar şi asupra stării societăţii româneşti incapabile să se refacă fizic şi psihic după 45 de ani de comunism. Mă impresionează atât de mult, încât îi răspund imediat.

Secţiune 18.18 Sâmbătă 15 aprilie

Din curierul de ieri, cea mai emoţionantă scrisoare i-a fost dată la Buc. Nicoletei Franck (care mi-o trimite din Elveţia) de o bătrână pensionară de 87 de ani (aşa se prezintă ea însăşi), Sabina Novac. Era tânără profesoară la Braşov când, în 1939, a venit mama în inspecţie în clasa ei. Şi i-a făcut un proces-verbal (mi-l trimite în plic). Îl citesc cu încântare. Nici umbra vreunui stereotip. Inteligent, bine scris, de certă ţinută intelectuală. Mi se face un iremediabil dor de mama. Câte ştersături n-a produs timpul în aducerea-aminte! Acum îmi dau seama, de pildă, că uitasem cum scria şi cât de bine. Am o poftă nebună să stau de vorbă cu ea, măcar un ceas, două. Cum adresa ei pe procesul-verbal e „strada Wilson nr. 13”, de ce nu acolo? Fotoliile erau lângă radio (un Telefunken), în camera din fund. Deci acolo sau pe divanul din cealaltă odaie, de unde telefonam cu orele (de pe atunci sufeream de telefonită cronică). Singurul lucru pe care aş mai vrea să-l fac, în ce-mi rămâne ca timp, ar fi o carte despre ea. Şi unicul pe care nu-l voi putea nici începe. Trebuie să ai geniu să poţi recrea un personaj pentru tine fără defect, pentru care nu te-ai putea sluji decât de punctele de exclamare patetice, între entuziasm şi lacrimi. N-am evident geniu, nici măcar suficient talent şi rămân cu

această mare absenţă neexprimată şi inexprimabilă.

Aflăm de la Al. Călinescu nu doar ceea ce ştiam de la Cristovici, că Goma a mai scos roneotipate trei volume de *Jurnal* şi că ne cam înţeapă şi pe noi, dar şi că aceste „înţepături" nu sunt deloc anodine. Dacă se confirmă – şi se va confirma –, Goma se va transforma în cea mai mare decepţie din câte am cunoscut – şi n-am dus lipsă. Deoarece ea (dezamăgirea) nu se situează pe plan politic sau literar, ci pe cel uman. Ceea ce face el: să publice convorbiri în general răstălmăcite, până la a pune în gura celuilalt ceea ce el însuşi a afirmat, nici măcar nu cred că are precedent. Fie chiar şi în păcătoasele noastre de medii literare. În curând, se va întâmpla ceea ce Ţepeneag îmi prezisese şi eu nu crezusem în ruptul capului (şi al inimii): îmi va părea rău că l-am cunoscut pe Paul Goma.

Secţiune 18.19 Luni 17 aprilie

Într-adevăr, îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma. Nu că l-am citit, nu că i-am admirat şi susţinut „mişcarea" din 1977, ci că l-am cunoscut. Am primit sâmbătă-seară cele trei volume de *Jurnal*, totalizând vreo 900 de pagini. Al treilea, *Jurnal de Noapte-Lungă* (23 sept. - 31 dec. 1993), ne este aproape integral consacrat. „Aproape" deoarece, când nu înregistrează dezamăgirile pe care i le provocăm (mai ales eu, cu V. vorbea mai puţin la telefon, deci e mai ferit), nu mai notează în *Jurnal* decât planurile sale de amenajare a Basarabiei, cu preferinţă hidraulice. Cum e părăsit de toată lumea în afară de noi (eu am fost ultima ce-am întreţinut trudnic cu el o vagă legătură telefonică), nu mai are pe cine diseca în afară de noi. Mecanismul e simplu: porneşte de la câte un adevăr, apoi inventează sau deformează.

Ar mai rămâne să mă întreb – retoric – de ce acest val de indignare de abia acum, când de trei-patru ani

Goma aruncă venin şi insulte în dreapta şi-n stânga? Doar pentru că de data asta ne priveşte pe noi? Da, fiindcă nu credeam că va trece acest ultim prag. Şi la urma urmei, nu e vorba de indignare. Ci de tristeţea de a pierde pe cineva pe care-l credeam prieten (nu spuneam eu că, oricare i-ar fi defectele, Paul e atât de bun, încât e unul dintre rarii oameni în mâinile cărora mi-aş pune viaţa?) şi de greaţă la ideea că tocmai unui astfel de om i-am stat alături fără rezerve.

Îndrăznesc să spun că nu de Paul mi-e azi milă, ci de mine. Milă, că-mi aleg atât de prost prietenii cei mai apropiaţi, că sufăr de o atare miopie psihologică. După ce le termină şi V. (am impresia că le citeşte mai paşnic decât mine, deşi cu aceleaşi concluzii), voi restitui cele trei caiete şi mă voi strădui să scot din gând şi din casă până şi umbra unei amintiri ce-ar veni să-mi contrazică unica iluzie ce mă poate linişti: eu nu l-am cunoscut pe Paul Goma.

Secţiune 18.20 Miercuri 19 aprilie

De o lună durează neliniştea (panica mai degrabă), când mai stăpânită, când revărsată, pentru ochii lui V. Începând pe 18 martie când V. a fost la Richard, se încheie azi, tot printr-o vizită la oftamolog. Rezultatul: nu e nici glaucomul cel rău, ci doar cataractă, de care urmează să fie operat la sfârşitul lui mai, începutul lui iunie. Adică tot ce puteam spera mai bun. Nici nu ajung să mă bucur pe cât ar trebui. Anxietatea să-mi stea oare – şi din nefericire – mai în fire decât bucuria? Respir, în orice caz, de parcă m-aş întoarce de departe, de pe tărâmul primejdiilor majore.

Atât de tare m-am destins azi, încât mi-e somn la 10 seara! Să trăieşti şi să nu crezi.

Secţiune 18.21 Vineri 5 mai

De miercuri seara, handicapată. M-am lovit tare cu umărul de pereţii ascensorului la dr. Richard şi aproape că n-am simţit. După vreo cinci ore au început durerile destul de violente în umărul şi braţul drept. Somnul, un chin. Joi, la doctor, în zorii zilei. Radiografii multiple (pierd vreo trei ore cu această prostie): nu e fractură, ci o tendinită. Nimic grav, redescopăr însă că faptul de a dispune de două braţe şi mâini e un miracol pe care-l-am trăit în neştiutoare inocenţă. Fiecare accident sau boală dă prilejul unei astfel de uimiri elementare, de care uităm cu toţii imediat ce integritatea regăsită ne face insolenţi ca pe nişte şcolari cu absenţe nemotivate de la esenţial.

Acum nu ştiu câţi ani (15-20?), la Roma, mi-am cam rupt nişte coaste într-un autobuz care'-s-a pornit cu prea mare entuziasm la o cotitură. Şi de-a lungul celor două săptămâni ale raiului meu roman (la Roma, de fiecare dată mă regăseam în paradis) n-am prea putut să respir, nici să râd, nici să merg mult cu maşina. Dar pe acea vreme stăteam la Yvonne, Dan Petraşincu (Angelo Morretta) conducea cu o grijă foarte puţin romană automobilul, să nu mă doară, Horia Roman telefona în fiecare zi să-l întrebe pe V. cum îi mai e „fetei lui Lovinescu", şi când dădea de mine, îmi recita îndelung din textele paterne, certându-mă că nu le ştiu pe dinafară, cu el toate cafenelele Romei se mutau la Bucureşti, iar ruinele înrudite cu străzile, pieţele, monumentele şi soarele îmi dădeau senzaţia eternităţii. Ce mai contau două-trei coaste în minus? Le-aş da din nou pentru a regăsi Roma de atunci, cu noi toţi împreună. Trebuie să închei. Altfel risc să… lamartinizez.

Secţiune 18.22 Duminică 7 mai

Dacă la primul tur al alegerilor prezidenţiale eram liniştită (nebănuind succesul lui Jospin), pentru al doilea, de azi, mă aflam în pragul anxietăţii. De fapt, cu cât ne

apropiam de orele 8 seara, când se dau primele estimaţii (niciodată dezminţite), teama creştea. Aş fi râs dacă cineva, acum o lună-două, mi-ar fi prezis că-mi va veni să cânt de bucurie, aflând la 8 precis victoria lui Chirac (52, 8 %) contra vreo 47 pentru Jospin. De cântat, n-am cântat, dar am cam tras un chiuit, având senzaţia e-am scăpat din cine ştie ce primejdie.

Am scăpat totuşi de anii Mitterrand, de „generaţia" Mitterrand, de stilul de a minţi Mitterrand, de reaua-credinţă Mitterrand. Dreptei, când minte, îi e ruşine. E o minciună simplă, ce nu are aroganţa de a se crede adevăr. Socialiştii mint în stil comunist, cu morgă, de parcă ar enunţa o dogmă. Socialiştii îşi vor reconstitui, cel puţin în parte, forţele (deoarece Chirac va fi incapabil să resoarbă şomajul în ritmul sperat de cei cel-au votat), se vor strădui să dobândească statura unei social-democraţii cumsecade şi vor mai câştiga la alte alegeri, municipale, legislative etc. Dar minciuna nu va mai sta „cu regele la masă". Tot e ceva.

Secţiune 18.23 Marţi 9 mai

Ieri, 8 Mai, s-au împlinit 50 de ani de la capitularea Germaniei. A trecut deci o jumătate de secol de când, la Bucureşti, ieşind de la Seminarul de artă dramatică al lui Camil, ciocneam cu el şi ceilalţi „discipoli", regizori sau actori *en herbe* pentru *Peace Day*. Într-o cârciumă de pe Sărindari, probabil un pahar de ţuică. Nu mai văd locul exact. Le aud în schimb vocile, râsetele (da, râdeam, inconştienţi de tot ce avea să se întâmple, doar nu ne vor lăsa americanii, nici britanicii şi mai ales nu frânezii!). Era soare – de asta sunt sigură –, un ucigător mai bucureştean şi totul avea gustul de aguridă al tinereţii noastre. Nu ştiu dacă era cu noi Maria Botta, dar Karin Rex, pe care Camil o adoptase imediat tocmai fiindcă semăna cu Maria,

aproape sigur da.

Seminarul lui Camil era fascinant. Împotriva curentelor la modă şi în primul rând a lui Gordon Craig (ce făcea ravagii nu numai în teoretizările antebelice ale lui Haig Acterian, dar şi la Ion Sava ce monta atunci un *Macbeth* cu măşti, artificial, nu lipsit însă de interes), Camil paria pe autenticitate şi, îmbinându-l pe Husserl cu Stanislavski, ne ameţea oferindu-ne iluzia că participăm şi noi la „noocraţia" -i fabuloasă. Inteligenţa lui avea mereu febră. Ne-o transmitea. Când am ajuns la Paris, dezamăgirea suferită la cele câteva cursuri de teatru mai cunoscute (începând cu asistentul lui Dullin), cu mult sub nivelul „învăţământului" lui Camil, m-a făcut de-a dreptul arogantă. Am pus un anunţ în nu ştiu ce ziar spre a-mi constitui prima companie teatrală, dând numărul de telefon al Christianei, Maillot 23-14. L-a introdus şi Eugen într-o replică din *Lecţia* sau *Scaunele*, poate chiar *Cântăreaţa*: „şi vous cherchez Monique, faites MAI 23-14". Când am ajuns apoi *en froid*, nu numai replica a fost tăiată, ci şi numele meu. Îmi dedicase, în primul lui volum de teatru apărut la o mică editură (Arcanes, 1953), *Lecţia*. În versiunea de la Gallimard, dedicaţia's-a evaporat. Avatarurile prieteniei ionesciene sunt însă prea lungi, prea întortocheate şi, în final, escamotate de felul lui de a îmbătrâni, înţelepţindu-se ca să le enumăr aici şi acum.

Vreau doar să subliniez că doza de orgoliu transmisă nouă de Camil era atât de mare, încât venisem la Paris decisă nu numai să dau foc Comediei Franceze, dar şi să-i învăţ pe francezi cum să joace teatru. Nu altfel se explică cum, după anunţul din ziar, am avut tupeul să „audiez" pe tinerii ce's-au prezentat. Cu Georges şi Greg am alcătuit o companie „Masques et Légendes". Voiam să punem în scenă o piesă de Sebastian. M-a salvat de la acest proiect

mediocru întâlnirea cu Nicolas Bataille (pe acea vreme juca *Une saison en enfer*, în regia lui Akakia Viaţa) ce voia neapărat să montăm împreună o operă-bufă. Am refuzat din motive de modestie muzicală şi aşa am ajuns împreună la *Till Eulenspiegel* şi la Théâtre de Poche. Apoi la… Ionescu, supranumit în trupă Io-Io şi devenit peste ani… Ionesco. Bucla se închide la loc.

Şi revin la fabulosul 8 Mai 1945. În ferfeniţe şi în doliu de-a lungul anilor următori. Acum, pentru supravieţuitorii ce-am devenit, indiferent. Când nu ne revoltă, ca azi, că şefii occidentali au ales Moscova spre a-l comemora, trecând sub tăcere măcelul din Cecenia. E drept că n-au asistat la defilarea trupelor, dar nu asemenea gesturi îi pot crea insomnii lui Elţîn. Singurul care a îndrăznit apăsat o aluzie la masa festivă a fost tot Mitterrand, care se trezeşte din când în când că are de apărat, ca descendent al Revoluţiei Franceze, terfelitul drapel ai drepturilor omului. Discursul lui n-a salvat necinstea occidentală, ci finalul său de domnie. La televiziune se vedeau privirile chiorâşe ale lui Elţîn şi nedumerirea pătrată a mareşalilor în uniformele lor de gală indecent acoperite cu decoraţii. Există în cefele nomenclaturiste, în ochii lor căscaţi de prostie primară, în grăsimea ce şi-a depus straturile până pe creier o neruşinare ce necinsteşte omenia, dacă nu chiar, mai pompos (doar sărbătorim semicentenare, nu?), omenirea.

Şi aşa cu aniversarea de ieri: acum o jumătate de veac, la 8 Mai 1945, la Bucureşti… De aici ar putea începe orice roman? De aici, în orice caz, soarta’s-a răsucit.

Secţiune 18.24 Sâmbătă 13 mai

Îl sun şi pe Ion Ioanid, mai precis pe ea, el neavând încă pus la punct aparatul ce ar urma să-i ţină loc de voce. Ne-a trimis o videocasetă cu episoadele 39-40 din

Memorialul durerii (luptele din munţii Banatului). Lucia Hossu-Longin înlocuieşte toate instituţiile inexistente ce-ar fi trebuit să ne foreze memoria cât mai sunt martorii vii. Ea pregăteşte arhivele viitorului. Ne desemnează şi vinovaţii de care nu se sinchiseşte nicio justiţie: de data asta casa unde locuieşte, în Braşov, tartorul de la Canal, Goiciu, azi pensionar înstărit căruia nimeni nu-i strică tihna. Să ne mai mirăm că nu se poate reclădi o societate pe o atare sfidare? Ne mirăm, ce să facem. În episodul 39 se citează din manifestele rezistenţilor din munţi în 1949: „Români, nu mai iertaţi şi nu mai uitaţi!” Mereu de actualitate.

Secţiune 18.25 Duminică 21 mai

Dacă după ’89 am avut atâtea dezamăgiri în prietenii şi atâtea rupturi, s-ar putea să fie echilibrate prin regăsirile mai insistent afective decât ne-am fi aşteptat, fără a mai pomeni de prietenia exemplară cu Liiceanu. Şi mai surprinzătoare au fost însă descoperirile neanunţate de cărţi, articole, renume: Virgil „descoperindu-l” pe Patapievici din primele sale texte publicate în *Contrapunct* ar putea reprezenta momentul-cheie. Au mai fost şi altele: emoţionanta calitate umană a lui Zografi, umorul lui Dan C. Mihăilescu etc. etc. Nu ştiu cât pot acoperi aceste etc., dar e bine ca lista bunelor surprize să rămână deschisă. Mai ales că de cele negre sau cenuşii suntem departe de a duce lipsă.

Secţiune 18.26 Vineri 26 mai

Revăzut astă-seară admirabilul *Opening night* al lui John Cassavetes, singurul lui film care ajunsese să mă convingă că nu este o simplă modă cultul întreţinut în jurul său şi, uneori, în detrimentul profundei sale valori ce nu ţine de originalitatea mişcărilor inedite de cameră. Rana pe care o exaltă, îngrijind-o, Cassavetes cred că are prea

mult de-a face cu *underground*-ul american. Iar Gena Rowlands nu mi’s-a părut în niciun alt film actriţă atât de patetic desăvârşită. Cum atmosfera, beţia, nevroza sunt specific newyorkeze, poate părea curios că în-am gândit la Maria Botta ca la singura ce-ar fi putut-o concura într-un asemenea rol. Aşa cum putea recita minunat din Ion Barbu, din care nu înţelegea nicio fărâmă de vers, ar fi ajuns să înveţe şi replicile mult prea sofisticate pentru ea ale intelectualului Cassavetes. Ar fi pledat în favoarea ei capacitatea de identificare cu personajul, unică în genul ei, ca şi sensibilitatea exacerbată, ducând şi ea spre nevroză, din motive evident mai puţin complexe decât cele ale personajului lui Cassavetes. Dar de ce să caut a aduce o figură străină în acest film care se circumscrie frumos şi necesar în propriile lui limite? Numai din nostalgiile mele bucureşteano-adolescentine, când regia mi se părea a se confunda cu Camil Petrescu, iar arta actoriei cu Maria Botta? De ce mai pun întrebarea când ea îşi conţine răspunsul?

Secţiune 18.27 Marţi 6 iunie

Ne-a sunat şi Christinel în ajunul operaţiei lui V. Cum îşi aduce aminte! Vrea să vină la Paris pe la sfârşitul lui octombrie, când ne vom fi întors de la Bucureşti (de ne vom duce…). Se plânge tot de dureri. Şi doctorii nu le află decât origini… nervoase. Mă tot gândesc la ea citind din cartea lui Zigu Ornea despre extrema dreaptă românească a anilor ’30, pasionantă prin citate. Când dau de incredibilele articole ale lui Mircea în scurta lui perioadă legionară (1937-1938) şi-mi amintesc cum nouă ne declarase că n-a scris niciodată aşa ceva, iar ei (infinit mai grav) îi jurase că n-a fost niciodată legionar, îmi spun că e nedrept ca totul să cadă acum pe umerii ei. Nu înţelege nimic şi reţine doar că e o campanie împotriva lui Mircea.

Campanie e, din păcate are pe ce se bizui, chiar dacă falsifică (nu Ornea, ceilalţi), generalizând ceea ce a fost o rătăcire de un anotimp într-o existenţă ce’s-a întins pe 78 de ani şi o bibliografie începută la 13 ani şi încheiată numai prin moarte. Dar Christinel crede în Mircea, nu în texte.

Secţiune 18.28 Vineri 9 iunie

Nu mă mai întreb încă o dată (repetitivă şi obsesivă, întrebarea e şi inutilă) de ce mă încăpăţânez să notez aici tot felul de mărunţişuri. A fost, fireşte, scuza – sau poate chiar necesitatea – de a face exerciţii pe acest instrument, acum domesticit. Rostul, în acest caz, is-ar fi încheiat. Ştiu când în-am lăsat de *Jurnal* şi când l-am reînceput. Am părăsit această îndeletnicire, recitind într-un caiet mai vechi, de prin 1950 şi ceva, o dare de seamă despre o expoziţie şi niciuna dintre descrierile de tablouri nu-mi mai evoca nimic. Furioasă pe o astfel de memorie neajutătoare, am pedepsit-o: am pus nu numai acel caiet la o parte, ci şi ideea însăşi de jurnal. Am reluat *Jurnalul*, sub formă mai curând de agendă, în 1977, în plină mişcare Goma, când din pricina ştirilor ce ne soseau precipitat şi din toate părţile (n-aveam timp să pun telefonul în furcă, şi iar suna) ajunsesem spre seară să dau o ştire tocmai celui ce mi-o transmisese cu câteva ore mai înainte sau pe la începutul zilei.

De atunci continui *Jurnalul* din inerţie şi sete de memorie, îndoindu-mă funciar de rostul lui. E doar o meteahnă fără consecinţe.

Secţiune 18.29 Duminică 11 iunie

Aflu despre Cioran detalii atroce. Nemaiputând mânca (creierul nu mai comandă reflexele necesare înghiţitului) şi fiind hrănit cam cu forţa, nişte alimente au intrat în plămâni. Infecţie pulmonară: e întins şi hrănit prin

perfuzie. A rămas doar piele şi os, cu trupul plin de escare. I-ar trebui o saltea specială pentru escare, făcută din pungi de apă. Spitalul nu dă aşa ceva, iar în magazinele specializate unde au trimis-o de la clinică pe Simone, costă 40.000 de franci! Simone îi poate avea de la Gallimard. De neînţeles pentru V. şi pentru mine este speranţa ei că infecţia pulmonară va fi vindecată şi C. va scăpa şi din asta. E oribil de mărturisit, dar singura speranţă ni se pare, dimpotrivă, să se încheie cât mai repede acest calvar degradant. Într-un fel, doar moartea îl mai poate reda pe Cioran propriei sale staturi. Dar cu moartea este ca şi cu tortura: nu poţi şti dacă şi cum o vei înfrunta, înaintea clipei când îi faci faţă.

Va trebui totuşi, acum că mi-am terminat treburile „intermediare" (învăţatul pe MacIntosh, articolele Furet), să mă pun pe recitirea volumului al VI-le-a din *Unde scurte*, să mai scriu prefaţa şi anexele. Nu-mi dau seama de ce şovăi atâta. E probabil un sentiment de saturaţie şi de inutilitate. Nu l-am avut cu volumele precedente (deşi nu în entuziasm le-am lucrat). Mai nădăjduiam într-o curăţare a atmosferei evident nu doar literare din România. Atunci „arhiva" mea ar fi fost poate utilă. Când lumea nu visează decât uitare şi mai totul e stătut ca o apă clocită, la ce bun? Mai ales că volumul ce începe cu ianuarie 1990 nu e decât o înşiruire de decepţii succesive şi nu duce, bineînţeles, la nicio soluţie. N-are defel pretenţia asta. Într-o astfel de lehamite, cum să-mi mai vină să lucrez? O voi face doar pentru a mă dezbăra de manuscris. Dar când?

Secţiune 18.30 Sâmbătă 17 iunie

Cazul Cioran. S-a renunţat la operaţie. Prin testament, Cioran a cerut o înmormântare religioasă. Şi alte două detalii ce fac cât zeci de studii asupra lui: a fost

indignat când a aflat că Simone nu era botezată. Iar de Vinerea Mare… postea. Şi pentru Paştele ortodox, şi pentru cel catolic. Dacă plecau spre Normandia şi Simone pregătise un picnic, se indigna când scotea (de Vinerea Mare) şunca din coş. O refuza ferm. Nu punea el în gură aşa ceva! Socotelile cu Dumnezeu ale fiului popii din Răşinari erau infinit mai puţin simple decât's-ar (sau aş) fi bănuit? Dacă disperările sale erau de hârtie, canoanele bisericeşti erau din… copilărie. De undeva, de pe lângă Coasta Boacii. Deci invincibile.

Secţiune 18.31 Marţi 20 iunie

A murit Cioran. Azi-dimineaţă, tocmai când Simone, după trei nopţi nedormite la spital, plecase acasă să se odihnească puţin. Telefoane evident toată ziua. De la M.-F., mai multe: s-a dus cu Simone la pompele funebre şi a încercat să aranjeze cu biserica. Nu se ştie când va fi înmormântarea: vineri sau sâmbătă. Aflu – iarăşi cu mirare – că Cioran şi Simone îşi luaseră „loc" la cimitirul Montparnasse, unde se duceau, din când în când, să vadă dacă's-a făcut monumentul! Cioran parcă se încăpăţânează să nu semene cu „literatura" lui.

Refuzăm comentariile cerute. Nu doar din lipsă de timp, ci şi de… inspiraţie. Asupra scriitorului Cioran, am scris cum am putut la apariţia fiecărei cărţi. Despre om, aş fi ori prea convenţională, ori prea personală. Pe cine poate interesa că, mai ales de când a căzut bolnav, nu-l mai văd decât pe cel ce ne bătea în geam, aproape seară de seară, în rue Cassini, şi cu care bârfeam regeşte? Şi chiar dacă ar interesa pe cineva, amintirea aceasta îmi aparţine, n-am chef's-o împart cu nimeni. Eram cu toţii tineri, strălucind de nefericirile Istoriei. V. descoperea România (sau mai curând o mitiza), după ce o pierduse şi scotea *Caietele de Dor* (le trăgeam roneotipate la Force Ouvrière, alături de

România muncitoare a lui Eftimie Gherman) ca o sfidare imperioasă, Mircea Eliade încerca să reediteze *Război şi pace* la scară românească cu *Forêt interdite*, Eugen disloca scena şi cuvintele ca să scape de obsesia morţii, Cioran descompunea tonic şi vital speranţele, totul părea frenetic şi posibil. Acum nu mai sunt, nici Mircea, nici Eugen, nici Cioran. Am mai rămas noi să mai plângem, cât ne va mai fi dat, „la apa Vavilonului".

Vorbesc, noaptea târziu, şi cu Christinel. I-a telefonat lui Simone, noi n-am avut curajul's-o facem şi i-am trimis o telegramă telefonată. E drept că n-aveam argumentele lui Christinel pentru a o consola: îl ştie pe Cioran în Paradis, alături de Mircea şi Eugen. Ferice de ea, crede!

Mi-e o milă sfâşietoare de felul, nedemn de el, în care's-au încheiat zilele lui Cioran. Nu merita o atare desfigurare.

Secţiune 18.32 Sâmbătă 24 iunie

Aseară, în ciuda oboselii (mă trezisem în zorii mei), terminasem aproape să notez în detaliu înmormântarea lui Cioran când, pe la ultimele paragrafe, a dispărut orice semn scris, ieşiseră din „memoria" aparatului cele 130 şi ceva de pagini ale Jurnalului! Din fericire, aveam copia *Jurnalului*, însă doar până alaltăieri. Iar încep să regret maşina de scris, capriciile computerului n-au niciuna din scuzele sau graţiile (dacă aşa ceva există) ale celor umane. Cum detest repetiţia, voi super-rezuma ceea ce ieri scrisesem cu de-amănuntul.

La morga spitalului Cochin (i se spune decent „amfiteatru") Cioran, în sicriul deschis, de nerecunoscut. Nu numai expresia feţei, dar şi forma ei: maxilarul de jos pare deplasat, dacă nu chiar absent – ca şi cum i-ar fi închis prost gura. De faţă, în afară de infirmierele de la clinica unde a fost îngrijit C., Toubon. O surpriză, deoarece

nu mai e ministrul Culturii, ci al Justiţiei. Scurtă slujbă religioasă, închiderea coşciugului nespectaculară: nu se mai bat cuie, ca pe vremuri, se înşurubează fără zgomot.

Cu Ileana Cuşa şi infirmera lui Cioran, Ana, spre biserică, unde evident nu’s-au respectat locurile rezervate. Ambasadorul cu „culturalii” săi oficiali, în păr. Cei doi Hăulică (le dau mâna), „academicianul” Eugen Simion mă salută de departe, fiind în biserică îi răspund mai mult vag decât creştinește, V. se face că nu l-a văzut, Marin Sorescu care, la cimitir, când împărţim, M.-F. coliva, eu vinul (Simone ne priveşte cu gentileţe aprobatoare), vine să-mi spună că în faţa unui mormânt nu putem să nu ne împăcăm. „Pentru asta, replic, ar trebui nu un moment, ci zile şi zile de discuţii”. Pleacă tot cu zâmbetul pregătit pe buze. Pentru prezenţa masivă oficială (prevăzută, Simone primise un telefon în ajun), M.-F. pregătise replica: un mesaj al Regelui pe care-l va citi şi în română, şi în franceză. Presupun că au cam îngălbenit în colţul Ambasadei.

La întoarcere, trecem prin Luxembourg, în ceea ce mă priveşte într-o stare de melancolie avansată: tinereţea încă o dată pierdută cu dispariţia lui Cioran, fântâna Médicis unde-l citeam romantic pe Rilke etc. etc. Şi ni se întâmplă un lucru ciudat: de pe o bancă destul de îndepărtată pentru a nu se auzi vocile noastre, se ridică trei fete şi un băiat, vin spre noi, ne-au recunoscut la biserică, să ne declare ce-am însemnat pentru ei de-a lungul anilor. Nicio flaterie, doar emoţie. Sunt profesori români veniţi la un stagiu aici, aplică o metodă de care n-am mai auzit (şcoala Waldorf) şi ne lasă o revistă cu poemele şi prozele elevilor lor. Recunosc că suntem mişcaţi.

Ajungem acasă cu un taxi condus de un musulman

laic ce ne consolează de cel fundamentalist pe care-l-am avut dimineaţa în drum spre Ioneşti, şi care ne-a predicat fanatic de-a lungul drumului, până ne-a năucit. Nu credeam, deşi citisem, că aşa ceva există.

Secţiune 18.33 Vineri 21 iulie

A murit Mihai Botez. Ne-o spune Mihnea care-l-a văzut, aparent mai bine după o hemoragie, la spitalul Elias din Bucureşti, rezervat, ca şi mai înainte, ştabilor. O nouă hemoragie avea să-l răpună a doua zi, tocmai când urma să se întoarcă la Washington spre a fi operat. După Mihnea, toate se trag din iradierea de la Securitate pe vremea disidenţei sale. După ce a trecut atât de sfruntat în diplomaţia lui Iliescu, recunosc că mi-e mai greu să cred în această versiune, chiar dacă nu-l consider ca Dorin Tudoran drept un agent al Securităţii care doar a jucat rolul de disident. Aş vrea, în faţa acestei dispariţii timpurii (n-avea decât 55 de ani), să pot păstra doar amintirea celui pentru care altă dată ne-am luptat şi în care aveam o totală încredere. Nu ştiu însă dacă voi putea.

Secţiune 18.34 Duminică 23 iulie

Dacă-l pun în fruntea listei pe Liiceanu, şi o mai adaug pe Gabriela Adameşteanu, aceştia sunt, mai ales, oamenii care mă fac să regret, din când în când, că nu stau la Bucureşti. Prietenii cei mai buni acolo îi avem. E de altminteri în logica existenţei noastre: cât eram în România, visam la Franţa, sosind aici ne-am îndreptat privirile spre România şi le-am lăsat astfel aţintite o viaţă de om – trăind mai mult la Bucureşti decât la Paris. Acum, aici, cei mai apropiaţi prieteni au murit, iar câteva din marile prietenii’s-au stins ori învrăjbit. Nu-i mai am pe Christiane, pe Alla, pe Georges, Greg e departe, Virgil l-a pierdut pe Luc, Goma ne-a devenit un străin, Ţepeneag’s-a metamorfozat: decese şi dezamăgiri au golit peisajul. Cel

de la Bucureşti e încă plin. Numai că acolo a devenit pentru mine, prin timpul scurs, *departele*. Dacă ne-am întoarce de tot, nu m-aş putea împiedica să-mi caut prin toate ungherele copilăria, adolescenţa, pe mama mai întâi, pe urmă pe tata. Ca, apoi, să trăiesc în închipuire tot ce n-a fost şi ar fi putut să fie. Sau poate's-ar termina totul ca în basmul *Tinereţii fără bătrâneţe*: aş înlemni pe pragul din bulevardul Elizabeta, ca la porţile unui castel al trecutului netrăit.

Nu, într-adevăr, n-am curajul unui astfel de gest. Cu riscul asumat de a continua să vieţuiesc… în contratimp.

Secţiune 18.35 Sâmbătă 29 iulie

A venit şi rândul lui Cioran. *Di granda*. Nu o pagină ca la moarte, ci două, în *Le Monde* de ieri (28 iulie), pentru a „trata" cu toată seriozitatea urmele în opera lui ale nebuniei legionare din tinereţe. Ale antisemitismului său. Rolurile sunt distribuite – presupun – abil (regia lui Reichmann ne fusese anunţată de vreo săptămână-două de Tacou, dar nu-i prevedeam proporţiile). Deci, un până acum necunoscut „specialist" în literatura română, pregătind o teză de doctorat asupra *Schimbării la faţă*… pe numele lui Pierre-Yves Boisseau, face, cum se petrecuse şi în cazul Eliade, procesul întregii opere a lui Cioran pecetluite de culpa tinereţii şi impregnate în totalitatea ei de antisemitism, teză ridicolă, şi de rea-credinţă. Dar necesară pentru autorii campaniei în curs.

Nu înseamnă în niciun fel că nu găsesc penibile frazele incriminate din *Schimbarea la faţă*… Dar *trop c'est trop*. Şi nu poţi să te desprinzi, în campania anti-Eliade şi anti-Cioran, de impresia că astfel se încearcă a se acoperi complicităţile intelectuale cu ideologia comunistă şi a se evita un Nürnberg al comunismului.

Ioana Bernard ne trimite cartea alcătuită de ea în

cinstea lui Noël, intitulată *Directorul postului nostru de Radio*. După ce a plimbat-o pe la un ştiu câte edituri, a apărut la una total necunoscută (nouă, cel puţin): Retromond, de la Bucureşti. Omul acesta care ar merita să-i poarte numele o stradă din Capitală – şi încă centrală! – este azi complet uitat… Suntem, foarte probabil, un neam pentru care nu face să te sacrifici. Uituci din vocaţie.

Secţiune 18.36 Duminică 20 august

M-am întors de la St. Tropez în seara zilei de 16 august şi până azi mi-am pierdut tot timpul cu canicula, ziarele şi scrisorile.

Ce-a fost la St. Tropez? Era să scriu: ca de obicei. Nu cu totul. Mai puţin cald ca în anii precedenţi, iar kilometrul meu de înot de data trecută's-a rezumat la vreo 700-800 de metri din cauza palpitaţiilor a căror umbră mă tot urmăreşte de la Brides. Plajă deloc, înot menţionat mai sus, dejunul la restaurantul de pe plajă, mai înainte telefonul cotidian lui V., acasă, siesta lungă cu aparenţe paradiziace (ferestrele larg deschise asupra unei grădini scăldate în soare). Şi, în *chaise-longue* afară, apoi în cameră, lectură cam de pe la 5-6 până la două dimineaţa. Curgeau paginile cu sutele. Într-un asemenea ritm, evident că cele 1.000 şi ceva de pagini din *Saga moscovită* (în traducerea de la Gallimard) a lui Vasili Axionov, cu care credeam că-mi voi umple cele două săptămâni de vacanţă, au fost „înghiţite" în mai puţin de una. Cu atât mai mult, cu cât această încercare de a reedita, pe fundal de Gulag şi Magadan, *Război şi pace*, răspundea unei mai vechi aşteptări: ca literatura să poată răscumpăra în Est suferinţele unor „obidiţi şi umiliţi" sortiţi, în principiu, să rămână zidiţi în Ministerul Adevărului. Nu am citit cu atâta pasiune nici romanele lui Soljeniţîn (făcând excepţie *o zi din viaţa lui Ivan Denisovici* şi, fireşte, *Arhipelagul Gulag* –

care nici nu e un roman.) Citindu-l, cu încântarea pomenită, mă întrebam când oare vor ajunge scriitorii români să se dezbare de certitudinea stranie că descrierea unei dureri de dinţi (mă gândesc la ultimul roman al lui Gheorghe Crăciun) e mai postmodernă şi mai estetică decât o arestare, o tortură, o închisoare. Gheorghe Crăciun ne asigura în recenta lui antologie optzecistă că viitorul literaturii române stă în textualism, nevrând să facă faţă adevărului abrupt: literatura va reînvia numai recuperând ceea ce a fost tăcut şi interzis în ultima jumătate de veac. Esteţii noştri subţiri strâmbă din nas, n-au asimilat încă nici singura încercare de frescă a suferinţei româneşti, *Noaptea de Sânziene* a lui Mircea Eliade. O tratează cu un uşor dispreţ. Unii pot reacţiona ca Daniel Bănulescu (fără legătură cu Ştefan), cu o carte al cărei titlu grăieşte de la sine, *Te pup în fund, conducător iubit*, mimând vulgaritatea derizorie din *Groapa* lui Eugen Barbu. Cu mai mult talent, dar neevitând, în ciuda fluxului verbal mereu inventiv, o anumită monotonie argotică. Ca şi pentru romanul lui Radu Aldulescu, *Amantul Colivăresei*, mi-e teamă că ceea ce reţin „contestatarii" perpetuării unui textualism extenuat nu este decât un mizerabilism înecăcios ca glodul… Atât rămâne pentru ei din trauma suferită de mai multe generaţii: mahalagizarea societăţii. E drept că Aldulescu mizează (dar nu i-am citit încă romanul până la capăt) şi pe un erotism proscris atâtea decenii, încât nu poate reizbucni altfel decât sub forme violente. Nu pretind că astfel de reacţii faţă de rafinamentele de laborator anemiate ale predecesorilor direcţi nu sunt demne de semnalat, dar, din păcate, nu văd azi niciun scriitor român vrând (şi la urma urmei fiind în stare) să imite demersul lui Axionov. Şi cum presupun că e singurul purtător de sens pentru o literatură tot atât de bolnavă ca şi oamenii ce-au

scris-o, dezolarea mea nu e doar de ordin estetic. Dar cum mă văd sistematic acuzată că singurele mele criterii sunt etice şi politice, de ce să mă mai ascund?

Secţiune 18.37 Miercuri 23 august

Trezită azi de un coşmar: o visam pe mama, victimă a unui atac cerebral, ghemuită pe un pat de hotel, cu mine lângă ea, neştiind ce să fac. Parcă, după peste 30 de ani, o pierdeam din nou…

Secţiune 18.38 Marţi 29 august

Ieri, incinerarea Liei Savu. La Crematoriul de la Père Lachaise. E prima incinerare pariziană la care asist, nu pot deci să-mi dau seama cât din ea aparţine unui stil obişnuit, şi cât voinţei lui Andrei Savu. Amândoi (şi Savu, şi Lia) fiind agnostici, lipsea un preot (în cazul lor un rabin) şi o slujbă religioasă, pe care tata, în ciuda ateismului său mult mai afirmat, o ceruse (redusă la minimum) prin testament. Cum, respectând stilul ei de discreţie, A.S. ceruse să nu fie nici flori, nici discursuri, totul’s-a redus la un „concert” (pe discuri prost repercutate în sala ce nu era bine sonorizată) de vreo oră şi jumătate, timpul necesar pentru arderea corpului. „Publicul” nu se prea foia (cu toate că nu la un „concert” venise), cu excepţia lui Reichmann care tot şușotea în spatele nostru, vorbindu-i celui de alături despre restaurantele *trois étoiles*. Mie, care sunt pentru incinerare, această laicizare absolută nu-mi convine. Păstram în minte incinerarea tatii, ce mi-a rămas ca un model. Primele măsuri beethoveniene din *Simfonia a V-a* (loviturile de destin alese de tata) rămân indisociabile de ceremonia din Crematoriul de la Bucureşti, pe care o revăd până în cele mai mici detalii. Pe Minulescu, surprins, de pildă, la ieşire, cu lacrimile curgându-i fără reţinere. Tata (sicriul era deschis) dispărând, în sunetele *Simfoniei*, spre adâncuri, încet şi inexorabil: tragicul era prezent şi

sacralizat. Fac însă o greşeală comparând. Eram atât de „angajată” (în *Jurnalul* din acel iulie 1943, nu scriam decât despre sinucidere, uitând bineînţeles’s-o trec şi în faptă), încât incinerarea de atunci era natural să mi se pară paradigmatică.

Secţiune 18.39 Miercuri 6 septembrie

O lectură şi aberantă, şi pasionantă: *Cartea Mamei* de Albert Cohen în traducerea Irinei Mavrodin. Aberantă deoarece nu mi-a fost nicicând dat să citesc o traducere din franceză în română. Plecând în grabă, am luat însă primul volum la îndemână. Am simţit de-a lungul lecturii o constantă stingherealã. Pasionantă totuşi, această lectură. E tonul făţiş liric pe care mi l-aş fi dorit pentru a scrie despre mama. Mi-era, mi-e frică de el, deoarece rezultatul ar semăna cu o ploaie de lacrimi. Albert Cohen îşi poate permite aşa ceva deoarece dimensiunea lirică este dezlănţuită la el de fapte mărunte, la limită duios-ridicole, pentru că mama lui e o „antieroină”. Felul cum îl îngrijea sau îi pregătea dulceţurile stă parcă în contrapunct cu delirul admiraţiei. Dar eu am de ce’s-o admir pe mama, nu doar pe intelectuala care a fost, dar şi pe eroina care a devenit în închisoare, refuzând cu preţul vieţii să dea Securităţii armele (o scrisoare către mine) pentru a mă şantaja. Atunci şi acolo, mama m-a născut a doua oară. După ce-mi dăduse viaţa, mi-a dăruit şi libertatea să mă comport după firea mea, fără a avea de ales între sinucidere sau a deveni unealta „lor”. Or, cum să găsesc cuvintele pentru a o descrie pe mama fără a cădea în clişeele sublime? Trebuie probabil să ai geniu, iar eu n-am nici măcar talent. Cel puţin nu destul pentru a rivaliza cu un astfel de Model. Totuşi, o singură carte aş fi vrut să scriu: tocmai Cartea Mamei.

Secţiune 18.40 Vineri 8 septembrie

După-amiaza, la noi, Marcel Petrişor. O memorie uluitoare, aproape cât a lui Puiu Cotruş. Închisorile revizitate cu el în cele două cărţi ale sale nu izbesc prin inedit, din teama de a răni sau mâhni pe cineva, în volume nu dă numele lor adevărate decât celor morţi. Atunci însă când le povesteşte, se dezleagă totul: psihologia devine abisală, situaţiile extraordinare, caracterizările necruţătoare. De pildă, preoţii catolici din înalta ierarhie, puşi să-şi facă nevoile în curte cu mantourile episcopale pe umeri, spre a putea fi luaţi în derâdere, după ce îndepliniseră corvoada de tinetă. Sau cedările spectaculare la „reeducările" din faza a doua, cele fără tortură, deci fără scuză. Când îl asculţi şi te laşi uimit de precizia şi infinita nuanţare a diagnosticului, realizezi că în scris e prea cuminte, aproape convenţional. Această „cuminţenie" nu provine doar din „delicateţea" lui (s-ar putea parodia rimbaudian: *par délicatesse ai pierdu… mon art*), ci şi, probabil, din oralitatea lui înnăscută, în filiaţia Ţuţea, dar fără teribilismele acestuia din urmă. Dimpotrivă. Cele suferite par a-l fi învăţat să nu ceară de la oameni mai mult decât pot da. Lista demisiilor morale în închisori este la el exhaustivă, ea nu-i slujeşte pentru a condamna, ci pentru a insista şi mai mult asupra excepţiilor.

Pesimism absolut, ca la toţi observatorii, asupra alegerilor apropiate. Nu crede într-o posibilă redresare a opoziţiei dezbinate şi nu-i acordă şanse nici lui Manolescu. După el, actuala majoritate ar putea obţine chiar 80%. Doar procentul e probabil prea pesimist, nu şi diagnosticul.

Stăm vreo patru ore împreună şi nu vedem timpul trecând. M.P. pune însă prea mult preţ pe noi. Crede că dac-am ţine cursuri la Universitate, cel puţin de două ori pe an, ar dobândi studenţii „modele". Încercăm să-l

convingem că-şi face iluzii. Zadarnic. Ne cere la despărţire nici mai mult, nici mai puţin decât să rămânem sănătoşi la trup şi mai ales la minte şi să… nu îmbătrânim. Chiar aşa: de ce să nu ne străduim?

Secţiune 18.41 Vineri 15 septembrie

În *Revizuirile* lui Ion Simuţ, am dat la capitolul „Conştiinţa critică lovinesciană” (p. 235) peste un pasaj din *Memorii*, II, la care subscriu cu înfiorare: „Îndărătul relativismului întregii mele opere se află, prin urmare, o realitate sufletească, conştiinţa de fiecare minut, stringentă, pururi actuală şi nu teoretică, a neantului universal, ce nu putea împinge decât la o viziune cosmică în care valorile se degradează şi se estompează în indiferenţa totală. Deşi putea duce la anarhie morală sau, cel puţin, la contemplativitate pură, sensul acut şi prezent al labilităţii n-a dus nici la una, nici la alta; nimicind până şi germenele voinţei de putere, în virtutea paradoxului trăit de oricine dintre noi, a lăsat neatinsă necesitatea activităţii spirituale dezinteresate care, lipsită de finalitate, domină astfel într-un peisagiu de cenuşe”.

În afară de „operă”, care la mine nu există, tot restul mi-a fost trecut de tata (n-aveam nevoie de această nouă confirmare pentru a o resimţi la fiecare trezire). Iar gustul de „cenuşe”, într-un „peisagiu” aşijderea, n-a putut fi deplin, combătut de vitalitatea îndârjită moştenită de la mama. Ce mult sunt ceea ce erau ei doi, şi cât de puţin eu însămi. Şi, deloc paradoxal, ce fericită sunt că e aşa!

Citind în cartea lui Simuţ rândurile de mai sus, parcă m-am întors acasă.

Secţiune 18.42 Sâmbătă 16 septembrie

De la 3 la 6, azi după-amiază, pe France Culture, o excepţională emisiune consacrată lui Cioran, „Chemins obscurs vers la sagesse”. „Le mot de la fin” îl are Dima

Eddé: întorcându-se după o cină cu Cioran şi trecând podul Concorde fără ţipenie de om (era 12 noaptea şi Parisul era incredibil de frumos), Cioran i-a pus mâna pe braţ şi i-a spus privind pe fereastra maşinii: „Et dire que nous allons quitter tout cela!” * Fraza rostită poate atunci cu acel gâlgâit de râs înăbuşit ce-i permitea să-şi ascundă emoţiile, oferind, în aceeaşi clipă, o parodie a lor, îşi dobândeşte acum, după ce boala atroce i-a desfigurat „despărţirea”, o altă culoare. Şi-mi aminteşte că atunci când în-am dus să-l văd pe patul de spital de la Cochin, Cioran, părăsit de minte şi probabil nerecunoscându-mă, mi-a pus această întrebare care m-a sufocat deoarece era în contradicţie absolută cu felul său de a fi: „Et vous, avez-vous beaucoup souffert dans la vie?” ** Discretul Cioran, cu care nu schimbasem niciodată vreo replică mai personală, punând o întrebare de midinetă, nu-mi venea să cred. Când am aflat numele bolii ce-i devora creierul, decât să asist la această degradare nu m-am mai dus să-l văd. Lui nu-i făceam niciun bine, iar eu mă dezintegram.

Secţiune 18.43 Duminică 17 septembrie

V. Îmi regăseşte una din temele muzicale ale emisiunii de ieri, care n-a încetat să mă obsedeze. Recunoscusem Bach, alături de inevitabilul ţambal menit să ilustreze sorgintea românească a lui Cioran, dar rămăsesem dubitativă privind laitmotivul ce sublinia trecerea inexorabilă a timpului. V. l-a identificat şi mi-a dat azi discul, pe care-l-am ascultat ca pe vremurile mele de fervori muzicale, de patru-cinci-şase-nu-mai-ştiu câte ori. E *Adagio – Nocturne für Klavier*, *Violine und Violoncello*, în si bemol major, op. 148. D. 897 de Schubert. Discul compact în care a regăsit-o a fost înregistrat de Jörg Demus (la pian) la centenarul lui César Franck, împreună cu compoziţii proprii. Toate aceste referinţe pentru că,

dacă pasiunea mea pentru această nisiparniţă de sunete va dăinui, mă ispiteşte gândul să cer testamentar acest *Adagio*, pentru incinerarea mea. De câte ori ascult Monteverdi, pe el îl aleg pentru astfel de macabre prilejuri, dar cum şi V. îl vrea… Iar când îmi spun că astfel de adnotări muzicalo-testamentare sunt de un gust dubios, mă consolez gândindu-mă că şi tata şi-a ales o muzică finală, deşi, mai bine ca oricine, simţea că e un nonsens să doreşti ceva la care nu vei mai participa.

Ar trebui să adaug că sunt – deocamdată – sănătoasă, că n-am nici presimţiri, nici semne, nici coşmaruri de moarte, şi că singurele mele lacrimi la auzul notelor schubertiene au fost… muzicale. O notă de umor nu putea să lipsească. Dintre-o discotecă precum a noastră, să cazi peste o temă muzicală ascultând o emisiune la radio şi deodată’s-o preferi tuturor celorlalte reprezintă o reală performanţă negativă.

În fond sunt şi încântată. De prea multă vreme nu mai avusesem acest tip de *coup de foudre* muzical, din cele care mă făceau mai demult să ascult un disc până la epuizare, indigestie, respingere. Reîntâlnirea cu o astfel de stare, via Cioran – care-l prefera pe Brahms –, mă bucură.

Am primit de la Neagu Djuvara un extras din *Revue roumaine d’histoire* a Academiei Române (nr. 1-2, ianuarie-iunie 1995). Textul lui de 53 de pagini este intitulat „Souvenirs de l’exil de 1948”. Poziţiile sale sunt de fiecare dată cele bune. În loc de 50 de pagini, *Memoriile* sale ar trebui să ocupe mai multe sute. Ceilalţi protagonişti (şefi de partide şi diplomaţi) au murit, V. şi cu mine ne-am „agitat” mai mult în „cultură”, primii ani ai exilului nu vor mai avea în curând martori. Neagu, care a avut un străbun exilat tot la Paris acum un secol (câtde în „sensul istoriei” erau exilaţii politici în 1848 şi ce surdă

devenise, în acelaşi Paris, istoria în 1948!), nu poate să nu-şi dea seama ce importanţă ar putea dobândi (pentru epoca în care românii îşi vor recupera aducerea-aminte) un asemenea text. Îl vom îndemna's-o facă, dar cu ce obraz, când nici noi nu suntem la înălţime. „Culturale" sau nu, nu le-am scris pe ale noastre. Numai Matei Călinescu, Ion Vianu şi Virgil Nemoianu au înţeles: memoriile se pun pe hârtie pe la 50 de ani, nu mai târziu, când pentru unii forţa intelectuală e în declin, iar pentru alţii sentimentul deşertăciunii acoperă totul cu cenuşă. Mai târziu e prea târziu.

Aşa că „la apa Vavilonului" nu se va mai şti, în curând, câţi şi cum au plâns.

Secţiune 18.44 Marţi 19 septembrie

Cicerone Ioniţoiu. Aflu de la el ceea ce n-a fost chip să obţin de la Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România: numărul arestărilor şi deceselor. Au existat 200 de locuri de detenţie. Pedepsele's-au ridicat la 25 de milioane de ani de detenţie. Au fost înregistrate 3 milioane de intrări în închisoare (unii fiind arestaţi de mai multe ori). Aproximativ 300.000 de morţi în detenţie. Tot aproximativ, 10.000 de femei. Cifre impresionante. Ar fi de ajuns să citäm mereu aceste cifre pentru a măsura amploarea represiunii comuniste la noi. Asta ar trebui să facă Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici, nu discursuri şi politicianisme de mucava.

Secţiune 18.45 Duminică 1 octombrie

Am terminat aproape de citit volumul 5 din *Cartea Albă a Securităţii* şi, chiar dacă documentele sunt adevărate (ce am putut controla noi, în orice caz), cele trei sute de pagini în limbaj de lemn securist lasă o asemenea silă (de parcă ai fi şi tu, simplu cititor, mânjit şi nu reuşeşti să te cureţi de atâta noroi), încât nu cred că voi izbuti să

însemn astă-seară cele câteva surprize sau confirmări. Are dreptate Goma: Securitatea a reprezentat Răul absolut. Şi tot „absolut” ar trebui suprimată. Nu fizic, fireşte, ci ca instituţie. În loc de asta, ea ne acordă sau nu picăturile de memorie la care avem dreptul. Umplând-o cu un amestec de adevăr şi de minciună, de spus şi de nespus, dozat în aşa fel, încât să ne îndoim de adevăr şi să nu suspectăm minciuna.

Secţiune 18.46 Miercuri 1 noiembrie

Coposu e pe moarte la spitalul universitar. Metastaze la creier. Iliescu ia mereu ştiri despre starea lui. Evident, îi convine, acum că-l vede dus. La înmormântare îl va declara probabil mare om politic.

Secţiune 18.47 Duminică 5 noiembrie

S-a sinucis Gilles Deleuze. Nu-mi dau seama de ce sunt atât de şocată de ştirea auzită la *Jurnalul* televizat. I-o strig aproape lui V. care lucrează jos, cu Ilea, la aranjatul discurilor. Şi el tot atât de lovit. Nu-l cunoşteam, iar de citit, eu nu trecusem de anti-*Oedip*-ul lui. Dar ideea că’s-a aruncat pe fereastră mi se pare tot atât de intolerabilă pe cât mi-a fost sinuciderea lui Gherasim Luca – la 80 de ani’s-a aruncat în Sena, într-o noapte de iarnă. E altceva decât a lua doze prea mari de somnifer sau un gest analog. Trebuie o determinare, o singurătate în disperare ce aduc cu adevărat a infern. Deleuze avea 70 de ani şi suferea de insuficienţă respiratorie.

Secţiune 18.48 Sâmbătă 11 noiembrie

A murit Coposu. Primul care’s-a manifestat oficial, cu condoleanţe cu tot, a fost, natural, Iliescu. Nu era să rateze un asemenea prilej. Coposu va deveni acum statuie în primul rând pentru adversarii săi. Pentru noi, era mai de mult. Nu prin activitatea lui politică post decembristă (cu toate că a reînviat partidul lui Maniu, a fost, alături de Ana

Blandiana, la originea neînţelegerilor din Convenţie, prin pornirea lui împotriva lui Manolescu), ci din cauza atitudinii sale exemplare din închisoare. Ultima oară l-am văzut, înainte de boală, la Colocviul Exilului de la Paris. Avea umor, fuma 60 de ţigări pe zi, era prietenos şi l-ai fi crezut indestructibil. Într-un fel, şi e. Chiar pentru românii predispuşi, s-ar spune, genetic, la uităciune, nu poate să nu se transforme în legendă.

Secţiune 18.49 Miercuri 15 noiembrie

Coposu: la Bucureşti, mii de persoane defilează prin faţa catafalcului, şi tot cu miile asistă la înmormântare, în ciuda faptului că cele două surori ale lui C. n-au vrut funeraliile naţionale propuse de opoziţie.

Secţiune 18.50 Luni 4 decembrie

„Evenimentul" acestor două ultime zile e recitirea *Jurnalului* meu din 1945-1946, care mă dezamăgeşte atât de tare, încât îi arunc majoritatea paginilor la coş. Sunt furioasă pe adolescenţa mea stupidă!

Secţiune 18.51 Duminică 10 decembrie

Toate zilele acestea consacrate *Reperelor* pe care îmi propusesem să le alcătuiesc pornind de la *Jurnalul* meu din '45 – acuma aruncat la lada cu gunoi, nu la figurat, ci la propriu. M-am ţinut de cuvânt, dar lucrul a fost migălos. În plus, spre a nu cădea pradă demoralizării, a trebuit să găsesc un ton cât mai ironic pentru adolescenţa mea preţioasă şi cam ridicolă. Acum e-am încheiat cele vreo nouă pagini de note, îmi permit din nou – deşi cu o conştiinţă încă împovărată – luxul de a mă proiecta pe străzile, în grădinile şi în casa mea dintre-un trecut ce va fi liber să redobândească încetul cu încetul culorile vii şi mistificatoare ale Paradisului pierdut.

Dacă reîncep să fiu miloasă cu mine însămi, totul e de luat de la capăt.

Secţiune 18.52 Luni 18 decembrie

În Rusia, la alegerile legislative, cei care au câştigat cel mai mult (22 %) au fost comuniştii. Urmaţi imediat de Jirinovski şi ultranaţionaliştii lui. Oricâte argumente's-ar găsi pentru a explica acest fenomen ce se întinde asupra întregului Răsărit (şi sunt destule), tot în termeni de boală şi de viroze e mai la îndemână să-l descrii.

Secţiune 18.53 Joi 28 decembrie

Cina de Crăciun (în 25), cu pom şi daruri, ca de obicei la Marie-France şi Rodica (a scăpat de bronşită). Cu Simone şi Maria B.

V. mi-a găsit ieri şi ultimul caiet de *Jurnal* bucureştean. Am prins nu doar obişnuinţa, ci chiar voluptatea să arunc la coş însemnările acestei fiinţe inutil complicate, dizgraţios de sentimentală şi narcisistă –, adolescenta care am fost. Păstram o amintire de har a acelor timpuri. Timpurile, de fapt, nu ştiu cum vor fi fost, eu însă… Singura consolare: mă judecam aspru, crunt chiar, propria mea deriziune fiindu-mi un exerciţiu cotidian.

Nu-mi dau seama cât timp îmi va lua introducerea acestui ultim caiet în textul încă necompletat al primelor *Jurnale*. Mai trebuie să dau şi computerul la reparat (de fapt sunt doar de controlat năbădăile lui) şi ar fi bine să termin mai înainte această primă versiune. În orice caz, anul se încheie bine: am scăpat de mărturia scrisă a acelei fete (mi se pare total străină) ce-şi analiza cu lupa, până la exasperare, toate stările sufleteşti (şi slavă Domnului, numai de ele nu ducea lipsă). Unde pui că mai scriam şi versuri!

Mama îmi spunea (şi-mi revine periodic) cât de puţin se recunoştea în anumite ipostaze şi etape din trecut, de parcă n-ar fi fost vorba nici de aceeaşi fiinţă, nici de

aceeaşi viaţă. După această relectură a *Jurnalului* din 1941 – 1947, îi dau, mai mult ca niciodată, dreptate.

Articol XIX.

1996

Secţiune 19.01 Luni 8 ianuarie

A murit Mitterrand. Ultimul mare politician (politician şi nu om politic) al generaţiei sale. V. avea să-şi amintească cum la Kremlin a cerut să-l vadă pe Saharov, pe atunci exilat la Gorki (ceea ce niciun şef occidental – de dreapta – n-a îndrăznit să facă). Eu mă gândesc la curajul său fizic în lupta împotriva cancerului cel-a răpus. Într-atâta ni se pare de indecent cuvântul de hulă aruncat într-o groapă de mormânt de-abia deschisă. (N-am făcut-o nici pentru Eugen Barbu când, sosită la Aeroportul Otopeni, în septembrie 1993, am fost asaltată de microfonul unei aferate dudui de la *Evenimentul zilei* cu întrebarea, gâlgâind de râs în aşteptarea răspunsului pe care-l spera gras: „Tocmai azi, când sosiţi Dvs., a murit E.B. Ce aveţi de spus?” Nimic în afara unui „Dumnezeu să-l ierte!”, ce a lăsat-o fără replică pe fetişcana în căutare de *scoop* şi răfuieli. De fapt, numai de două ori în existenţă m-am bucurat de moartea cuiva: Hitler şi apoi Stalin. Nu puteam să aplaud executarea cuplului Ceauşescu din pricina procesului de prost augur şi garantată obârşie stalinistă.)

De-abia după ce omul intră în neantul lui, iar amintirea în perenitatea-i posibilă, discuţiile pot reîncepe. Când se vor ivi, nu vocile noastre se vor ridica întru apărarea regelui de curte socialistă care a fost Mitterrand.

Secţiune 19.02 Sâmbătă 20 ianuarie

De vreo zece zile am fost ocupată – şi firește preocupată – cu controlul ritmului cardiac. *Holt*erul a înregistrat iar extrasistole. Mai puţine, dar eu speram să

nu mai fie deloc. Metzger mi-a schimbat tratamentul: un regulator ritmic mai puternic. L-am întrebat dacă am o cardiopatie. Nu – a venit răspunsul sec. O tahicardie? Tot negativ. Atunci ce? „Vous avez le coeur de votre âge" mi-a răspuns simplu, deloc graţios, dar evident. Ca să mă răzbun i-am spus replica lui Cioran. Adora şi doctorii, şi să vorbească despre boli (astfel de convorbiri stau la temelia prieteniei sale cu Michaux) şi ni-i recomanda pe cei mai buni. Până ce, într-o zi, ne-a declarat că el nu se mai duce la doctori. La ultimele consultaţii, ori de câte ori se plângea, i se răspundea invariabil: „à votre âge"… „Quel âge, quel âge?" repeta el exasperat.

În rezumat: n-am mai nimic, dar trebuie să mă tratez pentru a evita să am ceva…

În plus, V. acum câteva zile a avut impresia că nu mai vede bine: s-a dus la Richard şi iar va începe seria de analize cu anxietatea aşteptării rezultatului.

Secţiune 19.03 Marţi 23 ianuarie

Plouă, e frig, umed, urât. A trebuit să ies şi luni, şi marţi, şi să-mi pierd după-amiezile la dentist. „J'ai mai aux dents". Nu sunt franţuzită, dar formula asta din *La Leçon* înnobilează, fie şi la modul ionescian, durerea de dinţi. Ironia face ca să fi luat cu mine în metrou cartea lui Ion Gavrilă despre rezistenţa în munţi. Admiraţia mea – intensă – pentru felul cum cei mai mulţi au suportat torturile Securităţii devenea, pe măsura multiplicării descrierilor, abstractă. Când însă dentistul m-a împuns în gingie pentru anestezie cu un ac ce mi's-a părut lung de-o poştă, am tras un ţipăt surd şi m-am întrebat dacă aş fi rezistat la chinuri fără a-mi da prietenii sau complicii spre a scăpa de insuportabila suferinţă. Retorica în jurul rezistenţei la tortură e insuportabilă. N-avem însă dreptul să refuzăm a ne sluji de cuvintele mari pentru cei ce-au

ajuns’s-o practice.

Am terminat primul capitol de „Repere”: 1941-1947. Tot ironizând-u-mă, am dobândit iluzia de a fi găsit un ton just. Ce voi face cu acest text nu ştiu încă. Are 24 de pagini şi mi-e preţios deoarece compunerea lui mi-a îngăduit să arunc la coş toate *Caietele* pe care le ştiam ridicole, dar de care nu-mi venea să mă despart căci conţineau detalii şi fapte uitate din tinereţea mea bucureşteană.

Secţiune 19.04 Joi 25 ianuarie

Geta D. cu o veste total neaşteptată. Mihai Pelin (colaboratorul lui Drăgan), care a scos sau va scoate a doua *Carte albă a Securităţii*, i-a înmânat, ca să mi le trimită, ce-a mai găsit în „dosarul” mamei: fragmente din scrisorile mele ce stăteau la baza anchetei, ca şi fişe de urmărire a mamei. Geta mi le va trimite prin Vasile Gavrilescu, ce se întoarce la Paris pe la jumătatea lui februarie. După o astfel de ştire, tot restul serii n-am mai fost bună de nimic.

Secţiune 19.05 Luni 12 februarie

Am terminat azi lectura, când foarte atentă, când mai răsfoită, a tezei lui Sandrine despre Noica. Prima impresie mi-a fost confirmată. Calităţile: bibliografie destul de vastă, la zi şi la modă, teorii „dans le vent”, cu obsesia naţionalismului răufăcător prin esenţă. Şi cu asta, ajung la defecte care ţin de obsesia centrală: legionarismul, de unde totul pleacă şi unde totul ajunge. Până într-atâta, încât îţi lasă impresia că analiza filosofiei lui Noica are drept unic scop condamnarea lui politică. A lui şi a întregii generaţii din anii ’30: Nae Ionescu, Cioran, Eliade, Mircea Vulcănescu, în faţa cărora moderniştii democraţi „ne font pas le poids” şi nu sunt numiţi decât în trecere. Nu numai generaţia cu pricina, ci şi România în cvasi-integralitatea ei, vinovată de toate păcatele şi dispreţuită pentru

„victimizarea” ei continuă pe linia unei Catherine Durandin, dar o şi mai intensă pasiune negatoare. Cineva neavertizat ar putea crede că legionarii au stăpânit România interbelică, perpetuându-şi apoi spiritul în ceauşism şi ţinând sub teroare populaţia vreo jumătate de secol. Niciun rând despre faptul totuşi important că atentatelor lor le răspundeau asasinatele de stat. Cine n-a văzut cadavrele legionarilor ucişi la întâmplare şi lăsaţi pe străzi ca să servească drept pildă nu poate măsura amploarea prigoanei antilegionare, sub Carol şi mai ales sub Antonescu. Nu se semnalează nici că legionarii au plătit cu ani grei de închisoare, indiferent dacă erau vinovaţi de crime sau nu. A început prin a-i închide Antonescu, au urmat mai consecvent şi inuman comuniştii. Nu mai continui, fiindcă ar însemna să mă fac avocatul acestei mişcări pe care am detestat-o, cum se cuvenea, în epocă. Nu înţeleg însă ca, în locul unui proces al comunismului ce ni se refuză, să-l accept doar pe acela al Legiunii, care, slavă Domnului, se tot ţine, de decenii. Or, tocmai un astfel de proces se ascunde sub aparenţele „filosofice” ale tezei cu pricina.

Singurul lucru pe care nu-l înţeleg: de ce când dispreţuieşti sau urăşti în aşa hal un neam (precum Catherine Durandin sau Sandrine şi alţii, mulţi alţii) îl alegi ca obiect de studiu (Sandrine) sau „de carieră” (Catherine Durandin)?

Secţiune 19.06 Duminică 18 februarie

La cafea, Vasile Gavrilescul-am fi ascultat mai îndelung dacă nu m-ar frige prezenţa dosarului mamei (sau ce mi-a fost trimis din el, foarte puţin).

Teama mea faţă de piesele de dosar ce-ar fi putut redeschide răni şi aşa prost cicatrizate nu era justificată. Prostia celor care fac notele informative despre mama sau

le comentează e atât de densă, limba moartă atât de covârşitoare, încât anesteziază durerea prin inautenticitatea lor. Dacă mama nu şi-ar fi lăsat viaţa într-o astfel de sinistră parodie, nici ca scenariu poliţist n-aş fi capabilă’s-o iau în serios. Nu sunt doar proşti, ci şi neinformaţi. Nici fişele de stare civilă nu ştiu să le citească. Pentru a nu mai pomeni de starea civilă intelectuală. Scrisorile noastre, câteva mostre din cele interceptate şi traduse din franceză, răsună ca la Mizil, iar impresia dominantă este aceea de activitate în gol doar pentru a justifica „teoretic” numărul de arestări decise dinainte.

Secţiune 19.07 Duminică 3 martie

Azi, V. îl cheamă pe Alain Besançon. E convins că ne vom stinge, noi, „les derniers Mohicains, dans la fausseté du mensonge qui regne en maître” *, şi că nu vom apuca să vedem dacă posteritatea istorică ne va da dreptate. Comunismul i se pare pecetluit de diavol. O pecete pe care n-o uzează niciun raţionament, n-o rugineşte nicio imprecaţie. Cum să faci semnul crucii pe Istorie? Scrie acum o carte despre Biserici şi Islam. Pretinde că după asta se şi opreşte: nu mai are idei. E greu săţ i-l închipui în stare de muţenie ideatică pe el, cel mai profund inventiv dintre sovietologii francezi. Nu ştiu de ce îi plac românii: „Ils sont plus humbles.”**

Frig şi iarnă. Babele, probabil. De ce le-o fi spunând aşa? Şi mai ales de ce până azi nu m-am întrebat niciodată?

Secţiune 19.08 Sâmbătă 9 martie

Ca de fiecare dată când ajung în Cartierul Latin, am certitudinea că acolo ar fi trebuit să-mi duc viaţa pariziană. Poate aş fi fost mai… deşteaptă. E, firește, o iluzie, doar am stat în bulevard St. Michel, pe Val de Grace şi apoi în

rue Cassini, şi n-am dus-o mai bine cu inteligenţa sau cu soarta ca acum. Să zicem că într-un fel mă simt acolo „mai acasă”. Oarecum. Ca la Neuilly sau la Megève, mereu parţial, adevăratul „acasă” rămânându-mi inaccesibil. Acum, când geografic nu-mi mai este interzis, e prea târziu: toţi cei care-mi populau acea „casă” au dispărut. Pot să mă întorc să-mi văd prietenii, nu şi să mă regăsesc pe mine, cea din copilărie sau adolescenţă, care se reflecta în privirile celor azi trecuţi în nefiinţă. De această „trecere” suferă de fapt şi fiinţa mea: se tot împuţinează cu fiecare dintre cei ce ne tot mor jur-împrejur.

Secţiune 19.09 Joi 14 martie

Uimire: la un telejurnal de noapte aflăm de moartea lui Kieslowski. La numai 54 de ani. Inima.

Kieslowski rămâne pentru mine, ca pentru atâţia alţii, un cineast care avea şi dreptul să se înşele, filmele bune, excepţionale sau parţial ratate beneficiind toate de o precizie matematică şi de o calitate aparte: personajele sale erau parcă puse să dovedească doar că „sufletul” există, din moment ce se ivea pe chipurile lor. Oricare personaj al său te privea din interior şi te împiedica să întreţii cu el o relaţie convenţională. Asemenea „priviri” nu mai întâlnisem decât la Bergman, dar la el interogaţiile izvorau din hăul cel mai tenebros. În schimb, *Frumosul, binele şi adevărul*, trilogia pierdută şi dispreţuită în secolul nostru, a fost reabilitată de K. cu acea unicitate a tonului care izolează pe marii artişti. Dintre polonezi l-am preferat, în teatru, pe Kantor – am vibrat nu doar estetic, ci şi „istoric” la filmele lui Wajda. Cu *Omul de marmură* şi cel *de fier*, am dobândit senzaţia că W. forţează „istoria” să-şi vină în fire. Odată cu *Decalogul* său, K., fără să ţină seama de capacitatea noastră de a o suporta, ne-a impus rigoarea albă ce despoaie patetismul de orice urmă a

lacrimii. Era uscat, nefamiliar, profund, autentic, cu orgoliu binecuvântat de a reconstrui lumea; în orice caz, a îmbogăţit-o adăugându-i-o pe a lui, în care oricine dobândeşte nu dreptul să fie mai bun, ci altfel.

Secţiune 19.10 Joi 21 martie

Iritată întreaga zi de faxul care din nou nu funcţionează cum trebuie. Mă simt pierdută, un fel de Alice, nefericită, în ţara roboţilor, peste care domnesc singură, dată fiind indiferenţa suverană a lui V. pentru astfel de obiecte, în afară de aparatele lui de muzică pe care le mânuieşte, tot suveran. Mie îmi rămân telefoanele, magnetoscopul, casetofonul şi în ultimul timp, faxul, fără a mai pomeni de acest ordinator care, zilele trecute, mi-a mai mâncat nişte texte, făcând să apară brusc un ecran negru ca jalea. Am deschis un nou „document” pentru acest *Jurnal*. *Mac*-ul are o slăbiciune pentru fragmentar, conformându-se esteticii contemporane. Hazul e cu totul de necaz. N-am dispoziţii tehnice, orice „mod de întrebuinţare” fiindu-mi ilizibil.

Mă plâng de lucruri fără importanţă, celelalte le tac. Ieri, trecând prin place de la Concorde, am dat spre seară de un cer atât de „pascalian”, încât n-am putut, până la culcare, să mă dezbăr de senzaţia aproape fizică a „trecerii” noastre inexorabile, al cărei capăt începe să se întrevadă. Singura consolare (evident, nu e una) stă în faptul că astfel de stări îmi sunt familiare din adolescenţă (o dată aripa neliniştii esenţiale m-a atins în copilărie), când timpul nu era încă măsurat.

Nu e mai decent, într-o asemenea situaţie, să mă opresc la enervările minore? Cele pricinuite de obiecte, de pildă? Cu condiţia de a nu insista. Şi nu insist.

Secţiune 19.11 Sâmbătă 23 martie

Gabriel ne-a adus volumul de corespondenţă a lui

Cioran (*Scrisori către cei de-acasă*). Îl evocăm, firește, pe Mircea Eliade, care se plângea că el răspunde la toată lumea, pe când Cioran nu scrie decât atunci când are poftă şi de aceea scrisorile lui sunt antologice. Cele către Noica ne par într-adevăr remarcabile prin fineţea maliţiei. Cea mai frumoasă dintre toate e însă cea adresată admirativ, în 1944, lui Mircea Vulcănescu, care-i dedicase *Dimensiunea românească a fiinţei*. Până şi preludiul la punerea în cauză a „naturii valahe" este plin de graţie. „Dacă răul din mine ar fi o dată atât de lucid pe cât a fost binele în tine, mă voi sforţa să întunec puţin icoana Mioriţei, să vorbesc şi de gălbează ei". V. şi cu mine citim cu voce tare – şi încântare – din aceste scrisori ce ne restituie un Cioran dinainte de mimetismele ultimelor texte repetitive până la manierism.

La mine „restituirea" a început cu volumul apărut recent la Gallimard, *Anthologie du portrait – De Saint-Simon à Tocqueville*. Prefaţa „moralistului" Cioran împotriva superficialităţii moraliştilor cel-au inspirat este ea însăşi antologică. Pentru prima oară, poate, de la *Precis de décomposition*, am impresia că ideile la Cioran nu se întorc şi răsucesc după cum i se pare de ispititoare o expresie, ci gândul este acela care struneşte stilul, renunţând chiar uneori la el, dacă ce are de spus nu-l impune neapărat. De mult n-am mai resimţit o atare bucurie a lecturii.

Secţiune 19.12 Miercuri 3 aprilie

Ultima seară, cu Gabriel, înainte de plecare, ieri. Emoţionant: ne vorbeşte de drumurile ce se închid în faţă-i – fie continuă aşa, fie îşi face cealaltă datorie, scriind despre filosofia lui Noica, pornind de la *Ontologia* sa şi creând astfel un început de dialog filosofic într-o cultură care nu's-a bucurat de nicio filiaţie sau tradiţie în acest domeniu. Nu poate asuma totul: şi editură, şi profesorat, şi

scrisul la o astfel de carte. Ar trebui să aleagă ceea ce e cu adevărat important. Rezum plat o mărturisire mult mai dramatică, deşi spusă alb, fără umbră de patetism. În fond, e de ales între a urma modelul Noica – filosofia în pofida vremurilor – sau a sacrifica, aşa cum am făcut-o noi, totul, pentru prezenţa în cetate (G. face comparaţia, nu noi). Replicăm nu prea convinşi că timpul extremei urgenţe a trecut, că e mai bine să se întrebe ce-i poate folosi lui mai întâi, şi nu, ca altă dată Noica, culturii române. Nu credem că va fi în stare să renunţe la ctitoria lui (Humanitas) prin care, dacă e vorba să ne referim la cultură, a făcut mai mult decât cu o carte sau două de filosofie. Cu Humanitas şi cu întreaga-i activitate civică – tot ce intră în sfera *Apelului către lichele* – a realizat un model, a statornicit un hotar în bălmăjeala actuală.

Secţiune 19.13 Miercuri 24 aprilie

Ne cheamă Mihnea, a vorbit cu Manolescu: luni is-a ridicat imunitatea parlamentară lui Vadim Tudor. Situaţia e atât de degradată în ţară, încât dispariţia de pe scena politică a acestui personaj ignobil e chiar o veste bună.

Secţiune 19.14 Duminică 28 aprilie

V. Îmi tot pomeneşte de vreun an de o nouă şi excepţională soprană din România care a fost lansată cu un succes enorm de Solti la Londra în *Traviata*: Angela Gheorghiu. Ascultăm împreună primul disc compact cu un recital al ei. E cu adevărat o revelaţie ca voce, dar nu izbuteşte să mă emoţioneze ca pe Solti (a plâns în finalul *Traviatei*) din pricina repertoriului ei de operă care mă lasă indiferentă: Bellini, Gounod, Puccini etc. E probabil o lipsă a mea: nu suport în operă decât ceea ce nu-i aparţine la propriu: Mozart, bineînţeles, Monteverdi, ruşi şi – la limită – Verdi. Dacă adaug că în adolescenţă ascultam Wagner până la delir şi mă lăsam sedusă de Debussy cu

Pelléas, am trasat limitele receptivităţii mele. Uneori un interpret îmi îngăduia să trec peste pragul propriilor mele preferinţe, aşa’s-a întâmplat cu Maria Callas, care m-a emoţionat în *Norma* prin jocul ei actoricesc de mare tragediană mai mult decât prin voce, sau cu Ghiaurov: ascultându-l în *Don Carlos* mi’s-a deschis calea de acces la Verdi.

Secţiune 19.15 Joi 2 mai

Irosirea dinaintea plecării cu mici belele circumstanţiale (inerente oricărui ajun de călătorie) care m-au tot dus de la doctor la farmacie. Nu cred să fi plecat vreodată altfel decât regretând e-o fac. Începând cu cea mai mare călătorie: venirea la Paris. Dar sfârşind şi cu cele mai mici, fără implicaţii existenţiale. Ca asta de acum.

Bucureşti

Jurnal

(Simple note la faţa locului)

Secţiune 19.16 Duminică 5 mai

Trezit la 5 dimineaţa, ca vai de noi. La 7 şi jumătate vine Daniel Ilea să ne ajute, ca de fiecare dată, la bagaje. Suntem mişcaţi de fidelitatea lui.

Ne aşteaptă Gabriel şi cu Carmen, Patapievici şi Zografi. De abia încăpem în maşină. Ne instalăm în apartamentul lui Gabriel din Intrarea Lucaci, cu impresia de a reveni „acasă”. Bucureştiul e înflorit, murdăria şi mizeria sunt acoperite de verdeaţă. Ascunse. Camuflate. Seamănă cu oraşul de altă dată, şi nu cu cel de acum cu gropi, bălţi şi gunoaie, cel mai urât probabil din toată Europa. Dacă priveşti insistent, te întrebi dacă te mai afli, de fapt, în Europa. Ceva nedefinit, de lumea a patra. Dar Bucureştiul ne acceptă imediat: parc-am ieşit de pe „calea răutăţilor” şi ne merge bine.

(Notă la retranscrierea din iulie, la Paris: atât de

bine, încât V. n-a mai avut nicio migrenă şi a dormit fără somnifere. Să-ţi vină să te muţi în România. Parcă n-am şti că e prea târziu.)

Secţiune 19.17 Duminică 12 mai

Alaltăieri primisem un telefon de la un regizor de operă: George Teodorescu, pentru a ne invita la reluarea operei lui Pascal Bentoiu, *Hamlet*. După felul în care mi se adresează înţeleg că „Ginel" îmi era prieten în tinereţe. Reacţionez cu efuziuni pe care le datorez în primul rând celor pe care am avut prostul-gust să-i uit. Dar nu e unicul motiv pentru care răspundem la invitaţie: V. visa o *Traviata* la Opera din Bucureşti, în cea mai proastă interpretare posibilă. Are de ce să fie dezamăgit: în afara unei Ofelii mult mai bătrâne decât mama lui Hamlet (dar voce bună), spectacolul e de ţinută: şi muzica lui Bentoiu, şi regia, şi îndeosebi scenografia semnată Roland Laub, de factură occidentală.

Nu doar spectacolul contează, ci şi spectatorii. Când coborâm din maşina cu care ne-au adus Gabriel şi Gabriela, sunt cuprinsă de incertitudine asupra timpului în care mă aflu: „le Tout-Bucarest" e răsfirat pe scara Operei, începând cu Alecu, în costum alb (*début de siècle*) şi sfârşind cu Irina Eliade (Hanciu, altă dată) cam şchiopătând, dar cu trăsăturile neschimbate. Mă revăd şi pe mine pe toate scările de la toate teatrele bucureştene la premiere, şi mă simt cuprinsă de o uşoară ameţeală „identitară" (cum's-ar spune acum). Sunt azi, sunt ieri? Sunt eu sau ceea ce aş fi putut fi dacă…? Nu durează mult. Intervin ceilalţi, care n-o cunosc decât pe M.L. de azi.

Secţiune 19.18 Marţi 14 mai

Prin Geo, contact telefonic cu Mihai Pelin: Măgureanu vrea să-mi dea fotocopii din dosarul mamei de la SRI. Îi răspund lui Pelin: „Nu vreau să am de-a face cu

Instituţia”. Pelin: „Nu e nevoie să veniţi acolo. Vă puteţi vedea în oraş cu dl Măgureanu”. Eu: „Cum, în oraş dl Măgureanu nu e tot directorul aceleiaşi instituţii?” Când vede că refuz, brusc, Pelin nu mai e sigur că mi se vor da documentele, trebuie să vorbească cu „şefu’”.

Secţiune 19.19 Miercuri 15 mai

De la 2 la 4, audiem la catedra de filosofie ultimele lecţii ale lui Gabriel din cursul său despre Heidegger: *Sein und Zeit* „povestit” în două ore ca o dramă cu trei actori: fiinţa, fiinţarea şi omul. De o uimitoare claritate, fără a păcătui prin popularizarea simplificatoare. V. e sedus, eu uluită. Îmi vine chiar să tac pe restul după-amiezii, rezultat foarte greu de obţinut de la o guralivă ca mine. Visez, fireşte: ce-ar fi fost dacă la catedra de filosofie, în juneţea mea, când fugeam de la şcoală să ascult cursuri la Universitate, la filosofie-n-ar fi predat Petrovici, ci Liiceanu. Poate mi’s-ar fi deschis altfel mintea.

În încheierea zilei, un detaliu: cum Facultatea de Filosofie e acum la Drept, ieşind de acolo mi-a venit să traversez bulevardul Elizabeta, să urc un etaj şi să mă întorc… acasă. Ceea ce, sunt sigură, nu-mi va mai fi dat niciodată.

De când am sosit la Bucureşti fac seara febră. Mică. Psihică?

Secţiune 19.20 Joi 23 mai

Zi îndesată. Promisesem de la Paris o după-amiază Marilenei Rotaru. Voise să filmeze exterioare cu noi la Paris, fusesem de părere, V. şi cu mine, că mai nimerit ar fi la Bucureşti; după ce ne-a adăpostit adolescenţa, nu ne-a acaparat nostalgia primordială? Ce alt sens are titlul primei reviste (de metafizică şi poezie) a lui V., *Caiete de Dor*, scoasă în exil? Bineînţeles că nu vom da drumul la asemenea lamentaţii în faţa aparatelor televiziunii, ne vom

opri doar în câteva locuri alese de noi şi ne vom mulţumi să spunem „aici şezum” tăcându-l pe „şi plânsem”.

Soseşte la ora 3 Marilena Rotaru, cu un operator, Cristodulo, şi începem cu bulevardul Elizabeta, bineînţeles. La parter’s-a deschis o librărie şi una dintre vânzătoare se repede să-i dedic un volum din *Unde scurte*. Nu mai ştiu care. În faţa plăcii comemorative, nu găsesc absolut nimic de spus. Răspund vag la nişte întrebări vagi. Mi-e gândul în altă parte. Pentru a ajunge pe trotuarul casei, am staţionat maşina la Facultatea de Drept şi am traversat strada, cu atâtea automobile şi mergând atât de repede, că riscai să te calce. Or, nu-mi amintesc să fi fost aşa când locuiam acolo. Era, pe acea vreme, o circulaţie mai puţin densă? Sau eu mai inconştientă? Dacă mă las pradă unor asemenea preocupări minore e şi pentru că emoţia refuză să sosească la întâlniri fixate dinainte. Am fost de mii de ori mai aproape de intrarea, scara, uşa asta când le trăiam din depărtare decât acum sau în 1990, când am intrat în apartament. Marilena Rotaru ne întreabă dacă vrem să sunăm la chiriaşul securist. Răspund nu, habar n-am dacă din laşitate sau din dezgustul de a mă afla în faţa unui asemenea om, neavând certitudinea că este cel care a arestat-o pe mama sau altul, cel care-l-a judecat pe Ceauşescu. Sau unul şi acelaşi.

Mergem apoi în Cişmigiu: e prima mea plimbare pe jos de când am sosit la Bucureşti. La fostul debarcader (unde ne opream cu tata, el lua o bere, eu o limonadă, presupun) nu putem sta: un difuzor răcneşte rock. Îl ducem pe V. în faţa bustului lui Odobescu. Va fi filmat acolo povestind cum îşi începuse, juvenil, teribilist şi insolent, un articol aşa: „Pe Odobescu, l-am cunoscut în Cişmigiu”. A doua zi se prezentase la redacţie un general, strănepot al scriitorului, să-l bată pe V. Nu mai ştiu dacă l-au ascuns

colegii sau’s-a potolit generalul. În timp ce echipa televiziunii e fixată pe reîntâlnirea dintre… Odobescu şi Virgil, eu mă duc să dau bineţe la toate statuile. Aici, tot aşa pe o căldură mare, mă revăd cu Irina Eliade (pe atunci Hanciu) în espadrile (dar purtam oare espadrile în oraş?), aşezând-u-ne cu Nego pe o treaptă şi discutând – ce altceva? – literatură. Când terminăm cu statuile, poposim la un chioşc cu băuturi, noi luăm câte o limonadă Fanta, ei ca proaspăt sosiţi pe piaţa liberă occidentală Coca-Cola (aici îi zic „Cola”). E bine, e pace, şi am tot Cişmigiul copilăriei mele la îndemână: nu resimt nici umbra emoţiei care îmi usucă gâtlejul numai la pronunţarea numelui Cişmigiu. Sunt doar încântată că umblu pe jos.

De acolo, Universitatea. Filmăm în hol, pe scări şi în Amfiteatrul Odobescu (e o obsesie numele ăsta, nu mai scăpăm de el), unde deranjăm doar trei studenţi stând de vorbă în bănci. Aici, la Odobescu, studenţii se înghesuiau în picioare la cursurile lui Călinescu, Ralea, uneori chiar Vianu; aici, când nu găseam loc, mă aşezam pe jos, pe podiumul de la catedră. Aici, acum, nu simt nimic.

Încheiem turneul pe la 5 şi jumătate.

Ne reîntoarcem spre Facultatea de Litere cu Ion Bogdan Lefter, pe jos – redescopăr Strada Regală, aproape uitasem de ea. La Universitate, coborând de data asta scările şi nu urcându-le, găsim afişe lipite pe coloane şi ziduri: „Cafeneaua critică vă invită la întâlnirea cu M.L. şi V.I. În discuţie: când, unde şi cum se poate scrie critică literară?” Îl apostrofăm pe I.B.L.: între noi nu fusese vorba de un atare subiect, ci doar de o întâlnire informală cu studenţii lui, în acel loc, nou pentru noi, un bar în subsolul Universităţii. E plin. Intrăm şi ne aşezăm împreună cu I.B.L. şi Mihai Zamfir (ne aştepta în hol cu… flori) la o masă mai mare din fund, cu o droaie de studenţi în faţa şi

în jurul nostru.

Nu ştiu ce se întâmplă, dar din primele clipe între ei şi noi curentul trece. V. şi cu mine ne contrazicem (aş spune că ne facem cupletul dacă, de fiecare dată, n-ar fi un mod de a fi împreună autentic) – studenţii sunt surprinşi, apoi râd, voia bună se instalează, neîmpiedicând discuţia serioasă: scandalul neacceptării lui Goma (n-are talent), minimalizarea romancierului Mircea Eliade, *Jurnalul* lui Radu Petrescu supradimensionat, eticul, esteticul – împreună? separate? –, necesara revizuire a producţiei literare de sub comunism. Asupra acestui punct, Mihai Zamfir e radicalizat: nu va mai rămâne nimic, absolut nimic din proza scrisă atunci. V., în mare formă, povesteşte episoade din anii ’44 – 47.

Un har ne învăluie pe toţi: ei pun întrebările cele mai incitante şi vibrează la răspunsurile noastre, noi devenim mai percutanţi, se făureşte o complicitate ce ne oferă iluzia că ne cunoaştem de când lumea, că am fost studenţi împreună şi nu la o distanţă de jumătate de secol. Nu cred că e doar impresia noastră, încântaţi de această baie de juventute, gata să intonăm un *Gaudeamus igitur* recucerit asupra timpului, din moment ce, începută la 6 şi jumătate, şedinţa se încheie – cu greu – pe la 10 seara. Adică, mai precis, ne ridicăm noi în picioare, fiind imediat înconjuraţi de tineri ce ne aduc care un volum de versuri, care desene, care flori.

Secţiune 19.21 Sâmbătă 25 mai

Mihai Pelin cu trei plicuri: fotocopii din procesele-verbale de urmărire a mamei (cele privind ancheta propriu-zisă şi procesul nu sunt la SRI, pretinde el). Nu voi începe să le răsfoiesc decât mai târziu, când voi fi singură. De citit nu le voi citi decât la Paris. Procesele acestea verbale înglodate în sloganuri securiste şi într-un

fel de imbecilitate noroioasă mă îmbolnăvesc. Şi nu trebuie să se vadă. Nu cu un Mihai Pelin pot vorbi despre mama.

Altfel, personajul în chestiune are aerul mai curând cumsecade şi bonom. Trebuie să-i dau *Insula Şerpilor* a cărei dedicaţie o cântăresc pe toate feţele, silabele şi virgulele. A adus şi el un exemplar: să semnez pentru funcţionarul de la Arhive care a fotocopiat dosarul mamei. Semnez, ce să fac?

Toată ziua chinuită de obsesia acestor dosare conţinând şi fotocopiile unor scrisori şi cărţi poştale oprite la cenzură, unele traduse – ne scriam în franceză sperând să cădem astfel peste cenzori ceva mai cultivaţi. N-a fost cazul. Şi traducerile, şi cele câteva comentarii ale lor aparţin unei clase mental inferioare. E o frază repetitivă care nu ştiu de ce nu-mi dă pace. Transcrierea convorbirilor, de pildă cu Maria Botta, este întreruptă din când în când de câte o paranteză, mereu aceeaşi „trece tramvaiul”. Şi o văd pe mama în camera din fund aplecându-se spre urechea Mariei Botta să-i şușotească ceva mai secret tocmai când tramvaiul huruia pe cheiul Dâmboviţei. Acum mi se pare că huruie în urechile mele.

Secţiune 19.22 Paris, Sâmbătă 1 iunie

Ne-am întors de luni de la Bucureşti şi încă nu mi-am revenit. De îndată ce mă voi simţi în stare, voi citi cu creionul în mână rapoartele de urmărire a mamei, ce mi-au fost aduse de la SRI de către Mihai Pelin, cam vraişte şi incomplete din moment ce-am refuzat să-l văd pe Măgureanu. Cum voi regăsi detaliile acestor *travaux d’approche* în „carnetul bucureştean”, nu mai revin aici. Decât pentru a nota iar şi iar dezgustul cleios cu care intru în acest univers cu iz kafkian, dar un Kafka de suburbie, unde gesturile, cuvintele mamei mele sunt deformate de prostia crasă a acestei specii ce urâţeşte tot ce atinge.

Sunt în aceste plicuri pe care stă scris Arhiva SRI, Fond X, dosar 51631, scrisori de-ale noastre (mama către mine, eu către mama, Virgil către Caraion), unele traduse şi adnotate de „ei”. Mi-e încă silă să le recitesc. Va trebui să-mi adun minţile şi curajul şi să îl-o abandonez încă o dată pe mama în mâinile „lor”.

Parisul deci tot atât de răcoros şi salubru pe cât era de murdar şi încins ca în luna lui cuptor, Bucureştiul. Casa ne aşteaptă, odihnindu-ne privirile prin geometriile ei nepătate de niciun ornament. Maşinile nu te zgâlţâie stricându-şi arcurile prin gropi, locurile virane nu sunt acoperite de gunoaie, oamenii nu se răstesc pe stradă. Totuşi – mai e nevoie’s-o mărturisesc? – ducem lipsă de Bucureşti ca de o febră bună, pe care organismul n-ar suporta-o prea mult timp, dar fără de care n-ar lua deplin cunoştinţă că există.

Secţiune 19.23 Joi 6 iunie

Mâine-seară, Gabriel la cină. Nădăjduiesc că Metzger nu mă va speria cu extrasistolele. Şi voi putea râde ca la Bucureşti când G. îl va imita pe Iosif Sava (a şi început de astă-seară la telefon).

Secţiune 19.24 Duminică 23 iunie

Nu numai că Metzger m-a „speriat”, dar văzând-u-mi electrocardiograma m-a luat de mână şi, sub ameninţarea unui posibil atac cerebral, m-a dus la urgenţă, unde am stat din 7 până în 21 iunie, când am fost autorizată să ies, în primul rând spre a scăpa de „la fête de la musique” din chiar curtea spitalului (muzica tehno printre terapiile de la cardiologie: o inovaţie). Între timp, a plouat peste mine cu termenii savanţi: aritmie, fibrilaţie auriculară, plus o noutate de ultima clipă, o apnee retrogradă. Şi cu examene: ecografiile inimii şi (dezgustător) ale esofagului (inima e în stare bună, *jeune*, cum spunea un doctor). Fără

a uita cele două şocuri electrice pe inimă, pentru a o forţa să revină la ritmul normal. Şocurile m-au impresionat cel mai puţin pentru că eram adormită vreo 10 minute. Erau probabil spectaculare după numărul de infirmiere şi elevi care veneau ca la teatru. Pe o căldură de asemenea spectaculară, am fost crucificată în pat cu un braţ prins de aparatul pentru perfuzia cu heparină (pentru decoagularea sângelui), altul de aparatul cu electrocardiogramă nonstop.

Trebuie să fiu un caz atipic, deoarece nu mi-au găsit în cele peste două săptămâni de cvasichin niciun remediu. Când spun „chin" nu mă gândesc la cele fizice: nu mă durea nimic şi nici nu prea mai „extrasistolam", deşi eram la 140-150 de bătăi, faţă de 70-90 cât ar fi fost normal. Ci la viaţa de spital, care, chiar cu bunăvoinţă de o parte şi de alta, e insuportabilă. Am suferit în Franţa două operaţii, amândouă însă în clinici unde pacientul rămâne un om. În spitale, devine un număr. Nu mai existam decât în dosarele lor. Primul lucru pe care-l voi face după consultaţia de miercurea viitoare cu Metzger va fi să trec cu boală cu tot la un alt cardiolog, român de data asta, care mi-a tratat toţi prietenii de inimă. Îl cheamă Şerban Mihăileanu, lucrează la Broussais, dar şi la o clinică particulară, şi se pare că are ceea ce îi lipseşte lui Metzger: omenie.

Am fost îngrijorată şi pentru V., care a aflat ştirea printr-un telefon scurt şi concis al lui Metzger: „Votre femme est aux urgences, mais ses jours ne sont pas en danger". Formulă care se cere neapărat interpretată invers. Văzând-u-l ce neajutorat şi închis în el este fără mine, îmi dau seama că n-am dreptul să dispar. În afară de o cină cu Gabriel şi alta cu Savu şi Gabriel, a refuzat tot. Poate şi fiindcă eram oarecum la adăpost de o sentinţă capitală (o aritmie nu e un infarct), mă simţeam gata să

închei fără drame: mai tot ceea ce era de făcut a fost dus la capăt, acum a sosit vremea corecturilor stilistice, a supravieţuirii. Dar perspectiva unui V. abandonat şi înfundat în singurătăţile din care nici eu nu reuşesc totdeauna să-l scot mă împiedica să accept fără regrete cutremurate inevitabilul, deşi era prima mea boală gravă, atingând un centru vital.

Secţiune 19.25 Duminică 30 iunie

Ieri, la cardiologul român Şerban Mihăileanu. M-a ţinut vreun ceas şi jumătate şi plecând de la o frază relatată de mine (un doctor de la Necker la ecografie a indicat, cu totul în trecere, că o valvă nu se închidea – sau deschidea? – cum trebuie) mi-a descoperit la o ecografie pe un aparat mai sofisticat o insuficienţă mitrală proveninddintre -un reumatism articular de care aş fi suferit în copilărie. Şi iată că acum am prima boală reală şi fără şanse de însănătoşire totală, din întreaga existenţă. N-o iau, fireşte, prea bine. Mă consolez – sau ar trebui să-o fac – cu gândul că până acum, neştiind-o, am trăit într-un ritm frenetic şi sacadat. „Insuficienţa" şi aritmia m-au păsuit până la bătrâneţe. Li se poate cere mai mult? Ce întrebare stupidă! Bineînţeles că se poate: tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte. Cine n-a crezut în basmul ăsta (ştiind că nu e adevărat), acela nu e om. Lucian Bădescu socotea că până va îmbătrâni el se va găsi leacul împotriva morţii – sublimă naivitate. Fără a cădea în vreo utopie a veşniciei, undeva, într-un străfund bine tăinuit, mă visam pesemne invulnerabilă. Aşa că decepţia există, de ce să îl-o recunosc?

Secţiune 19.26 Vineri 5 iulie

Alegerile din Rusia. Nu ies comuniştii, ci Elţîn. S-a votat totuşi pentru democraţie şi împotriva reîntoarcerii la comunism. Şi asta în ciuda nostalgiei pentru o putere

autoritară care să pună ordine în haosul actual.

Am pierdut două din cele trei kilograme ivite ca fulgerul când am oprit brusc tutunul. L-am reluat mai mult simbolic (cinci-şase ţigări pe zi). Astfel organismul nu se mai revoltă, lipsit deodată de nicotina ingurgitată timp de o jumătate de secol, iar eu n-am insuportabila impresie de *jamais plus* care-mi mohora zilele. La trezire, îmi iau cafeaua cu tutun. Altfel de ce m-aş mai trezi? Mi-a trecut şi somnolenţa.

Secţiune 19.27 Joi 11 iulie

A murit Ghiţă Ionescu. A trăit îndeajuns pentru a deveni, după 1989, maestrul tinerilor politologi români, începând cu Alina Mungiu şi sfârşind cu Stelian Tănase. Pentru a nu mai pomeni de un învăţăcel anterior, Tismăneanu, care-i scrie necrologul în *Lumea liberă*. Pentru ei toţi, Ghiţă este cea mai serioasă referinţă pentru istoria P.C.R. Niciunul însă dintre ei nu l-a cunoscut pe Ghiţă Ionescu ca V. şi cu mine, pe timpul când era director la Europa Liberă. Făcea meseria aceasta cu atâta patimă, încât îşi petrecea nopţile ascultând buletine de ştiri. Era normal deci să confunde Europa Liberă cu moşia lui personală, peste care domnea autocratic. Nimeni nu putea pleca în vacanţă decât când hotăra el. Pe toţi îi teroriza. Când în-am dus prima oară la München la invitaţia lui, fiind tratată ca o regină, a venit să mă roage Iani Popa să intervin: Ghiţă nu-i dădea drumul să plece în *weekend*, consemnase pe toată lumea pentru venirea mea, ca la cazarmă.

Secţiune 19.28 Sâmbătă 20 iulie

De ce n-am notat aici lucrul care ar fi trebuit, normal, să mă intereseze cel mai mult în ultima vreme: Tribunalul de la Haga care i-a condamnat pe cei doi monştri sârbi de la Pale, pentru „crime împotriva umanităţii”. Doar fiindcă

ei rămân la adăpost printre sârbii care nu-i vor da şi occidentalii care nu vor face nimic să-i captureze? Sau din pricina felului cum se anunţă această sentinţă în mass-media: cel mai mare genocid de la Holocaust încoace. Gropile comune ale comunismului, milioanele de morţi din Gulagul ce's-a întins pe jumătate din Europa nu contează. Ar fi totuşi o idee ca Asociaţia Foştilor Deţinuţi Politici din România să se adreseze Tribunalului de la Haga cerând inculparea celor câţiva directori de lagăre şi închisori rămaşi în viaţă, ca şi a schingiuitorilor mai notorii. Mai trăiesc, obraznici şi ofensivi, aşa cum îi putem descoperi, cu adrese cu tot, în *Memorialul durerii*. Or, pentru crimele împotriva umanităţii nu există prescripţie în timp. Touvier, care's-a stins zilele acestea într-o închisoare din Franţa, fusese şeful miliţiei de la Lyon şi făcuse numeroase crime, printre care cea mai verificabilă: executarea a şapte ostatici evrei. Touvier's-a ascuns vreo 20 de ani; prins, a fost apoi graţiat de Pompidou, prins din nou, s-a văzut din nou judecat, şi de astă dată condamnat definitiv. Pentru crimă împotriva umanităţii. Foarte bine. Rămâne evident de ştiut dacă victimele comunismului făceau parte din… umanitate.

Cui aş putea să dau această idee? Sau această urgenţă? Mor torţionarii, dispare şi tribunalul odată cu pacea în Bosnia. Anei Blandiana?

Secţiune 19.29 Duminică 21 iulie

Telefoane bucureştene: Lui Patapievici pentru a anula o impresie falsă pe care am fi putut să i-o lăsăm ieri. Ne telefonase, având revelaţia unei „zone de aşteptare" a exilului românesc, mai precis a „culturii sale alternative" faţă de cei din ţară, incapabili să răspundă acestei cerinţe. A luat puzderie de note după cartea Sandei Stolojan şi ne cerea, ca martori privilegiaţi, să scriem fiecare câte o carte

cel puţin pe această temă. Cum fusesem ieri destul de drastici, azi am încercat să încercuim teoria abstractă pe cale de alcătuire în mintea lui prin nişte detalii mai concrete. Sanda – a cărei carte n-am citit-o încă – insistă după cât mi’s-a spus asupra prieteniei ei cu „marii” exilaţi, Cioran sau Ionesco. Or, niciunul, nici celălalt n-au fost propriu-zis „exilaţi”. Revenind în Franţa, Eugen o considera ca adevărata sa patrie. Exilat se simţise de fapt în România. Nu tema exilului hrăneşte opera lui Cioran sau atunci e vorba de exilul provenind din simplul fapt de a exista. Mircea Eliade e, printre cei celebri, singura excepţie, el fiind cu adevărat obsedat de România. Dar de ce trebuie neapărat confundată celebritatea cu exilul? Cu excepţia, nu neapărat de valoare, a lui Vintilă Horia, odată cu *Dieu est né en exil*, nu la cei ce-au biruit pe plan internaţional trebuie analizat conceptul de exil, ci la alţii, mai mărunţi, care is-au dedicat prioritar, în dauna „operei”. V. i-l numeşte pe Mircea Popescu, eu îi evoc casa construită după arhitectura din Sibiel de către Petra la Pueblo, în inima Mexicului. Sub vulcan şi înconjurată de reşedinţe în stil colonial spaniol, locuinţa lui Petra, insolită, complet decalată în spaţiu, absurdă şi inutilă, rămâne probabil simbolul cel mai adecvat al derealizării la care duce starea de exil, împinsă până la ultimele consecinţe.

Secţiune 19.30 Luni 5 august

Nu ştiu exact cât îi datorează Liiceanu lui Noica, deşi a spus-o, declarat-o, descris-o pe sute de pagini. Ştiu, în schimb, cât îi datorează Noica discipolului său: fără *Jurnalul de la Păltiniş* și *Epistolar* ar fi rămas un filosof cercetat de studioşi şi specialişti. Liiceanu i-a dăruit nu numai posteritate, ci şi actualitate. Ne gândim, V. şi cu mine, şi mai intens la acest paradox – învăţătorul înţelepţit de învăţăcel –, primind astă-seară prin fax două texte

despre Noica scrise recent de Gabriel: „Arestarea” (cu datele concrete date de d-na Noica, dar nu numai rescrisă, ci şi regândită de G.) şi „Sfârşitul” (aşa cum l-a trăit G. veghindu-l pe Noica, la spitalul din Sibiu). Episodul cu şoarecele pe care de două ori l-a auzit Noica ronţăind – prima dată la Păltiniş, când a căzut sculându-se din pat să-l caute, a doua oară la spitalul din Sibiu – îi inspiră lui G. pagini de o reală profunzime. În „ordinea mântuitoare” pe care Noica o opune prin sistem şi idee dezordinii vieţii trăite la întâmplare nu e loc pentru „şoarecele care roade într-un ungher al conştiinţei”, tulburând astfel „apele de cleştar ale geometriilor sale”.

Îl sunăm pe G. şi încercăm să-i comunicăm bucuria noastră, evitând (eu, nu şi V.) cuvintele mari. La urma urmei de ce să le eviţi? Tot V. rezumă cel mai exact reacţia noastră, spunându-i lui G. că, după aceste texte, e din ce în ce mai greu să-l critici pe Noica.

Secţiune 19.31 Joi 15 august

Ziua lui V. Vreau să-l sărbătoresc cu versiunile mele preferate din *Gloria* lui Vivaldi şi din *Magnifica*tul lui Monteverdi. Şi-mi dau seama că, înregistrate pe disc negru (aşa se spune în Franţa, în România nu ştiu cum sunt numite), ele n-au fost reluate pe compact. Am ascultat un *Magnificat* dirijat de Harnoncourt – somitate în materie, care – spre hazul lui V. – mă oripilează şi-l silesc pe „sărbătorit” să se obosească scotocind prin discotecă spre a-mi satisface capriciile muzicale. Tot Edwin Loehrer mă convinge în *Magnificat* şi Deller Consort în *Vespro* (*Nigra sum*). Vivaldi nu-mi pune probleme deoarece *Gloria* e dirijată de Muţi.

În afară de acest *intermezzo* „muzical”, veştile proaste nu contenesc. Azi, ni se telefonează de la BBC: a murit Celibidache. Când? Unde? Cine să vorbească despre

el? O sun, cu inima îndoită, pe Ioana. Răspunde o bonă cu accent agresiv. Ioana nu poate veni la telefon. Parcă ne-am afla cu toţii într-o cetate din ce în ce mai asediată, aşteptându-ne rândul.

Secţiune 19.32 Vineri 16 august

Mi se pare nedrept, chiar dacă nu e decât într-un *Jurnal*, să mă despart astfel de un om care, în afara talentului său evident, avea darul de a se păgubi singur: refuza înregistrările pe disc (astfel după el rămân mai ales discuri-pirat, deci mediocru înregistrate) şi se încăpăţâna să nu-şi ia vreo naţionalitate, nerămânând nici măcar cu paşaport de refugiat politic, ci cu unul Nanssen pe care se dădeau cu greu vize. În toate deplasările sale n-avea decât neplăceri, le înfrunta însă de dragul unui principiu. A îmbătrânit frumos. Coamă leonină albă, ţinută de statuie, porniri vehemente de adolescent. Nu acasă la ei, unde, ultima oară când am fost, sta singur, retras într-un fotoliu, ci într-un documentar consacrat, pe Arte, lui şi cursurilor muzicale pe care le dădea la ţară, i-am putut admira vitalitatea intactă şi contactul lui mereu războinic dacă nu cu muzica, cel puţin cu interpreţii ei. Şi eu care-l crezusem total „înţelepţit”!

Aniversarea lui V.: nu e sigur când a venit pe lume, în 15 sau 16 august. Preferă 16, deoarece e ziua de naştere a lui Napoleon şi poate pretinde că i-a moştenit numai Waterloo-urile.

Secţiune 19.33 Vineri 6 septembrie

Marţea trecută se anunţa ca o zi fastă. Deşi nu era, mi se părea prima mea mare ieşire în oraş de la accidentul cu aritmia încoace. Mai precis, prima fără un scop medical bine definit. Am plecat, ca tot omul: nu cu taxiul, ci cu metroul. Şi ca tot omul, m-am trezit printre oameni pe Champs-Élysées inundat de soare. Nu că aş nutri vreo

admiraţie deosebită pentru acest cartier, dar a fost al meu ani de zile. Şi deşi de atunci l-am parcurs de atâtea ori, parcă de-abia în acea marţi de aur reveneam spre locurile cotidianului meu de atunci şi mă simţeam obligată să le dau bineţe: la 118 – aici era Radiodifuziunea Franceză, la 133 – aici era sediul parizian al Europei Libere. Între cele două, 10-20 de ani de radiofonie militantă. Fie că locuiam în rue Cassini, la St. Ouen sau chiar în Buttes Chaumont, drumul nostru, cotidian mai întâi, apoi doar săptămânal, spre Champs-Élysées se îndrepta: la metrou, George V, pentru Radio Paris, la Franklin-Roosevelt pentru EL Cafenelele noastre şi întâlnirile cu cei veniţi din ţară, în acelaşi perimetru. Şi m-am întrebat brusc de ce să fug după trecut numai când ne aflăm la Bucureşti, şi nu şi aici, unde îmi stă mai la îndemână?

Parcă fusesem aruncată cu ani şi ani în urmă. Binecuvântând, de data asta conştientă, soarta care îmi îngăduie să mă plimb din nou printre străini şi semeni, când în urâtele ceasuri de spital nu mai eram sigură de a redobândi dreptul la o verticalitate umblătoare şi normală.

Am făcut şi cumpărături (totdeauna semn de vitalitate la mine) şi mă întorceam aproape victorioasă când, coborând din autobuz, lângă casă, m-am împiedicat şi am căzut. Din fericire, n-am decât o coastă sau două fisurate şi un genunchi cu *épanchement de synovie* (habar n-am cum se spune în româneşte, pe vremea copilăriei mele îmi juleam genunchii fără probleme… semantice). M-am dus la doctor, îmi dau cu pomezi, umblu şontâc, am pus la loc anii de care scăpasem acolo, pe Champs-Élysées, am chiar senzaţia că i-am dublat. Trece şi asta. De altminteri, un fleac pe lângă ce mă mai aşteaptă: marţi, operaţia lui V. la ochi –, amânată din pricina internării mele din iunie –, mâine reîntâlnirea cu Mihăileanu şi strategia

de urmat.

Secţiune 19.34 Duminică 8 septembrie

Ieri, la doctorul Mihăileanu. Iar e problematic: prefer să mi se pună *pacemak*erul la clinica din St. Cloud sau la el, la spitalul Broussais? Şi iar hotărâm: St. Cloud la începutul lui octombrie. Mihăileanu, devotat şi extrem de omenos: el îmi va lua *rendez-vous*-ul pentru clinica de la St. Cloud. Îi voi telefona să ştiu rezultatul (data etc.) miercuri, a doua zi după operaţia lui V. După cum se vede, un început de toamnă fremătând de fericire. Evident, se poate şi mai rău.

Afară, zile mirifice de toamnă însorită şi puţin rece. Pe vremuri n-aş fi şovăit să adaug inevitabilul citat arghezian:

„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă/ Sufletului nostru bucuros de moarte”.

Acum, nu. Pentru că „sufletul” nu e bucuros: prea se dezlănţuie, în rafale, moartea în jurul nostru, ca să mai fac literatură pe o astfel de temă.

Secţiune 19.35 Marţi 10 septembrie

Operaţia lui V. la ochi: „reuşită perfectă” – spune chirurgul. Eram pe la 12 şi jumătate la Clinica sportivă; la 2 şi jumătate plecam cu taxiul spre casă. Un joc de copii. Ştiam că va fi aşa, însă tot mai bine mă simt acum decât azi-dimineaţă.

Secţiune 19.36 Joi 26 septembrie

După-amiază cu V. la Christinel, fără Christinel. Ştiind că nu va mai ajunge până la Paris, s-a hotărât să-şi vândă apartamentul din place Charles Dullin. L-a însărcinat pe Bordeianu cu lichidarea mobilelor, obiectelor, tablourilor, cărţilor din casă, trimiţându-i şi o listă cu cei care urmau să ia ceva anume. Totul e să nu lăsăm timp amintirilor să ne podidească. Un ecran de instalat între

noi, cei de acum, şi serile – atâtea! – până noaptea târziu la discuţii, aici, cu Mircea şi Christinel. Apoi o întrebare ce n-o mai puteam amâna: cum se vor descurca, după moartea noastră, cei cărora le va reveni sarcina să claseze, arunce, păstreze tot ce se găseşte la noi, în dezordine şi prisosinţă? Şi cine vor fi ei? După cum se vede, o dispoziţie de zile mari. Singura notă suportabilă: e mai bine ca lucrul acesta să fie făcut cât se află Ch. În viaţă.

Secţiune 19.37 Sâmbătă 28 septembrie

Azi după-amiază, Măriuca Vulcănescu să-i aducă lui V. din partea redactoarei Ruxandra Mihăilă numărul special din *Manuscriptum* închinat lui Mircea Vulcănescu (1-2/1996), conţinând şi comunicarea făcută la Sorbona de V., la 12 octombrie 1984, în cadrul Simpozionului *Hommage à Mircea Vulcănescu*. A fost gândită, scrisă, spusă în limba franceză şi V. a ţinut să fie publicată aşa din motive pe care redactoarea le aminteşte în notele din josul paginii.

Din biografia lui M.V., văd că Măriuca n-are decât cu zece ani mai puţin ca mine. Îmi rămăsese imaginea ei de copil la Liceul Regina Maria, într-o bancă din faţa mea, cu ochii ei întrebând viaţa, iar gropiţele din obraji exprimând încredere în aceeaşi viaţă. „N-a fost să fie”. I-au rămas totuşi gropiţele în obraji şi când mă uit la ea nu o văd pe femeia de peste 60 de ani de acum (cu un băiat de 30 de ani şi o fată, stabiliţi la Paris), ci pe fetiţa de odinioară. De la mine, înlocuind-o pe mama la catedra de franceză vreo câteva luni de zile, prin 1945 – 1946, i-au rămas nişte cântece franţuzeşti pe care eu le-am uitat. Mă simt foarte bine cu ea, chiar ciudăţeniile ei par de o neîndoită autenticitate. Vorbind de un carnet al lui Vulcănescu, spune simplu: „l-am mâncat”. Şi într-adevăr, aşa a făcut. Mică, înghiţea hârtie. Ceea ce continuă să i se pară lucrul

cel mai natural din lume. Astă-vară a fost la fâneţe, la Suceviţa. Orice excentricitate devine cu ea naturală. Suferă însă de o modestie cvasibolnăvicioasă, care ar putea deveni agresivă.

Vede în destinul celor trei surori Vulcănescu un fel de paradigmă a sorţii româneşti postbelice. Trei posibilităţi. Ea rămâne în ţară dezgustată de tot ce vede în jur. Sandra se exilează, visând, alături de „contele" fost de stânga Charlie de Hillerin, doar la România, iar Vivi e deplin asimilată Franţei şi „cosmopolită".

Secţiune 19.38 Duminică 27 octombrie

Întoarsă de joi din „vilegiatură". E primul an când vacanţa îmi este înlocuită cu spitalul. Necker în iunie, acum, mai luxos, clinica. De la 14 la 24 octombrie la Centrul Chirurgical de la Val d'Or. M-au ţinut deci 10 zile. Mult. Mai ales că nu mă simţeam bolnavă. Speram să scap numai cu examene. N-am avut un asemenea noroc. Mi-au pus *pacemak*erul. Cât o monedă de 5 franci.

Acasă teancuri de ziare, ştiri, scrisori şi „evenimente" din timpul absenţei mele, de parcă aş fi plecat de nu ştiu câte vreme. Preisz de la *România liberă* mi-a trimis prin fax una din notele de la sfârşitul volumului al II-le-a din *Cartea albă a Securităţii*, privind-o pe mama cu numele de cod „Balagia". Trei pagini. Alcătuitorul ediţiei – Pelin probabil – „înfierează" această acţiune a Securităţii: „Un capitol nedemn în istoria Securităţii îl constituie şi modul incalificabil în care a chinuit-o pe Ecaterina Bălăcioiu, mama Monicăi Lovinescu". De parcă în „istoria Securităţii" ar exista măcar un singur capitolaş „demn"! Aceeaşi senzaţie de greaţă (de ce continuă oare a mi se părea mai exact termenul francez *la nausée*? Doar din pricina lui Sartre?). Îmi este intolerabil's-o regândesc pe mama supravegheată şi comentată de „ei". Toţi termenii de care

se slujesc în rapoarte nu sunt doar troglodiţi, prostia lor este agresivă, orice cuvânt spus, orice gest făcut de o fiinţă ca mama nu poate să nu li se pară, cum zic ei, „necorespunzător”. Peste limba de lemn a partidului se suprapune limba de silă a Securităţii. De această „greaţă” nu m-aş putea dezbăra decât scriind „Trece tramvaiul”: supravegherea aceasta fără sens întreruptă doar atunci când trecea tramvaiul şi nu mai puteau înregistra nimic altceva decât uruitul vagonului pe şine, arestarea, ancheta, procesul, boala neîngrijită, şantajul, moartea. Nu îndrăznesc însă să transcriu ce e în mine. Ce-a fost cu ea. Şi azi e ca o boală.

Secţiune 19.39 Marţi 29 octombrie

Ieri, spre seară, taxiul m-a dus de-a lungul Senei: am traversat Parisul încet (evident, pe la 6 eram în plin *embouteillage*), cu lumina reverberelor clătinându-se printre frunzele de aur ale copacilor, cu monumentele din cărţile de şcoală şi din pliantele turistice apărând la fiecare cotitură, şi am realizat brusc că nu e neapărat nevoie de depărtare pentru a iubi un atare oraş. În care am trăit o viaţă visând la o alta şi pregătindu-mă’s-o regăsesc, de parcă mă aflam într-o parantează. Largă cât unica mea existenţă şi devorându-mi-o.

Am trecut şi prin faţa ferestrei totdeauna iluminate de la Conciergerie, unde pe la 6-7 ani o tot târam pe mama să plângem soarta lui Marie-Antoinette. E drept că al doilea drum era – inevitabil – până la statuia lui Danton, unde îmi epuizam restul de emotivitate, în neconcordanţă deplină cu sensul istoriei. De pe atunci să fi ştiut că n-are niciunul? În viteza foarte relativă a taxiului, revăd abstract imaginea de atunci – aşa cum mi-a fost probabil povestită de mama – şi concret nu reacţionez decât la timpul ce’s-a cernut şi cernit de atunci.

Secţiune 19.40 Sâmbătă 9 noiembrie

De când se poate spera într-o victorie a opoziţiei în România, *Le Monde* a început să-şi schimbe tonul, până şi *Libération* a renunţat să-şi consacre paginile doar problemelor cu sida, copii drogaţi, homosexuali şi ţigani persecutaţi. O minimă speranţă şi iată că România din obiect de deriziune devine unul de analiză serioasă. Dovadă că, aşa cum am spus-o şi am repetat-o privi tot felul de interviuri, „imaginea" nu se poate schimba decât la Bucureşti şi de la Bucureşti. Nu plătind să facă propagandă tot felul de „specialişti" de teapa unui Petru Popescu în Statele Unite sau a unui Virgil Tănase la Paris, ci schimbând lucrurile la faţa locului. Ceea ce e pe cale să se înfăptuiască. Chiar dacă nu e cum am fi vrut noi (între Emil Constantinescu şi Manolescu e ca de la pământ la cer), totuşi lichidarea lui Iliescu şi alor săi e condiţia liminară a oricărei schimbări. Evidenţe, evidenţe…

Secţiune 19.41 Duminică 10 noiembrie

Lungă convorbire cu Stelian Tănase, care consultă sute de dosare pentru cartea lui despre procesul Noica. Şi descoperă uneori lucruri care nu pot fi încă dezvăluite, aventuri amoroase, de pildă, ai căror protagonişti mai sunt în viaţă.

S.T. se întreabă de ce, cu toate documentele ce mi-au fost date de la SRI (extrasecrete şi la care el n-a avut acces), nu studiez cazul mamei? îi vorbesc de impresia de pângărire pe care mi-o produc astfel de documente, dar, chiar în momentul în care mă motivez pentru exterior, îmi dau seama că e şi altceva mai profund şi care ţine de laşitatea mea: mi-e frică să mă apropii de acele străfunduri unde zace culpabilitatea faţă de mama. Evident, obiectiv, nu sunt culpabilă. De aici am făcut imposibilul's-o smulg din ghearele lor. Dacă m-aş fi întors să mă predau în locul

ei, ar fi suferit şi mai rău, singura ei consolare (a tot repetat-o codeţinutelor) fiind să mă ştie la adăpost. Şi singura grijă: să nu ajungă Securitatea până la mine şi să mă şantajeze. De unde şi mesajele trimise din închisoare: să continuăm pe drumul nostru, să nu ne lăsăm momiţi cu promisiuni privind soarta ei etc., etc.

Vinovăţia mea e de alt ordin. Că n-am avut viziune istorică şi am plecat fără a realiza că e pentru totdeauna. Că n-am rămas alături de ea să suferim şi să murim împreună. Că am pus-e în contact cu Caraion. Complexul meu e confuz, nu se lasă redus la cuvinte. Mi-aduc aminte, obsesiv, că mamei îi plăcea un poem de Richepin faţă de care eu nutream un dispreţ estetizant: un fiu îşi omoară mama, care văzând-u-i mâna pătată de sânge mai are doar timpul să murmure: „T'es-tu fait mal, mon enfant?" * Era premonitoriu. Mama în închisoare a ţipat la securistul care-i oferea sănătatea şi libertatea în schimbul unei scrisori către mine îndemnându-mă să devin agenta lor. În acel moment pe mine m-a născut a doua oară, iar pe ea's-a condamnat la moarte.

Cum să te instalezi cu bisturiul analizei în astfel de zone tulburi, gâlgâind şi de puroiul vinovăţiei resimţite subiectiv, şi de sângele nevinovăţiei reale?

Ştiu totuşi că va trebui să-o fac şi că amânarea aceasta neistovită n-are nicio scuză.

Secţiune 19.42 Marţi 19 noiembrie

De duminică seara comentăm la nesfârşit cu unii şi cu alţii marea bucurie: Iliescu a pierdut alegerile prezidenţiale. Aş fi preferat alt învingător decât Emil Constantinescu, dar mă interesează în primul rând învinsul, cel care bloca prin mentalitatea sa de activist de partid evoluţia spre o democraţie reală. Bucuria a fost atât de puternică, încât a măturat, în ceea ce mă priveşte (V. Îşi

drămuieşte mai înţelept entuziasmele), amărăciunea de după alegerile legislative văzând cum într-un Parlament cu opoziţia majoritară’s-a găsit loc pentru un Vadim Tudor şi nu pentru Manolescu. Îmi dau seama imediat ce aflăm rezultatul la prezidenţiale că esenţial este cine a pierdut, mai puţin cine a câştigat fotoliul prezidenţial, deoarece Constantinescu în orice caz nu va bloca reformele din simplul motiv că nu e în avantajul lui.

Primele proiecte ale Convenţiei au explodat din pricina dublei bombe aduse amabil, la domiciliu, de Măgureanu: două dosare. Primul al lui Radu Vasile, ce urma să fie numit prim-ministru (unii îl considerau dinainte suspect, ajunsese straniu de repede dintre-un post în provincie într-altul la Bucureşti, iar soţia lui fusese secretară la Comitetul Central). Dosarul va fi fost suficient de încărcat pentru ca în locul lui să fie numit azi, spre seară, primarul Bucureştiului, Ciorbea, gospodar cumsecade (ar fi şi anunţat că va deschide toate dosarele mafiei). Al doilea, Vosganian, cel care crease o „alternativă” intelectuală ce-i reuşise atât de puţin, încât o cedase după un an Convenţiei, spre a dobândi un loc în Parlament. Acum se pare că pe cel de ministru în orice caz nu-l va mai avea.

După-amiaza, la cafea, Doina Jela. A fost la Goma şi-s-au înţeles foarte bine. Goma i-a dat tot felul de „materiale” despre puţinătatea ecourilor revoluţiei maghiare în studenţimea română. L-a găsit neaşteptat de „bun”. Mi-l închipui încântat, săracul, că mai vine cineva să-l vadă. D.J. Îmi aduce înapoi cărţile pe care le-a „studiat” în cele două săptămâni pariziene: Monnerot, Besançon, Şentaliński. O plăcere să stai de vorbă cu ea: e autentică, vie, pasionată de fenomenul totalitar comunist pe care mai toţi vor să-1 uite, iar ea, dimpotrivă, să

şi-l’explice.

Secţiune 19.43 Luni 2 decembrie

Telefon cu Simone: un neamţ originar din România a scris o carte despre Cioran susţinând, printre altele, că C. a vorbit la Europa Liberă. S. voia infirmare de la noi. I-am amintit că, văzând-u-l ferindu-se declamativ de interviuri, şi – dar asta nu i-o spun lui S. – împingând ridicolul până la a pretinde că nu le-a dat nici pe cele în care era pozat în propria-i cameră, nu i-am cerut niciodată să vină în emisiunile noastre. Spre sfârşitul convorbirii îmi vine însă un gând: şi dacă în 1990, la recepţia oferită de Parlamentul francez intelectualilor români din ţară (vreo sută de invitaţi, aduşi cu avionul de la Bucureşti), C., văzând-u-se înconjurat cu admiraţie de ei toţi şi pornindu-se brusc să vorbească numai româneşte, intrând chiar pentru câteva clipe într-o horă, s-ar fi trezit că-i întinde cineva un microfon, ar fi rezistat ispitei? (Cred, nu sunt însă sigură, că tocmai acolo a avut cuvinte de admiraţie pentru Iliescu transmise prin Radio Bucureşti – nici de asta nu-i pomenesc lui Simone.) Parcă îl văd, în mână cu un… crin, şi cu cascheta pusă aiurea, lângă poartă aşteptând să treacă ploaia şi să se poată şi el avânta în stradă. Nu era beat, ci pur şi simplu ameţit de acest moment incredibil: mai mult sau mai puţin disidenţii României, primiţi ca purtători de cuvânt ai „revoluţiei” la Parlamentul francez. Nu intrase totuşi în vreo transă lirică şi nu-l părăsise umorul. Când în-am arătat mirată că vorbeşte româneşte, mi-a replicat cu surâsul lui ştrengăresc, care nu se zbârcise: „Nu mai ştiu deloc franţuzeşte, ce, asta-i limbă?”

Citesc *Agenda „Zburătorului”*, în notele căreia regăsesc textul polemicilor de care tata nu pomeneşte decât într-o frază-două. Ştiam de cele cu Camil şi de unele infamii barbiliene sau de Călinescu. Nu-mi aminteam însă

de agresivitatea primară a lui Cezar Petrescu sau de pretenţiile lui Aderca de a-l fi „iniţiat” – sau în orice caz premers – în modernism. În afară de tensiunea polemică – mai precis pamfletară – cotidiană, cum îşi va fi stăpânit oare iritarea de a vedea tot felul de veleitari şi incapabili irosindu-i timpul?

Am aproape o revelaţie (caraghioasă, fiindcă tardivă): din acest punct de vedere i-am fost urmaşă fidelă, risipind la rândul meu orele, uneori zilele şi săptămânile citind tot felul de manuscrise neroade, sau văzând nepricopsiţi în serie. E drept că el a găsit timp să scrie aproape 60 de cărţi, pe când eu… Dar, evident, nu din punct de vedere al valorii literare îndrăznesc comparaţia. Ci al unui destin moştenit şi împărţit apoi cu V., mai risipitor decât mine, deoarece avea ce să risipească, mai multă cultură, mai mult talent, infinit mai multe posibilităţi. A trebuit să ajung până la aceşti ani tardivi – în secol şi pentru mine – ca să-mi dau seama că nici în prieteniile cu scriitorii ne-amatori n-am căzut mai bine, de când ne-am despărţit de un Ţepeneag sau un Goma mă tot întreb cum de-am putut avea cu ei relaţii atât de intens amicale? Ca tata cu Camil, Ion Barbu şi – redescopăr cu uimire – chiar Pompiliu Constantinescu, la început. El venind direct de la Mihalache Dragomirescu, e, în bună parte, explicabil.

Această lectură mi-l dezvăluie pe tata mai singur şi mai vulnerabil tocmai în măsura în care nu putea comunica nimănui această singurătate. Mi’s-a făcut milă şi dor de el.

Secţiune 19.44 Marţi 31 decembrie

Mereu frig. A nins, dar totul e cenuşiu şi urât. Mai bine mă feresc de ispita convenţională a bilanţului. În orice caz, pe 1996 îl las în urmă fără regrete.

Iar va trebui să mă ocup cu nimicuri (răspuns la

felicitări, lecturi de articole şi manuscrise trimise din România), în timpul pe care speram măcar acum să-l rezervanalizei detaliate a „dosarului” mamei de la SRI. Cu lectura lui mi-am petrecut ultimele săptămâni şi zile şi-s-ar putea ca tocmai de aceea totul să mi se pară nu doar geros (ah, cât detesta mama iarna!), ci şi mohorât.

Articol XX.

1997

Secţiune 20.01 Duminică 5 ianuarie

Început de an mărunţit între telefoane şi răspuns la felicitări. Frigul ne asediază, timpul e mohorât, un fel de stare de alarmă a cenuşiului.

În fond, nimic nu e important în afara faptului de a fi ajuns la capăt cu citirea, notarea, clasarea dosarului mamei de la SRI. Retrăirea, zi de zi şi document după document, a urmăririi şi arestării ei, citirea schimbului nostru de corespondenţă mutiliat de traducere, pătat de mahalagisme partinice, regăsirea ultimelor mele cărţi poştale pe care mama nu le-a primit niciodată (au sosit după arestarea ei), totul mi-a fost intolerabil. Nu m-am împăcat cu nimic din tot ceea ce’s-a petrecut cu ea acum vreo 40 de ani. Nu cred că voi fi în stare să pun pe hârtie capitolul pe care nădăjduiam să i-l consacru în ipoteticele mele *L’Écriture ou la vie*, explicând de ce a fost incapabil să scrie despre experienţa lui la Buchenwald. N-a supravieţuit decât făcând un pact cu uitarea. Revenirea spre amintirea insuportabilă nu se înfăptuieşte decât printr-o asceză aparte. Or, în ceea ce o priveşte pe mama, eu nu sunt în stare de un asemenea efort. Dacă aş fi fost eu victima directă, poate că aş fi suportat mai uşor. Cum în-aş încumeta însă să rechem imaginile suferinţei şi morţii ei în închisoare, când n-am izbutit’s-o smulg din mâinile lor, în ciuda intervenţiilor de fiecare zi? Doi ani zadarnici n-am

mai făcut decât asta: să bat la uşa politicienilor francezi

Mă împleticesc în gânduri şi în vorbe, ori de câte ori mă lovesc de acest trecut-prezent. Or, de vreo două săptămâni, retrăiesc toate senzaţiile de atunci. Cu ce preţ numai eu ştiu.

Secţiune 20.02 Vineri 24 ianuarie

Miercuri seara, discutând telefonic cu Doina Jela, o surpriză de proporţii. Nu îndrăznea să-mi spună: ar vrea, după ce termină cartea despre procesul Noica, să scrie alta cu condamnarea mamei. Când află că am şi dosarele de la SRI, şi mărturii ale unor codeţinute (nu citise decât pe cea din *Memoria*) pare şi mai determinată. Mă întreabă dacă ar putea să le consulte. Nu-mi vine să-i spun ceea ce îi mărturisesc apoi lui V. (ştiind că în convorbirea cu el pot să-mi permit şi cuvintele mari): dacă aş fi sigură că ea va scrie despre mama cartea pe care nu reuşesc’s-o fac eu – aş muri mai liniştită. Din moment ce suferinţa şi sacrificiul mamei ar lăsa urme, lucrurile ar redobândi un sens şi eu aş fi dus până la capăt ceva ce se situează între datorie, răspundere şi culpabilitate. Doina Jela a arătat în cartea ei despre procesul de la Canal atâta justeţe de ton, talent, fineţe psihologică şi ştiinţă de a se sluji de arhive, încât e sigur cea mai desemnată să scrie despre mama. Eu patinez între riscul unui text prea „alb” şi cel al delirului sentimental. Cu fiecare aş trăda-o pe mama. În schimb, la cartea Doinei Jela aş putea colabora cu interviuri, documente, texte. Este semnul cel mai bun ce mi’s-a arătat în ultimul an. Ce spun? Chiar de la „revoluţie” încoace. Să-i pot oferi mamei în sfârşit mormântul unei cărţi, din moment ce i-a fost refuzat cel pământean.

Secţiune 20.03 Marţi 18 martie

Ieri toată după-masa cu Doina Jela. Nu numai că a citit tot „dosarul” mamei, dar vorbeşte cu atâta

sensibilitate şi inteligenţă de el, se pasionează într-atâta de „subiect”, încât mi se ridică o piatră – cea mai apăsătoare – de pe inimă: o las pe mama pe mâini bune.

În noaptea de duminică spre luni, un vis din care m-am trezit într-o stare de beatitudine: o regăseam pe mama. Ne întâlneam pe o stradă, ţipam de fericire şi o instalam într-un acasă. Mama purta o rochie şi un jerseu care mi-au revenit precis în minte, cu toate că n-am nicio fotografie în care să fie îmbrăcată cu ele. Nu îmbătrânise deloc. Totul se aşeza la loc, rana se cicatrizase, eram gata să iau cu ea viaţa de la capăt, când, din nefericire, m-am trezit. Mă întreb, eu care de mult nu mai caut în *Cartea viselor* un sens, dacă acesta n-a fost provocat tocmai de certitudinea că toată suferinţa ei nu se va şterge în uitare, că va găsi adăpost în paginile unei cărţi.

Secţiune 20.04 Duminică 23 martie

François Furet a fost ales la Academia Franceză. Ne bucurăm cu toţii pentru că i se întâmplă şi Academiei să facă o alegere fastă, dar şi fiindcă astfel se va acredita poate mai temeinic viziunea lui Furet nu doar despre Revoluţia Franceză (a intrat în universităţi, dacă nu şi în mentalităţi), ci despre comunism = nazism. În ziua când semnul acesta de egalitate va fi admis, procesul comunismului va deveni inevitabil. Se poate însă tot aşa de bine să nu se întâmple niciodată.

Secţiune 20.05 Miercuri 16 aprilie

Ieri, am ieşit la cină cu Cassian Maria Spiridon, care ne-a adus nu doar numărul 3 din *Convorbiri literare* cu un articol al lui Cristian Livescu despre „Fascinantele agende ale lui E. Lovinescu”, dar şi numărul 1 de acum 130 de ani cu editorialul lui Negruzzi şi textul lui Maiorescu asupra poeziei noi. Sunt de-a dreptul emoţionată. În copilărie, „Junimea” făcea parte pentru mine dintre-un orizont

fabulos de îndepărtat. Secole mă despărţeau de Iaşul lui Eminescu. De fapt, îmi dau seama acum, doar unul: o viaţă şi ceva de om… Între ortografia lor de atunci şi cea de azi parc-ar fi aceeaşi distanţă ca de la Rabelais la… Revel. Ce indecent de tineri suntem în cultură!

Secţiune 20.06 Miercuri 23 aprilie

Două seri la rând, cu bucurie deplină: Zografi. E în mare formă, s-a hotărât simplu să nu se mai amărască de succesul întâmpinat de *Petru* (cartea's-a epuizat, iar piesa va fi montată de alt regizor, care n-a înnebunit). Admite chiar că ar fi în firea lucrurilor să se bucure. E un şuvoi de idei, entuziasme, întrebări şi nelinişti. Am îndrăzneala să pariez din nou că reuşita nu-i va provoca nicio metamorfoză. E printre primii care a hotărât să nu se mai mire „cum poţi fi român", rupând astfel cu exasperanta manie etnocentristă ce confiscă atâtea studii politice prin revistele noastre.

Secţiune 20.07 Vineri 25 aprilie

La cafea, Rodica Iulian, s-o punem la curent cu micile noutăţi ale casei (telefonul-fax) unde va locui în absenţa noastră. În timp ce stăm de vorbă, un lung fax al lui Gabriel cu textul său despre Mihail Sebastian. Se intitulează *Sebastian*, *mon frère*, şi a fost rostit în faţa Comunităţii Evreieşti din România. E cu totul altceva decât ne aşteptam: un fel de paralelism sobru – dar în fond patetic – între două feluri de a suferi de pe urma apartenenţei la un grup hulit (prostia colectivă, aşa cum's-a manifestat împotriva lui S. sub formă de antisemitism, iar împotriva lui G. de comunism). Tonul e cu atât mai remarcabil, cu cât îi va nemulţumi pe toţi.

E Vinerea Mare şi „simt" Paştele mai puţin ca oricând.

Secţiune 20.08 Luni 28 aprilie

Am vorbit cu Simone. Uimită şi exasperată de violenţa pornirii lui Enthoven (în *Le Point*), fost admirator şi prieten al lui Cioran, dezgustată de „nota” lui B.-H. Lévy făcând, în aceeaşi revistă, din C. un fel de *Jekyll and Hyde*. Suprasaturată, pleacă în Vendée să scape de Parisul veninos. În plus, Gallimard n-a publicat *Caietele* lui Cioran ce urmau să iasă în ianuarie, iar acum se văd programate pentru la toamnă. Ea ar fi vrut să iasă înainte de studiul lui Patrice Bollon care nu-i place defel. Îşi aminteşte de un dialog între Cioran şi Eliade. Cioran încerca să-l „consoleze” pe E. de campania pe cale de dezlănţuire împotrivă-i, pretinzând că se va stinge repede. Lucid şi jucând, de data asta, el, rolul pesimistului, Eliade replicase: „Va ţine o sută de ani!”

Secţiune 20.09 Vineri 23 mai

Din când în când, citind o carte, privind un spectacol, ascultând un disc, am certitudinea că aparţin unui univers care n-are mai nimic comun cu preocupările din care mi-am ţesut existenţa. Astfel mi’s-a întâmplat revăzând pe „Arte” piesa filmată a lui Tadeusz Kantor, *Wielopole*, *Wielopole*, şi un documentar în care erau incluse secvenţe ce nu fuseseră până acum reproduse din *Clasa moartă*. Pentru mine, ca şi pentru V., Kantor ocupă în avangarda teatrală un loc aparte: emoţia nu e doar estetică. Din niciun spectacol n-am ieşit mai curăţaţi de orice zgură ca din cele ale lui Kantor, în cadrul Festivalului de Toamnă parizian, cu ani în urmă. Şi în niciun altul moartea nu’s-a reflectat atât de insistent nu doar în fiecare personaj, dar şi în prezenţa lui Kantor pe scenă dându-i insistent târcoale, oferindu-i chiar un rol, poate spre a nu fi obligat să o înfrunte direct. Dacă un regizor ar fi trebuit să moară pe scenă, acela era fără îndoială Kantor. E totuşi semnificativ că ultimul său spectacol, pe care-l repeta când

l-a surprins moartea în decembrie 1990, se intitula *Aujourd'hui c'est mon anniversaire*.

Din păcate, în minusculul său volum de *Entretiens* (coll. Arts Esthétique, ed. Carré, 1996), Kantor nu insistă îndeajuns pe tema repetiţiei din teatrul său şi pe care o numeşte „metafizică". De reţinut dintre formulările sale „je cherche quelques chose entre les poubelles et l'éternité". Dar pulberea aceasta ce transformă în fotografie îngălbenită orice amintire şi face din morţii rechemaţi pe scenă nişte jucării dezarticulate – semănând cu supramarionetele niciodată împlinite ale lui Gordon Craig –, cenuşiul acesta inconfundabil din costume, machiaje, obiecte (evident *ready-made*-urile lui Marcel Duchamp, dar purtătoare de dezolare şi de sens), chiar să îl-aibă nimic de a face cu Istoria ce mi-a devorat existenţa? Armata lui fantomă, soldaţii ucişi, procesiunea ritual-scrântită atât din *Wielopole*, cât şi din *qu' ils crèvent*, *les artistes*! reprezintă mai mult – şi altceva – decât o deriziune a Istoriei. Poate umbra pe care ea o aruncă peste existenţele noastre.

Şi atunci? N-ar însemna oare că nu m-am înşelat cu totul?

Secţiune 20.10 Sâmbătă 31 mai

Ora 1 dimineaţa: „Sfârşit de veac" sub socialişti! Al doilea tur de alegeri legislative: „raz de marée" * al stângii cu perspectiva unui guvern în care vor intra şi comuniştii. Pocherul lui Chirac se transformă în catastrofă. S-a dovedit tot atât de iresponsabil ca şi populaţia pe care a chemat-o anticipat la vot.

Mai greu de suportat mi se pare însă perspectiva de a ne încheia existenţa într-un regim socialist, aliat cu comuniştii, după ce trăisem ca pe un miracol al sensului regăsit sfârşitul comunismului. Mai tineri, probabil că am fi ales să ne întoarcem în România. Acolo, cel puţin,

deteriorarea mentalităţilor, confuzia, starea dezastruoasă a ţării şi a oamenilor sunt sinistru motivate de o jumătate de secol de comunism care a îmbolnăvit până şi pământul.

Desigur n-o vom face. La urma urmei, ar fi trebuit să ne obişnuim cu decepţiile în serie din Franţa. Dogma marxistă care a domnit până în anii ’70, transformând pe intelectuali în marionete ale Kremlinului şi făcând atmosfera literară înăbuşitoare, mass-media tendenţioasă, lipsa de ecou a suferinţelor din Rusia şi din Est (erai considerat de-a dreptul fascist dacă îndrăzneai să spui adevărul), toate acestea ar fi trebuit să ne asigure imunitatea, mai ales că trecuserăm şi prin falsa „revoluţie” din mai ’68. Demarxizarea galopantă a anilor ’70 a adus însă Parisul la ora noastră şi a disidenţilor. Zece ani de iluzie: ne credeam reveniţi spre 1848. Când a venit Mitterrand cu socialiştii lui (în primul guvern cu comuniştii), am crezut că cinci ani de socialism vor vindeca definitiv Franţa. Aş! Nici dezvăluirea Gulagului şi apoi căderea Zidului de la Berlin n-au avut un rol terapeutic. Franţa e iremediabil de stânga în ce are noţiunea mai penibil, mai demagogic. Baricade şi Bastilii – sunt imaginile simbolice ce populează imaginarul scâlciat al mulţimilor din Hexagon.

Nu ne simţim de aici, dar nu ne mai simţim nici de dincolo. Ideea unui astfel de sfârşit nu doar de veac – cum scriam mai sus –, ci şi de mileniu mi se pare brusc insuportabilă. Să-ţi fi petrecut o viaţă luptând împotriva totalitarismului, având impresia că ai contribuit la ruinarea lui, pentru a-i vedea palidele fantome înnegrindu-ţi din nou orizontul şi pătându-ţi puţinul timp ce ţi-a mai rămas ţine de deriziunea supremă. Gustul de zădărnicie e atât de greu suportabil, încât în-a silit să patetizez aici, ceea ce, în general, am învăţat să evit.

Secţiune 20.11 Duminică 8 iunie

Cum Doina Jela îmi cere textul în care relatam fuga din ţară (mă refer la el în „Reperele” pe care i le-am dat), Virgil a căutat cu Horia Moldovan în pod şi a regăsit colecţia din *înşir-te*, *mărgărite* unde a fost publicat. Amintirea rămăsese vagă. Ştiam doar că se intitula *Acum se moare* (titlu care-mi place şi azi) şi că nu era ridicol, aşa cum mi’s-au părut mai târziu nuvelele adolescenţei mele.

Revista însăşi pare o relicvă sau un simbol al strădaniei exilaţilor de a-şi strămuta nostalgiile culturale pe alte meleaguri. Asemuindu-se din acest punct de vedere cu simbolul simbolurilor: casa insolită clădită după modelul exact al celor din Sibiel de Petra la Pueblo, în inima Mexicului, înconjurată doar de vile în stil colonial spaniol. *Înşir-te*, *mărgărite* apărea la Rio de Janeiro, prezentându-se drept Buletinul trimestrial al grupului cultural „Andrei Mureşanu”. Transilvania strămutată cu figurile ei eroice cu tot în Brazilia, e greu de imaginat deriziune mai totală. Mă uit la aceste caiete şapirografiate cu un fel de duioşie: ce groaznic de naivi şi de tineri eram, dacă ne închipuiam supravieţuiri posibile pe alte meridiane cu astfel de „proze”.

A mea a apărut în numerele 2-3 din aprilie-septembrie 1951 (anul I) şi este semnată cu pseudonimul Ina Cristu (spre a nu-i face rău mamei). Doar „ideea” centrală e de reţinut: nu poţi pleca dintre-un loc al primejdiei extreme lăsând pe alţii să moară în locul tău. De aceea mi se pare mai departe că titlul *Acum se moare* era semnificativ: atunci au murit preocupările mele dinainte, s-a deplasat centrul lor, am început o nouă existenţă al cărei orizont n-a mai încetat să fie ţara cu cei rămaşi în ea. În felul acesta am „plătit” (fireşte, nedându-mi seama) supravieţuirea mea de pe podul de la Ensdorf, unde ruşii

n-au tras în mine ca în schiţa cu finalul schimbat.

Tocmai mă întorceam din oraş, târându-mi paşii sub caniculă, când am dat de nuvela regăsită de V. Citind rapid, în diagonală, m-a cuprins un sentiment de zădărnicie pe care nu calitatea textului îl putea explica (prost, bun, nu mai avea importanţă). Brusc – şi nu ştiu de ce – existenţa mi's-a părut evanescentă, iar sensul ei problematic.

Secţiune 20.12 Miercuri 18 iunie

Doina Jela vrea să fie pe piaţă cartea ei până în octombrie şi să facem un scandal de mari proporţii în presă. Nu-şi propune să scrie doar o carte, ci şi-s-o răzbune pe mama. Povestea ei a devenit pentru D.J. simbolică.

Dacă nu există Dumnezeu, nici îngeri păzitori, cine mi-a trimis-o pe fata asta să aducă mărturia pe care eu am fost incapabilă's-o depun, neputând să fac din cea mai cruntă traumă a existenţei mele o... naraţiune? De altminteri, de când „dosarul" mamei de la SRI a ajuns în mâinile mele (un „dar" otrăvit), adică exact de un an, am lăsat la o parte şi „Reperele" pe care voiam să le mai „compun" după volumele de *Jurnal* ce aşteaptă să fie utilizate şi apoi aruncate. Am fost blocată.

Secţiune 20.13 Marţi 24 iunie

Sâmbăta trecută m-am poticnit şi am căzut întorcându-mă de la târguieli: spectacular. Farmacie, doctor, radiografii la urgenţa clinicii de la Porte de Pantin. Nicio fractură, dar buza ruptă, genunchiul triplat, mâna vânătă şi dureri în coşul pieptului. Se pare că ar trebui să mulţumesc Celui de Sus că am scăpat aşa de uşor. Mulţumesc, ce să fac, dar numai cu jumătate de gură. De trei zile întinsă şi scâncind la fiecare gest; de când sunt, n-am căzut aşa de rău.

Secţiune 20.14 Duminică 29 iunie

În *22* (nr. 25) incredibilă „Scrisoare deschisă fratelui Gabriel”. Un profesor la Universitatea ebraică de la Ierusalim, de origine din Cluj, fizician şi apoi metafizician, Michael Finkenthal (autor al câtorva lucrări în Statele Unite şi pregătindu-se acum să publice în Franţa una despre Lupaşcu), îl acuză pur şi simplu pe Liiceanu de „antisemitism metaforic” fiindcă a îndrăznit să-şi compare suferinţele şi marginalizarea sub comunism cu ale lui M. Sebastian sub fascism. Îi răspunde, măsurat, dar ferm, Andrei Cornea. Prea măsurat? Pe mine m-ar fi împiedicat indignarea să discut nuanţat „argumentele” ponegritorului.

Secţiune 20.15 Vineri 25 iulie

Am profitat de faptul că trebuie să stau mai mult întinsă pentru a citi *Istorie şi mit în conştiinţa românească* (Humanitas) de Lucian Boia. Demersul e încă şi mai radical întru demistificarea falselor certitudini locale decât al lui Mihnea. (Mi-amintesc cât de indignaţi am fost, până şi Eugen Ionescu era şocat, când Mihnea a îndrăznit să afirme că lupta de la Călugăreni n-a fost o victorie, aşa cum învăţaserăm noi la şcoala primară.) Numai că tonul e atât de normal şi de paşnic, încât nu te provoacă la polemici, chiar atunci când nu-şi mai lasă niciun reazem în trecut. Nu poate fi decât benefic în atmosfera românească, deşi eu sunt mai curând de părerea lui Jacques Julliard după care naţionalismul, asemenea colesterolului, e de două feluri: cel bun şi cel rău. În orice caz, şi la noi, şi aiurea, naţionalismul e departe – din păcate – de a aparţine trecutului. Toată Europa, în afara Elveţiei, atipică, e încă în faza naţiunilor ce vor coopera de la stat la stat. Nicio federalizare, în perspectivă. I s-ar putea reproşa doar lui Lucian Boia o prea mare siguranţă de sine, izvorâtă poate

şi din faptul că a publicat mai multe cărţi în străinătate – câteva chiar la Paris, la Plon şi la Découverte.

Secţiune 20.16 Sâmbătă 26 iulie

Ieri, seară privilegiată cu Gabriel. V. i-a oferit un disc cu Schnabel. Cum Gabriel surâdea amuzat – de câte ori nu i-am reproşat superlativele sale? – când V. i-a spus că Schnabel a fost „cel mai mare" dintre pianiştii generaţiei lui, V. i-a făcut pe loc dovada. În Larghetto din *Concertul 27* (*K. 595*) de Mozart i-am ascultat rând pe rând pe Schnabel, pe Serkin şi pe Perahia, e drept din generaţii diferite. Era însă imposibil ca ultimii doi să susţină comparaţia. În ciuda faptului că discul a fost înregistrat în anii '30 iar orchestra trecută pe disc compact sună lamentabil, de la primele note de pian se iveşte paradisul sunetului pur, imaterial, lipsit şi de virtuozitate, şi de orice conotaţie sentimentală. De parcă sunetul ţi-ar ajunge direct, fără vreo intervenţie umană. Nu doar Gabriel e înmărmurit, ci şi eu, care nu-l mai ascultasem de mult. Brusc, Gabriel descoperă că avem o discotecă foarte mare şi-şi imaginează ce concerte ne putem oferi cu atâtea versiuni ale unei aceleiaşi compoziţii. Eu îmi aduc aminte cum vibram continuu la muzică. Acum, rareori. Timpul mi se pare invadat de uscăciune. Dar aseară mă reproiectasem în trecut.

Secţiune 20.17 Marţi 29 iulie

La noi, duminică, Alecu – pentru o zi la Paris – cu Toader. Sosesc cu peste o oră întârziere. La modul firesc, fără să se scuze. Până şi pentru înregistrările la „Teze şi Antiteze" făcea la fel. Boieria lui e din Bizanţ, incapabilă să se adapteze normelor apusene ale punctualităţii. Ajunge însă să ne instalăm la „şuetă" şi-mi trece enervarea. Farmecul său desuet operează şi asupra lui V. şi ne trezim împreună ca şi cum distanţele nu ne-ar fi despărţit. Nici

măcar faptul că nu aude prea bine nu diminuează graţia convorbirii. Altfel, „il a pris un coup de vieux” – ceea ce constată probabil şi el la noi. Punctul de declanşare al discursului său este sistematic paradoxal: afirmă exact contrariul nu doar al clişeelor, ci şi al evidenţelor. De pildă, acum, se lansează într-un elogiu nu doar al bătrâneţii, ci al „babelor”, cele „binecuvântate” de altă dată, care-şi acceptau vârsta şi-şi puneau rochie neagră şi guleraş cu dantelă la momentul cuvenit, cam acelaşi pentru toate, de cum deveneau bunici. Şi eu, care-l primesc în… blugi! Merge să patroneze un festival la un castel, e surâzător şi are baston. Mai simplu: ştie să îmbătrânească. De când a sosit prima oară la Paris, în 1968, cu picioarele goale în sandale, au trecut anii: acum este elegant, senator şi bunic. Dar tot atât de degajat ca pe vremuri, politicos cu timpul, pentru ca acesta să fie răbdător cu el. Defectele ni le cunoaştem reciproc, sunt însă dintre cele ce nu împiedică nici convieţuirea, nici prietenia.

Secţiune 20.18 Miercuri 20 august

Parisul a ajuns un uriaş cuptor poluat. Supravieţuim cu storuri trase, răbdare şi… un ventilator. Mi-a pierit orice poftă de a scrie aici despre toate mărunţişurile cotidiene. Dar căldura şi toropeala indusă de ea nu sunt de ajuns pentru a mă împiedica să notez momentul în care am primit de la Bucureşti două volume ale tatii apărute în 1995 şi pentru care editorul îmi cere autorizaţia de publicare în 1997, adică peste doi ani! *Odiseea* e singura carte pe care mi-a dedicat-o tata. Şi singura pe care a dedicat-e în general. Aşa că nu mă pot împiedica să citez:

„Monicăi, Fetiţei de unsprezece ani care a citit în corecturi basmul minunat al lui Ulise cu o participare ce-mi îndreptăţeşte truda”.

Scena îmi revine. Citisem într-adevăr cu atâta

pasiune corecturile, încât tata se gândise la dedicaţie. Nu luase însă hotărârea definitivă înainte de a mă pune la încercare. Îmi dăduse de ales, ce prefer: să primesc în dar dedicaţia sau 500 de lei (ceea ce reprezenta cred o sumă pe atunci, în orice caz mai mult decât ascundea ipotetica mea puşculiţă de şcolar; nici nu-mi amintesc dacă aveam aşa ceva, mama şi cu mine risipeam banii câţi erau, nu-i strângeam). N-am şovăit o clipă – dedicaţia. Pentru a fi pus deasupra banilor literatura, tata mi-a dat, în plus, şi cei 500 de lei. Astfel, am trecut cu bine examenul la care mă supusese spiritul pedagogic al tatii.

Secţiune 20.19 Joi 21 august

Papa, la Paris, pentru Zilele Mondiale ale Tineretului. Primire triumfală. Pe Champ de Mars, o jumătate de milion de persoane dezlănţuite. Papa, în ciuda bătrâneţii lui accentuate de consecinţele atentatului şi mai ales ale discursului „reacţionar" contra avorturilor şi a pilulei, se „vinde" mai bine (aşa se spune acum) decât Jackson-îi deliranţi. Tot e ceva. Privesc la televiziune doar câteva minute retransmisia, deoarece vreau să rămân cu viziunea primei lui vizite la Paris. Dorind să-i consacru „Teze", m-am căţărat pe podiumul presei în faţa Catedralei Notre Dame. Papa era pe atunci destul de viguros ca mesajul său să fie ofensiv, împotriva modelor, curentelor şi a ideologiei comuniste încă biruitoare. Când a apărut în faţa catedralei, apunea soarele şi deodată stoluri de vrăbii's-au încrucişat deasupra capului său, trecând peste faţada catedralei într-un asemenea elan şi atâta ordine, încât semnul părea dumnezeiesc. Franţa din alte vremuri, „la fille a înée de l'Église" *, îşi trimitea parcă din trecut emisarii, din moment ce fusese evocată, nostalgic, dar şi oarecum ameninţător, de urmaşul lui Petru. Nu ştiu dacă emoţia ce a pus atunci stăpânire pe mine era estetică, istorică sau

religioasă, însă mi’s-a întipărit scena în memorie până în cele mai mici detalii.

Secţiune 20.20 Vineri 29 august

Ieri, telefon de la nepoata Adrianei, Ilinca Gheorghiu. Ne dă noul număr de telefon al Adrianei, care a ajuns şi ea la o „reşedinţă medicalizată”, asemenea lui Greg. Mai urât spus, la… azil. O chemăm, e tristă, dar oarecum resemnată. Sunt sigură că dacă mi’s-ar fi spus, în tinereţe, că doi buni prieteni ca Adriana şi Greg îşi vor sfârşi zilele la azil, aş fi reacţionat indignată. Nu numai că nu ajungeam să „concep” bătrâneţea, dar îmi închipuiam că vom găsi posibilitatea să stăm cu toţii împreună şi să ne ţinem unii pe alţii. Era ca un pariu de generaţie, o solidaritate elementară. Şi iată că nu se poate. În afară chiar de condiţiile materiale, nici n-am urmat aceeaşi curbă şi nu prea mai avem – în afară de amintiri – ce să ne comunicăm. E atât de dezolant, încât nici nu mai e nevoie să comentez. Altfel, consacru restul paginilor şi timpului scâncetului.

Visez spre dimineaţă din ce în ce mai urât. Deşi de mult nu mai caut „cheia viselor”, continui să mă mir de absurditatea lor. De ce, de pildă, Manolescu se costumase azi-noapte în călugăr franciscan pentru a se duce clandestin la Universitate şi-mi făcea semne să nu-l deconspir? Altele izvorăsc din traumatisme precise. Nici nu mai pomenesc de visul în care uit să-i caut pe tata sau pe mama aflaţi în acelaşi oraş cu mine. Descifrarea e prea la îndemână. Dar de ce coşmarul cu bacalaureatul pe care trebuie să-l trec din nou şi care m-a părăsit în ultima vreme, după ce mă persecutase cu tabla lui neagră pe care mă aştepta, să-l descifrez, nu ştiu ce calcul. A luat sfârşit mai de mult şi coşmarul tipic al exilatului, care visează că’s-a întors în ţară din imprudenţă şi se întreabă cum mai

scapă de data asta (Eugen a făcut din el o piesă: *L'homme aux valises*). În schimb, eu, care n-am ratat niciodată o emisiune, am această inexplicabilă obsesie. În vise, am pierdut benzile, n-am tehnicieni, nici text, nici colaboratori, se strică microfonul etc. Acestor rateuri în serie li se adaugă de câteva luni un gust sălciu, de parcă „la ce bun?" din registrul diurn ar trece, amplificat, la cel nocturn. Unde sunt nopţile mele cele bune, din care ieşeam fără să-mi amintesc nimic şi la trezire îmi venea să spun: nu visez, deci exist.

Secţiune 20.21 Vineri 12 septembrie

Azi-dimineaţă, m-am trezit cu o frază în cap: „România este oţ ară rămasă într-o suburbie a destinului".

Secţiune 20.22 Luni 15 septembrie

Telefon: M.-F. plângând. Joi, chiar în ziua când apărea articolul din *Le Monde* împotriva lui Cioran – mă speriasem că-i va face atâta rău – Simone Boué a murit. S-a înecat în Vendée. A fost imediat recuperată de fratele ei, iar înmormântarea a avut loc la Paris, fără ca nimeni dintre prietenii ei să fi fost anunţat.

Şoc mai puternic decât mi-aş fi închipuit. Ne vedeam destul de rar şi de fiecare dată se ţesea între noi un fel de complicitate surâzătoare. Şi lui V., şi mie ne plăcuse de la început stilul ironico-afectuos în care Simone vorbea despre Cioran sau se purta cu el. Îmi vine stăruitor clişeul cu „le Radeau de la Méduse". Pierim unii după alţii, parcă ţi-ar veni să dispari mai repede ca să pui capăt acestui lanţ necrologic.

Secţiune 20.23 Marţi 16 septembrie

În sfârşit o veste bună! Telefonează la prânz Doru Cosma: am câştigat definitiv apartamentul din fostul bulevard Elizabeta. Nu-mi dau seama care vor fi urmările practice (de câţi ani va dispune „chiriaşul" pentru a-şi găsi

o altă locuinţă), dar esenţialul pentru mine constă în izgonirea din casă a celui care a condamnat-o pe mama: procurorul Ioan Nistor, înscris în cartea de imobil din aprilie 1959, la câteva luni deci după procesul din ianuarie acelaşi an. Deşi la pensie, mai lucrează la procuratura militară tocmai în sectorul recursului în anulare. Rămâne de ştiut dacă voi mai trăi destul pentru a-l da afară şi a organiza Casa Memorială „E. Lovinescu”, cu o cameră, cea din fund, rezervată mamei.

Secţiune 20.24 Marţi 30 septembrie

Am revăzut serile trecute la televiziune *La Terrazza* lui Ettore Scola, cu aceeaşi jubilaţie ca prima oară. Pe atunci aveam în jur de 50 de ani şi eroii filmului, cu toţii ajunşi sau de abia trecuţi de acest prag de 50 de ani, înecaţi în ratare şi vârstă, ni se păreau gemeni. Curios, tot gemeni îi simt şi azi, deşi au mai trecut vreo 20 de ani şi dintru început nu le-am împărtăşit iluziile şi deci nici deziluziile „revoluţionare”. Sunt destule alte filme care, pe plan pur estetic, mi se par superioare, dar aparatul de filmat al lui Ettore Scola surprinde ca niciun altul trecerea ineluctabilă a timpului, dezbărând tristeţea şi chiar sfâşierile de orice conotaţie sentimentală, prin ironia şi cumplită, şi înţelegătoare cu care sunt privite personajele şi – prin ele – noi înşine.

Pe „terasa” noastră’s-au perindat atâtea umbre, încât mă întreb cum de mai este loc – şi încă destul! – pentru nou-veniţi.

Secţiune 20.25 Joi 9 octombrie

Cheamă primarul din Fălticeni. Este la Paris cu alţi vreo 20 de primari români veniţi pentru îngemănarea de oraşe (aşa se va fi traducând „jumelage”?). Îl cheamă Artenie, se cam scuză: a fost primar şi sub comunişti, după „revoluţie” s-a mutat la Buzău, acum a revenit şi a fost ales

la Fălticeni. Chiar dacă era de-al lor, el mă asculta în fiecare zi la radio (cum va fi făcut când nu vorbeam decât de două ori pe săptămână?). Mi-a lăsat numărul de telefon de la primărie: când venim în România… Nu-mi vine să-i cer să se intereseze dacă în cavoul familiei ar mai fi loc pentru urnele lui V. şi a mea, când ne va sosi vremea. Cum au înscris-o fictiv pe piatra de mormânt şi pe mama printre cei ce se odihnesc acolo, nu văd alt „loc de veci" mai propice. În realitate însă, nu mă preocupă peste măsură unde va ajunge cenuşa noastră, din moment ce nu va mai fi decât atât: cenuşă.

Secţiune 20.26 Sâmbătă 11 octombrie

Teoctist nu e doar un patriarh nedemn (ultimul mesaj slugarnic către Ceauşescu când se hotărâse să-i reprime pe tinerii de pe străzile Timişoarei a fost al lui), ci şi un fălos visând să lase după el urme de piatră. Ceauşescu ne veghează mai departe nenorocul din odioasa Casă a Poporului, Teoctist şi-a pus în cap, sprijinit de un cler netrebnic, să clădească şi el un monument enorm: Catedrala Neamului! Alexandru Paleologu şi-a regăsit toată rigoarea intelectuală pentru a da un interviu sever în *22* (nr. 39) sub acest titlu: „O catedrală a neamului ar fi un kitsch mortal". Numai faptul că se poate duce o discuţie în jurul unei astfel de iniţiative dă măsura degradării, nu doar estetice, în care a căzut „neamul" ce-ar urma să fie astfel glorificat.

Secţiune 20.27 Sâmbătă 25 octombrie

Astă-seară ne-am oferit, V. şi cu mine, un răgaz: ne-am părăsit dosarele ce se acumulează pe birou, pentru a asculta videocaseta cu înregistrarea din 1955 a lui *Don Giovanni*, sub bagheta lui Furtwängler, la festivalul de la Salzbourg. Ce dreptate avea François Mauriac atunci când îndrăznea să nu se arate deloc impresionat de primul

sputnic, pentru el progresul tehnic într-adevăr esenţial fiind discul ce-ţi poate restitui muzica dorită la momentul ales. Proust trebuia să culeagă din toate cartierele Parisului instrumentişti pentru a asculta la miez de noapte, la el acasă, un *quatuor* de Fauré, iar Baudelaire n-a putut auzi muzica lui Wagner decât o singură dată, ea nemaifiind reluată la Paris în niciun concert.

Secţiune 20.28 Vineri 31 octombrie

De abia faxasem la Pac azi-noapte o „diagonală" cu reacţiile la procesul Papon (de ce procesul interminabil doar al nazismului şi niciunul pentru comunism?) că am căzut în *Le Nouvel Observateur* (30 oct. -5 nov.) peste editorialul lui Jean Daniel, tot atât de tulburat ca Finkielkraut, Besançon, Edgar Morin (acesta din urmă ducând până la capăt întrebările capitale). Ce's-a întâmplat? I-au fost trimise, de la Robert Laffont, înainte de apariţia în librării, corecturile (*les bonnes feuilles*) ale unei cărţi de peste 846 de pagini, *Le Livre noir du communisme*, în care şase istorici fac bilanţul represiunii comuniste, ajungând la cifra totală de 100 de milioane de morţi! Jean Daniel e atât de năucit, încât ajunge până la a se întreba dacă totalitarismul comunist nu are cumva prioritate în crimă asupra… nazismului.

Cititorii *Cărţii negre a comunismului* – susţine el acum – pot rămâne nedumeriţi: „cum de n-au auzit de tribunale unde să fie judecaţi comunişti acuzaţi de crime imprescriptibile împotriva umanităţii? Cum aşa: 100 de milioane de oameni şi, de-a lungul foametei organizate în Ucraina, al măcelurilor din Cambodgia, a ceea ce's-a întâmplat în China, n-au existat oare Himmleri, Eichmanni sau alţi Klaus Barbie? Doar un mizerabil precum Ceauşescu şi un blestemat ca Pol Pot? Se va fi înţeles întrebarea pe care o pune *Cartea neagră*: cum e posibil să

avem, noi, cei de aici şi de acum, mai prezente în minte crimele nazismului decât cele ale comunismului? Nu suntem oare mai înţelegători pentru acestea din urmă?”

Date fiind poziţia lui Daniel în stânga intelectuală de aici, ca şi importanţa săptămânalului pe care-l conduce, luarea aceasta de poziţie, alăturându-se celor la care m-am oprit în ultimele luni, mi se pare o etapă importantă în recucerirea unui elementar bun-simţ istoric. Dar cei doi termeni, istorie şi bun-simţ, nu sunt antinomici?

Secţiune 20.29 Sâmbătă 1 noiembrie

Am fost prea tulburată aseară de telefonul Adinei Kenereş pentru a-l mai putea nota. Ce’s-a întâmplat? Pur şi simplu, citise manuscrisul Doinei Jela (care i-l lăsase pentru *weekend* şi fugise la Constanţa să nu audă cine ştie ce verdict înainte de luni) şi era înfiorată. După Adina, textul Doinei Jela despre mama ar merita să fie inclus în manualele şcolare: e paradigmatic pentru ce’s-a suferit sub comunism, scris cu atâta talent şi atât de limpede, încât tot ceea ce era ştiut abstract, la rece, devine brusc insuportabil prin concreteţea sa.

În acelaşi timp, m-a năpădit un sentiment de recunoştinţă fără de margini: pentru Doina Jela în primul rând (a făptuit ceea ce eu am fost incapabilă să fac: să asigur sacrificiului mamei o memorie), dar şi pentru Adina neaşteptat de participativă, fără a-l mai pomeni pe Gabriel (a pus această carte în programul editurii înainte de a fi fost scrisă). Mă simt, poate pentru prima oară, în mijlocul unui complot al binelui.

Secţiune 20.30 Sâmbătă 8 noiembrie

Noi ecouri asupra „controversei cu privire la caracterul criminal al comunismului”. E titlul generic din *Le Monde* (9 – 10 noiembrie) unde, pe două pagini pline, se descriu şi se comentează nu doar opiniile divergente

asupra *Cărţii negre a comunismului*, dar şi dezbaterea de ieri de la Pivot. Dacă accepţi un bilanţ de cel puţin 85 de milioane de morţi, nu îţi mai poţi îngădui astfel de îndoieli, întrebându-te ipocrit sau fanatic dacă un astfel de regim a fost criminal sau nu. Atitudinea contrară este o perversiune a gândirii (nu numai politice) cum cred că n-a mai putut fi observată la asemenea dimensiuni.

Secţiune 20.31 Duminică 16 noiembrie

Vineri seara, sosit cu o zi înainte de data prevăzută, la Paris, Gabriel telefonează pe la miez de noapte. E cea mai lungă şi incontestabil cea mai emoţionantă convorbire pe care am avut-o cu el. Credeam că peste „complicitatea" noastră, în trei, peste impresia că ne ştim de când lumea şi că vorbim aceeaşi limbă de dinaintea Turnului Babel nu se poate trece mai departe. Şi uite că se poate. A recitit, în versiunea corectată pe care mi-o aduce mie, cartea Doinei Jela şi împărtăşește entuziasmul Adinei. În plus, ne descoperă şi sub o formă pe care nu ne-o bănuia: aceea a unei suferinţe cumplite, pe care masca noastră civilizată, pudoarea faţă de cuvintele mari, dominarea de sine îl împiedicau's-o perceapă. E în felul în care se slujeşte de superlative o adecvare, un fel de inimitabil patos fără patimă, ce transformă orice laudă în revelaţie şi-i asigură chiar şi în hiperbolă o decenţă secundă. De pildă, nu sună ridicol termenul „sublim" atunci când îl atribuie nu numai mamei (îl merită atât de deplin!), ci şi mie, şi lui V. pentru felul în care ne-am asumat durerea. Mi-e imposibil să descriu efectul acestei convorbiri ce nu ţine atât de felul în care ne descoperă pe noi, cât de certitudinea că a fost miraculos scris „hronicul" suferinţei mamei. Îi sunt recunoscătoare lui Gabriel pentru impresia că dârzenia în faţa călăilor ei şi iubirea mamei pentru mine vor fi înscrise şi altundeva decât în trecătoarea mea memorie. Sacrificiul

ei va trece astfel în posteritate după clipa în care eu, unica depozitară a acestui „secret”, mă voi fi stins. Aştept acum cu nerăbdare dactilograma Doinei Jela pe care ne-o aduce azi Gabriel. Pentru mine, întâlnirea dintre D.J. şi „povestea” mamei ar trebui, cum spune V., să constituie dovada existenţei lui Dumnezeu.

Scandalul *Cărţii negre a comunismului* a ajuns până în Parlamentul francez. Unui deputat UDF care îl apostrofa, cu cartea în mână, asupra prezenţei în guvern a unor complici ai genocidului comunist, Lionel Jospin i-a răspuns incredibil şi cu o furie nedominată că e mândru de colaborarea cu partidul comunist. Dacă mi-aş mai face iluzii asupra Franţei intelectuale, aş spune că, din pricina mândriei ruşinoase a lui Jospin, „j ai mai à la France” (nu se poate traduce). Cum am depăşit faza iluziilor, mă simt doar cuprinsă de un imens dezgust.

Secţiune 20.32 Joi 27 noiembrie

De o săptămână şi mai bine, scufundată în cele peste 230 de pagini ale Jelei Doina, pe care Gabriel mi le-a adus ca pe o relicvă. Manuscrisul Jelei Doina este un imn adus mamei, cu o fineţe psihologică, un rafinament al analizei şi în acelaşi timp un patetism firesc care, bineînţeles, m-au covârşit. Nu ştiu dacă i-am spus-o îndeajuns, având a-i transmite în primul rând – şi rapid – cele câteva corecturi: nume sau date greşite, unele delăsări în arhitectura cărţii.

Secţiune 20.33 Marţi 30 decembrie

În această lume a intelectualilor şi artiştilor – păcătoasă şi strălucitoare – se mai şi moare. Parcă şi mai mult în cursul acestui an, ce se încheie cu încă două dispariţii: Strehler (o criză cardiacă la Piccolo Teatro di Milano) şi Cornelius Castoriadis. Deşi de bună clasă intelectuală, Cornelius Castoriadis nu m-a convins când şi-a propus să dezlege enigma societăţii comuniste,

servindu-se de o singură cheie: structura ei militară. De Strehler mi se pare că se leagă o parte cel puţin din fervoarea mea teatrală. Şi chiar dacă n-ar fi aşa – şi nu e, pasiunea mea pentru teatru a început mai demult, la Bucureşti, chiar înainte de Studioul experimental al lui Camil P. – nu voi uita uşor cât de transfigurată am ieşit de la unele din spectacolele sale. De pildă, de la *Furtuna* shakespeariană, când, plecând de la Odéon, am simţit, V. şi cu mine, nevoia să ne oprim şi să cinăm cu George Banu şi cu soţia sa, ca pentru a prelungi o sărbătoare, discutându-i resorturile.

Articol XXI.

1998

Secţiune 21.01 Duminică 4 ianuarie

După ce-mi pierd timpul răspunzând la felicitări, n-are sens să-l mai risipesc aici plângându-mă. La urma urmei, cum aş reacţiona în faţa unei cutii poştale goale şi a unui telefon amuţit? Nu m-aş simţi părăsită?

Detalii de la Christinel E. Îi telefonasem în Ajun de Crăciun, dar parcă se învolburase între noi Atlanticul: de abia o auzeam. O voce neutră, îndepărtată, ai fi zis că silabisea. Nu eram măcar sigură că ştie cu cine vorbeşte, de aceea ne-am reînnoit şi urările prin scris. Aflu că starea ei mentală nu e prea bună. Ar fi vorba să i s-a retragă dreptul de semnătură şi să fie pusă într-un *home* pentru bătrâni, ceva între spital şi azil. E sinistru şi – probabil – inevitabil. Îmi revin în minte – de fapt nu mă prea părăsesc – imaginile din serile cu Mircea şi cu ea, trecând cu mult de miezul nopţii. În focul şi bucuria discuţiilor de atunci, dacă mi’s-ar fi proiectat cele prin care sunt nevoită să le înlocuiesc azi, evident că aş fi găsit incredibilă o astfel de caricatură. Trebuia murit la timp. Care este însă clipa prielnică? Şi cum?

Nu sunt gânduri negre la început de an. Ci cele de toate zilele, nici negre, nici excepţionale, cenuşii precum cotidianul. Cu un contur mai bine desenat din pricina acestor sărbători, mereu în contrasens şi pe care nu ne hotărâm odată şi odată să le sabotăm cum trebuie.

Uşurată că am putut scrie un text, destul de greu pentru mine, spre a refuza „reabilitarea” mamei. L-am faxat azi pentru *România literară* şi parcă mi-aş fi îndeplinit o datorie. Sunt mai liniştită. De altminteri, dacă aş cuteza un bilanţ al anului trecut (rareori cad în capcana bilanţului: nu-l faci decât atunci când luciditatea ţi-a ros iluziile şi a măcinat aparenţele), n-aş putea decât să aduc prinosul meu de recunoştinţă lui 1997: e anul când altcineva i-a consacrat mamei cartea pe care aş fi fost datoare’s-o scriu eu şi m-am dovedit incapabilă. Sacrificiul ei nu va fi îngropat nici în uitare, nici în discreţia vinovată a fiicei sale care n-a fost în stare nici’s-o salveze, nici’s-o preamărească. Tonul devine lacrimogen, a sosit deci momentul să închei, azi văd totul doar prin prisma perisabilului. Dacă ar fi numai azi…

Secţiune 21.02 Sâmbătă 17 ianuarie

Criză politică gravă în România. PD, după demiterea lui Băsescu, se retrage din alianţa cu PNŢ, deci cade în orice caz guvernul. Fie alcătuiesc, aşa cum se spunea, pe la mijlocul săptămânii un guvern minoritar, fie, după veştile de ieri, cedează PNŢ şi-l sacrifică pe Ciorbea.

Secţiune 21.03 Joi 5 februarie

Într-unul din episoadele *Memorialului durerii* (am primit de la Ion Ioanid trei emisiuni), Diaconescu – actualul preşedinte al PNŢ –, povestindu-şi închisorile, dă unul dintre acele detalii care trezesc participarea. Se tuşea mult în închisori. Într-una din ele, dintre cele mai strict supravegheate, nu se putea vorbi decât la ora plimbării

printr-un tuşit în… morse. O tuse – un punct, două – o linie. Rari erau deţinuţii destul de puternici pentru a comunica în acest fel, alcătuirea şi descifrarea unui singur cuvânt presupunând timp îndelungat, o tuse bine ritmată şi suflu. Alte două amănunte, din mărturiile citite sau auzite, mi’s-au părut la fel de percutante. Coposu povestind cum, după ce a fost zidit într-o celulă la Craiova, în urma unei inspecţii, a fost dărâmat un zid ca să fie scos de acolo şi dus la duş. Sub apă straturile de murdărie de mai multe luni de zile – poate chiar un an, formând o adevărată crustă, au dispărut, dar odată cu ele şi… pielea. Fâşii-fâşii. Fără această „protecţie”, şi el, şi alt coleg în aceeaşi situaţie au făcut imediat pneumonie. Tot el mărturisea că a avut nevoie la ieşirea din izolare de mai multe luni de zile spre a reînvăţa să vorbească.

De la Marcel Petrişor ultimul volum din mărturia lui, de data asta neromanţată: *La capăt de drum*. Ar putea, povestind a doua „reeducare” (cea „blândă” cu ispita unei eliberări din închisoare), să umple un gol, dacă, de data asta pe faţă, n-ar face şi un elogiu al legionarilor şi al „idealului” lor. Cum să înfierezi un totalitarism criminal – comunismul, elogiind un altul – legionarismul? Mie mi se pare imposibil. Altfel, personaje memorabile, ca prinţul Ghica refuzând de la comunişti totul, chiar şi punerea în libertate.

Secţiune 21.04 Miercuri 25 februarie

Am reluat „Reperele” (1947-1950) a căror redactare, după *Jurnalele* din acei ani, am întrerupt-o când îmi era lumea mai dragă, adică mă resemnasem cu tonul prea patetic al *Jurnalului* şi începusem să leg, cu oarecare spor, între ele, pagini în jurul unor persoane, fapte, situaţii. Nu ştiu de ce m-am întrerupt. Trebuia să transcriu texte mai vechi pentru *Secolul 20* sau pentru *Vatra*? Probabil. Rău

am făcut. Recitind acum paginile alese nu pot să nu mă sufoc din nou constatând mediocritatea expresiei. Propria mea companie din trecut, în loc să mă înduioşeze, mă irită. Nu că acum aş fi mult mai bine. Dar am învăţat cel puţin să nu-mi pun întrebări metafizice la care ştiu prea bine că nu există răspuns pe măsura mea. Măsura prea mică sau întrebările prea mari, nu are importanţă. Totul stă în disproporţia dintre ele.

Acum trebuie deci să fac din nou faţă şi să reconstitui din atâtea trăsături aproape caricaturale un… tablou. „Trebuie" fiind un fel de a spune. De fapt, mă încăpăţânez să încerc a găsi un sens acestui *puzzle*, alcătuit de hazarduri, care era să fie existenţa mea, dacă nu m-aş fi întâlnit cu V. şi… cu Istoria. Majusculizată, evident.

Secţiune 21.05 Miercuri 11 martie

Ieri pe la 11 noaptea, când Gabriel îşi petrecea prima seară pariziană cu noi, telefon de la Alain: a murit Christinel. În somn. O dorea atât de mult, ajunsese la capătul puterilor, nu mai auzea, uneori aveai chiar impresia că nu mai înţelege ce-i spui, încât îndrăzneşti să crezi că pentru ea e mai bine: visa să se ducă să-l regăsească pe Mircea, care, cum spunea ea, din credinţă sau prea mare iubire, „plecase". Nu murise, „plecase" doar. Pentru ea va fi mai bine, pentru noi însă dispare o nouă fâşie de existenţă. Cu îndărătnicie, o singură imagine mi's-a fixat de ieri pe retină: seara la ei, când veneau de la Chicago, deschizând-u-se cu formula clasică de revedere: „Ce mai e nou la Bucureşti?"

Acum am impresia că nou nu prea mai e nimic în lumea asta, câtă ne-a rămas.

Secţiune 21.06 Miercuri 18 martie

Ascult chiar în clipa de faţă *Cvintetul pentru clarinet op. 115* al lui Brahms. Şi, ca de fiecare dată, îmi vine să

lăcrimez la o frază din mişcarea a doua ce mi se pare a rosti cel mai inexorabil – şi discret – finitudinea noastră. Trecem, ca acest murmur, la suprafaţa lucrurilor, a noastră, a lumii şi dispărem într-o tăcere ce mai păstrează doar o clipă amintirea sunetului. De abia dacă zgâriem tăcerea.

Aproape că aş ezita, ca muzică funebră, între ea şi cea deja aleasă, *Nocturna opus 148* de Franz Schubert, al cărei disc l-am şi pus deoparte.

Secţiune 21.07 Sâmbătă 4 aprilie

Aflu, ascultând ştirile la Pro TV, că Ciorbea a căzut şi a fost numit prim-ministru Radu Vasile (cel al cărui dosar i l-ar fi dus în 1996 Măgureanu lui Constantinescu spre a-l feri să facă – numindu-l premier – o gafă). Acum probabil că gafele acumulându-se una în plus, chiar şi de asemenea proporţii, nu mai contează.

Premiul politic a fost acordat pentru 1997, anul apariţiei volumului *Le Livre noir du communisme*, lui... Régis Debray, pentru o carte în care de fapt refuză să-şi facă *mea culpa* politică. *Pour l'amour de l'art* este tocmai un manual – admirabil scris – al parcursului pe care nu trebuie să-l urmezi în politică. Faptul că este premiat spune tot atât de mult despre demisia repetată a intelectualităţii franceze ca şi dezbaterea din jurul *Cărţii negre*. N-aş putea vieţui în România de azi şi nu-mi mai place să trăiesc nici într-o Franţă care nu învaţă nimic, repetând papagaliceşte mereu aceleaşi erori de *stânga*.

Secţiune 21.08 Vineri 10 aprilie

Paştele catolic. Cel ortodox va fi săptămâna viitoare. Plouă şi e frig. Ca în acele zile de „govie" de la Cruşeţ, pentru care mă rugam la Dumnezeu şi la Soare de timp bun, spre a vedea pe ţăranii veniţi la conac să-şi achite dijma înlănţuindu-se în nesfârşite hore. Era un fel de prim

bal la Curte; fetele îşi inaugurau zăvelcile şi bluzele la care cususeră o iarnă întreagă, dansa alături de ele şi mama Moţu cu coafura ei de pe alte tărâmuri (*boucles à l'anglaise*). Flăcăii trăgeau ţipături, orchestra de ţigani cânta sub nucul din curte: se primenea lumea. Când ploua în marţea de Paşti de „govie" aveam impresia că anul întreg va rămâne schimonosit. Acum poate să plouă oricât. Nu mai intră în horă decât fantomele.

Secţiune 21.09 Duminică 19 aprilie (Duminica de Paşti)

Nu ştiu de ce notez că e Duminica Paştelui. Trist de laici, nu ne-am jucat deloc de-a sărbătoarea, nici măcar ouă roşii n-am ciocnit. Doar telefoanele cu „Hristos a înviat!"

Mai important decât tot e însă apariţia cărţii Doinei Jela despre mama. Va fi lansată marţi de Gabriela Ad. (care-mi telefonează cutremurată de ceea ce a citit şi nu bănuia), Alecu P. şi Gabriel. Faxul primit vineri de la Gabriel pentru a ne spune ce înseamnă pentru el acest volum (cu care se deschide o nouă colecţie: „Procesul comunismului") ne emoţionează într-atât pe V. şi pe mine, încât mi-e greu să rezist tentaţiei de a-l însera aici.

„Dragă Monica, dragă Virgil, Voiam să vă spun cât de mult mă bucură apariţia cărţii Doinei Jela. Pentru că nu am mai scris de luni şi luni, mă mişc greu printre cuvinte şi nu ştiu să le găsesc pe cele care ar trebui să dea contur emoţiei mele. Şi, în plus, se învălmăşesc prea multe în mintea mea: faptul că seria «Procesul...» s-a deschis cu *această* carte, că mă simt aproape de d-voastră prin această atât de palidă «răzbunare» postumă (aici Noica ne e necesar spunându-ne că „răzbunarea" este reaşezarea lucrurilor în spaţiul bunătăţii lor, care aici e adevărul), că mi-am împletit într-un fel destinul cu el-voastră printr-un

afect a cărui calitate nu am ajuns’s-o împart cu nimeni altcineva. Iertaţi-mi derapajele sentimentale. Mai voiam să vă spun că în-a tulburat teribil pagina care încheie interviul cu el-voastră, extrasul de *Jurnal* privitor la «prezenţa mamei fără suportul fotografiei». E teribilă uman şi e superbă în expresia ei. Nu o ştiam din prima variantă. Vă îmbrăţişez tare. G”.

Şi noi „derapăm” sentimental în relaţia noastră cu Gabriel, cu totul aparte şi, fără îndoială, afectiv, cea mai puternică a clipei de faţă. Şi privilegiem acest „derapaj” fără de care n-ar mai fi loc decât pentru uscăciune şi decepţii. Îmi vine să compar înţelegerea dintre noi cu aceea pe care o împărţiserăm cu Ovidiu Cotruş. A fost totuşi mai episodică, nu’s-a putut stratifica, îmbogăţindu-se cu timp, ca aceea cu Gabriel. Dar prin natura lor se asemuiau. Mi-a redevenit prezentă amintirea prieteniei cu Cotruş aflând săptămâna asta, printr-o scrisoare de la revista *Familia*, că voi primi în luna mai unul din premiile revistei, Premiul Ovidiu Cotruş.

Secţiune 21.10 Vineri 1 mai

Aflu de la Stelian Tănase că Francisc Butyka (unul dintre călăii mamei) a murit.

Iar eu ce devin? Ar fi decent să mă aflu ca într-o stare de graţie. Dimpotrivă, recitind textul care prima oară mă dezlegase, m-am aruncat din nou în trecut, în angoasa de atunci, măsurând însă mai lucid intolerabilul rău făcut mamei pe care n-am fost în stare’s-o apăr. Scrie într-o carte poştală către mine: „Cred că un om moare cu adevărat când nu mai există nimeni să-şi aducă aminte de el”. Asta înseamnă că ea nu va mai muri odată cu mine, ci va supravieţui prin *Această dragoste care ne leagă*. Pot cere mai mult?

Secţiune 21.11 Luni 12 mai

De două zile, caniculă. Am suportat-o vreodată bine? Doar la Mangalia, în copilărie. Până şi la St. Tropez mă sufocam seara. Marea Neagră avea asupra Mediteranei avantajul valurilor. Îmi vorbea toată noaptea. Cel puţin aşa o simţeam eu. Pe digul de la Mangalia mi-am inventat primele poveşti şi cele mai împlinite. Cum marea era imensă, eu mă socoteam eternă. Chiar aşa să fie sau retuşez şi camuflez, având nevoie de un paradis la îndemână? N-am decât scuză: insuportabila căldură.

Secţiune 21.12 Marţi 9 iunie

Am aflat, în zilele când întrerupsesem aceste notaţii, de moartea lui Ştefan Bănulescu. Mă întreb, în afara creatorului de bogate ţinuturi imaginare, care Bănulescu ne va rămâne aproape. Cel cu chip de Artaud, pe care-l credeam prieten de încredere? Celălalt, care nu a dat părinţilor lui V., prin Steinhardt, suma pe care i-am împrumutat-o ca să-şi plătească taxiurile pariziene (în metrou nu cobora în ruptul capului)? Sau tandemul celebru: el cu Marin Sorescu, care, când erau împreună, vorbeau în acelaşi ton – de parcă ar fi fost fraţi gemeni întru prudenţă – despre clima pariziană şi românească (meteorologie comparată) şi, imediat ce se despărţeau şi rămâneam doar cu unul dintre ei, nu-i mai tăcea gura asupra a ceea ce se întâmpla în ţară?

Cu toţii la un loc, desigur. E, în orice caz, printre rarii a căror proză va supravieţui. Cât despre om, bietul de el, moartea i-a fost prematură, deşi, pe fotografia apărută în *România literară*, are aerul unui centenar sau al unei babe fără dinţi.

Mă uit spre fotoliul în care se aşeza când venea la noi, şi deodată tot ce-am scris mai sus dispare în valul de tristeţe care acoperă, spulberă, aneantizează toate rezervele.

Secţiune 21.13 Joi 25 iunie

Am primit *Memoriile* tatii, în acelaşi volum masiv cu *Aqua forte*. Cartea de 841 de pagini a ieşit în condiţiile „socialiste” pe care (editură de stat) le perpetuează încă Minerva: punere în pagină înghesuită să nu rămână spaţiu alb neocupat, deci margini strâmte, copertă subţire, aspect aproape mizerabilist. Importantă nu este însă prezentarea, ci aportul Gabrielei Omăt care a făcut din această ediţie un real instrument de lucru: a luat din *Agende* tot ce se referea la *Memorii*, ca şi articolele de polemică din acei ani.

De fiecare dată când recitesc file din *Agende* mă detest pentru că n-am simţit prin ce terori şi drame interioare trecea omul care, pentru mine, era ca o statuie a desăvârşirii. Zilele cele mai patetice nu sunt doar cele în care se simte bolnav, dar şi cele ce trec fără vizitatori. Văd din nou că pentru o aniversare a sa nu i-a telefonat nimeni şi-mi rămâne să sper că acest „nimeni” nu mă cuprinde şi pe mine: nu m-ar fi lăsat, presupun, mama, să trec peste o astfel de dată fără a mă manifesta.

În condiţii extrem de diferite, şi pe el, şi pe mama i-am lăsat să moară singuri. Pentru amândoi am scuze, faţă de amândoi mă simt nesfârşit de culpabilă.

Recitesc şi câteva din textele reeditate cu aceeaşi admiraţie pentru stilul său, e parcă dăltuit în piatră, nimic nu poate fi schimbat. (Ştiu că imaginea e banală, dar e singura ce convine.)

Secţiune 21.14 Joi 9 iulie

N-am mai notat demult în *Jurnal* deoarece am revenit spre „Reperele” întrerupte de mai bine de un an din pricina dosarelor mamei care mă paralizaseră. Voiam, din *Jurnalul* ţinut din adolescenţă până în 1952, pe de o parte să arunc la coş paginile pline de tremolouri şi

sentimentalisme, pe de alta să reţin din ele unele evenimente, date, situaţii în jurul cărora – sau prin care – mi’s-a constituit existenţa. Nu pentru că aş socoti-o importantă în sine, ci din alte pricini. În primul rând, impresia aceasta îndărătnică, stăruitoare, că nu trebuie să dispară, odată cu mine, câteva figuri fără altă descendenţă decât amintirea pe care le-o păstrez. Apoi, rolul, oricât de modest l-aş considera, pe care-l-am jucat alături de V. în exil şi, prin microfon interpus, de-a lungul comunismului, în ţară, n-ar fi imposibil să determine pe cineva să se intereseze după moartea noastră de filele pe care le lăsăm în arhive. (Se interesează de pe acum: Virgil a primit propuneri insistente să-şi publice *Jurnalul*, nu doar de la Gabriel, ci şi de la Editura Nemira.) De unde această dublă acţiune de distrugere şi de reconstituire mult mai anevoioasă decât ar părea. Impresia că-mi fac astfel valizele pentru ultima şi inevitabila călătorie ce se apropie transformă în stelă mortuară ceea ce ar fi putut fi doar o spornică – uneori chiar plăcută – recuperare a trecutului.

Nu demult, am fost la notar pentru testament, iar zilele trecute ne-am şi plătit, dinainte, incinerarea (spre a nu complica sarcina executorilor testamentari şi urmaşi, Gabriel şi Mihnea, ce vor avea deja să transporte toată arhiva, biblioteca şi discoteca în România, dacă’s-ar putea în apartamentul tatii). Ne gospodărim mai mult moartea decât am făcut-o pentru o existenţă parcursă fără prudenţe, nici plan. Drept care, mă cam în fund în… funerar.

Secţiune 21.15 Duminică 19 iulie

Am terminat de scris şi corectat – zilele acestea – partea a doua din „Repere” mergând până la căsătoria noastră din 1952. Nu sunt, din păcate, decât 66 de pagini de ordinator, deci nu destul pentru un volum pe care

Gabriel ar vrea să-l scoată imediat. Până prin 1980 nu mai am jurnal decât pe sărite, când în franţuzeşte, când în româneşte, deci ar trebui să-l supun aceluiaşi tratament ca precedentele, ceea ce presupune mult lucru şi mai ales timp din cel pe care de Gaulle îi cerea lui Dumnezeu să-i „împrumute" mai departe – „Şi Dieu me prête vie". Râdeam ca proştii, tineri fiind, de această formulare, care de abia acum mi se dezvăluie ca necesară. În niciuna din vârstele sale (afară poate de copilărie) omul nu are imaginaţie pentru celelalte.

După 1980 şi până azi jurnalul devine direct publicabil, fiindcă e doar o agendă mai amplă, putând servi unei istorii a exilului sau a disidenţei. Deci dacă „împrumutul" s-ar încheia brusc, n-ar fi publicabile decât cele două capitole din „Repere" şi apoi jurnalele din 1982 până în 1985, câte am parcurs până în clipa de faţă, pentru a mai tăia din răutăţi sau indiscreţii.

Ar fi totuşi momentul să pun capăt acestei manii testamentare. De parcă aş mobila inevitabilul neant cu bagatele.

Secţiune 21.16 Vineri 31 iulie

Nu-mi pare rău că nu plec în vacanţă: cu piciorul, braţul şi inima mea, cum să înot, să mă plimb ore în şir pe munte sau să susţin ritmul frenetic din România? Nici Megève, nici St. Tropez, nici Bucureşti sau Marea Neagră pe care am întârziat atât's-o regăsesc, încât am pierdut-o iar, probabil pentru totdeauna. Singurul meu fel de a mă odihni era de a mă cheltui fiziceşte intensiv, răscumpărând astfel lunile de imobilitate în faţa maşinii de scris, ieri, a computerului, azi. Nu mă plâng. E un timp de toamnă la Paris (adică anotimpul care-i stă cel mai bine). Aş călători acum numai fiindcă nu se prea mai poate: din spirit de contradicţie.

Secţiune 21.17 Joi 13 august

De ieri se respiră din nou. Când mă gândesc cât mă mirau, în *Jurnalul* tatii, referirile la climă: ger, caniculă, ploaie, ninsoare… Şi iată-mă şi pe mine…

Secţiune 21.18 Sâmbătă 15 august

E ziua lui V. Prea cald ca’s-o sărbătorim la restaurant sau vizitând vreo expoziţie. Am mai încercat o dată sau de două ori să „forţăm destinul” ieşind, în ciuda vreunei migrene sau febre, şi nu ne-a reuşit. Aşa că rămânem acasă, bucurându-ne că suntem încă oarecum valizi. Să mai spun enorma banalitate care stă totuşi la baza uimirilor noastre: nu credeam niciunul, nici celălalt că vom ajunge la asemenea vârste. Dar din moment ce am ajuns împreună, ce se poate cere mai mult?

Joi seara, pe un canal de televiziune care ne indispune în general prin pretenţia intelectuală şi stângismul „corect din punct de vedere politic” al echipei franco-germane ce-l animă, Arte, mai multe documentare asupra „Primăverii de la Praga” şi invaziei sovietice. Şi lucruri ştiute, dar şi noi imagini din arhivele Armatei Roşii şi Comitetului Central (mai ales reuniunile dintre Dubček şi guvernul său cu Brejnev şi adjuncţii, negocierea cu cuţitul între dinţi). Descoperim într-un alt reportaj, filmat la Praga de azi, că tinerii întrebaţi nici nu mai ştiu cine a fost Dub¹ek şi cum’s-a produs invazia. Şi nu pare a-i interesa. Deci aceeaşi sete de a uita pe care o credeam specifică doar României. Şi, aşa cum analizează fostul preşedinte al Uniunii Scriitorilor cehoslovaci, cei care’s-au opus au fost totuşi o minoritate, *Charta ’77* nefiind semnată decât de 1 800 de inşi din cele 15 milioane de locuitori ai ţării. În plus, nicio judecată, nicio sancţiune nu vin să cureţe aerul viciat. Ceea ce arată că aceleaşi cauze au produs efecte asemănătoare şi că nu trebuie să căutăm

în trăsături pur etnice şi alte „mioriţe” dificultatea de a exorciza trecutul. Acestea fiind spuse, prin „lustraţie”, prin aspectul străzii, prin felul de a se purta al oamenilor, prin aspectul occidental al Pragăi, Cehia nu se poate compara cu România. Chiar bolnavă de amnezie ea se află în Purgatoriul uitării, iar noi în Infernul ei.

Secţiune 21.19 Duminică 4 octombrie

Am răcit. Uitasem cum e. Fireşte, destul de fragilizant. Doar răcelile şi gripele din copilărie şi adolescenţă rămân mai departe privilegiate. Stana îmi instala telefonul şi cărţile (mai ales Proust când aveam gripă, de ce?) în jurul divanului, mama îmi aducea din oraş un dar cotidian ca să mă consoleze. Reuşea atât de bine, încât am păstrat nostalgia acestor stări cel puţin dezagreabile.

Secţiune 21.20 Luni 9 noiembrie

Neliniştiţi de absenţa lui Tudoran din *România literară* îl chemăm astă-seară pe Niki. Ne confirmă presimţirile sumbre. Denunţat ca „antisemit” la Departamentul de Stat, nu is-a mai prelungit contractul până în 2000 şi ceva, ci doar pe 1999. Cu condiţia probabilă să nu mai scrie nimic politic. În orice caz, cu umor sau fără, Manolescu constată că el se bucură de mai mare libertate de opinie în năpăstuita Românie decât Tudoran în ţara-far a democraţiei şi a drepturilor omului. Suntem cu toţii amari şi amărâţi. Pe când domnii Ioanid şi Manea stăteau destul de cuminţi în banca lor, iar rabinul Moses pleda pentru regimul Ceauşescu în Statele Unite, eu scriam, în 1983, împotriva primului editorial antisemit din *săptămâna* (al lui Vadim Tudor). După ’89 acelaşi Vadim scoate un ziar făţiş antisemit cu acordul regimului iliescian şi al lui Roman, iar evreii de la Muzeul Holocaustului sau din împrejurimi nu denunţă *România*

Mare incitatoare la ură împotriva ungurilor şi evreilor, ci pe filosemiţii Manolescu şi Tudoran, care au adăpostit în revistele lor din Bucureşti şi Washington (*România literară* pentru Niki, *Agora* şi *Meridiane* pentru Tudoran) protestele împotriva antisemitismului real. Ce impostură!

În *22* (acelaşi număr), trei pagini indignate. Constantinescu a acordat Crucea comemorativă a veteranilor din al Doilea Război Mondial (doar cei care au trecut în Divizia „Tudor Vladimirescu" sau au luptat în a doua parte contra nemţilor), printre alţii şi lui Vasile Ciolpan, directorul de la Sighet şi torţionarul unor Maniu, Gheorghe şi Dinu Brătianu. Scandalul în jurul acestei ruşini nu va ţine probabil mai mult de o săptămână. Constantinescu nici nu se simte vinovat. Ce, era misiunea lui să controleze listele? În acelaşi timp, în sala de tribunal unde era „reabilitat" Maniu, nu se găsea mai nimeni. Erau cu toţii la ceremonia decorării unui Vasile Ciolpan bine cunoscut din *Memorialul durerii* şi care se lăuda acolo cu cele patru mese zilnice pe care le dădea la toţi deţinuţii. Ajunsese să le invidieze hrana. El nu mânca atât de bine la el acasă. Ce, e vina lui dacă „ăia" erau bătrâni şi au murit că le sosise ceasul?

Nu e nimic de făcut cu ţara asta. Populată, cum zice V., de cel mult 100 de persoane.

Secţiune 21.21 Vineri 20 noiembrie

Ieri, zi dementială. Toate sau aproape toate mi se trag din editorialul lui Manolescu intitulat „Declaraţie" (*România literară* nr. 45), care, sub forma unei autocritici de partid, descrie cum's-a lăsat el prins în „ideologia mea perversă". E o formă de „omagiu" de cea mai neaşteptată factură. Cum Niki îşi încheia proza cu „La mulţi ani!", s-a răspândit în târg vestea aniversării mele. Şi au curs telefoanele. De prea mult bine nu ai dreptul, fireşte, să te

plângi. Nu e mai puţin adevărat că şi la masă, pentru o simplă felie de şuncă, am fost nevoită să mă aşez de vreo trei-patru ori. Ţârâia nonstop telefonul.

Aseară ne-am încheiat „sărbătoarea” cu Gabriel. Afară e ger – unul de miez de iarnă. Între timp, am cinat şi la Mihnea, cu Gabriel, care a insistat atât de patetic, încât, deodată, Virgil’s-a hotărât să-i dea *Jurnalul* pentru care pledam inutil de luni de zile. În ce mă priveşte eram decisă’s-o fac. Aşa că V. şi cu mine redevenim viitori autori la Humanitas. În ce ritm vom reuşi să facem faţă acestor angajamente rămâne, bineînţeles, de văzut. Gabriel ar vrea să ne mutăm în imobilul său de la Bucureşti ca „să aibă grijă de noi”. Perspectiva e imposibilă, dar emoţionaţi tot suntem, chiar dacă o luăm în glumă. Cum altfel?

Totul ar fi fost deci minunat dacă jurnalistul de la Iaşi n-ar fi amintit, cu respect, de trei ori de-a lungul emisiunii că am împlinit 75 de ani! O cifră ce i se părea probabil o victorie asupra timpului şi care nu este – inevitabil – decât un eşec.

Secţiune 21.22 Joi 26 noiembrie

Ritmul cvasidementţial a mai continuat câteva zile. Îmi dau seama că îmi convine, chiar atunci când mă epuizează. Mă readuce spre orele de vârf ale Europei Libere, când n-apucam să respir de telefoane, de reportaje, de evenimente. N-a fost, în fond, principala mea metodă de supravieţuire să nu dau timpului timp spre a mă întâlni cu mine însămi? M-a pasionat Pascal înfierând „divertismentul”, dar nu mi-a priit decât acesta din urmă, firește, nu sub forma lui mondenă, ci a privirii întoarse spre ceilalţi. Singură, nu pot privi decât moartea şi neantul: prin excelenţă de neprivit. Câtva timp în-a „salvat” rescrierea *Jurnalului*. Acum, când se prevede publicarea lui, corectându-l, mă simt cuprinsă de o

severitate uscată: mi se pare pur şi simplu nul. Va trebui totuşi să-mi treacă: sunt nevoită (mi-am făcut-o singură) să duc la capăt proiectul.

Pivot îşi regăseşte frăgezimea şi tactul ori de câte ori face emisiuni cu cele câteva mari figuri literare. Pentru Soljeniţîn a păstrat acea reverenţă necesară când te afli în faţa statuilor reale ale veacului: interviul are loc la Moscova. Soljenit îi va împlini în curând 80 de ani, a avut două infarcte şi mulţumeşte lui Dumnezeu că-i dă această boală de inimă din care se moare pe loc. Figura is-a îndulcit de bătrâneţe, nu neapărat şi caracterul. Regret că-şi pune acum tăriile în slujba unui naţionalism exacerbat, când mai înainte, tot atât de rus, rezistenţa lui ne susţinea pe noi toţi. Îmi pare rău, dar nu-mi modific părerea: orice ar spune azi Soljeniţîn rămâne acel om care a învins (de ce m-aş feri de cuvintele mari când pomenesc de un astfel de personaj?) Imperiul Răului. Acum, în Purgatoriul tranziţiilor, ne putem permite şi luxul aproximaţiilor. La urma urmei, cine şi-ar putea închipui un Dostoievski democrat şi neslavofil?

Secţiune 21.23 Sâmbătă 12 decembrie

Aseară, la cină, Horia Bernea. E atât de cald, de autentic şi de prietenos, încât orele petrecute cu el devin o mică sărbătoare. Aflăm că a murit părintele Cleopa. Am pierdut, în 1992, singurul prilej de a-l întâlni.

Secţiune 21.24 Miercuri 30 decembrie

Bietul, bietul meu Greg! Când am intrat, luni seara, în apartamentul lui Alain Germain unde ne aştepta cu Laura şi fetiţele, pe canapea stătea un bătrânel cu barba albă. Era exact ca un tânăr actor prost machiat, pentru a părea un moşneag. Sau tânărul este imaginea la care eu refuz să renunţ. Oricum, tot în actul al III-le-a ne aflam. Mi’s-a strâns inima şi, dacă n-am pierdut şi graiul, e

datorită unui destul de mare efort. Seara întreagă a stat sub semnul unei supravieţuiri mutilate. Greg adusese şi două albume cu fotografii din vremile ferice. Şi aşa’s-a petrecut şi seara: inventariind morţii. Până la sfârşit, cum nu mai înceta acest catalog al nefiinţei, am intervenit violent, să mai discutăm şi de altceva. Dar, în fond, ce „altceva” mai aveam în comun? Noroc de V., care rămăsese acasă.

Secţiune 21.25 Joi 31 decembrie

Nu mai înşir felicitările, telefoanele, scrisorile. Important e cu totul altceva: cum să fac spre a nu încărca acest penultim an al secolului nostru atroce cu cine ştie ce inutile iluzii sau grave presimţiri? Soluţia cea mai la îndemână: să nu ţin seama de schimbarea festivă a datei.

Articol XXII.

1999

Secţiune 22.01 Miercuri 6 ianuarie

Revăzut aseară, cu toată neplăcerea, *Tirez sur le pianiste*, al lui Truffaut. Se confirmă impresia noastră – ori de câte ori am făcut o astfel de verificare – că Truffaut (ca şi Godard, m şi mai mare măsură) e departe de cineastul glorios a cărui mitologie’s-a instalat temeinic. Din „noul val” cinematografic, din „noul roman” n-a mai rămas decât amintirea unei mode. Printre cineaştii de tip „clasic” atacaţi cu furie în *Cahiers du Cinéma*, mulţi pot fi văzuţi şi azi fără să dateze atât de iremediabil. În acest film din 1960, artificiile sunt şi mai evidente decât în alte pelicule ale lui Truffaut, deoarece aici se lasă inspirat programatic de filmul negru american, şi distanţa între model şi copie devine prăpăstioasă. Ar rămâne să ne întrebăm, V. şi cu mine, (o şi facem) cum de-am putut cădea şi noi, acum vreo 30 de ani, în capcana modelor zilei. Şi încă, Truffaut are mai puţine zbârcituri decât Godard, Eric Rohmer şi

chiar ultimele filme ale lui Bresson, bolnave de uscăciune.

Secţiune 22.02 Miercuri 20 ianuarie

Iarăşi vin minerii. De vreo două-trei zile primejdia se preciza. Miron Cozma ameninţa că va sosi la Bucureşti cu ortacii săi, în timp ce Vadim Tudor orchestra pe faţă în fiţuica lui lovitura de stat. Îi telefonasem chiar lui Gabriel pentru a-l ruga, dacă se întâmplă aşa ceva, să ia primul avion, îl invităm noi. Reacţia sa a fost normală: nu poate părăsi ca un laş „câmpul de bătălie”. Dar şi propunerea, şi respingerea ei aparţineau mai curând retoricii, în fond nu credeam aşa ceva cu putinţă. Şi iată că azi-dimineaţă telefonează în plină alarmă Rodica Palade, minerii sunt blocaţi (deocamdată) la Horezu, dar altfel decât au plecat, zdrenţuiţi şi pe jos. Dispun de autobuze, iar Miron Cozma de un camion inatacabil deoarece a pus copii pe capotă şi agăţaţi de uşi. Deseară, ne anunţă ea, reuniune de urgenţă la GDS. În aşteptare, un apel pentru statul de drept şi instituţiile democratice ce va apărea mâine în toate ziarele. Ne cere semnăturile. Fireşte, i le dăm. Telefonez lui M.-F., semnează şi ea. Doina Jela, la fel. O chem şi pe Sanda Stolojan, tot răspuns favorabil. O uit, în această repetiţie neaşteptată şi întârziată a scenariilor şi protestelor de altă dată, tocmai pe Maria Brătianu. Noroc că o avertizează M.-F. Cât despre Mihnea, pe care-l reclamă Rodica Palade, îi las, fără rezultat, tot felul de mesaje: e ocupat cu delegaţia lui albaneză. A şi găsit momentul!

Altă dată, pentru un disident sau altul, într-o singură zi strângeam sute de semnături. Dar acum nu mai suntem organizaţi pentru urgenţe. Mi-am pierdut reflexele şi nu mai văd orizontul. E de altminteri invizibil pentru toată lumea.

Secţiune 22.03 Vineri 22 ianuarie

Am plecat de acasă cu imaginea transmisă de televiziune a tancurilor îndreptându-se spre Râmnicu-Vâlcea şi cu anunţul şedinţei extraordinare a Parlamentului (care, aveam să aflu mai târziu, era gata să aprobe *in corpore*, inclusiv PDSR-ul şi Iliescu, proclamarea stării de urgenţă). Pe drum, citisem în *Le Monde* editorialul şi o pagină în care, în sfârşit, se pomenea de legăturile lui Cozma cu extrema dreaptă şi cu Vadim şi mă lăsasem sedusă de o variantă a speranţei (cea îndoită de ea însăşi). Când în-am întors pe la orele 7, l-am găsit pe V. în plină criză de dezgust: Radu Vasile a negociat cu Miron Cozma la mănăstirea Cozia, cedând şi asupra sporirilor de salariu, şi asupra neînchiderii celor trei mine neproductive.

Cât de scump plătim minunata iluzie din decembrie 1989!

Secţiune 22.04 Miercuri 17 februarie

Ieri, veste neaşteptată: vin iarăşi minerii. Cum’s-a întâmplat o cvasiminune la nivel judecătoresc şi un magistrat integru (nu mai speram că există aşa ceva) l-a condamnat, în fine, pe Miron Cozma, la 18 ani pentru a doua mineriadă, acesta a dat o declaraţie incendiară, apoi şi-a reunit ortacii să coboare spre Bucureşti. De data asta numai 3.000. Azi-dimineaţă, după Craiova, s-au lovit de un baraj de poliţie, detaşamentele speciale care’s-au bătut cu ei şi i-au învins. Iar Cozma, ieşit singur, din prostie sau îngâmfare, din vizuina sa (de unde ar fi fost infinit mai greu de scos, dacă nu chiar imposibil), a fost arestat şi dus în elicopter la Bucureşti, direct la închisoare. Dacă noua lege asupra imunităţii parlamentare va fi şi ea votată, eliminându-l astfel de pe scena politică pe Vadim Tudor, şi PRM-ul va fi desfiinţat ca partid politic (dar avem oare dreptul să ne luăm visele drept posibile realităţi?), atunci’s-ar putea întrezări un orizont. Ieri şi azi, la

Televiziunea Franceză, imagini ale luptei dintre jandarmi şi mineri. Aşa ar fi trebuit să se întâmple şi prima oară. Articol azi şi în *Le Monde*. Primele veşti bune sosite de la Bucureşti, de câtă vreme?

Vineri, căutând prin toate dosarele un document pe care mi-l ceruse urgent prin telefon Gabriel, am dat peste grafologia pe care mi-a făcut-o Camil Petrescu şi horoscopul lui Wolf von Aichelburg, şi mi-am amintit cu ce interes le tot citeam şi reciteam în tinereţe, când bâjbâiam în căutarea unui destin. Şi iată destinul’s-a conturat numai din clipa în care am renunţat la această contemplare a propriei şi din ce în ce mai puţin iubitei mele persoane.

Mă repet, ştiu prea bine, dar nu mă pot dezbăra de senzaţia de risipire izvorâtă din atâtea pagini de *Jurnal* şi corespondenţă revizitate. Oricum, n-ar fi imposibil de scos din cele aproape 150 de pagini scrise până acum un prim volum. Chiar cu semne de întrebare despre un al doilea. Voi mai avea timp? Şi putere? Dar cum de la o vârstă încolo tot orizontul se constituie într-un imens semn de întrebare, nu văd de ce n-aş continua această întreprindere a inutilului.

Secţiune 22.05 Luni 22 martie

Am întrerupt „Reperele” (pe care Gabriel le reclamă cât mai repede, ca şi *Trecut-au anii…* ai lui V.) pentru a citi cele două volume ale lui Soljeniţîn Primul, memorii din exil, fără probleme, deşi fără strălucire. Al doilea însă, *La Russie sous l’avalanche*, e uimitor. După dezmembrarea Imperiului, Soljeniţîn aruncă vina în trecut doar pe micile popoare care-şi cer acum independenţa, susţinând că ruşii le respectau limba şi tradiţiile (ceea ce ele nu fac acum cu minoritatea rusă persecutată). Cel care ne învăţase cu critica necruţătoare a tot şi a toate nu găseşte niciuna pentru poporul rus şi istoria Rusiei, tendinţele ei

imperialiste născându-se din războaie „defensive”. E incredibil şi foarte grav. Pentru mine, Soljeniţîn era cel mai important personaj al secolului, cel care vorbea în numele nostru, al tuturor. Acum mă simt obligată să scriu, pentru prima oară, *împotriva* lui. Mi se pare de negândit, dar n-am voie să-mi las propriile legende nezgâriate de dubiu. Când am asistat la felul în care după trecerea Armatei Roşii (pârjol şi barbarie) se instala sistematic rusificarea, când în Basarabia (de pildă) nu mai aveai voie să vorbeşti româneşte în şcoli şi în funcţii de stat, tabloul idilic schiţat de Soljeniţîn devine cu totul inadmisibil. Sub pana lui de acum, numai ruşii au dreptul la statutul de victime. Purta pe umeri un glob, l-a schimbat pe o singură ţară a cărei inocenţă – atât de vinovată – o proclamă tocmai „zek” -ul paradigmatic.

Cât va mai ţine vremea decepţiilor?

Secţiune 22.06 Joi 25 martie

Într-o scrisoare mai mult decât amabilă, Mircea Zaciu ne pune şi o serie de fotografii luate în 1994 la lansarea unei cărţi a mea şi a alteia a lui Virgil, în curtea de la Grupul pentru Dialog Social. Le privesc cu oarecare mirare: parcă sunt din altă viaţă. În orice caz de pe alt tărâm: acela al speranţei. Dacă aş spune „ce’s-a schimbat de atunci?” – întrebarea ar fi prost pusă. Mai exact este: ce nu’s-a schimbat de atunci? Totul, bineînţeles, nu doar nădejdea în opoziţia ce va instala democraţia imediat ce va ajunge la putere, dar noi înşine. În 1994: din moment ce-mi fusese dat să mă întorc în România, semnasem un pact cu timpul. Aveam (eu cel puţin) pretenţia nesfârşirii. Acum a fost înlocuită de conştiinţa fragilităţii. Pe care renunţ’s-o mai comentez.

Secţiune 22.07 Marţi 30 martie

Un plic cu fotografii de la Cruşeţ. Fotografiile, de la

nunta mamei, a Azotei şi ale noastre, copiii lor, fireşte că mă mişcă. Lui V. i se pare că-şi regăseşte din fotografie casa lui de la ţară aidoma celei de oaspeţi de la Cruşeţ (singura ce rămăsese în picioare, bunicul meu megaloman şi nesăbuit, bietul de el, dărâmând casa mare pentru a clădi una mai arătoasă. Fără bani la chimir, rămăsese toată familia în cea de oaspeţi, alături de care Nenea Atu, de-a dreptul ţicnit, îşi clădise o cameră numai pentru el). În cerdacul casei pentru invitaţi ceream, în adolescenţă, să mă culc când era lună plină („lună tu, stăpâna nopţii”) *, în accesele mele pueril-romantice. Pe singura fotografie pe care figurez şi eu sunt doar un boţ (2-3 ani?) neştiutor de ce mă aşteaptă. Toţi cei fotografiaţi, la orice vârstă ar fi ei, nu ajung să-şi privească şi să-şi prevadă soarta: Muma legată de carul cu boi şi dusă pe ger şi pe jos la Craiova şi murind la puţine zile după aceea, Mama în închisoarea fără de îngrijire medicală, Octav în urma celor suferite în închisoare, Dan cu sechelele prizonieratului la ruşi. Două supravieţuitoare: Rodica (surdă, bolnavă de inimă şi nemaivăzând ca lumea) şi cu mine, încă pe picioare. Am şansa de a nu dispune nici de zid, nici de timp al plângerii. Ce-ar fi altfel…

Secţiune 22.08 Duminică 11 aprilie

Privim micul film despre apartamentul din bulevardul Elizabeta, foarte bine făcut şi cu un comentariu sobru. Mă dezolează doar silueta mea când intru şi ies din holul casei (ne filmase Marilena Rotaru), uşor gârbovită şi cu nişte paşi lamentabili, de bătrânică. Dacă tot mă întorceam spre „rădăcini”, ar fi trebuit să fie şterşi şi anii imobilizaţi de absenţă – să am un mers învingător şi juvenil. Când ne-a filmat plimbându-ne în Cişmigiu, pe V. şi pe mine, apăream ca nişte fantome neînţelegând pe ce tărâm se află şi ce se întâmplă cu ele. Uşor penibil. De ce „uşor”? Fiindcă vreau

să mă ţin bine şi să nu mă plâng. Dacă aş da drumul potopului de jelanie din mine nu’s-ar mai usca pământul. Şi m-aş face şi de râs. În primul rând faţă de mine. Aşa că mai simplu e să nu mai privesc reportajul cu pricina. Până şi rampa scării din bulevardul Elizabeta e în stare să mă arunce cu violenţă în trecut. Nu mă agăţam în neştire de ea la primul bombardament american asupra Bucureştiului, în timp ce mama, bravă, mă consola ca pe un copil? Aveam aproape 20 de ani, deci nicio scuză. Scara aceea mă acuză şi azi. Cât aş fi vrut’s-o urc din nou cu pasul meu de altă dată!

Cristo trece cu cozonac. Telefoanele ţârâie nonstop pentru urări. Ziua trece fără spor. Dar e Duminica Paştelui.

Secţiune 22.09 Sâmbătă 24 aprilie

De la 17 până la 21 aprilie, prin spitale. Totul provocat de un fel de panică în diagnostic a doctorului Mihăileanu. Ieri ne-am petrecut ziua, V. şi cu mine, în acest adevărat orăşel care e spitalul Broussais –, eu înmărmurită de proporţiile lui, găsind pentru prima oară farmec clinicii de la Val d’Or. Aici, bieţi bolnavi care aşteptau câte două-trei ore în căruciorul lor, poliţişti transportând pentru operaţie un „tâlhar”, ca în serialele poliţiste televizate, tot felul de oameni mişunând aparent fără sens. În afară de doctori, tot personalul format de negri şi negrese. Unii binevoitori şi chiar veseli, alţii gata să plătească bolnavului, căruia îi sunt acum superiori prin sănătate, suferinţele semenilor lor de-a lungul anilor de dominaţie occidentală. Am aflat de când am tot fost prin spitale că există în acest sens o discriminare pozitivă: negrii din coloniile rămase franceze dispun de o „cotă” în anumite funcţii de stat, mergând de la măturător la infirmiere. Nu ştiu dacă din pricina lor se vorbeşte atât de tare în acest spaţiu ce ar trebui să aparţină tăcerii şi şoaptei. A vorbi cel

mai tare corespunde, probabil, cu a fi cel mai sănătos. Pe acest fundal de voci înăsprite, un du-te-vino de bolnavi, oameni de serviciu, infirmiere, subdoctori, doctori, supradoctori care te duce cu gândul la Kafka sau la haos.

La dus şi la întors, cu taxiul. Ajungând pe rue St. -Jacques, pe lângă Observatoire, ne lansăm, V. şi cu mine, într-o litanie a nostalgiilor, cu care, în genere, băgăm de seamă să fim mai economi: aici era cantina studenţească (Maison des Mines), aici stăteam eu, rue du Val de Grace, aici mama lui Greg, de la Leul din Belfort nu era departe până la Lupaşcu etc., etc. Sub-textul tăcut din demnitate elementară e mereu acelaşi: aici eram tineri, aici totul era încă nejucat pe scena existenţei, aici, aici… Ajunge să privim o stradă ca să treacă din nou cei care îşi plimbaseră paşii pe-acolo, venindu-ne în întâmpinare pe când stăteam în rue Cassini. Plouă cu amintiri. Fără o umbrelă a decenţei, am fi muiaţi până la oase. „Niciodată”, cuvântul de care mi-e cel mai teamă. Şi sunt nevoită să-l rostesc de nu ştiu câte ori pe zi. Din ce în ce mai des.

Secţiune 22.10 Duminică 9 mai

O singură imagine luminoasă: Papa la Bucureşti. Silueta sa decupându-se pe fundalul Palatului monstruos al lui Ceauşescu spală şi răscumpără parcă ruşinea acestor vremi, chiar dacă alături de el se afla un patriarh ca Teoctist, pe care desigur nu îngerii îl vor fi împins să facă atâtea genuflexiuni la Curte. Rezistentul alături de colaboratorul-slujnic, ultimul care-l-a omagiat pe tiran. Totuşi nu unui discurs al lui Ceauşescu au servit această piaţă şi acest palat grotesc, ci unei binecuvântări papale în reculegerea şi emoţia unui milion de persoane. Are şi Istoria sau Dumnezeu revanşele sale. Se anunţase o zi de ploaie la Bucureşti: a fost soare. Atât de orbitor, încât oamenii îşi deschideau umbrele prevăzute pentru timpul

urât. Se fereau parcă de prea marea lumină.

Secţiune 22.11 Vineri 28 mai

O atât de lungă tăcere din pricină că am profitat de plecarea lui Mihnea în ţară pentru a trimite la Humanitas prima parte a „Reperelor” mele. Între timp, au primit şi un titlu, descoperit de mine şi – primul – agreat şi de V., şi de Gabriel: *La apa Vavilonului*. „Am stat şi am plâns” mai ales scoţând cele 163 de pagini pe o imprimantă rebelă la ordinele pe care i le dădeam şi descoperind, la a nu ştiu câta corectură, mereu alte şi alte greşeli. Acest gust sălciu de lucru niciodată încheiat în-a făcut şi mai sceptică asupra rezultatului.

Secţiune 22.12 Luni 7 iunie

Îmi dau brusc seama că în ciuda progreselor mele „tehnice” n-am încredere decât în pagina scrisă, singura concesie fiind maşina de scris în locul creionului. Îmi este greu să pricep cum, pentru a fi prezentată unei edituri, o carte se poate lipsi de suportul „hârtiei”. Am trecut de la tocul cu cerneală la ordinator într-o singură existenţă, dar capul n-a urmat. Fac doar gesturile. Are dreptate Jung: nevrozele noastre vin din faptul că nu mai stăpânim ceea ce punem în mişcare, de la electricitate la roboţi.

Frig şi ploi de noiembrie, după ce vreo zece zile te-ai fi crezut într-un greu respirabil august. Lumea pe dos. Dacă nu mă plâng prea mult e din cauza bunicii… Muma ne exasperase nouă, nepoţilor săi, copilăria, încheindu-şi orice observaţie sau ceartă cu „pe vremea mea”… Acum am impresia că „pe vremea mea” anotimpurile erau mai bine desenate. Filmele mai bune. Cărţile mai multe. Personalităţile mai interesante. Dar n-o spun de teamă să nu semăn cu Muma. Am citit deci cu satisfacţie o minianchetă din *Le Nouvel Observateur* unde Pierre Nora constata declinul rapid al ştiinţelor umane, alţii al cărţii în

general. Acum lectura se „zapează”, iar din mare bulevard al culturii, Saint-Germain’s-a transformat într-un impas. „Pe vremea noastră”, prin glorioşii ani ’70 – spun mai toţi semnatarii –, se discuta la Paris ca niciunde pe lume. Acum chiar şi gâlceava asupra intervenţiei americane în Kosovo nu mai produce scântei. Régis Debray are argumente de sergent-major ideologic, extrema stângă semnează alături de extrema dreaptă, doar Finkielkraut sau Glücksmann se mai servesc de ascuţişul ideii. Nivelul discuţiei e submediocru. Se ţipă ca pe uliţă, în timp ce „pe vremea mea” se clama în istorie.

Caut orice pretext pentru a nu mă apuca de partea a doua a „Reperelor”, la care ar fi trebuit să mă înham de vreo două săptămâni. Nu e lene, ci un fel de lehamite de mine însămi, tot încercând să dau existenţei mele un rost. „Reperele” acestea, pompos intitulate la *apa Vavilonului*, ce sunt dacă nu căutarea acestui rost? Din când în când mi se pare că-l găsesc într-o străfulgerare, cum mi’s-a întâmplat citind o scrisoare a lui Luc Bădescu, pe care, dacă mi-o regăseşte V., trebuie’s-o copiez aici. Pentru a o citi în clipele de îndoială. Adică mereu. Şi fără nădejdea că-şi va face efectul tonic mai mult decât o singură dată. Bună şi ea… Virgil a regăsit-o. Am copiat fragmente pentru „Repere” – dacă le voi continua. Am tăiat, din modestie, paragraful în care ne compară cu Eliade, Cioran, şi ne găseşte viaţa mai împlinită decât a lor. Aşa trăia Luc, din exagerări riscate, dar ce prezenţă! *Flamboyante*.

Secţiune 22.13 Luni 28 iunie

Umblând azi pe bulevardul Montparnasse, cu gândul la rememorările din *Vavilonul* II – la care scriu în fiecare zi şi parcă din ce în ce mai trudnic –, mi-am propus stupid să provoc un fel de *flash*-uri ale amintirii. Intrând la Coupole, de pildă, am încercat să mă suprapun peste cea care

cinase aici cu Ioneştii – era o aniversare? – sau se întâlnise tot aici cu Cuşa şi Cioran. Spre dezolarea lor şi a lui V., am fost nevoiţi să schimbăm masa de trei ori, deoarece lui Cioran i se părea că la fiecare îl „trage curentul”. Până la sfârşit a şi plecat, renunţând la cină şi scuzând-u-de intens. Scena o vedeam, desigur, dar rămâneam doar cu mine cea de azi, care tocmai ieşise de la dentist şi căuta un taxi să se întoarcă acasă. M-am gândit la facilitatea cu care se poate construi un scenariu cinematografic cu procedeul *flash-ba*ckului ce permite să se fragmenteze naraţiunea şi, în acelaşi timp, să se compună nelinear un personaj. Artificiul aparţine însă (ca mai toate lucrurile prielnice) artei, realitatea îl refuză. M-am răzbunat pe pavajul bulevardului, călcându-l cu o pornire rea, deoarece refuza să păstreze urma paşilor mei de altă dată. Dacă i-aş fi regăsit, ce-aş fi făcut cu ei?

Secţiune 22.14 Sâmbătă 3 iulie

Mă căznesc toată după-amiaza cu pasajul despre Marin Preda pentru la *apa Vavilonului*. Nu-mi iese. E greoi şi neinspirat. În timp ce atât Aurora, cât şi Ana Novac au venit în dicteu automat. Niciodată nu l-am „simţit” pe Marin Preda. Nu mi se părea deloc ţăran, ci mai curând tipul de periferie ajuns prea devreme în centru. Mahalagiu sau mitocan, dar fără vervă, nici pitoresc. Deşi felul cum stătea la masă era epocal. Numai doi oameni mi-a fost dat să văd mâncând astfel – hulpav şi indecent – Şeicaru şi cu el. Cioran umbla peste tot după Şeicaru numai ca să vadă cum înghite bucatele, apărându-şi farfuria cu braţul ca pe o cetăţuie (să nu i se fure hrana). Cu Marin Preda o singură dată am cinat (la „Rôtisserie de la Reine Pédauque”), dar mi-a ajuns, am crezut chiar că mi se va face rău. Or, n-aveam niciun motiv să mă răzbun spunând tot ce cred despre el, deşi n-a înmânat părinţilor lui V.

banii pe care i-a împrumutat în acest scop la Paris. Ceea ce a fost o mişelie pură. Ne-a comunicat-o a doua soţie a lui, Eta, când a venit a doua oară să rămână la Paris, pe 28 iulie 1966. Pe Marin Preda vreau să-l las în plata lui Moromete, bătrânul. E tot ce-a făcut el mai bun.

Secţiune 22.15 Joi 8 iulie

În finalul unui articol al lui Nicholas Catanoy din *Vatra* (nr. 4) dau peste un detaliu de la sfârşitul vieţii lui Cioran dezvăluind mai mult ca tot ceea ce ştiam – şi credeam că ştiu tot –, halul de degradare în care căzuse. M-a apucat o tristeţe de zile mari. Venise să-l vadă la clinică François Nourissier. Îi adusese un buchet de viorele ştiind că sunt florile lui preferate. Cioran a plimbat buchetul dintre-o mână într-alta cu un gest de automat, apoi şi-a apropiat florile de gură şi a început să le… mănânce. *Păştea*. N-am auzit nimic mai groaznic.

Virgil are dreptate, ruina acestui creier, devastarea lui progresivă par a fi un act de răzbunare cumplită al aprigului Dumnezeu din *Vechiul Testament* care nu a suportat blasfemia şi derâderea lui Cioran. Pedepsirea lui Iov – pentru care Jung crede că Dumnezeu şi-ar fi trimis spre răscumpărare Fiul pe pământ – devine o simplă glumă pe lângă un gest ca acesta, răpindu-i vehement lui Cioran condiţia sa umană. Nici Shakespeare când nu vede în viaţă altceva decât „povestea unui idiot plină de zgomot şi de furie şi neînsemnând nimic” n-ar fi fost în stare să închipuie un astfel de deznodământ. Nu ajung să mă dezbar de o imagine atât de atroce. Şi nici’s-o mai despart de amintirea lui Cioran. Oare îl voi mai putea citi vreodată?

Singura mea şansă: atât a trebuit să mă agit cu computerul care’s-a stricat (dischetele nu mai pot fi recuperate), telefonând în dreapta şi-n stânga fără

rezultat, încât nu m-am putut, din fericire, instala în obsesia sinistrei scene. Sper că Simone n-a aflat-o până la moarte.

Secţiune 22.16 Duminică 11 iulie

Recitind o parte din corespondenţa lui V. către mine spre a controla câteva date, înainte’s-o arunc la coş, sunt izbită de umorul din cele mai multe epistole. Printre ştiri din România, comentarii asupra emisiunilor, persoane, îndeosebi venite din ţară, de văzut, multe ca într-o gară sau un muzeu, expoziţii de vizitat, texte de scris, cărţi de citit, muzică de ascultat, hazul creează spaţii pentru o respiraţie tihnită. Cum nimic nu va mai rămâne din ele, copiez câteva pasaje ca să mi le amintesc.

Una din misive (din vara lui 1969) începe aşa:

„Azi e Sâmbătă. Mâine e Duminică. M-am sculat cu un torticolis şi am impresia că Neamu’ Niculae pe care-l-am visat azi-noapte mi-a pus un alt cap. *Rien ne va plus*!

Azi e Sâmbătă. Mâine e Duminică. Adio filosofie nu-mi mai rămâne să fac decât cuvinte încrucişate. Dar tocmai azi n-au sosit ziarele. Şi nici nu e soare. Nici nu ninge (*n*. era vară!). Nimic.

N-are nicio importanţă. Când vei fi primit această epistolă acefală totul va fi intrat în ordine.

Mă cobor repede la poştă şi-ţi trimit şi un poem; de bună seamă cenzurabil”.

În alta, de la munte, din 12 februarie 1969:

„Azi, spre deosebire de ieri şi alaltăieri, cald cu ninsoare multă. Un fel de pace ca la Mirceşti. (Dacă o să ţină aşa, o să încep să fac «pasteluri»). Între timp, din ciclul «doine şi lăcrămioare» încă un poem”.

Din 31 martie 1969:

„Tu ştiai că ai luat o «întruchipare a geniului românesc în exil»? ăla sunt eu. Cine-o spune, e altă

poveste: d. Stavila. Într-o scrisoare unde e citat şi Goethe. […]

Altceva nimic, vânt, ploaie şi români”.

Dintre-un Marţi fără dată (din acelaşi an probabil şi tot de la munte, deoarece se afla în acelaşi plic):

„Mi-a trecut pofta eleganţei, de când o bătrână milionară marseilleză îmi cam face curte. Are căţel şi conversaţie. O evit ca pe dracu’ şi citesc acum şi la masă. Ca să-mi consolidez legenda mea de urs şi să fiu lăsat în pace”.

Aş putea cita la nesfârşit. La ce bun, din moment ce amândoi am ajuns la concluzia „coşului de hârtie”?

Secţiune 22.17 Sâmbătă 17 iulie

Primim prin M.-F., căreia i-a fost trimisă din greşeală, traducerea lui Gabriel din *Introducere în metafizică* de Heidegger. O limbă limpede şi clară care îţi dă iluzia că vei înţelege totul. Îmi aduc aminte de cursul lui Gabriel despre Heidegger la care am asistat cu V., în 1996, la Universitatea din Bucureşti: de abia îmi stăpâneam impulsul de a lua note tot timpul, ca orice student cuminte, convins că mai are doar unele cărţi de citit, un sistem filosofic de parcurs, câţiva ani de studiu, înainte de a înţelege totul, de a dezlega enigma cunoaşterii absolute.

Secţiune 22.18 Vineri 30 iulie

Citesc cu mare interes *Jurnalul* lui V. din 1968. Îmi pare rău că nu-l integrează în niciun fel în volumul pe care i-l va da lui Gabriel pentru Humanitas, *Trecut-au anii…* Întâlnirile cu scriitorii veniţi dinţ ară dobândesc o altă pondere şi un nou sens la lumina Primăverii pragheze, opusă lui Mai de la Sorbona (tocmai în faţa Sorbonei îşi găsise Mira Simian să închirieze o garsonieră unde ne reuneam cu Nego, Paleologu, Matei Călinescu, Doinaş, Barbu Brezianu, Ion Vianu, Marie-France). Eu nu ţineam

Jurnal pe atunci şi, fără cel al lui V., nu ştiu cum în-aş putea descurca în reconstituiri. Citesc, iau note şi-mi spun că la urma urmei mă dedau la un fel de plagiat al memoriei.

Secţiune 22.19 Joi 5 august

Am pregătit totul pentru capitolul cu Praga şi Mai ’68 din *la apa Vavilonului*, dar şovăi să-l încep deoarece gândul îmi va fi stăruitor îndreptat doar spre plecarea la Megève. An plin, constat din nou acum citind *Jurnalele* lui V., ce-a mai rămas din ale mele, corespondenţa dintre noi doi – ca de un zumzet constant, de întâlniri cu tot felul de oameni, unii pasionanţi, alţii deloc, într-un insuportabil verbiaj intelectual. Astfel de lecturi sistematice ale trecutului nu sunt deloc recomandabile. Întăresc bănuiala – care devine certitudine – a pierderii de timp, a pierderii de vieţi. Dacă n-ar fi fost contactul fulgurant cu frumuseţea ascunsă a lumii, o carte, un tablou, muzica, rareori un peisaj, totdeauna vecinii mei întru entuziasme şi angoase – prietenii –, nu ştiu ce-ar rămâne în afară de cenuşă.

Nu-i adevărat: ştiu. Sentimentul de vremelnicie risipită, de zădărnicie, atât de limpede moştenit de la tata, nu trebuie confundat cu vreo modestie ce n-ar fi decât ipocrizie. În afară de întâlnirea cu V., sensul existenţei mele acesta a fost: înfruntarea cu sistemul totalitar, un microfon, solidaritatea cu purtătorii de cultură ce se cereau salvaţi, încăierarea cotidiană cu călăii ascunşi în cutele utopiei. „Undele scurte” – ca să zic aşa. Nu am deci niciun drept să mă plâng. Opresc jelania.

Secţiune 22.20 Miercuri 22 septembrie

Nu vom putea evita toate „recepţiile” lui Emil Constantinescu. Cel puţin nu pe aceea în care ne va decora (!). Ieri am găsit pe *répondeur* un mesaj de la Sorin Alexandrescu: are pentru noi o surpriză. Îl rechem la

Amsterdam şi, într-adevăr, rămân uimită: Emil Constantinescu ne va remite „medalii” pentru activitatea noastră în favoarea culturii române. Sorin insistă asupra încărcăturii simbolice a medaliei care, prin noi, cinsteşte exilul, lăsându-ne să întrevedem rolul pe care-l-ar fi jucat acesta.

Mi-aduc aminte cât de izbită am fost, punând ordine pe biroul tatii, după moartea lui, când am găsit într-un fund de sertar un pumn de medalii, aruncate vizibil acolo în nepăsare. Şi cât am apreciat acest gest de indiferenţă – dacă nu şi dispreţ – pentru recunoaşterile oficiale. Însă azi, e oarecum diferit. De pe pragul incert dintre trecutul totalitar şi o năzuinţă de democraţie pentru viitor, poate că nu ne putem permite să sfidăm un astfel de gest de bunăvoinţă faţă de exil.

De un lucru sunt sigură. Că ne vom simţi mai puţin bine decât atunci când Ioan T. Morar, în prezenţa Marianei Marin şi a altor optzecişti, ne-a remis la Paris, în 1990, mai multe decoraţii de „eroi ai muncii socialiste”, imitând vocea lui Ceauşescu. Atât de fidel, încât ne-am tăvălit de râs. Nu e greu de prevăzut că recepţia de la ambasadă, în cursul căreia vor fi decorate şi câteva „personalităţi” franceze, va fi nu numai mai serioasă, dar şi mai scorţoasă. În orice caz, dacă cineva ne-ar fi spus, când ne duceam să înregistrăm pe avenue Rapp, că într-o zi vom primi de la ambasada (fostă comunistă) de alături, în faţa căreia ne regăseam cu toţii la manifestaţii de protest, o medalie, l-am fi găsit de-a dreptul nebun.

Suprarealismele istoriei – cum ar spune V.

Secţiune 22.21 Marţi 19 octombrie

Aseară, Gabriel pe *répondeur*: mi-a ieşit *Vavilonul*. E prima mea carte fără intenţii radiofonice. Provocată de iritarea cu care mi-am recitit şi distrus penibilele *Jurnale*

adolescentine. Neprogramată. Neprevăzută. Poate că e menită să fie unica mea carte şi nu, cum spunea cu o emfază corectată de umor Gabriel, volumul al 8-le-a din „operele mele complete”. Cele precedente ieşeau din cronicile mele radiofonice. Chiar dacă sunt utile pentru o „cronică” a vremurilor sub care am stat, ele n-au fost scrise, ci doar rescrise. Pe când cu *Apa Vavilonului* am înşelat într-un fel nevinovat vârsta, jucându-mă de-a debutul.

Ar trebui deci să mă bucur de această apariţie şi nu ştiu de ce n-o fac. Azi era rece şi umed, mergeam zgribulită pe stradă. O toamnă deodată urâtă, anunţând iarna ce ne aşteaptă. Şi timpul din mine, asemănător.

Secţiune 22.22 Marţi 9 noiembrie

Zece ani de la dărâmarea Zidului Berlinului. Discuţii şi documentare pe mai toate reţelele de televiziune. Imaginile de atunci. Se suspendase timpul. Ne uimeam ca în Paradis. Azi tineri din RDG se plâng în faţa microfonului: parcă era mai bine sub comunişti, fără şomaj, din şcoală ştiai că vei avea loc de muncă. Şi asta unde? La Berlin, la doi paşi de fostul Zid. Un reporter i-l aminteşte tânărului nostalgic. „Da? Un zid?” Nu, nu ştie. Parcă is-ar fi spus ceva, dar pe el nu l-a stingherit.

Secţiune 22.23 Sâmbătă 13 noiembrie

La cină, Gabriel, cu cel mai mare dar primit vreodată: într-un plic, cheia de la apartamentul tatii. În astfel de cazuri, cuvântul „mulţumesc” e neîncăpător.

Secţiune 22.24 Sâmbătă 20 noiembrie

Ca şi cum ar fi trebuit să-mi ridice moralul, Gabriel – parcă în complicitate cu V. – s-a lansat într-unul din scenariile sale, în care sinceritatea este mişcătoare, iar jocul îngăduie râsului să camufleze emoţia. A sosit spre seară, în ţinută de gală – eu nu admisesem să cedez

ceremonialului decât o ţinută de schi (e ger afară). Gabriel adusese o vază înaltă cu o orhidee de toată frumuseţea. Cum V. ţinea să am stridii de ziua mea, ne-am dus după vreo 10-15 ani de pauză la restaurantul nostru de la Laumière, unde fuseserăm pe vremuri cu Gabriel şi cu Pleşu, şi unde acesta din urmă îşi mâncase aici prima şi ultima lui stridie înghiţită cu o strâmbătură surâzătoare. Gabriel a retrăit scena şi a fost mişcat, ceea ce a dat o notă de sinceritate scenariului ce a urmat, o dată întorşi acasă.

Nu ştiu de ce i-am citit din *Jurnalul* 1982-83 prima noastră întâlnire cu el, apoi cu el şi Carmen, în sfârşit cu el şi Pleşu. De aici încolo au început punctele lui de exclamaţie. Că Jurnalul pe care îl ţin regulat din 1980 încoace va fi publicat în cel puţin 20 de volume, în timp ce V. în „praf-pulberismul" său şi l-a aruncat la coş, iar el Gabriel's-a dovedit incapabil să scrie aşa ceva. O lamentaţie de zile mari pe scena complexelor sale: n-a făcut nimic, nu lasă nicio urmă a trecerii prin viaţă, n-a scris nimic cu adevărat esenţial şi aşa mai departe. În schimb, *Jurnalul* meu… Fiecare frază i se pare remarcabilă, fiecare formulă memorabilă, fiecare pagină (noroc că nu-i citesc decât vreo două-trei) antologică. Vede gigantic o operă clădindu-se sub ochii lui şi mărturisind pentru noi toţi în posteritate!

Bineînţeles, se joacă. Dar emoţia lui e reală. Când am ciocnit la restaurant în cinstea inimaginabilei mele vârste, mi-a şoptit că pentru asta a venit la Paris: să fim împreună, ca de câţiva ani în şir, de ziua mea. Ne mai spusese, lui V. şi mie, că a venit la Paris pentru noi. Suntem desigur bucuroşi că's-a gândit la asta, dar nu ştim cum să reacţionăm în faţa unei atât de delectabile complicităţi. Gabriel este de fapt prietenul dobândit la bătrâneţe pentru a spăla toate defecţiunile, decepţiile şi trădările celorlalţi

amici de tinereţe, maturitate şi luptă, toţi caraionii, gomii, ţepenegii şi alţii.

Articol XXIII.

2000

Secţiune 23.01 Sâmbătă 1 ianuarie

Va trebui să încep *Jurnalul* şi anul cu o constatare probabil comună mai tuturor contemporanilor în vârstă: nu credeam să ajung în anul 2000! Ori de câte ori mi se pomenea această cifră incredibilă şi parcă magică, aparţinând în orice caz tărâmului de dincolo, zâmbeam acru şi înţelept, lăsând să se înţeleagă că nu ajung eu până acolo.

Şi iată-ne sub semnul lui 2000, pe V. şi pe mine, într-o stare încă posibilă. Parisul l-a sărbătorit printr-un omagiu delirant adus kitsch-ului, prostului gust celui mai delirant. Predecesorii noştri au clădit monumente şi au dat Parisului calea lui regală, imperială şi republicană: Champs-Élysées. Urmaşii se mulţumesc să le urâţească agresiv. Ei numesc asta creativitate. Noroc că ne rezervaserăm revelionul să-l petrecem în doi şi n-am fost obligaţi să urmărim stăruitor la televiziune desfăşurarea sărbătoririi.

Secţiune 23.02 Luni 14 februarie

Doina Jela mi-a trimis un abecedar de prin 1938 pentru ca să-mi regăsesc „cucul” pe care-l confundasem, panicată, cu o cioară când încercase tata să mă „alfabetizeze”. Cel din cartea Jelei e paşnic, cel din amintirea mea era net ameninţător, justificând, în parte, spaima mea.

Secţiune 23.03 Duminică 20 februarie

Numai indignarea mă împinge spre lucru. N-am mai rezistat şi am scris o „diagonală” despre „orfanii lui Sartre”. Cred că limita suportabilului a fost depăşită când, la o discuţie pe Paris-Première, B.-H.L. s-a slujit, şi el, de

termenul „stalinism” spre a evita pe acela de comunism.

Cu volumul 2 din *Vavilonul* n-am ajuns decât în 1970 şi la pagina 100. Mă blochez, încurc datele, compun, descompun şi recompun greu, mă întreb mai ales dacă ceva n-a secătuit în mine. Nemulţumirea de mine însămi e prea curentă ca’s-o iau în tragic, dar poate din când în când să fie un semn. V., în care-mi pun toată încrederea şi restul de speranţă de care sunt în stare, îmi spune sobru când merge – în general „merge” – şi când nu. Mi-e teamă uneori că nu e destul de critic şi alteori mă întristez că nu e suficient de entuziast. Sunt resturi din educaţia mamei, ea ştia că doar prin încurajări se poate obţine ceva de la mine şi nu era avară cu ele.

Secţiune 23.04 Duminică 5 martie

Tot felul de doctori, săptămâna trecută şi cele ce vor veni, pentru controale anuale. Primesc chiar felicitări, cu ochii văd mai bine, cu inima merge strună, tensiunea e ideală, aproape că nu-mi mai vine să strecor şi eu un detaliu: nu merg straşnic, deviez pe dreapta etc… Doctorii iau un aer plictisit; s-ar zice că le stric plăcerea. Nu insist nici eu. Tot e bine că mai „merge” capul. Bătrâneţea, exaltată de Alecu, trebuie să se deprindă a se mulţumi cu puţin.

Secţiune 23.05 Sâmbătă 11 martie

Citesc frenetic *La Grande Parade* a lui Revel chiar dacă, aşa cum îi este obiceiul, graba sau lenea, găseşti în carte şi esenţialul, şi accesoriul puse pe acelaşi plan. În sfârşit, cineva îndrăzneşte să meargă până la capăt şi să explice clar manipularea prin care comunismul eşuat este transformat într-un nou orizont al speranţei, în timp ce liberalismul victorios e incriminat. Să auzi lucrurile spuse până la capăt, de pildă negaţionismul de stânga împotriva Gulagului situat pe exact acelaşi plan cu cel de extremă

dreaptă împotriva Holocaustului, e o reală încântare intelectuală. Într-un fel, găsim comparaţia şi în miezul corespondenţei dintre Nolte şi Furet, *Fascisme et communisme* (apărută acum în volum la Plon, ca şi Revel), dar mai timid, mai stingherit îndeosebi la Furet. Pe când lui Revel nu-i mai pasă. El se ştie dinainte catalogat, nu mai are nimic de pierdut. Frunzărindu-i cartea, înainte de a mă apuca serios de citit, am dat şi peste o paralelă între felul cum este demonizat Cioran (fascism) şi celebrat Aragon (comunism) care poate servi drept cheie a întregului edificiu de dezinformare.

Secţiune 23.06 Marţi 21 martie

E prima oară când, în loc de dispreţ, mi se face milă de Ioana Postelnicu. În *România literară* (nr. 9) i se ia un interviu. Are 90 de ani, a suferit un atac cerebral, nu mai poate scrie, dar mereu se gândeşte „duios” la tata, fără a şti să evite ridicolul, ce îi este familiar. Când mărturiseşte, vorbind de bătrâneţe: „mă plictisesc”, îmi amintesc cât în-au impresionat aceleaşi cuvinte zise de Eugen. Eram în salon la ei, Eugen sta în fotoliu înconjurat de propriile lui cărţi şi părea mai mult absent decât atent la ce se vorbea în jurul lui. Era probabil la puţină vreme înainte să moară. A spus la un moment dat „mă plictisesc”. Parcă toată bătrâneţea lumii era inclusă în această frază minimală, nu mai lungă decât un suspin. „Mă plictisesc”: în ciuda unei opere sau unei vieţi cât o operă, „mă plictisesc” înseamnă că moartea te-a şi luat în posesie, trecerea dincolo nemaireprezentând decât o formalitate. Greu de îndeplinit şi ea, deoarece plictiseala şi hotărârea de a-ţi pune capăt zilelor aparţin spiritului, iar cerinţa vorace de a trăi vine din trupul intrat în răzmeriţă.

Secţiune 23.07 Joi 30 martie

Feyns telefonează de la Washington. Mi-a citit cartea

şi vrea să-mi mulţumească în numele generaţiei sale, căreia i-am dăruit – spune el – un trecut. Însemnez această reacţie aici nu din vanitate, ci pentru că este exact ce vream să fac, dar pentru generaţia mea. Să n-o las să se risipească în neîmplinirile ei şi să transcriu de n-ar fi decât numele unora dintre „contemporanii" mei pe o pagină de carte. Când nu vor mai exista cei care i-au cunoscut, să se ştie că X-Y-Z ar fi putut lăsa urme dacă n-ar fi pierit prin închisori sau în anonimatele geografice ale exilului.

Secţiune 23.08 Luni 3 aprilie

De ce am întârziat să notez că Rusia are un nou ţar, pe Putin? Conform tradiţiei decriptate de Custine, „l'esclave à genoux rêve à la domination du monde". Puţin a dobândit victoria nu doar prin falsificări de urne, nu numai cu sprijinul lui Elţîn, ci mai ales flatând şovinismul rus în războiul din Cecenia, unde, ca de fiecare dată când are mâinile libere, Armata Roşie violează, torturează, ucide pe civili. S-a deschis în Cecenia un lagăr, în principiu pentru a filtra pe terorişti, în fapt, pentru a supune pe toţi, de la copii la bătrâni, unor torturi inimaginabile.

Spion de rangul doi al KGB-ului format de Andropov, mâncătorul de disidenţi, Puţin, deşi este criticat în unele publicaţii mai lucide ale stângii, cum ar fi *Le Nouvel Obs.*, nu are de înfruntat obiecţii majore. Să ne închipuim la 10 ani de la dispariţia lui Hitler un cadru al Gestapoului ca lider al Germaniei în curs de democratizare. Nu-i aşa că nu se poate? E greu de înţeles că-ţi vine să taci din simplu, iremediabil şi profund dezgust?

Secţiune 23.09 Duminică 30 aprilie

Nu ştiu de ce tot ce vine de la Bucureşti îmi pare a sosi de pe alt continent. Nu înseamnă însă că mă simt pe continentul meu nici la Paris. Ieri, îl traversam în taxi de la un capăt la altul. Era o zi minunată, aproape de vară, şi nu

mă bucuram deloc. De fapt, continentul meu nu e în geografie. Ci în timp. Adică în trecut. De unde şi lucrul la *Vavilonul*. Deşi acum fără entuziasm şi mai mult în silnicie, totuşi numai rostul acesta mi-l mai simt.

Secţiune 23.10 Sâmbătă 13 mai

În momentul în care scriu aceste rânduri, în discul CD pe care-l-am pus înainte de a mă instala la ordinator's-a ajuns la *Sonata nr. 2*, „Funebra", a lui Chopin, în inimitabila interpretare a lui Yves Nat (neegalat în Beethoven şi neasemuitor în Chopin). Cum îmi îngăduisem să uit această minune? Deodată mă întorc în rue Cassini (ce vii mi-au rămas toate detaliile din casa aceea) şi parcă bate în uşă proprietara, o doamnă Haas, rugându-ne să punem mai tare muzica. Yves Nat era şi pasiunea ei, i-ar fi făcut plăcere să-l asculte chiar şi de pe culoar. Fireşte e-am invitat-e în casă. Era unul din primele noastre discuri. Totul se petrecea exact acum 47 de ani! Întreţin iluzia, ascultând pianul lui Yves Nat, că dacă aş lua un taxi sau un autobuz şi aş ajunge acolo, la nr. 14, rue Cassini, totul mi-ar fi redat. N-am de fapt o astfel de iluzie, mă joc cu mine şi cu inepuizabila absurditate a acestei rotiri risipitoare şi lipsite de sens. Doar cele câteva note, mai întâi şovăielnice, apoi dezlănţuite sub aripa neagră a morţii, cu nuanţe ce nu-i aparţin decât lui (nu lui Chopin, ci lui Yves Nat) pot să pună, în clipa când sunt ascultate, o oarecare ordine în atât de disparatele momente ale vieţii fiecăruia dintre noi. În orice caz, eu am întrerupt firul *Jurnalului* deoarece am regăsit cu o anormală precizie emoţia estetică şi uimirea că aşa ceva poate să existe, cum le-am resimţit acum o jumătate de secol când, la celălalt capăt al Parisului, îl descopeream pe Yves Nat. E de altminteri acelaşi disc trecut pe CD şi deci ameliorat din punct de vedere sonor.

Secţiune 23.11 Duminică 4 iunie

Ieri, am terminat al doilea volum din *Vavilonul*. Nu credeam că-l voi mai sfârşi, am dus-o din blocaj în blocaj. Lucrez la el din mai anul trecut, şi mi’s-a părut interminabil. Aş fi sărbătorit cu V., dar ne-am cam săturat de chinezi, şi altă cârciumă mai ca lumea-n-avem în cartier. Şi apoi mitologiile sărbătorii au dispărut din moravurile noastre odată cu moartea lui Christiane, care ne ţinea loc de familie. I-am telefonat lui Gabriel, ştiam că se va bucura. Altfel, cu moralul foarte jos, crede e-ar fi bine să vândă Humanitas, altfel nu va mai scrie nimic. Şi aşa, de 10 ani’s-a tot sacrificat.

Secţiune 23.12 Vineri 9 iunie

Ieri, mi-au trimis de la Humanitas articolul lui Alain Paruit împotriva mea din *Contemporanul* (8 iunie). Mă acuză de „diversionism”, nu vreau să accept că pe lângă Gulag mai există şi Shoah (am susţinut contrariul, revoltându-mă împotriva celor care nu vor să admită că pe lângă Shoah a mai existat şi Gulagul). Din nou, mă repun în chestiune. Cum de-a lungul a 15 ani de colaborare săptămânală şi perfect armonioasă nu mi-am dat seama de adevărata lui natură ce se dezvăluie de abia acum? Influenţa nefastă a lui Ţepeneag nu explică totul. Prietenia – chiar exclusivistă – cu greu poate provoca acelaşi tip de orbire ca iubirea. Înseamnă că un sâmbure de ură preexista, era pitit prin adâncuri. Chiar aşa să ne fi înşelat, V. şi cu mine, rând pe rând asupra lui Goma, Ţepeneag şi acum Alain? Dacă aş fi la vârsta când se mai leagă noi prietenii, mi’s-ar face frică şi m-aş gândi de mai multe ori înainte de a întinde o mână. De fapt, mă laud. Probabil că aş proceda la fel. S-ar putea ca o astfel de încredere neroadă să-mi stea în fire, cu rădăcini ce nu mai pot fi smulse.

Secţiune 23.13 Sâmbătă 10 iunie

Vine Mihnea, târând după el nouă exemplare din cartea lui V. Al zecelea nu i-a mai încăput în valiză. Cartea e într-adevăr foarte bine prezentată şi-l văd pe V. neascunzând-u-şi mulţumirea. Îi telefonăm şi lui Gabriel să-i mulţumim. De abia acum i-a venit ideea că, date fiind proporţiile *Jurnalului*, tot volumul i-ar fi putut fi consacrat, fără articolele şi scrisorile care pot prezenta un aspect fie de *fourre-tout*, fie de antologie. Termenii sunt ai mei, Gabriel nu's-a slujit de ei, găsindu-i poate vexatorii. Dar sensul tardivei sale observaţii ăsta era.

Cum e şi cum nu e, volumul arată frumos.

Secţiune 23.14 Vineri 16 iunie

Astă-seară, pe Arte, prima parte din cel mai interesant film despre *Gulag*. Realizatorii: Iossif Pasternak (fiul lui Boris?) şi Hélène Chitelain. Subiectul: Insulele Solovki, de unde subtitlul primei părţi, *Le temps de l'eau*. Deschizând-u-se cu un citat din marchizul de Custine, slujindu-se şi de Şalamov, neuitându-l fireşte pe Soljeniţîn, pelicula aceasta depăşeşte limitele documentarului, din toate punctele de vedere: peisajul insulelor, arhivele epocii şi interviurile luate unor supravieţuitori ni's-au părut de o calitate nemaiîntâlnită. Mai ales un bătrân cu faţa atât de brăzdată de riduri, încât aducea mai curând a sculptură primitivă. Ca şi o bătrână spunând, din gura-i fără dinţi, adevăruri cutremurătoare. Probabil că pe deasupra tuturor strădaniilor de a analiza această utopie de întuneric, se ridică şi rămân puţinele cuvinte spuse de ea, cu o reală avariţie a vorbirii. Nu încerc să le reproduc întocmai (îmi pare rău că n-am pus o videocasetă să copiez), dar sensul e cam acesta: ne-a luat soarta şi-a bătut joc de noi. De aici ar putea pleca un eseu: derâderea ca armă a totalitarismului.

Secţiune 23.15 Vineri 14 iulie

V. foarte avar cu manifestarea emoţiilor, n-a putut să îl-o recunoască pe cea resimţită când Gabriel, acum două seri, i-a mărturisit că vine la Paris, în august, special pentru a sărbători împreună cu noi cifra rotundă (prea?) de 80 de ani împliniţi de V. Tot astfel, la ştirea, dată de acelaşi, că se deschide Librăria „Virgil Ierunca” de la Râmnicu-Vâlcea.

Mi-am dus existenţa în obsesia cifrelor ce deschid câte un nou ciclu de vârstă (am început să fac „crize” încă de la 30 de ani!), e natural deci ca aniversarea aceasta să mă frământe. Încerc’s-o relativizez aducându-mi aminte că la 60 de ani mi-a fost ruşine că mai exist. Nu şi la 70, deoarece se deschiseseră porţile României şi trăiserăm îndeajuns să vedem sfârşitul comunismului. Tot ceea ce încercaserăm să facem dobândea un sens, aveam drept la destin. Era mai mult decât sperasem?

Secţiune 23.16 Joi 27 iulie

Emil Constantinescu a renunţat să mai fie candidat la preşedinţie. Se vorbeşte insistent de Isărescu (actualul prim-ministru) să-i ia locul. Gestul lui Constantinescu ar fi putut însemna ceva dacă n-ar fi fost atât de tardiv. Acum pare mai curând o consecinţă a sondajelor catastrofale pentru el. După cum vor arăta probabil şi alegerile. Şi nu doar pentru el. Alegătorii şi aleşii arată tot atât de păcătoşi, şi unii, şi alţii. Asta a fost oare ţara pentru care mi-am pus existenţa în paranteză? Curios, nici măcar nu-mi pare rău.

Secţiune 23.17 Sâmbătă 5 august

Tot amân, cu două prefeţe plus o „diagonală”, momentul când mă voi hotărî ce fac cu *Jurnalul* scris timp de 20 de ani (1981 – 2000). Îl supun tratamentului din *Vavilonul*? îl comentez? Tai doar pasajele prea intime sau neinteresante? În orice caz, această operaţie din urmă va

trebui efectuată. Dacă va rămâne timp. Dar parcă a început să bată un vânt de delăsare.

Secţiune 23.18 Miercuri 9 august

Seară cu Gabriel sosit să-l pre-sărbătorească pe V. cu nişte iniţiative cel puţin originale: a pregătit el masa, venind de la Bucureşti cu roşii imense, telemea şi o tocăniţă gătită de el, de duminică. Şi o surpriză ce pare a justifica o existenţă: fotografia Librăriei „Virgil Ierunca" de la Râmnicu-Vâlcea. Aceea în care i-ar fi plăcut, desigur, lui V. să intre pe când studia la Liceul Lahovari de *vis-à-vis*. Şi în care şi-ar fi cumpărat, înainte de a-l întâlni pe Lucian Bădescu, o carte vizibilă din vitrină. De ce nu *Trecut-au anii...*?

Discutăm despre viitorul Casei Muzeale „E. Lovinescu" şi structura pe care ar trebui să-o aibă Fundaţia „Aqua Forte". Cum apartamentul e gata şi se vor pune în curând rafturile, trebuie să începem a ne gândi la transportul cărţilor. Pentru octombrie. Cu insistenţă, Gabriel ne vede locuind acolo şase luni pe an, acum când's-a creat o excelentă clinică cardiologică, înconjuraţi de cei mai buni doctori şi de dragostea tuturor. Ştiu că e irealizabil, dar măcar în gând pot să-mi îngădui visul de a veni să mor acolo unde m-am născut. Sau mai bine să las „locul" acela imaginarului său de lumină.

Secţiune 23.19 Duminică 13 august

Îi dădusem lui Gabriel *Vavilonul* II, pe care normal ar fi urmat să-l citească odată întors la Bucureşti. Îl începe însă imediat şi, o criză de lumbago ţintuindu-l o zi în pat, îi îngăduie aproape să-l termine. Ieri, telefonează de mai multe ori cu un entuziasm nu doar provocat de textul meu, ci şi favorizat de generozitatea excepţională cu care-i judecă pe unii contemporani. Chiar cunoscându-i această capacitate rar întâlnită (de fapt, o singură dată, dar

decisivă, la V.), nu pot să nu mă bucur. Să tot ai asemenea cititori: ar face să scrii numai pentru ei.

Această formă de *Jurnal* „povestit” i se pare o formulă cu totul nouă: prin cronologia nerespectată, îmbrâncită spre viitor, reîntoarsă spre trecut etc., precipitată sau ţintuită în loc, prin mulţimea de „story” din care este alcătuit şi deplina stăpânire a doua lumi (România şi Franţa) perfect îmbinate.

Secţiune 23.20 Marţi 15 august

De aseară, V., care îşi cultiva refuzul de a mai da interviuri, e cu pâlnia telefonului la ureche. Numai la Radio Bucureşti îi sunt consacrate trei emisiuni, dintre care două de peste o oră şi jumătate. Nu numai că V. „răspunde” la interviuri – pentru prima oară din 1977 –, dar o face cu o vervă ce uimeşte pe cei din studiouri. Aseară, la emisiunea Ilenei Corbea – unde Rebengiuc îi recita din poemele sale, cu multă inteligenţă, i-a făcut pe toţi să râdă în hohote, atât de rapide, de pline de umor şi de neaşteptate îi erau răspunsurile. Eu reţin – evident interesat – pe cel care mă priveşte. Întrebat ce a fost mai important în viaţa lui, activitatea de polemist, de critic literar, de eseist, de publicist, a răspuns: „Întâlnirea cu M. L”. Era în emisiune şi Geo Dumitrescu, iar lui Alecu, de atâta vervă a lui V., i-au pierit toate paradoxurile. Barbu Brezianu i-a trimis un mesaj că-l aşteaptă cu răbdare printre nonagenari.

Mâine reîncepe, tot pentru un program de aceeaşi lungime, şi tot pe Radio Bucureşti. Să tot împlineşti 80 de ani (vârstă ce ni se părea la amândoi de neînchipuit)!

Secţiune 23.21 Vineri 1 septembrie

Râvneam de mică la soarta eroilor şi eroinelor de la Curtea lui Ludovic al XIV-le-a, care, pe la 30 de ani, se retrăgeau la mănăstire să-şi pună sufletul şi mintea în

ordine, pentru moarte. De pe la 75 de ani (progresul ne-a schimbat treptele vieţuirii) ce fac eu altceva decât să pun în ordine amintiri, jurnale etc., să las cât mai curat în urmă. Cum n-am norocul credinţei, nu pot să mă pregătesc pentru un dincolo purtând culoarea neantului. Mănăstirea mea e fără pajişti, nici capelă: camera de jos şi computerul ăsta trăsnit cu care îmi plătesc păcatele, reale – câte vor fi fost – şi chiar pe cele imaginare (mai numeroase, fără îndoială). Nu mai înot (inima), nu merg uşor (medicamentele pentru aceeaşi inimă), ies din casă numai prin împrejurimi. În rest, taxiuri. Şi nici nu mă plâng, cu o singură condiţie: să îl-am a mă gândi la viitor.

Secţiune 23.22 Vineri 22 septembrie

Gabriel revenea aseară din bulevardul Elizabeta. „Vin de la Cenaclu”, mi-a spus cu o voce între întristare şi umor. Apartamentul este curat, impecabil, şi plecând de-acolo G. nu’s-a putut împiedica să „viseze” – e expresia lui. Adică să-şi închipuie că ne-am hotărât să ne mutăm acolo, măcar şase luni pe an. Nu-i vine să înţeleagă că este prea târziu.

Secţiune 23.23 Sâmbătă 23 septembrie

Interviul lui Gabriel din *22* (nr. 38) este intitulat pe drept cuvânt *Declaraţie de iubire*. Cum să încerc a privi din afară această „declaraţie”, când ni se adresează atât de direct şi de profund? Cred totuşi în trudnicul meu exerciţiu de obiectivitate, într-atâta textul acesta se vădeşte bogat în idei originale şi formulări memorabile. E admirabil scris, fiindcă este bine gândit. Pasajele sale despre prietenie în general şi cea dintre noi doi şi el, îndeosebi, nu mi se par doar inedite, ci şi, în ceea ce ne priveşte, reconfortante. Deodată pierderile succesive din ultima vreme (Goma, Ţepeneag, şi nu numai) nu mă mai fac să pun la îndoială capacitatea noastră de a ne alege amicii, din moment ce am putut câştiga, provoca şi resimţi

una de asemenea fervoare.

Copleşit, V. îi mulţumeşte prin telefon lui Gabriel de a-i fi oferit, în viaţă fiind, o atare „posteritate” cu librăria de la Râmnicu-Vâlcea şi cu acest interviu. Cui să-i mai pese de cea postumă, mai îndoielnică? Când Gabriel face din el un „răzbunător” al cuvintelor suferind de prostituţie, găsind că „a pus la punct o tehnică de a le trage în ţeapă”, V. pare încântat de formulă, care nu e doar inspirată, ci şi adevărată.

Secţiune 23.24 Sâmbătă 7 octombrie

Suntem cu toţii nişte bieţi oameni care nu putem trăi fără iluzii. Eu (ce pildă mai bună?) mă încrezusem într-una din afirmaţiile mai optimiste ale doctorului Mihăileanu după care betablocantele (care mă abrutizează) au avantajul de a face imposibilă orice tahicardie, ca şi cum ar ridica în faţă-i un fel de baraj. Şi iată că barajul a cedat acum două zile. L-am văzut în chiar acea zi pe dr. Mihăileanu. S-ar putea să fim nevoiţi a-i pune capăt printr-un şoc electric, deci să mă internez câteva zile în clinica unde lucrează el, la Nanterre. Încep hărţuielile, laborator, medici şi poate clinică. Până şi faptul de a ajunge până în cartierul doctorului (rue Balard, la celălalt capăt al oraşului), prin acest Paris gâtuit de *embouteillages* la orice oră din zi, devine o performanţă. Fac peste un ceas la dus.

Deşi i-am telefonat lui V. de la doctor, să-l previn de întârziere, îl găsesc în toate stările. Îl sperie la telefon şi pe Gabriel, căruia în loc de „Alo” îi spune pe un ton irezistibil de dramatic, dar în acelaşi timp reţinut şi demn: „Monica e bolnavă de inimă”, de parcă ar fi o noutate şi boala n-ar ţine din 1996 încoace.

Singura veste bună în peisajul spitalicesc ce se redeschide în faţa mea am auzit-e în taxiul ce mă aducea

înapoi de la doctor. La radiojurnalul de seară: revoluţia de la Belgrad, sfârşitul lui Milosević, care n-a mai găsit slujitori destul de devotaţi spre a falsifica alegerile prezidenţiale. A câştigat deci candidatul opoziţiei. Acum sunt toţi în faza lirică, de parcă’s-ar repeta nu numai revoluţia din 22 decembrie ’89, dar şi Piaţa Universităţii.

Secţiune 23.25 Marţi 10 octombrie

Ascultând rezultatul alegerilor din Polonia, unde a câştigat un fost comunist, în timp ce Wałęsa n-a obţinut decât vreo O, 8 şi ceva din voturi, V. ne propunea să-l recitim de urgenţă pe Ortega y Gasset. Dar, pentru dezgustul din noi, mai avem nevoie de vreo confirmare teoretică? Şi dacă am fi ispitiţi să punem tot în contul moştenirii şi deformărilor comuniste o astfel de opacitate a caracterului şi a inteligenţei, alte exemple celebre ar dezminţi imediat iluziile noastre. Churchill câştigând războiul şi pierzând alegerile, de Gaulle trimis şi el, după o perioadă, de la cârma ţării, în provincie, să mediteze la ingratitudinea maselor pornite în invazia lor „verticală” să instaureze mediocraţia.

Nişte evidenţe? Probabil. Dar noi am vibrat într-atât la Solidarnoiş, Wałęsa, Papa, Wajda, Kor, încât ni se confundă existenţa cu aceste mituri trăite. Stau deodată şi mă întreb: ce-am căutat noi în Istorie? Oricât de bogat ar fi fost epilogul, dând vieţii noastre un sens, pe deasupra tuturor speranţelor, poate e-ar fi fost mai sănătos să nu ne apropiem într-atâta de această mistificare a luptei dintre Bine şi Rău care este Istoria. Trebuie să mă opresc din enunţarea de evidenţe, iar dacă am aerul de a le descoperi pentru prima oară, când le ştiu de când lumea, e din pricina pângăririi din Polonia. Care-şi omoară trecutul cu şi mai multă eficacitate decât noi, românii. Pentru simplul motiv că noi nu prea avem ce să pângărim. Pe când

polonezii… La capul patului meu, şcolărește, am prins de tapiseria zidului o insignă „Solidarnoiş” pe care o purtam la manifestaţii. Privind-o după ştirea de aseară, am avut senzaţia unei abjuraţii.

Secţiune 23.26 Vineri 13 octombrie

A doua revedere a *Ghepardului* lui Visconti. Nu ştiu de ce rămăsesem agăţată de secvenţele balului. Fiindcă mi-aduseseră o boare îndepărtată din timpul proustian regăsit? Nici nu sunt sigură. Acum sunt sensibilă la ceea ar fi trebuit să mă seducă dintru început: ariditatea sublunară a Siciliei, ironia tristă a lui Lampedusa atunci când vorbeşte de sicilienii săi aşa cum am putea vorbi noi de românii noştri. Şi mai ales trecerea unei vieţi, sfârşitul unei epoci, în acelaşi timp farmecul şi deriziunea unei astfel de treceri. Sunt mai tristă cu fiecare secvenţă. Şi mai admirativă. Niciun film al lui Visconti nu mi-a produs o astfel de impresie. Nici măcar acesta, văzut într-o vreme pe care o puneam doar sub semnul avangardei.

Secţiune 23.27 Duminică 22 octombrie

Mâine mă duc la clinica doctorului Mihăileanu de la Nanterre să-mi facă un şoc electric. *Flatt*erul durează de aproape trei săptămâni.

Secţiune 23.28 Miercuri 25 octombrie

M-am întors azi. Cu inima repusă pe şine de şocul electric preconizat de doctorul Mihăileanu.

Secţiune 23.29 Joi 26 octombrie

Mă reinstalez în casă ca după o substanţială absenţă. Nu seamănă cu o întoarcere din vacanţă, cu imaginaţia încă pradă imaginilor: o pală de vânt, un pisc de munte, învolburarea unui val. Ce să aduci cu tine dintre-o clinică? Uniformitatea mediocră a urâtului? Senzaţia de metalic care provine de fapt de la paturile monstruoase de care atârnă toate firele pământului. Veacul nostru este şi acela

al firelor electrice ce ies din toate aparatele şi zebrează toate zidurile. Lianele acestea dizgraţioase nu creează o junglă, ci pătează locurile prin care trec, făcând din orice cameră ce le adăposteşte o magazie de vechituri mototolite. Aşa arăta şi camera de trezire unde mi’s-a făcut şocul.

Primesc o scrisoare aparte. De la un filatelist, Valeriu Avramescu (fost coleg de liceu de-al lui Gabriel Dimisianu, care i-a dat adresa noastră). A „achiziţionat” recent o carte poştală pe care mama, în turneu la Oraviţa, mi-o trimitea mie în strada Wilson 13, pe data de 22 mai 1942. Tocmai uitasem numărul de pe strada Wilson. 13! Se putea altfel?

Secţiune 23.30 Luni 30 octombrie

Dacă n-ar fi atât de bun şi deschis nu doar spre prieteni, ci – ai zice – spre întreaga omenire chiar şi atunci când nu o merită, ce invidii ar putea trezi prin tagma bătrânilor Barbu Brezianu, inepuizabilul nostru adolescent, care are 91 de ani şi se plimbă încă prin Europa ca într-un muzeu cu piese rare şi pasionante. Cap întreg (a atacat cu o implacabilă rigoare pe nişte falsificatori care voiau să impună pe piaţă copii grosolane după Brâncuşi!), trup neîntinat, mers săltat (îşi urcă cele trei etaje de câte trei-patru ori pe zi), Barbişon se plimbă încă dezinvolt prin viaţă spre iritarea (oarecum) a Irinei, mai obosită decât el. Pe ea nici n-am îndrăznit’s-o întreb de vârstă, ne uimisem într-atât de a lui, încât n-am fi putut repeta acest apogeu al entuziasmului. Au venit din capătul celălalt al oraşului să ne vadă, deşi nu i-am încurajat. Tenacitatea lui Barbu (trebuie şi aşa ceva, probabil, pentru a străbate atâta drum printre ani) a fost mai puternică şi decât oboseala Irinei sau şovăielile mele. Barbişon îşi spusese probabil – şi pe drept cuvânt – că poate fi ultima oară când ne întâlnim, deoarece minunile nu se înmulţesc la nesfârşit, chiar dacă

lui îi stă atât de bine cu ele. Ne-a adus şi o cronică despre volumul său recent apărut cu poemele barbiene din tinereţe, decente şi azi. Să tot visezi la o astfel de „bătrâneţe”!

Secţiune 23.31 Joi 16 noiembrie

Horia P. era în toate stările. Se întorcea de la noua sa slujbă: controlul dosarelor. Numele şi faptele de armă ale celor mai neaşteptaţi „agenţi”, personalităţi de frunte ale vieţii culturale, îi tăiaseră respiraţia. Unora li se plătea chiar avionul până la Paris. Horia nu-şi revenea. Şi n-avea voie nici să comunice altora acest „secret de stat”. Nu ştiu dacă am spus îndeajuns cât am fost de izbiţi de maturizarea lui în ultimii trei ani, de când nu-l mai văzuserăm. Pare mereu cumpătat, deşi nu exclud furtuni tăinuite…

Secţiune 23.32 Marţi 21 noiembrie

Cheamă şi Gabriela Omăt de la „Minerva”. Volumul al patrulea din *Agendele „Zburătorului”* trebuie să apară în decembrie. Printre documentele cercetate se află şi un număr din *Adevărul* (1937) cu un interviu al tatii dat la Iaşi, pe când fuseserăm împreună la mănăstiri şi apoi în cetatea lui Eminescu. Tocmai în faţa statuii lui Eminescu suntem fotografiaţi amândoi, el impunător, eu doar o fărâmă de om. Se pare că, maimuţărind pe scriitorii din jur, îmi scriam impresiile într-un carnet de călătorie. Gabriela îmi mai dezvăluie că romanul meu cu păpuşi a fost tradus în cehă de o sburătoristă de acest neam, de care, timp de o secundă, îmi aduc perfect aminte. Detaliu povestit tot de tata în interviul cu pricina. Încep să cred că ţinea cu adevărat la mine, fiindu-mi poate recunoscător că, sosind împotriva voinţei sale lângă el, preluam comportamentele tagmei sale.

Azi-noapte am visat-o pe mama. I se făcuse rău, dar o

ţineam în braţe şi mă pregăteam să-i dau un pahar cu apă. Nu mă gândeam la ceva mai grav. Nu-mi va trece niciodată.

Secţiune 23.33 Joi 23 noiembrie

Au început să fie publicate listele cu informatori ai Securităţii printre cei ce se prezintă acum pentru funcţii înalte. În cea de acum două zile, apărută în *România liberă*, după Ionescu-Quintus se află şi Alecu P. Normal, o spusese singur încă din 1990.

Secţiune 23.34 Duminică 26 noiembrie

Deocamdată să fac o pauză în consultarea fişei mele de maladie şi să mă ocup de cea a lui V. În afară de ochi, mai are şi problema cu lipsa de echilibru ce se agravează. Până acum n-am ştiut să-l îngrijim, de parcă am locui într-un deşert şi nu la Paris. Dar din punct de vedere medical, Parisul fără Cioran e văduvit de toate posibilităţile sale terapeutice. La telefon îţi găsea doctorul cel mai bun şi cel mai mare. Cât a trăit Lucia de Renéville, te făcea bine prin telefon, îţi găsea spital şi loc de convalescenţă, chiar când te îngrijea, ştia să te convingă că n-ai nimic. Toată vitalitatea şi bunătatea ei se refugiaseră în aceste nedezminţite accese de Cruce Roşie. Restul plecase cu totul odată cu André, de a cărui moarte nu’s-a vindecat niciodată.

Fac incursiunea aceasta inutilă în trecut, probabil pentru a mai camufla semnele prezentului. Ne sună Gabi I. De la France Internaţionale, primele estimaţii: Iliescu 46%, Vadim Tudor 26%. Incredibil, dar inevitabil. Îi telefonăm lui Gabriel, al cărui nume a apărut în *România Mare* pe lista celor ce trebuie împuşcaţi. Noi doi nu figurăm, deoarece nu mai suntem importanţi sau n-au intenţia să-şi trimită teroriştii „peste hotare”.

Secţiune 23.35 Joi 30 noiembrie

Telefoane peste telefoane pentru a presimţi, constata, confirma catastrofa. Ca telefonul de marţi seara al bietului Vlad Zografi care îşi cere iertare că trebuie să ne comunice asemenea ştiri! Gabriel înoată şi el într-o mare de pesimism, ajungând să creadă că Vadim riscă să câştige. GDS-ul's-a hotărât să lanseze un apel ca cel puţin să fie ales… Iliescu. Între timp, vulpea bătrână a şi făcut declaraţii împotriva extremismului şi oarecum pentru Europa. Până şi Doina Cornea a apelat să fie votat el, *le moindre mal*.

Presupun că, în afară de sentimentul zădărniciei – atât de familiar mie – şi de umorul mereu mai înnegrit, ceea ce m-a făcut să trec mai uşor peste „catastrofa naţională" a fost agravarea ameţelilor lui V., din pricina cărora ieri l-am însoţit la osteopatul recomandat de Catherine şi Mihnea. Noaptea care a precedat, de marţi spre miercuri, am avut un coşmar cu V., cum nu mi se mai întâmplase de la cel cu mama în noaptea arestării sale. Mi-am dat seama, trezindu-mă, că nu sunt în niciun fel pregătită să fac faţă unei boli a lui V. Mi se pare imposibil de suportat, nu ca *un* sfârşit de lume, ci ca sfârşitul chiar al lumii. Un coşmar doar pentru câteva zile de ameţeli, când eu am trecut pe vremuri prin mai mulţi ani de vertijuri fără a dramatiza!

Secţiune 23.36 Duminică 3 decembrie

Noi telefoane de miez de noapte de la Zografi. Râde amarnic de el însuşi în postura de apărător frenetic al lui Iliescu. De la secvenţa minerilor în Piaţa Universităţii, Z. îl detesta pur şi simplu. Acum e îngrijorat să nu-i fie rupte afişele electorale. Din absurdă şi bufonă, perspectiva de a-l avea pe Vadim Tudor preşedinte al unei Românii ce's-ar şterge astfel de pe hartă's-a transformat într-o posibilitate concretă. S-a schimbat în consecinţă şi discursul

pedeserist. Argumentele electorale ale lui Iliescu par a fi luate de la GDN ne spune – fireşte ironic – Gabriel.

Operaţia lui Bernea a reuşit. E la Mihăileanu acasă şi cam face scandal că nu se simte imediat în formă pentru lucru şi chef.

Secţiune 23.37 Marţi 5 decembrie

Aseară, în jurul orei 8, sună Cristina Hăulică să ne anunţe, incredibil, moartea lui Horia Bernea… Fusese vesel toată după-amiaza de duminică, petrecută cu Mihăileanu şi Hăulică. Ieşise chiar să se plimbe. Deodată’s-a prăbuşit. Mihăileanu, care consulta la Centrul său medical, alertat de Marga, a chemat imediat salvarea. Nu i-au mai putut face nimic. În câteva minute totul luase sfârşit. E din pricina operaţiei? Sper să nu se simtă prea responsabil bietul Mihăileanu, care probabil l-a sfătuit’s-o facă.

Suntem năuciţi. Primul telefon lui Gabriel, care aflase deja. El’s-a agitat azi toată ziua pentru transportul sicriului cu Tarom-ul. A intervenit şi Isărescu.

Ziua de azi n-aduce cu ea nimic care’s-o dreagă pe cea de ieri. Plecat în zori de zi, cu bastonul său, la un control de „câmp vizual”, V. cade peste un alt „savant” care nu exclude un nou glaucom. În schimb, la nervul optic, răul n-a evoluat galopant. Îi dă betablocante pentru ochi. Ameţeli, oboseală. V. nu se mai plimbă prin Cartierul său Latin, cum avea intenţia, şi vine acasă mai devreme.

Demoralizarea se întinde asemenea unei epidemii. Campania electorală din ţară e ca un fundal pe care se desenează gesturi de nebun.

Secţiune 23.38 Miercuri 6 decembrie

În timp ce V. s-a avântat eroic sub ploaie – deci şi cu baston, şi cu umbrelă – până la bancă, pentru nevoile monetare ale „familiei”, eu m-am pierdut cu firea prin

casă. N-am mai fost atât de zăpăcită de multă vreme. Pe ce puneam mâna abandonam imediat, spre a face alt gest şi a-l uita pe cel început. E drept că jocul acesta era ritmat deţă râitul telefonului ce nu mai înceta.

Secţiune 23.39 Duminică 10 decembrie

Fireşte, zi în întregime pierdută în aşteptarea rezultatelor electorale de la Bucureşti. Până pe la orele 18 participarea minimală şi previziunile: 70% Iliescu, restul Vadim. La ştiri, România, în ciuda extremei importanţe a scrutinului de azi, continuă a fi ultima. După alegerile din Coasta de Fildeş. E drept că n-avem decât ce meritǎm, dar mi se pare că atâta dispreţ strică, nu poate să împingă pe cel astfel privit decât spre o totală delăsare.

Secţiune 23.40 Marţi 19 decembrie

Călătoria lui Gabriel la Paris se va rezuma la un du-te-vino. Programată până în primele zile ale lui ianuarie, ea se va încheia de fapt joia viitoare. De ce? Odată ajuns aici, şi-a dat seama că nu prea are mare lucru de făcut. Criza e suficient de serioasă pentru a-l determina să se întoarcă înainte de termen. Pentru a-l ajuta cât de cât să traverseze această criză, ar trebui modificată din rădăcini situaţia politică a unei Românii ce’s-a aruncat în braţele lui Iliescu pentru a scăpa de Vadim. Îmi pare nesfârşit de rău că nu-i putem fi de folos. Nici nouă înşine nu ne mai suntem de altminteri de folos.

Secţiune 23.41 Marţi 26 decembrie

Ieri, la Mihnea şi Catherine, de Crăciun. Cu sarmale şi tot alaiul. Suntem mişcaţi de inventivitatea de care dau dovadă în darurile de sub brad. Ca aluzie la plângerile noastre repetate că nu dispunem de suficiente exemplare din *Trecut-au anii…* au împachetat în hârtie de sărbători şi două exemplare din cartea lui V., unul pentru el, altul pentru mine.

Secţiune 23.42 Duminică 31 decembrie

Fiind ultima zi a anului, a secolului, a mileniului, ordinatorul a hotărât’s-o sărbătorească înghiţind texte şi nemaiţinând seama de comanda de înregistrare. E a treia oară când scrijelesc (un fel de a spune) nişte rânduri sărace rezumând nişte fapte fără importanţă. Am ţinut să dăm acestei date un aspect cât mai cotidian, refuzând invitaţiile şi nedeschizând sticle de şampanie.

Azi-noapte, telefon de la Gabriel întors acasă cu acelaşi moral şubrezit.

Încerc să imprim această ultimă filă din an înainte ca ordinatorul meu, care nu-şi mai suportă mileniul, s-o devoreze din nou. În orice caz, scriind de trei ori la rând nişte inepţii am dat dovadă de o răbdare de care ar trebui ca cineva, undeva, să ţină seama. Dacă ar exista însă „cineva-undeva”, totul ar dobândi sens în contabilitateaţ mută de el. Şi totul’s-ar schimba atunci, nu doar anii, secolele sau mileniile.

Pentru ca acest jurnal să nu devină un buletin de analize medicale şi un lung şir de reţete, mă opresc aici, în pragul anului 2001.